

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO 2011-2020

Spis treści

WPROWADZENIE	5
Przesłanki aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa	6
Ocena realizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa na lata 2007-2013</i>	7
POZYCJA WYJŚCIOWA	12
Ogólna sytuacja gospodarcza i społeczna Małopolski	13
Kapitał intelektualny i gospodarka wiedzy	27
Dziedzictwo regionalne, kultura i turystyka	32
Infrastruktura komunikacyjna	36
Obszary funkcjonalne na poziomie regionalnym	44
Małe i średnie miasta, obszary wiejskie	48
Bezpieczeństwo.....	52
Zarządzanie rozwojem województwa	56
STRATEGIA „MAŁOPOLSKA 2020”	61
Model długofalowego rozwoju województwa: perspektywa 2030	61
Wizja „Małopolska 2020”	64
Cel główny i wskaźniki osiągnięć	67
Obszary polityki rozwoju	69
Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności	71
Cel strategiczny	71
Wskaźniki osiągnięć	71
Kierunki polityki rozwoju	72
Obszar 2. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego	78
Cel strategiczny	78
Wskaźniki osiągnięć	78
Kierunki polityki rozwoju	79
Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	83
Cel strategiczny	83
Wskaźniki osiągnięć	83
Kierunki polityki rozwoju.....	85
Obszar 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony	91
Cel strategiczny	91
Wskaźniki osiągnięć	91
Kierunki polityki rozwoju	93
Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich	100
Cel strategiczny	100
Wskaźniki osiągnięć	100
Kierunki polityki rozwoju.....	101
Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne	104
Cel strategiczny	104
Wskaźniki osiągnięć	104
Kierunki polityki rozwoju	105

Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa	110
Cel strategiczny	110
Wskaźniki osiągnięć	110
Kierunki polityki rozwoju	111
SYSTEM REALIZACJI	115
Podsystem wdrażania	122
Podsystem monitorowania, oceny i aktualizacji	125
RAMY FINANSOWE	130
Źródła finansowania	130
Analiza możliwości generowania środków na rozwój przez JST z terenu Małopolski w latach 2010-2015	137
Analiza możliwości wspierania rozwoju Małopolski funduszami europejskimi w latach 2014-2020	140
ZAŁĄCZNIKI	143
I. Schemat Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020	144
II. Wykaz zadań strategicznych do realizacji w perspektywie 2020	146
III. Organizacja i przebieg prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa	149
IV. Podsumowanie oceny oddziaływania na środowisko	154

WPROWADZENIE

Strategia rozwoju województwa jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu województwa, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni regionalnej.

Mając na uwadze zobowiązania wynikające z ustawy o samorządzie województwa, podstawowa odpowiedzialność samorządu województwa, w tworzeniu i realizacji strategii rozwoju województwa, koncentruje się na kształtowaniu szeroko rozumianej świadomości obywatelskiej i kulturowej, nowoczesnym rozwoju gospodarczym, a także zrównoważonym gospodarowaniu środowiskiem i przestrzenią.

W systemie zarządzania polityką rozwoju, strategia pełni kluczową rolę jako generalny plan postępowania władz samorządu regionalnego w procesie zarządzania województwem, ale również jako narzędzie komunikowania się i partnerskiej współpracy ze społecznością regionalną.

Strategia „Małopolska 2020” mówi o tym, co, jako społeczność regionalna, możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie najbliższych dziesięciu lat – wobec naszej obecnej pozycji rozwojowej oraz dzięki naszym oczekiwaniom i aspiracjom na przyszłość.

Strategia jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w regionie oraz niwelowania barier pojawiających się w otoczeniu. W dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, strategia ma ambicję wspierać członków społeczności regionalnej w skutecznym odkrywaniu potencjałów i pełnym wykorzystywaniu szans na rozwój.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 została przygotowana w wyniku trwających ponad dwa lata prac, prowadzonych przez Zarząd Województwa Małopolskiego – z udziałem Radnych Województwa Małopolskiego oraz ekspertów uczestniczących w pracach Zespołu ds. aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku.

Dokument uwzględnia wnioski i rekomendacje sformułowane w ramach szerokiej debaty publicznej, której elementem były w szczególności: konsultacje terytorialne poświęcone potencjałom, barierom i najważniejszym sprawom dla regionu w perspektywie 2020 roku, cykl konferencji regionalnych, a także liczne spotkania konsultacyjne z udziałem przedstawicieli kluczowych środowisk i instytucji regionalnych. Końcowa wersja dokumentu została przygotowana z uwzględnieniem wyników zewnętrznej oceny ex ante oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 uwzględnia cele dokumentów strategicznych, obowiązujących na poziomie europejskim i krajowym, tj. Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Ponadto dokument uwzględnia aktualne wyniki prac nad pakietem krajowych dokumentów strategicznych, obejmującym Długookresową Strategię Rozwoju Kraju do 2030, Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030, Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju do 2020 oraz zintegrowane, krajowe strategie rozwoju o charakterze sektorowym.

Przesłanki aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*

Przyjęta na początku 2006 roku, druga z kolei strategia rozwoju Małopolski – *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013* stała się wyrazem racjonalnego wyboru politycznego, opartego na próbie połączenia kierunków oraz instrumentów tradycyjnej prospójnościowej polityki inwestycyjnej i społecznej z nowoczesną, proinnowacyjną polityką właściwą dla realiów gospodarki przemysłowej. Ten kierunek postępowania był z powodzeniem realizowany w ostatnich latach.

Dostrzegając jednak, że w okresie, który upłynął od zakończenia prac nad dokumentem, zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i w relacjach wewnętrznych zaszło szereg zmian mających istotne znaczenie dla rozwoju regionu – zarówno w okresie najbliższych lat, jak i w perspektywie długofalowej, **władze samorządu województwa uznały za celowe dokonanie przeglądu, a w konsekwencji – aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*.**

Należy podkreślić, że przystępując do aktualizacji strategii – w czwartym roku jej realizacji nie zidentyfikowano przesłanek, które uzasadniałyby decyzję o odrzuceniu bądź gruntownym zakwestionowaniu przyjętych w tym dokumencie wizji i celów strategicznych rozwoju Małopolski. Dlatego właśnie trzecia w dziesięcioletniej historii samorządu regionalnego, strategia – ***Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 stanowi opartą na redefinicji i twórczym rozwinięciu, aktualizację założeń dotychczasowej polityki.***

W warstwie **zmian zachodzących w sferze realnej**, do najważniejszych procesów i czynników uzasadniających celowość aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*, zaliczyć należy w szczególności:

- pogłębiające się zróżnicowanie poziomu i tempa rozwoju społeczno-gospodarczego w poszczególnych częściach województwa, szczególnie w ujęciu subregionalnym;
- rosnącą presję globalną na większą koncentrację i specjalizację, zarówno w wymiarze tematycznym, jak i terytorialnym, przy wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej regionu;
- rosnące znaczenie dostępności dóbr i usług o podstawowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego, przy postępującym jednocześnie procesie przekształceń w systemie osadniczym regionu;
- potrzebę terytorialnego zróżnicowania polityki wobec obszarów funkcjonalnych, jako ważnych obszarów integracji przestrzennej, zwłaszcza na poziomie subregionalnym;
- wzrastającą rolę ośrodków miejskich w dostarczaniu usług publicznych i generowaniu trwałych miejsc pracy;
- przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany potencjał rezydencjonalny;
- rosnące oddziaływanie zmian demograficznych dla procesów gospodarczych zachodzących w przestrzeni regionalnej;
- rosnące znaczenie wieloaspektowego bezpieczeństwa, szczególnie w kontekście zmian klimatycznych i cywilizacyjnych – dla równoważenia rozwoju oraz jakości życia;
- konsekwencje globalnego kryzysu finansowego, którego elementem stało się spowolnienie gospodarcze, również w wymiarze regionalnym.

W warstwie odnoszącej się do **zmian zachodzących w otoczeniu regulacyjnym**, które składają się na grupę przesłanek uzasadniających formalną potrzebę aktualizacji Strategii, wskazać należy na:

- zapewnienie spójności pomiędzy strategią regionalną a celami dokumentów strategicznych na poziomie europejskim i krajowym – w szczególności z celami *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*;

- uwzględnienie aktualnych wyników prac nad krajowymi dokumentami strategicznymi: *Długookresową Strategią Rozwoju Kraju do 2030*, *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030*, *Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju do 2020* oraz zintegrowanymi, krajowymi strategiami rozwoju;
- wypracowanie adekwatnych ram programowych dla aktualizacji *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego*;
- określenie założeń niezbędnych dla wdrożenia koncepcji spójności terytorialnej oraz nowych nurtów ekonomii miejsc i ekonomii przepływów.

Aktualizacja Strategii oznacza także wydłużenie jej horyzontu do 2020 roku, co jest podyktowane potrzebą:

- zapewnienia spójności z perspektywą przyjętą dla *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2020 roku*, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie* oraz pozostałych zintegrowanych, sektorowych strategii rządowych;
- przyjęcia horyzontu zbieżnego z ramami czasowymi kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej oraz z horyzontem *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020*.

Ocena realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* na lata 2007-2013

30 stycznia 2006 roku Sejmik Województwa Małopolskiego, w drodze Uchwały Nr XLI/527/06, przyjął *Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013*. Dokument ten wyznaczył generalne ramy planowania i programowania polityki rozwoju województwa w perspektywie średniookresowej. Zdefiniowane w Strategii obszary i kierunki polityki stały się w szczególności podstawą do określenia priorytetowych kierunków interwencji w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013.

W nawiązaniu do założeń systemu realizacji Strategii, w pierwszym kwartale 2010 roku przeprowadzona została **ocena śródkresowa realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*¹**. Z bilansu wykonanego dla pierwszych dwóch lat obowiązywania *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013* wynika, że **łącznie podjęto realizację lub zrealizowano 248 spośród 321 działań przyjętych dla kierunków polityki** określonych w dokumencie. W ramach Pola A: *Konkurencyjność gospodarcza*, podjęto realizację lub zrealizowano łącznie 119 na 158 przewidzianych działań. Z kolei w ramach Pola B: *Rozwój społeczny i jakość życia*, podjęto realizację lub zrealizowano 100 spośród 126 przyjętych działań. Natomiast w zakresie Pola C: *Potencjał instytucjonalny*, podjęto realizację lub zrealizowano 29 na 37 działań określonych w Strategii.

Analizując wyniki przeprowadzonej oceny, należy mieć na uwadze fakt, iż przedmiotem dokonanego bilansu był wstępny etap realizacji Strategii, w którym wiele spośród przedsięwzięć znajdowało się w fazie koncepcji lub na etapie przygotowania do realizacji, czego konsekwencją była potrzeba dokonywania koniecznych założeń oraz generalizacji na etapie ich interpretacji. W szczególności należy podkreślić, że okres stanowiący horyzont czasowy oceny był jednocześnie etapem uruchamiania i pierwszej fazy wdrażania kluczowych instrumentów realizacji Strategii, jakimi są: Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 oraz komponent regionalny Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Kierunki polityki charakteryzujące się wysoką aktywnością w zakresie realizowanych działań

W grupie kierunków polityki, dla których przeprowadzony bilans wykazał wysoki udział działań, które zostały podjęte, a jednocześnie ich realizację należałoby uznać za zadowalającą, znalazły się kierunki związane z:

¹ Raport: *Ocena śródkresowa w trakcie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2007-2013 w latach 2007-2009*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2010.

- wsparciem indywidualnej przedsiębiorczości,
- rozwojem przemysłów czasu wolnego,
- ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego,
- opieką nad regionalnym dziedzictwem kulturowym.

Największy udział zadań zrealizowanych dostrzec można w kierunkach polityki, w których zaznacza się jednocześnie aktywność innych niż administracja regionalna podmiotów, zainteresowanych również samodzielnym realizowaniem działań.

Kierunki polityki charakteryzujące się niską aktywnością w zakresie realizowanych działań

W grupie kierunków polityki, dla których w pierwszym etapie realizacji Strategii odnotowano niski poziom aktywności w zakresie realizowanych działań, znalazły się głównie kierunki dotyczące poprawy stanu sieci drogowej oraz infrastruktury Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, jak również rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz ochrony środowiska. Umiarkowanym postępem w realizacji przyjętych działań charakteryzowały się także kierunki związane z poprawą funkcjonowania administracji publicznej w zakresie podniesienia sprawności działania, doskonalenia kwalifikacji pracowników, e-administracji, a także promocji wewnątrzregionalnej. Kierunki, których realizację podjęto w stopniu niezadowolającym bądź takie, które charakteryzują się niskim poziomem realizacji, dotyczą szczególnie obszarów związanych z przedsięwzięciami infrastrukturalnymi o długim horyzoncie realizacji, angażującymi znaczne nakłady finansowe.

Kierunki polityki, których realizacja nie została podjęta

Wśród kierunków polityki, dla których większość założonych działań nie została podjęta, w analizowanym okresie znalazły się kierunki związane ze wspieraniem międzynarodowej konkurencyjności małopolskich przedsiębiorstw i instytucji, rozwojem przemysłów własności intelektualnej, bezpieczeństwem ekologicznym i ochroną przed skutkami klęsk ekologicznych, ochroną bio- i georóżnorodności. **Należy podkreślić, że w grupie tych działań, których wdrażanie nie zostało rozpoczęte w analizowanym okresie, znalazły się zadania, których realizacja w perspektywie objętej Strategią została faktycznie zadeklarowana lub przesądzona.**

Bilans szczegółowy stanu realizacji Strategii na poziomie kierunków polityki ilustrują poniższe zestawienia.

Tabela 1. Bilans działań SRWM w ramach Pola A: KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARCZA

Obszar polityki rozwoju/ Kierunek polityki	Działania			
	w ramach kierunku polityki	realizowane zadowolająco	realizowane niezadowolająco	niepodjęte
	158	57	62	39
Obszar I Społeczeństwo wiedzy i aktywności	36	19	13	4
I.1. Poprawa jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców	15	8	5	2
I.2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego	6	3	2	1
I.3. Wsparcie przedsiębiorczości indywidualnej	4	3	1	0
I.4. Rozwój rynku pracy	6	3	3	0
I.5. Wsparcie i promocja talentów	5	2	2	1
Obszar II Gospodarka regionalnej szansy	71	29	21	21
II.1. Wsparcie międzynarodowej konkurencyjności małopolskich przedsiębiorstw i instytucji	6	0	2	4
II.2. Rozwój innowacji oraz nowoczesnych technologii	9	2	3	4
II.3. Zrównoważone rolnictwo, w tym rolnictwo ekologiczne	11	4	3	4
II.4. Przyciąganie bezpośrednich inwestycji do regionu	6	0	4	2
II.5. Rozwój przemysłów czasu wolnego	31	23	8	0

II.6. Rozwój przemysłów własności intelektualnej	8	0	1	7
Obszar III Infrastruktura dla rozwoju regionalnego	32	6	16	10
III.1. Rozwój międzyregionalnych i wewnątrzregionalnych powiązań drogowych	9	2	5	2
III.2. Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego	7	2	3	2
III.3. Zwiększenie roli transportu zbiorowego w obsłudze regionu	14	2	7	5
III.4. Kompleksowe zagospodarowanie stref aktywności gospodarczej	2	0	1	1
Obszar IV Krakowski Obszar Metropolitalny	19	3	12	4
IV.1. Umocnienie europejskiej pozycji KOM i rozwój funkcji metropolitalnych	9	2	6	1
IV.2. Równoważenie struktury wewnętrznej KOM	10	1	6	3

Tabela 2. Bilans działań SRWM w ramach Pola B: ROZWÓJ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA

Obszar polityki rozwoju/ Kierunek polityki	Działania			
	w ramach kierunku polityki	realizowane zadowolająco	realizowane niezadowolająco	niepodjęte
	126	50	50	26
Obszar V Spójność wewnątrzregionalna	55	31	18	6
V.1. Rozwój profilaktyki i ochrony zdrowia	8	5	1	2
V.2. Integrująca polityka społeczna	10	9	1	0
V.3. Poprawa kondycji rodziny małopolskiej	9	2	6	1
V.4. Poprawa bezpieczeństwa obywateli	7	4	2	1
V.5. Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego oraz budowanie tożsamości regionalnej	17	11	4	2
V.6. Rozwój sieci ośrodków usług publicznych	4	0	4	0
Obszar VI Ochrona środowiska	37	7	20	10
VI.1. Ochrona zasobów wodnych	11	2	5	4
VI.2. Ochrona powietrza i zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii	7	3	3	1
VI.3. Gospodarka odpadami	9	0	8	1
VI.4. Bezpieczeństwo ekologiczne i ochrona przed skutkami klęsk ekologicznych	10	2	4	4
Obszar VII Dziedzictwo i przestrzeń regionalna	34	12	12	10
VII.1. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego	4	4	0	0
VII.2. Ochrona bio- i georóżnorodności	14	3	6	5
VII.3. Opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym	5	5	0	0
VII.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	11	0	6	5

Tabela 3. Bilans działań SRWM w ramach Pola C: POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY

Obszar polityki rozwoju/ Kierunek polityki	Działania			
	w ramach kierunku polityki	realizowane zadowalająco	realizowane niezadowalająco	niepodjęte
	37	10	19	8
Obszar VIII Współpraca terytorialna	8	4	4	0
VIII.1. Promocja i wzmocnienie pozycji Małopolski na arenie krajowej i międzynarodowej	3	2	1	0
VIII.2. Rozwój współpracy międzyregionalnej	3	2	1	0
VIII.3. Promocja wewnątrzregionalna	2	0	2	0
Obszar IX Nowoczesne zarządzanie publiczne	29	6	15	8
IX.1. Podniesienie sprawności działania urzędów administracji publicznej	7	0	5	2
IX.2. Systemowe doskonalenie kwalifikacji pracowników	4	0	4	0
IX.3. E-administracja	7	2	3	2
IX.4. „Przejrzysta Małopolska”	5	1	1	3
IX.5. Badania i analizy regionalne	6	3	2	1

Przeprowadzona analiza wskazała na dwa zasadnicze **obszary problemowe w procesie wdrażania Strategii**, stanowiące główne przyczyny niskiego poziomu realizacji lub niepodjęcia części działań w ramach przyjętych kierunków polityki, tj.:

- a) **ograniczony wpływ formalny administracji regionalnej**, rozumianej jako urząd marszałkowski oraz podległe mu jednostki, bezpośrednio odpowiedzialne za proces wdrażania Strategii na **realizację znaczącego zakresu zadań objętych jej interwencją, a wykraczających poza sferę kompetencji samorządu województwa**, do których zaliczają się w szczególności:
- zadania realizowane przez centralne urzędy administracji rządowej: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – w zakresie agroturystyki, działalności okołorolniczej oraz innych działań związanych z wspieraniem zrównoważonego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego; Lasy Państwowe – w zakresie poprawy stanu zdrowotnego lasów;
 - zadania związane z kwestiami regulacji prawnych, w przypadku których inicjatywa i właściwość leży w gestii władz centralnych, np. regulacje związane z żywnością modyfikowaną genetycznie, tworzeniem zintegrowanego systemu bezpieczeństwa, rozwojem systemu ratownictwa medycznego, opieką nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej;
 - zadania wymagające rozwiązań systemowych na poziomie centralnym, szczególnie zadania w zakresie transportu kolejowego oraz rozwoju systemów telekomunikacyjnych;
 - zadania należące do sfery właściwości jednostek samorządu powiatowego – takie jak zadania w zakresie działalności prowadzonej przez powiatowe urzędy pracy, budowy obiektów oświaty ponadpodstawowej, a także zadania jednostek samorządu gminnego – takie jak promowanie biologicznego oczyszczania ścieków, rozwój terenów zieleni na obszarach zurbanizowanych;
 - zadania realizowane przez beneficjentów krajowych programów operacyjnych, w tym przez beneficjentów instytucjonalnych, niezależnych funkcjonalnie od samorządu województwa, co dotyczy m.in. wsparcia funduszy poręczeniowych i wysokiego ryzyka przez Bank Gospodarstwa Krajowego i instytucje *venture capital*, działań z zakresu promocji kształcenia ustawicznego oraz współpracy uczelnie – przedsiębiorstwa, a także kształcenia animatorów czasu wolnego przez organizacje pozarządowe;
 - zadania realizowane w ramach inicjatywy podmiotów prywatnych, w przypadku których zaniechanie podjęcia może wynikać z niedostatecznych bodźców ekonomicznych (np. w zakresie upowszechniania małoodpadowych technologii produkcji, czy też wykorzystania odpadów);

- zadania, których podjęcie jest warunkowane potencjałem i zainteresowaniem ze strony przedsiębiorców, takie jak przedsięwzięcia związane z rozwojem przemysłów własności intelektualnej;
- zadania, których realizacja jest zależna od indywidualnej woli i zainteresowania mieszkańców regionu, szczególnie w zakresie ochrony środowiska, ze względu na brak instrumentów w postaci zachęt ekonomicznych (np. usuwanie azbestu, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, optymalizacja zużycia wody itp.);

b) **ograniczona funkcjonalność systemu monitorowania Strategii w zakresie zdolności do ewidencjonowania przedsięwzięć w ramach krajowych programów operacyjnych**, realizowanych przez beneficjentów niezależnych od samorządu województwa, zarówno przedsiębiorców, jak i inne podmioty instytucjonalne.

Analiza **finansowego aspektu realizacji Strategii** przeprowadzona dla lat 2007-2008, wskazuje na równowagę pomiędzy nakładami ponoszonymi na przedsięwzięcia wspierające cele strategiczne określone dla dwóch głównych pól aktywności. **W ramach Pola A: Konkurencyjność gospodarcza poniesione nakłady wyniosły 2 664 mln zł, natomiast w przypadku Pola B: Rozwój społeczny i jakość życia – 2 661 mln zł².**

Nakłady finansowe sklasyfikowane w systemie monitoringu jako przeznaczone na realizację Strategii (bez ZPORR) stanowiły w latach 2007-2008 około 2% wartości regionalnego PKB. Należy podkreślić, że dla oceny stopnia osiągnięcia celów Strategii, większe znaczenie ma jednak oddziaływanie dwóch innych czynników, tj. korzystnej sytuacji gospodarczej w okresie 2005-2008 oraz decyzji regulacyjnych i alokacyjnych na poziomie krajowym. W odniesieniu do pierwszego z wymienionych czynników zauważyć należy, że dzięki dobrej koniunkturze gospodarczej, zarówno wskaźniki gospodarcze, jak i społeczne uległy poprawie. Możliwe było też zwiększenie nakładów na realizację działań publicznych, w tym tych, które przewidziano w Strategii. Z kolei na korzystne kształtowanie się wartości wskaźnika PKB na tle UE w ostatnich latach analizowanego okresu, wpływ miała niekorzystna sytuacja gospodarcza w innych krajach Wspólnoty, dzięki czemu rozwój gospodarczy Polski i Małopolski, szczególnie w roku 2008, uległ przyspieszeniu.

Względnie pozytywna ocena zaistniałych zmian jest w dużej mierze zdeterminowana okresem, w którym była dokonywana oraz punktem odniesienia, tj. na początku 2010 roku, w oparciu o dane za lata 2005-2008. Pogłębiona ocena skuteczności prowadzonych interwencji będzie możliwa po ustąpieniu skutków kryzysu w państwach UE. Powinna ona udzielić odpowiedzi na pytanie, czy korzystna sytuacja Polski, w tym Małopolski, to efekt łagodniejszego przejścia obecnego kryzysu, czy też opóźnienia jego skutków w stosunku do innych krajów ze względu na opóźnienie przebiegu cyklu koniunkturalnego.

² Na podstawie: *Raportu monitoringowego z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego w latach 2007--2008*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2009.

POZYCJA WYJŚCIOWA³

W konsekwencji procesu globalizacji i zmian cywilizacyjnych działania publiczne, wspierające procesy rozwojowe, realizują się w przestrzeni opisanej zjawiskami coraz mniej zależnymi od wpływu władzy publicznej. Zmianie ulegają wzorce rozwoju społecznego i gospodarczego. Następuje **wzrost koncentracji zasobów i działalności gospodarczej** w metropoliach i dużych ośrodkach miejskich – ze względu na osiągnięte korzyści. Siłą napędową rozwijających się gospodarek stają się w coraz większym stopniu informacja i wiedza, szczególnie **nowa wiedza oraz pomysły na jej praktyczne zastosowanie**.

Wobec zmieniającej się roli uwarunkowań przestrzennych, ekspansja rozwojowa **wielkich miast** następuje głównie dzięki intensywnym przepływom kapitału ludzkiego oraz wartości i dóbr niematerialnych. **Wiedza, kompetencje i zdolność adaptacyjna** stają się kluczem do rozwoju inteligentnej gospodarki. Wzrasta znaczenie indywidualnych **aspiracji i aktywności**, ale również zakres odpowiedzialności uczestników procesów rozwojowych. Dominacja **różnorodności społecznej i kulturowej** oraz **niepewność i ryzyko w wymiarze ekonomicznym** – to główne cechy nowej rzeczywistości globalnej.

Ocena aktualnej sytuacji rozwojowej Małopolski, osadzona w myśleniu o rozwoju województwa w długim horyzoncie czasowym, oznacza konieczność **ponownego spojrzenia na potencjał wewnętrzny i przestrzeń regionalną**. Atrakcyjność regionu, jako miejsca zamieszkania, pracy i spędzania czasu wolnego, nie jest jedynie wypadkową skoncentrowanego w nim **kapitału fizycznego** – wyposażenia w infrastrukturę podstawową i zasoby naturalne. W coraz większym stopniu o atrakcyjności lokalizacyjnej decyduje **kapitał intelektualny** – poziom wykształcenia, indywidualne talenty, wiedza, kreatywność i aspiracje, a także **kapitał symboliczny** – przywiązanie do tradycyjnych wartości, tożsamość i poczucie związku z danym miejscem oraz jego unikalny wizerunek. W kontekście specyfiki wewnątrzregionalnej, Małopolska charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem zarówno poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego, jak również pod względem charakterystyki przestrzeni kulturowej i przyrodniczej. Cechy te w znacznym stopniu wpływają na kształtowanie się specyficznych, ze względu na potencjał i funkcje, obszarów integracji przestrzennej.

Wobec istotnych zmian w otoczeniu zewnętrznym **polityka regionalna musi w równej mierze odpowiadać na aktualnie zdiagnozowane potrzeby, jak też wychodzić naprzeciw tendencjom i procesom, których przejawy – dziś dostrzegane pośrednio – będą kluczowymi czynnikami sukcesu rozwojowego w przyszłości**.

Dzisiejsza Małopolska to **region nieograniczonych, jednak wciąż jeszcze niedostatecznie wykorzystywanych możliwości**. Nasze województwo to obszar unikalnych potencjałów, o wyraźnie zróżnicowanej strukturze przestrzennej. To również przestrzeń wymagająca szczególnej odpowiedzialności związanej z koniecznością zachowania i ochrony najcenniejszych wartości i zasobów, które stanowią element tożsamości i jakości przestrzeni publicznej – wobec obecnej słabości systemu ochrony prawnej – zagrożone są postępującą anarchizacją i degradacją. Cechy te składają się na obraz zróżnicowanej pozycji rozwojowej regionu.

Poniżej przeprowadzona została ocena pozycji wyjściowej Małopolski, uwzględniająca **diagnozę aktualnej sytuacji regionu, prognozę trendów rozwojowych** w zakresie wybranych procesów gospodarczych i społecznych, a także katalog **kluczowych wyzwań**, stanowiący zasadniczy punkt odniesienia dla wizji, obszarów i celów Strategii „Małopolska 2020”.

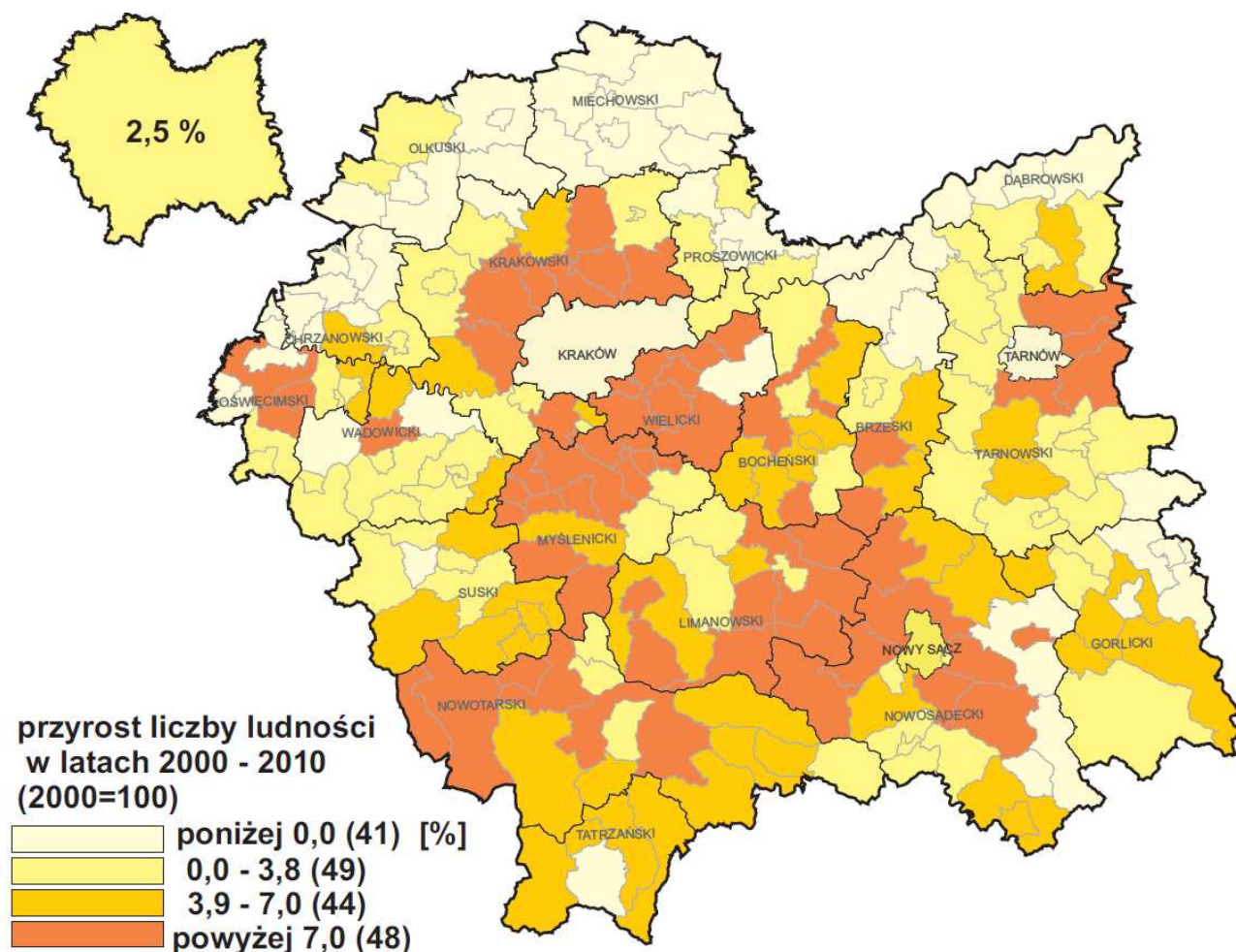
³ W ujęciu generalnym, opis pozycji wyjściowej Małopolski oparty został na: (a) analizie danych historycznych w szeregu czasowym 2005-2009, (b) prognozie trendów rozwojowych w perspektywie 2020 oraz wynikającej z tych analiz (c) identyfikacji kluczowych wyzwań dla województwa. Z uwagi na dostępność danych, w przypadku wybranych zjawisk i procesów zastosowano analizę danych historycznych w innych szeregach czasowych. W przypadku części danych podano informacje aktualne na rok 2010.

Ogólna sytuacja gospodarcza i społeczna Małopolski

1. Województwo małopolskie zajmuje powierzchnię 15 183 km², co stanowi 4,9% powierzchni kraju i plasuje region na 12. miejscu. Wśród 182 gmin województwa funkcjonuje 46 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin miejskich oraz 122 gminy wiejskie.
2. W 2010 roku Małopolskę zamieszkiwało 3 310,1 tys. osób, co stanowi 8,7% ludności kraju i plasuje województwo na 4. miejscu – po województwach mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W ciągu dekady 2001-2010 liczba ta wzrosła o 2,5%. W tym okresie najwyższy przyrost wystąpił w powiatach: wielickim (11,1%), tarnowskim (9,1%), krakowskim (8,1%) i myślenickim (7,2%). Natomiast najwyższy spadek liczby mieszkańców miał miejsce w powiecie olkuskim (6,6%) oraz Tarnowie (5,1%).

Na najwyższy od 10 lat przyrost liczby ludności Małopolski w 2010 roku wpłynęła korzystna dynamika zjawisk demograficznych: dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji stałej.

Mapa 1. Przyrost liczby ludności w Małopolsce w latach 2000-2010 (2000 = 100).

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie małopolskim w 2010, US w Krakowie 2011.

3. Region charakteryzuje się wysoką gęstością zaludnienia – 218 osób na km² (2. miejsce w kraju, przy średniej – 122 osób na km²). W małopolskich miastach na 1 km² przypada średnio 988 osób (Kraków – 2 314, Tarnów – 1 584, Nowy Sącz – 1 468). Na terenach wiejskich gęstość zaludnienia wynosi 124 osoby/km², przy czym od wielu lat wartość ta plasuje Małopolskę na 1. miejscu wśród województw. Najbardziej zaludnione powiaty usytuowane są w zachodniej części regionu (powiaty: oświęcimski, chrzanowski, wadowicki) oraz w bezpośrednim sąsiedztwie z Krakowem (powiat wielicki).

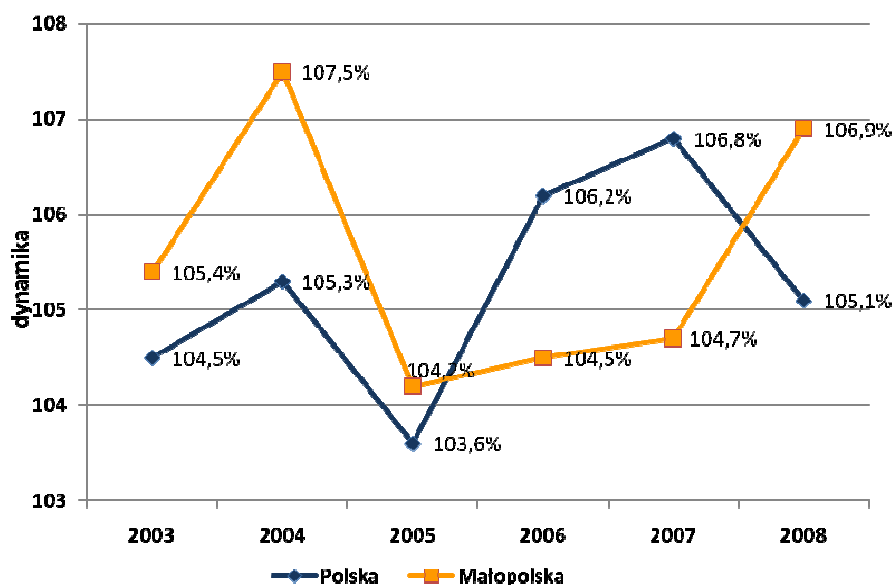
Sytuacja gospodarcza⁴

1. Małopolska zalicza się do grupy województw, które w latach 2005-2008 zwiększyły swój udział w generowaniu krajowego PKB⁵. W tym okresie region corocznie plasował się na 5. pozycji w kraju, za województwami: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim – wypracowując w 2008 roku 7,4% PKB. W 2008 roku wzrost wolumenu PKB w odniesieniu do 2005 roku (w cenach stałych) wyniósł 17,0% (ogółem dla kraju 19,2%), co dało Małopolsce dopiero 9. miejsce wśród województw. W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wynosił 28,9 tys. zł tj. 86,3% średniej dla kraju. Wynik ten uplasował Małopolskę również na 9. miejscu w kraju.

Analiza wytworzonego PKB w układzie podregionalnym wskazuje, że Kraków pełni rolę centrum gospodarczego rozwoju Małopolski oraz jednego z ośrodków o największym potencjale rozwojowym w Polsce. Kraków koncentruje 41,4% wartości PKB wytworzonego w województwie, co stanowi 3,1% wartości krajowej (2. miejsce po Warszawie – 13,2%). Jednocześnie miasto wraz z podregionem krakowskim wytwarza 57,3% PKB Małopolski, co stanowi 4,3% PKB Polski. Podregion oświęcimski generuje 16,6% regionalnego PKB, podregion nowosądecki – 16%, podregion krakowski – 15,9%, natomiast podregion tarnowski – 10,1%.

Rozkład PKB per capita w układzie podregionalnym, potwierdza silne zróżnicowanie potencjału gospodarczego w ujęciu wojewódzkim. Z lokatą równą 155,1% średniej dla kraju, Kraków zajmuje 3. miejsce wśród podregionów – po Warszawie i Poznaniu. Wszystkie pozostałe podregiony w Małopolsce notują wartości PKB per capita na poziomie poniżej średniej dla kraju. Podregion nowosądecki plasuje się na 64. pozycji, podregion tarnowski zajmuje 59. lokatę, podregion krakowski – miejsce 54., natomiast podregion oświęcimski – miejsce 43. Na tle średniej dla UE-27, według danych za 2008 rok, wartość wskaźnika PKB per capita wynosi odpowiednio dla Krakowa – 87%, podregionu oświęcimskiego – 42%, podregionu krakowskiego – 38%, podregionu tarnowskiego – 35% oraz podregionu nowosądeckiego – 33%.

Wykres 1. Dynamika PKB (% , ceny stałe – ceny bieżące z roku poprzedzającego; rok poprzedni =100) .

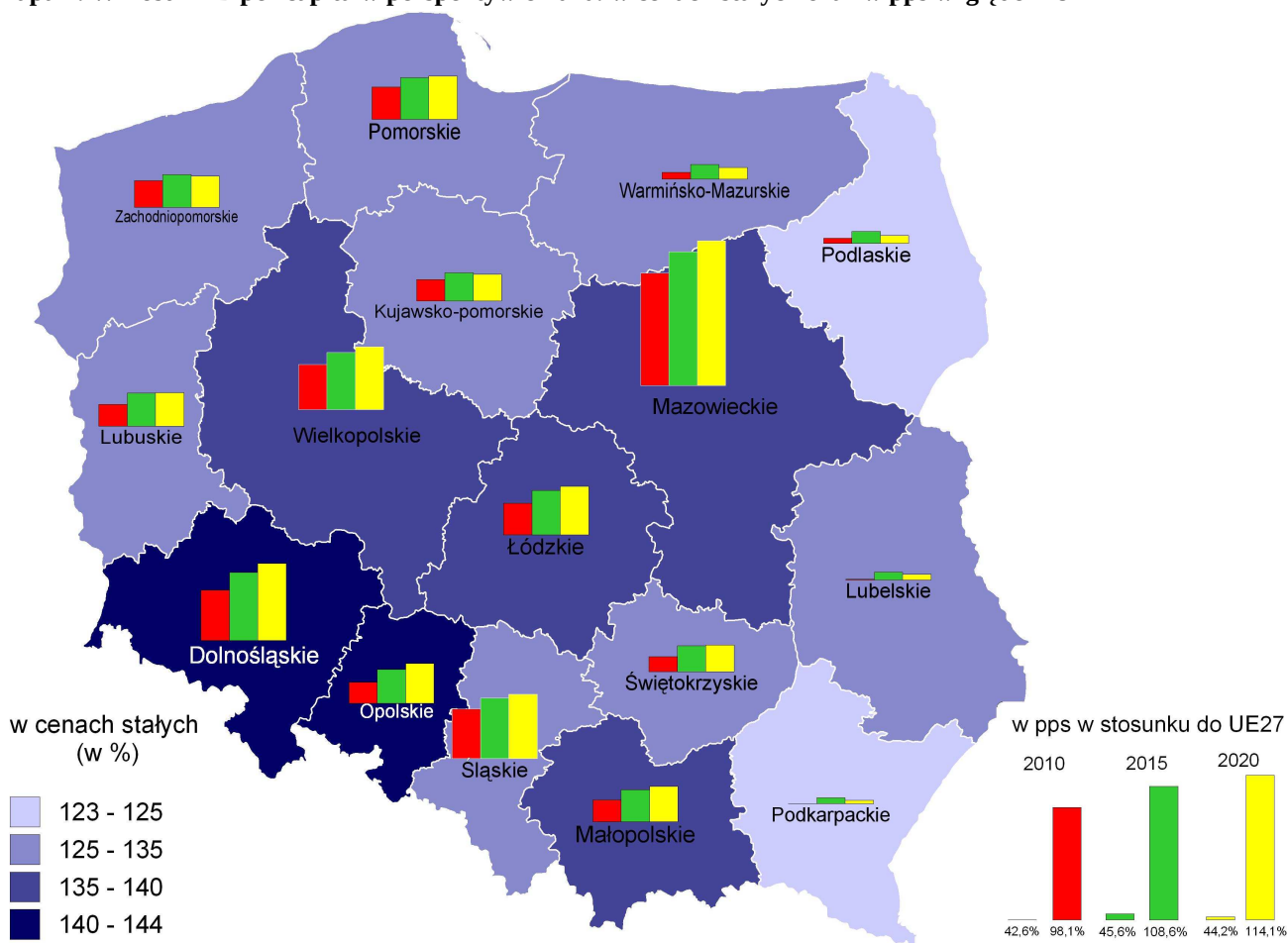
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźnik dynamiki wzrostu PKB, służący ocenie zawansowania zmian gospodarczych, w roku 2008 uplasował Małopolskę na 3. pozycji, po województwach podkarpackim, śląskim oraz łódzkim. Małopolska znalazła się w grupie siedmiu regionów, które odnotowały dynamikę wyższą od średniej dla kraju równej 105,1% (2008).

⁴ Analiza przeprowadzona w oparciu o dynamiczny model równowagi ogólnej (DSGE) dużej skali EUImpactMod III, opracowany w Instytucie Badań Strukturalnych, skalibrowany dla gospodarek województw i zagregowany do poziomu kraju.

⁵ *Produkt Krajowy Brutto. Rachunki regionalne w 2008 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2010.

Mapa 2. Wzrost PKB per capita w perspektywie 2020: w cenach stałych oraz w pps względem UE-27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

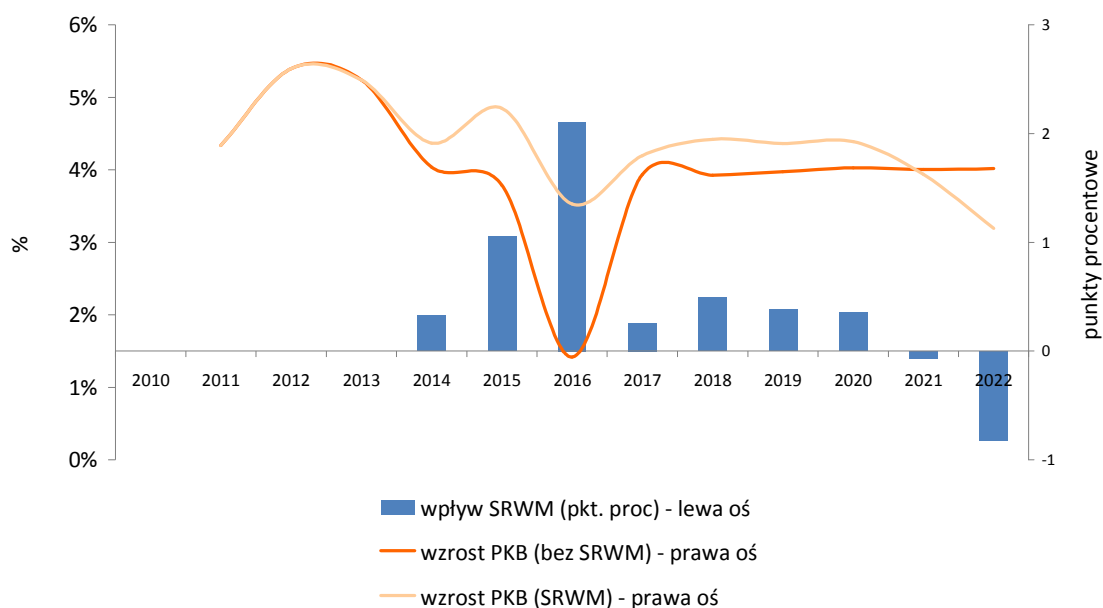
Prognozy wskazują, iż w perspektywie 2020 roku Małopolska osiągnie 60,1% średniego poziomu PKB per capita dla UE-27. Pod tym względem region uplasuje się na 8. miejscu w kraju. Niekwestionowanym liderem pozostanie Mazowsze, które jako jedyne przekroczy średni poziom tego wskaźnika dla UE-27, osiągając 114,1% średniej unijnej. Odnosząc prognozowane wyniki Małopolski do danych Eurostat (48,6% PKB per capita dla EU-27 w 2008), proces skracania dystansu rozwojowego wobec średniej UE wyniesie 11,5 punkta procentowego (pp).

Średnie roczne tempo wzrostu realnego PKB per capita dla Małopolski w latach 2010-2020 wyniesie 3,1% i będzie się kształtować na poziomie o ok. 0,1 pp powyżej średniej prognozowanej na poziomie kraju. Dla porównania najwyższe średnie tempo wzrostu tego wskaźnika prognozowane jest w województwach dolnośląskim (3,7%), opolskim (3,6%) oraz mazowieckim (3,4%).

Natomiast symulacja oddziaływania makroekonomicznego *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*⁶ wykazała, iż jej wpływ na rozwój gospodarczy regionu wyraźnie zarysuje się w drugiej połowie okresu realizacji. Istotnym czynnikiem dynamizującym rozwój gospodarczy może stać się (zintegrowany) regionalny program operacyjny, wdrażany w ramach nowej perspektywy finansowej UE. Szacuje się, iż zauważalne przyspieszenie dynamiki aktywności gospodarczej nastąpi w latach 2014-2022, kiedy to przeciętna roczna stopa wzrostu gospodarczego będzie wyższa niż w scenariuszu pomijającym realizację Strategii – o około 0,4 pp.

⁶ Symulację przeprowadzono w ramach projektu: *Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011. Podstawę dla przeprowadzonych szacunków stanowiły założenia dotyczące projekcji finansowej przedstawionej w rozdziale *Ramy finansowe* (wariant III).

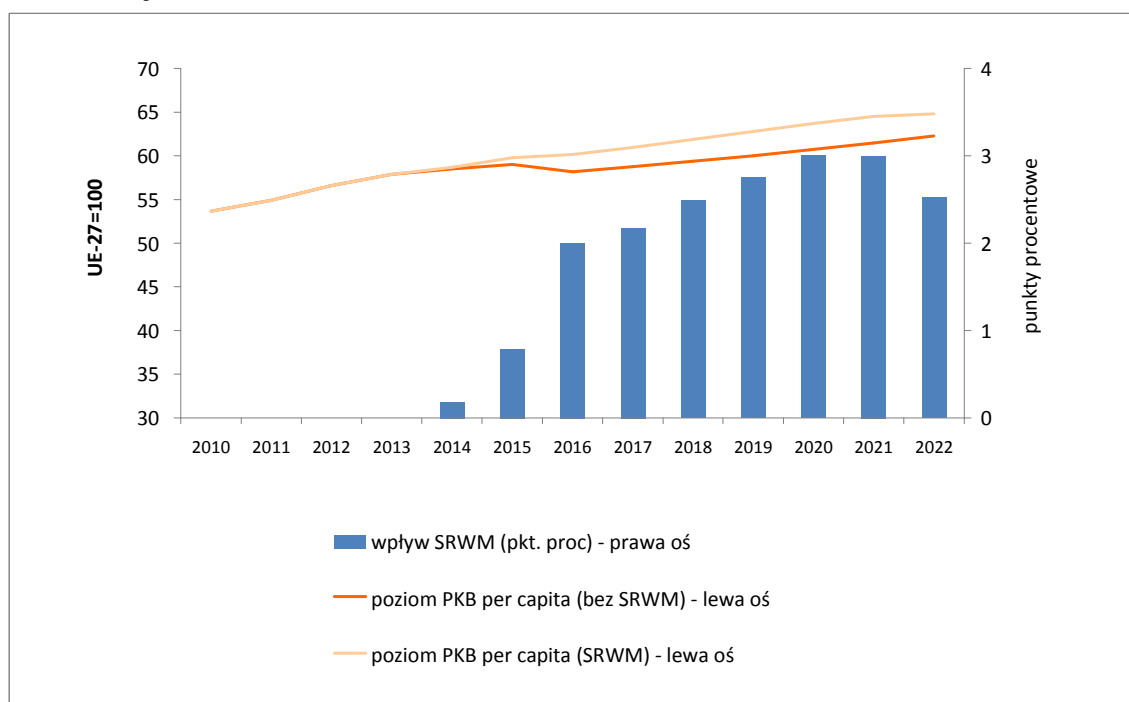
Wykres 2. Szacunkowy wpływ realizacji SRWM na wzrost realnego PKB w Małopolsce.

Źródło: Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011.

Dodatni wpływ realizacji Strategii na wzrost gospodarczy w latach 2014-2020 oznacza także istotne przyspieszenie realnej konwergencji Małopolski wobec przeciętnego poziomu rozwoju gospodarczego w krajach UE. W 2010 roku PKB per capita w województwie szacuje się na poziomie około 53% średniej dla UE-27. W scenariuszu bazowym, pod koniec dekady można oczekiwać wzrostu poziomu tego wskaźnika do ponad 60%. Prognozuje się, że dzięki realizacji Strategii, konwergencja zostanie dodatkowo wzmocniona, dzięki czemu w roku 2020 PKB per capita w Małopolsce osiągnie około 63% średniej dla UE-27.

Wykres 3. Szacunkowy wpływ realizacji SRWM na poziom konwergencji PKB per capita w Małopolsce wobec krajów UE-27.

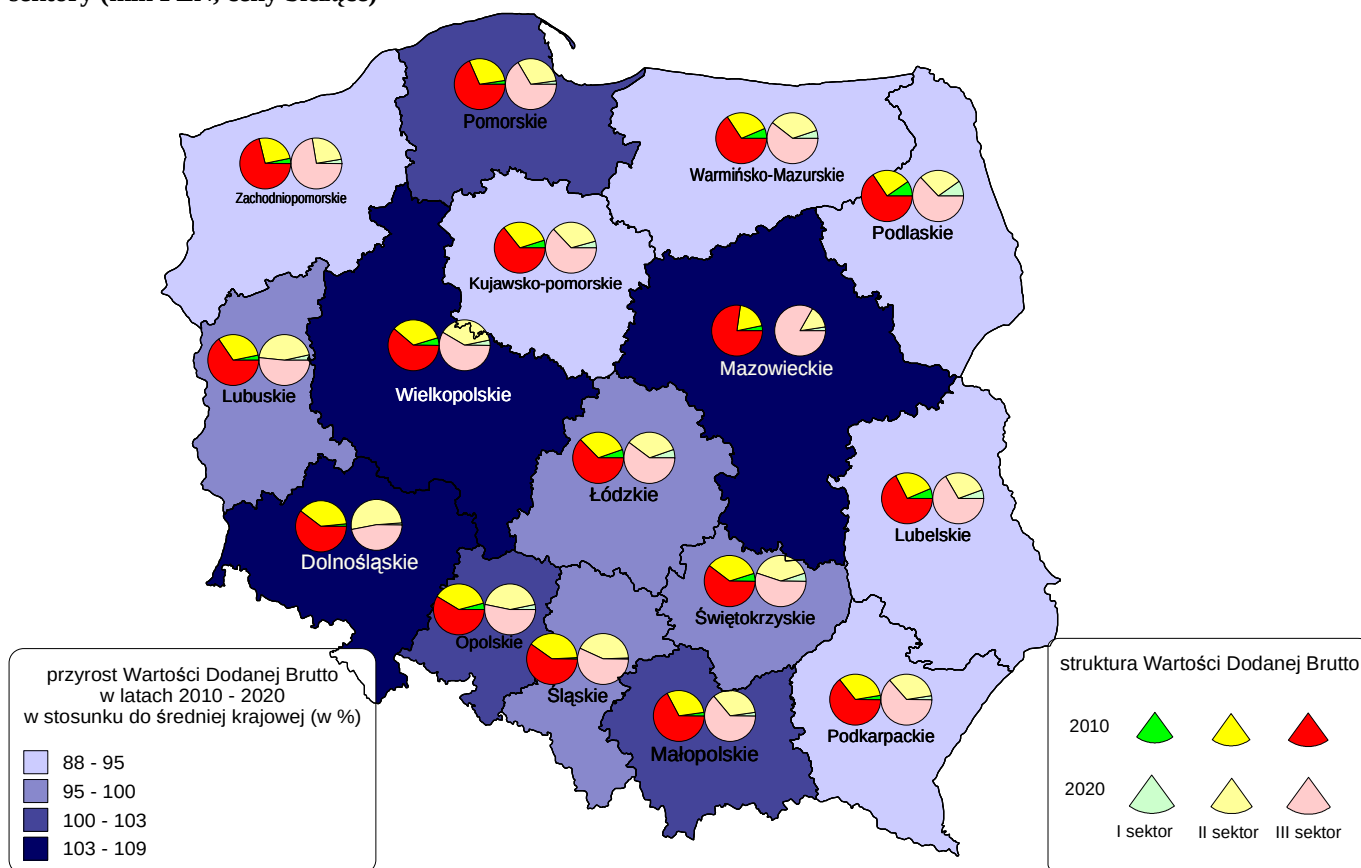
Źródło: Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011.

2. Małopolska wytwarza 7,4% wartości dodanej brutto (WDB), co daje 68 823 zł w przeliczeniu na 1 pracującego (średnia dla kraju – 78 778 zł). Pomimo relatywnie wysokiego poziomu wykształcenia zasobów pracy – pod względem produktywności pracy Małopolskę dzieli więc wyraźny dystans wobec średniej krajowej oraz innych województw (12. miejsce). W zakresie struktury WDB, w województwie odnotowuje się niższy od średniej krajowej udział rolnictwa (o 1,1 pp w 2008 roku), pomimo znacznego udziału gospodarstw rolnych. Nieznacznie niższy od średniej dla Polski jest również udział przemysłu oraz usług finansowych wraz z obsługą firm i nieruchomości.

Małopolska zajmuje 3. miejsce w grupie regionów, które charakteryzują się wyższym od średniej dla Polski odsetkiem jednostek prowadzących działalność w zakresie handlu i napraw; hoteli i restauracji oraz transportu, gospodarki magazynowej i łączności – tj. jednostek, które w gospodarce krajowej w latach 2005-2008 osiągnęły największy udział w generowaniu wartości dodanej brutto. Po spadku z poziomu 28,8% WDB regionu w 2005 roku do 27,3% w 2007 roku, nastąpił ponownie wzrost do poziomu 27,8% w 2008 roku.

Województwo zajmuje również stabilne 1. miejsce pod względem udziału budownictwa w tworzeniu regionalnej WDB. Odsetek jednostek prowadzących działalność w zakresie budownictwa kształtował się od 6,7% w 2005 roku (średnia dla kraju – 5,6%) do 8,3% w 2008 roku (średnia dla kraju – 7,0%).

Mapa 3. Wartość dodana brutto w perspektywie 2020: ogółem (mln PLN, ceny bieżące) oraz w podziale na sektory (mln PLN, ceny bieżące)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

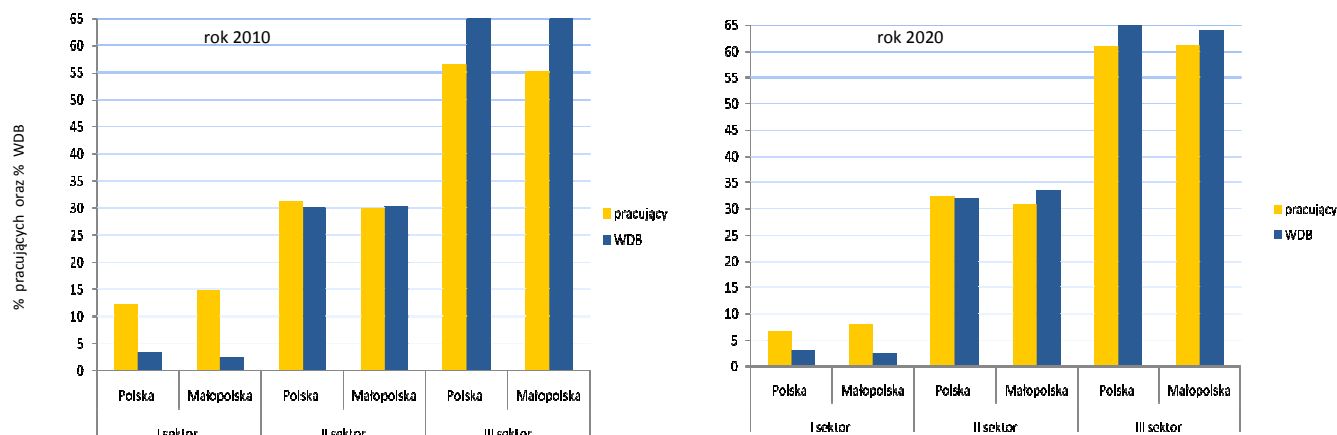
Prognozuje się, że w perspektywie do 2020 roku, Małopolska znajdzie się w grupie województw, w których przyrost będzie co najmniej równy średniej dla kraju. Przyrost wartości dodanej brutto nie tylko wpływa na wzrost PKB, ale może również prowadzić do zwiększania poziomu zatrudnienia.

Kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu PKB per capita odgrywa wzrost wydajności pracy. Znaczenie tego czynnika wzmacniają dodatkowo dokonujące się zmiany demograficzne, a w tym kontekście w szczególności

obniżanie się odsetka populacji osób w wieku produkcyjnym. W perspektywie roku 2020 prognozowana wydajność pracy w Małopolsce nie osiągnie średniej dla kraju: zatrzyma się na poziomie 85,8%, podczas gdy jej przekroczenie przewidywane jest w 6. regionach, przy czym liderem pozostanie Mazowsze. Natomiast w odniesieniu do produktywności dla UE-27, prognozy wskazują iż Małopolska osiągnie poziom 62,9%.

Prognozy dla roku 2020 wskazują na niewielkie zmiany w strukturze wartości dodanej brutto, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Wykresy 4 i 5. Struktura wartości dodanej brutto według sektorów oraz struktura pracujących w sektorach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

Porównując strukturę WDB w latach 2010 i 2020, w przypadku Małopolski przewiduje się, iż udział sektora I (rolnictwo) pozostanie na niezmiennym poziomie, przy jednocześnie wydatnym spadku zatrudnienia w tym sektorze, co z kolei może wskazywać na wzrost jego produktywności. Jednocześnie prognozowany jest wzrost o 3,3 pp udziału sektora II (przemysł i budownictwo), przy podobnym spadku udziału sektora III (handel, usługi i transport). Na poziomie krajowym wzrostowi udziału sektora II towarzyszyć powinny spadki udziału zarówno I, jaki i III sektora.

- Małopolska należy do regionów atrakcyjnych pod względem warunków do inwestowania. W rankingu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową⁷, w 2010 roku Małopolska znalazła się na 4. pozycji w grupie regionów o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej, za województwami: śląskim, dolnośląskim i mazowieckim. Oznacza to awans o jedno miejsce wobec lokaty zajmowanej w 2008 i 2009 roku, a jednocześnie spadek o jedną lokatę w stosunku do 2005 roku. Wśród podregionów o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej w kraju sklasyfikowane zostały: podregion oświęcimski (8. miejsce) oraz podregion krakowski (9. miejsce). Podregion krakowski zajmuje jednocześnie 2. pozycję pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności zaawansowanej technologicznie oraz 4. pozycję w kraju pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności usługowej.
- Skumulowana wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) zrealizowanych na terenie województwa w latach 1989-2008 przekroczyła 12 mld USD. Oznacza to, że na Małopolskę przypada ok. 8% łącznych nakładów poniesionych przez firmy z kapitałem zagranicznym w Polsce. Napływ BIZ w Małopolsce w 2009 roku szacuje się na poziomie 0,55 mld EUR, zaś w 2010 – 0,49 mld EUR, co w ujęciu średniorocznym dla lat 2007-2010 oznacza 5. miejsce wśród województw (6,1% wartości ogólnopolskiej)⁸.

⁷ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010; Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województw oparta została na analizie uniwersalnych czynników lokalizacji tj. dostępność transportowa, zasoby pracy, chłonność rynku, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, poziom rozwoju gospodarczego, stan środowiska, poziom bezpieczeństwa powszechnego, aktywność województw wobec inwestorów. Natomiast ocena atrakcyjności inwestycyjnej podregionów została przeprowadzona w zakresie: działalności przemysłowej, działalności usługowej oraz działalności zaawansowanej technologicznie.

⁸ *Szacunek PKB per capita i bezpośrednich inwestycji zagranicznych w województwach oraz wskaźniki wyprzedzające koniunkturę*, Biuro Inwestycji i Cykli Ekonomicznych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

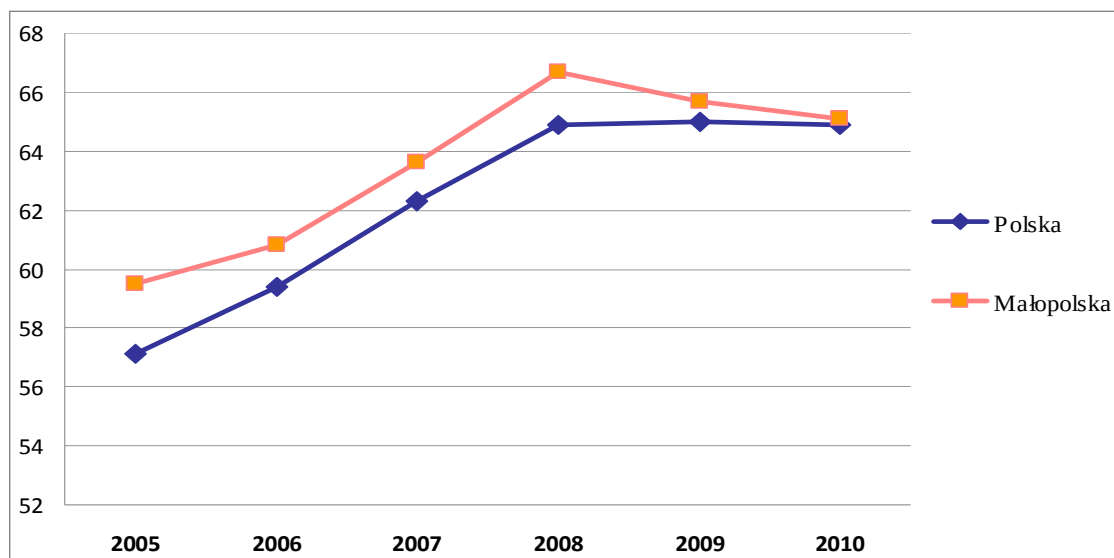
5. Wartość eksportu województwa małopolskiego w 2009 roku wyniosła 4,6 mld EUR, a importu 5,2 mld EUR. W porównaniu z 2008 rokiem wartość zarówno importu, jak i eksportu, uległa obniżeniu, przy czym spadek wartości importu był szybszy niż w przypadku eksportu. Skutkiem tego była poprawa w zakresie salda obrotów handlowych, które osiągnęło wartość na poziomie 0,55 mld EUR.

W latach 2000-2008 Małopolska zajęła 2. pozycję wśród województw, pod względem dynamiki wzrostu wartości eksportu, tj. wartość eksportu w 2008 roku zwiększyła się 3,9 razy w stosunku do 2000 roku (średnia dla kraju – 3,0). Pomimo tego, dynamika wzrostu eksportu regionu charakteryzuje się tendencją malejącą od 2006 roku, przy czym w 2009 roku – względem poprzedniego – dynamika ta była najniższa (-27,4% wobec -15,5% dla Polski). Od 2008 roku zmniejszeniu uległy udziały województwa w eksporcie i imporcie Polski ogółem. Udział Małopolski w ogólnopolskim imporcie spadł z 6,1% do 5,5%, w eksporcie natomiast z 6,3% do 5,5%. Udział regionu w krajowym eksporcie spadł do poziomu z lat 2002, 2003 i 2005.

Udział Małopolski w eksporcie Polski jest mniejszy niż jego udział w generowaniu ogólnopolskiego PKB. Wkład regionu do eksportu krajowego nadal więc nie jest adekwatny do możliwości rozwojowych województwa. Ponadto w porównaniu z innymi województwami, w eksporcie Małopolski nadal relatywnie małe znaczenie odgrywają produkty wysokich technologii: według klasyfikacji OECD udział gałęzi wysokich technologii w regionalnym eksporcie szacuje się na poziomie 0,7%, natomiast według klasyfikacji WIFO1, udział gałęzi technologicznie intensywnych kształtował się na poziomie 14,5%⁹.

6. Od 2007 roku w Małopolsce następuje sukcesywny wzrost współczynnika aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym (18-59/64) – z 69,7% do 71,8% w 2010 roku, co stanowi poziom zbliżony do średniej dla kraju. W ujęciu średniorocznym (według BAEL) w 2010 roku w Małopolsce zbiorowość aktywnych zawodowo ogółem wyniosła 1,43 mln i zwiększyła się nieznacznie w ujęciu rocznym (1,41 mln w 2009).

Wykres 6. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym (18-59/64): ujęcie średnioroczne (%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Średnioroczny wskaźnik zatrudnienia w latach 2005-2007 był wyższy w Małopolsce niż w Polsce, w roku 2008 doszło do zrównania się obu wskaźników, a w roku 2009 i 2010 wskaźnik dla Małopolski był nieznacznie niższy od średniej wartości dla kraju. Natomiast wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym dla Małopolski, w latach 2005-2010, kształtował się na poziomie nieznacznie wyższym niż średnia dla kraju (odpowiednio 65,1% i 64,9% w 2010). Wartość tego wskaźnika wyraźnie różnicuje się ze względu na płeć i wynosi 59,7% – dla kobiet (średnia dla kraju – 60,3%) oraz 70,2% – dla mężczyzn (średnia dla kraju – 69,2%).

W 2009 roku najwyższy wskaźnik zatrudnienia w regionie utrzymywał się w grupach 30-latków i 40-latków (odpowiednio 82,9% oraz 82,8%). Najniższy wskaźnik zatrudnienia cechuje grupy osób powyżej 50 roku

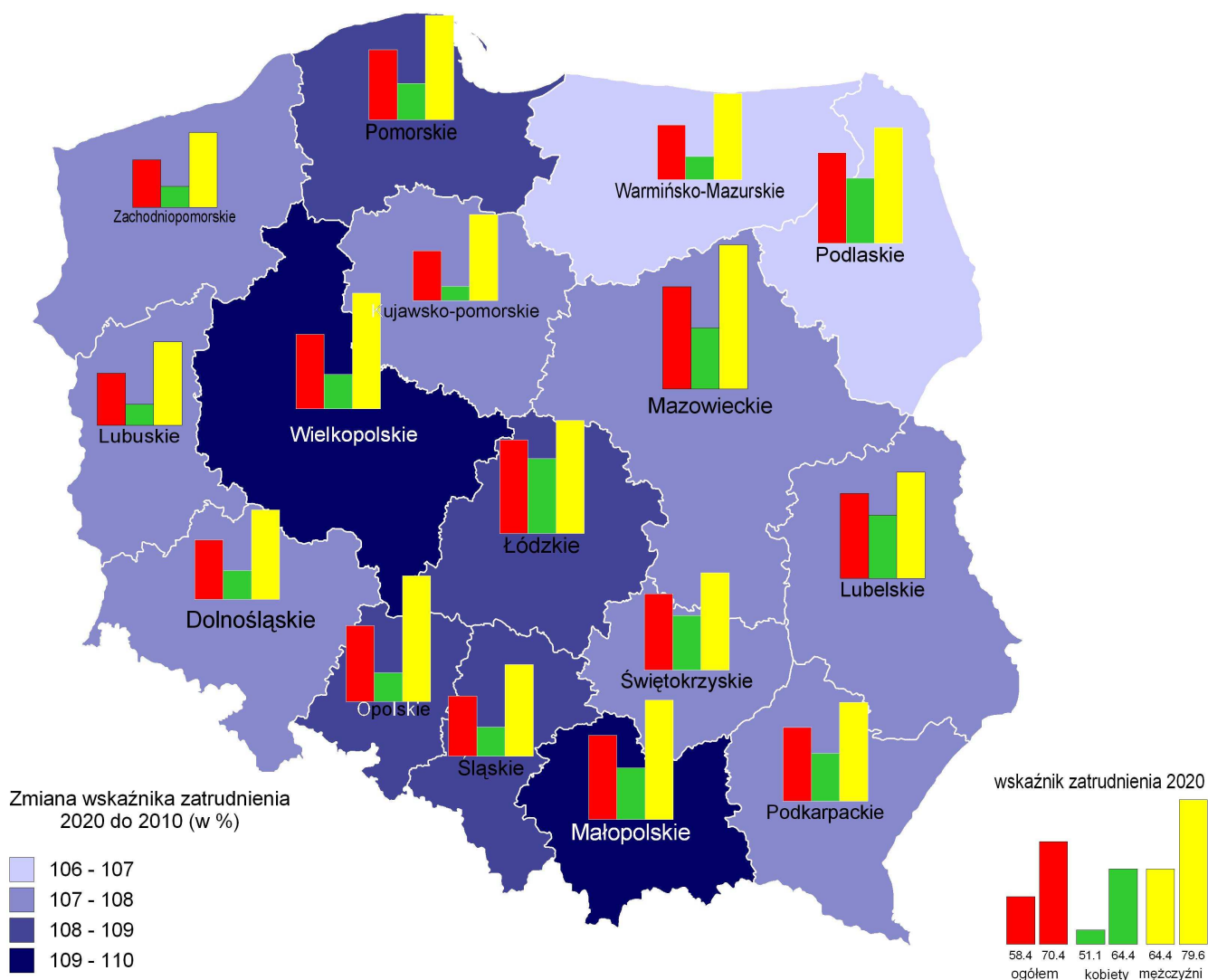
⁹ Na podstawie: *Handel zagraniczny Małopolski 2008*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego 2009.

życia (28,9%) oraz osób do 29 roku życia (42,4%). W tych dwóch kategoriach wskaźnik zatrudnienia dla Małopolski jest niższy niż średnia dla Polski. Sytuacja osób młodych na rynku pracy generalnie jednak kształtuje się niekorzystnie. Natomiast pozytywnym sygnałem jest wzrost zatrudnienia w ujęciu rocznym o blisko 2% w grupie osób powyżej 50 roku życia (wobec 2008 roku).

Małopolskę charakteryzuje utrzymująca się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat niekorzystna struktura zatrudnienia według sektorów, co wynika ze znaczącego wciąż udziału pracujących w rolnictwie. Zatrudnienie w tym sektorze pozostaje niewspółmiernie wysokie względem WDB wytwarzanej przez ten sektor. Jednocześnie w ostatnich latach zauważalna jest pozytywna tendencja związana z rosnącym zatrudnieniem w sektorze usług oraz malejącym udziałem zatrudnionych w rolnictwie oraz większym tempie tego procesu niż w innych województwach. Obecnie udział zatrudnienia w rolnictwie w Małopolsce jest nieznacznie wyższy niż średnia dla kraju (odpowiednio: 15,4% i 13,2% w 2009).

Pod względem przeciętnego zatrudnienia w poszczególnych sekcjach w 2009 roku najwyższy wzrost względem 2005 roku odnotowany został w obszarze działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (63%), budownictwa (43%) oraz zakwaterowania i gastronomii (34%).

Mapa 4. Wskaźnik zatrudnienia (15-64 lat) w perspektywie 2020: ogółem oraz w podziale na kobiety i mężczyzn

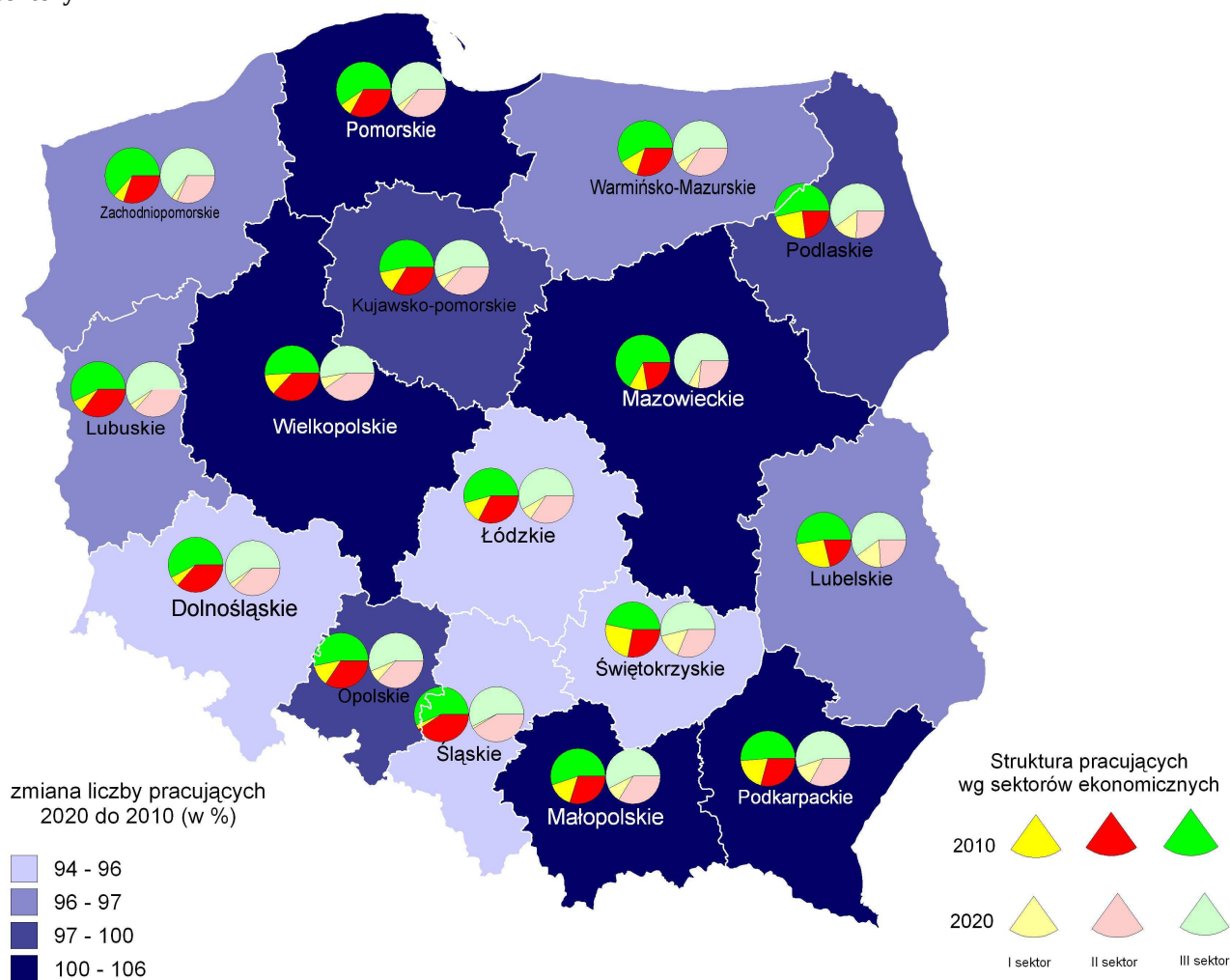
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

Jednym z priorytetów w zakresie działań zorientowanych na rozwój rynku pracy jest wzrost liczby osób pracujących, co w połączeniu z efektywną alokacją zasobów może stanowić istotny czynnik dynamizujący rozwój gospodarczy regionu.

W perspektywie 2020 roku prognozowany jest wzrost zatrudnienia (15-64 lat) zarówno na poziomie ogólnokrajowym, gdzie wskaźnik zatrudnienia ma osiągnąć poziom 64,5%, jak i na poziomie regionalnym. Przewiduje się, że w przypadku Małopolski osiągnie on wartość 66,4%, plasując region na 4. pozycji w kraju. Warto również zauważyć, iż pomimo prognozowanego wzrostu zatrudnienia – zarówno kobiet, jak i mężczyzn – przewidywane jest pogłębienie zróżnicowania wartości tego wskaźnika ze względu na płeć, na niekorzyść kobiet. Szacuje się, że dla kobiet wyniesie on 66,4%, natomiast dla mężczyzn – 74,1% (wobec średniej dla kraju odpowiednio: dla kobiet – 57,5% oraz dla mężczyzn – 71,6%).

7. W ujęciu średniorocznym (dane BAEL), liczba pracujących w 2009 i 2010 roku utrzymywała się na stałym poziomie 1,3 mln osób (wobec 1,25 mln osób w 2005). Przeprowadzone prognozy wskazują, że w roku 2020 w porównaniu do roku 2010 zaznaczy się na małopolskim rynku pracy pozytywny trend. Przewiduje się, że Małopolska odnotuje największe w kraju tempo wzrostu liczby pracujących (5,5%). Pozytywną tendencją będą również korzystne zmiany dokonujące się w strukturze pracujących według sektorów, potwierdzające wzrost znaczenia sektora III (usługi, handel, transport), przy jednoczesnym zmniejszaniu się udziału pracujących w rolnictwie.

Mapa 5. Zmiana liczby pracujących (15-64 lat, tys. osób) w perspektywie 2020: ogółem oraz w podziale na sektory

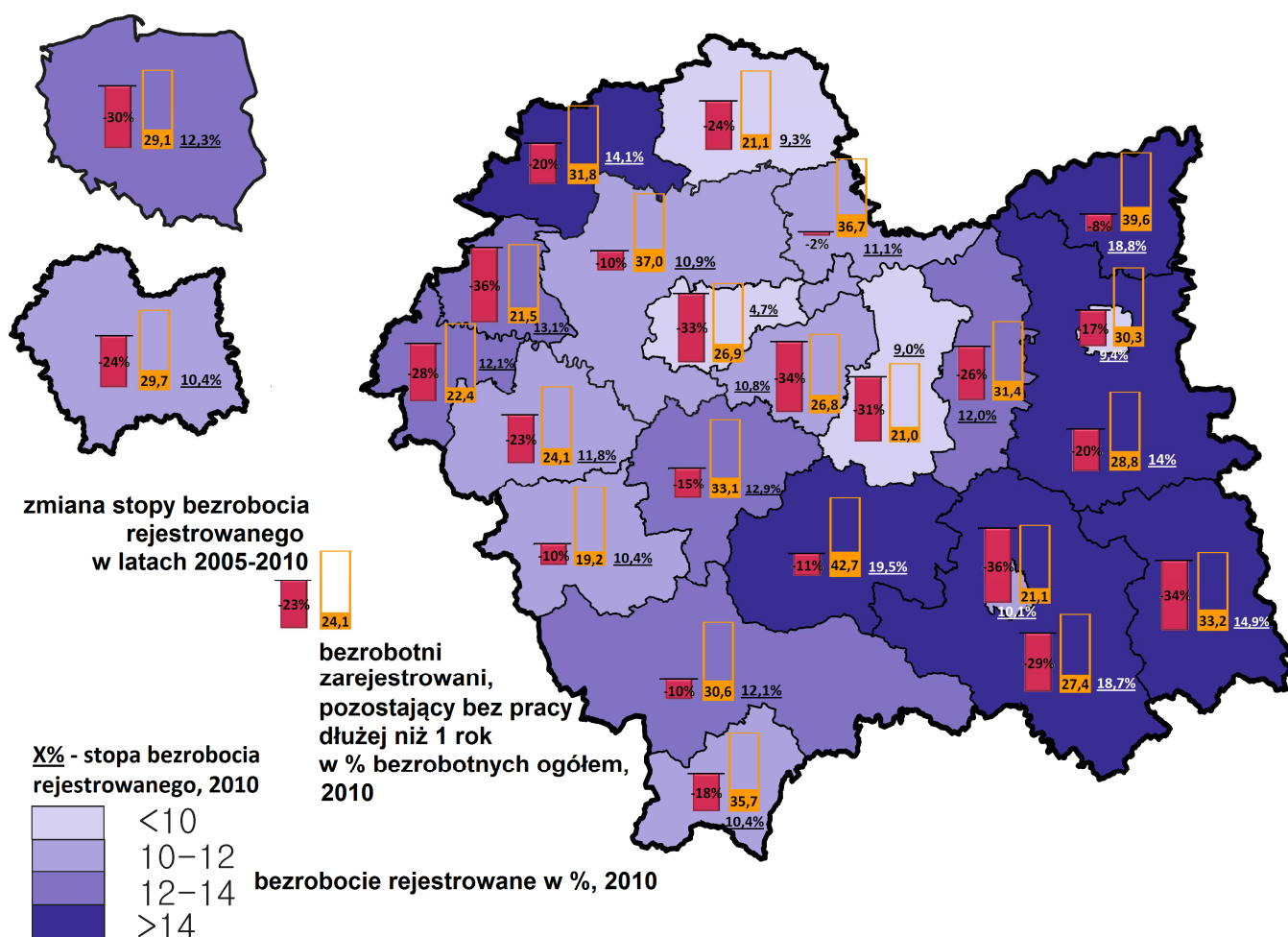

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

8. Według statystyk powiatowych urzędów pracy, począwszy od 2001 roku liczba osób bezrobotnych w Małopolsce stopniowo malała z różną dynamiką, aż do 2009 roku, w którym nastąpiło załamanie trendu. Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2010 roku wynosiła w Małopolsce 10,4% (wobec 9,7% w 2009 oraz 13,8% w 2005), przy średniej dla kraju – 12,3% (wobec 12,1% w 2009 oraz 17,6% w 2005). Natomiast średnioroczna stopa bezrobocia w Małopolsce, według BAEL, wyniosła w 2010 roku 9,1% (wobec 8% w 2009 oraz 15,2% w 2005), przy średniej dla kraju – 9,6% (wobec 8,2 w 2009 oraz 17,7 w 2005).¹⁰ W trzech kolejnych latach występował spadek udziału bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok (z 49,8% w 2006 do 26,7% w 2009), natomiast w 2010 roku nastąpił wzrost tego wskaźnika do poziomu 29,7%.

W porównaniu do 2005 roku nieznacznie wzrósł udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych oraz osób poniżej 25 roku życia. Sytuacja ta ma jednak podłoże instytucjonalne i wynika przede wszystkim z ostrożnej polityki zatrudnienia prowadzonej przez firmy, która w największej mierze oddziałuje na sytuację młodzieży jako grupy o utrudnionym starcie zawodowym z uwagi na częsty brak doświadczenia zawodowego. Udział bezrobotnych w obu kategoriach, w Małopolsce pozostawał nieco wyższy niż średnia dla kraju.

Mapa 6. Zróżnicowanie wewnątrzregionalne stopy bezrobocia w 2010.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

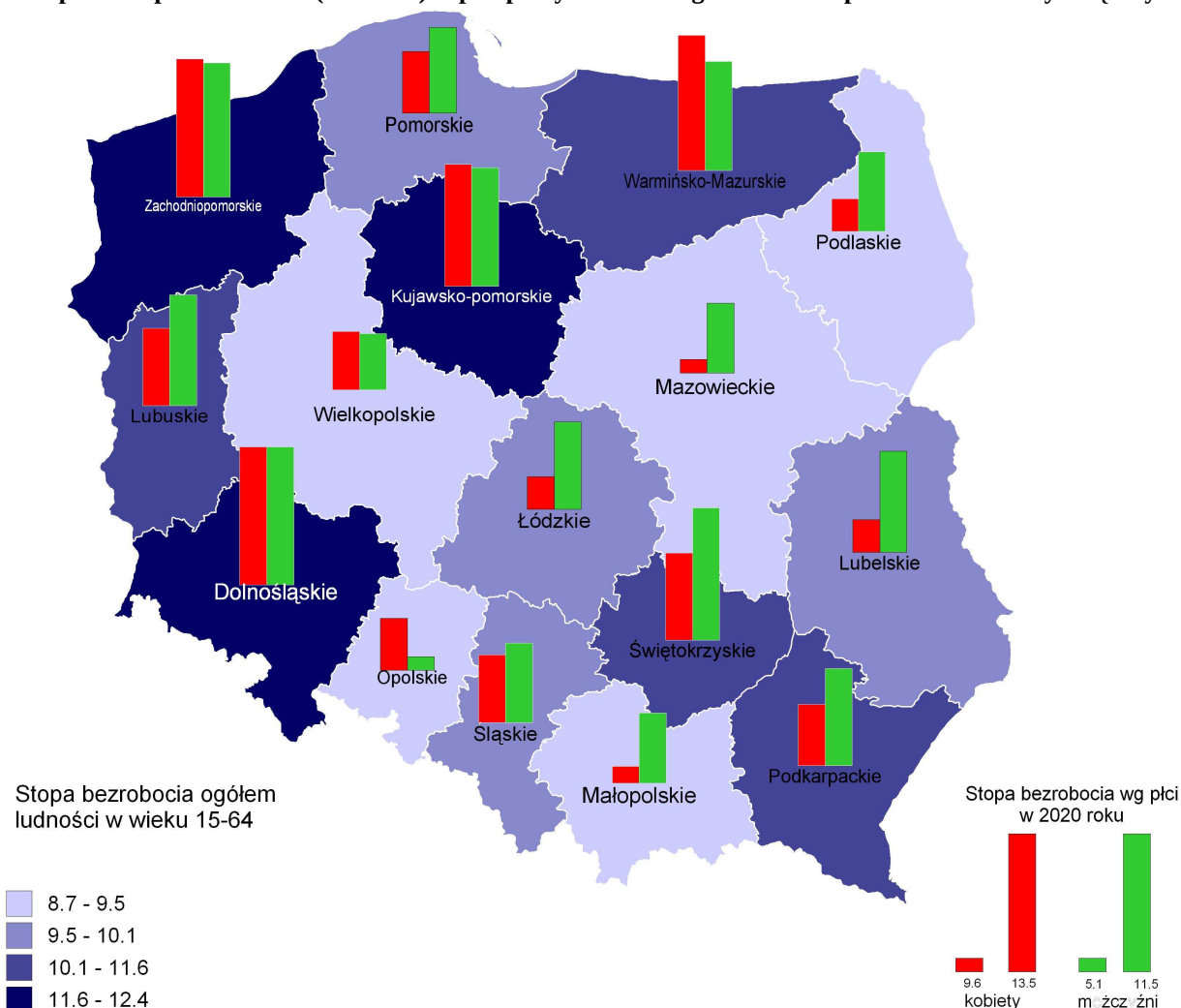
Bezrobotni w Małopolsce cechują się natomiast lepszym wykształceniem niż w skali kraju. Mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, zaś więcej – z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym. Zarówno w regionie, jak i w całej Polsce wzrasta udział osób

¹⁰ Różnice pomiędzy poziomem bezrobocia rejestrowanym przez urzędy pracy oraz wartościami wynikającymi z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności są konsekwencją stosowania odmiennych metodologii. Dodatnia różnica pomiędzy stopą bezrobocia wg BAEL, a stopą bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce wzrosła istotnie w 2002 roku i utrzymywała się do 2005 roku, kiedy to tendencja ta uległa odwróceniu. Widoczne dysproporcje utrzymywały się w 2006 i 2007 roku (bezrobocie rejestrowane było wyższe od BAEL o odpowiednio 3,9% i 5,7%, podczas gdy analogicznie dla kraju różnice te wynosiły odpowiednio 1,0% i 1,6%). Od 2008 roku dysproporcja pomiędzy notowanym poziomem bezrobocia w Małopolsce spadła do poziomu 1,5% podczas, gdy na poziomie kraju wzrosła do 2,4% w 2008 roku oraz 3,7% w 2009 roku.

z wykształceniem wyższym i średnim oraz maleje odsetek osób z najniższym poziomem wykształcenia.

Prognozy dla 2020 roku przewidują, iż stopa bezrobocia w Małopolsce utrzyma się na poziomie 8,8% i będzie to obok województwa mazowieckiego (8,7%) najwyższy wynik wśród polskich województw.

Mapa 7. Stopa bezrobocia (15-64 lat) w perspektywie 2020: ogółem oraz w podziale na kobiety i mężczyzn.

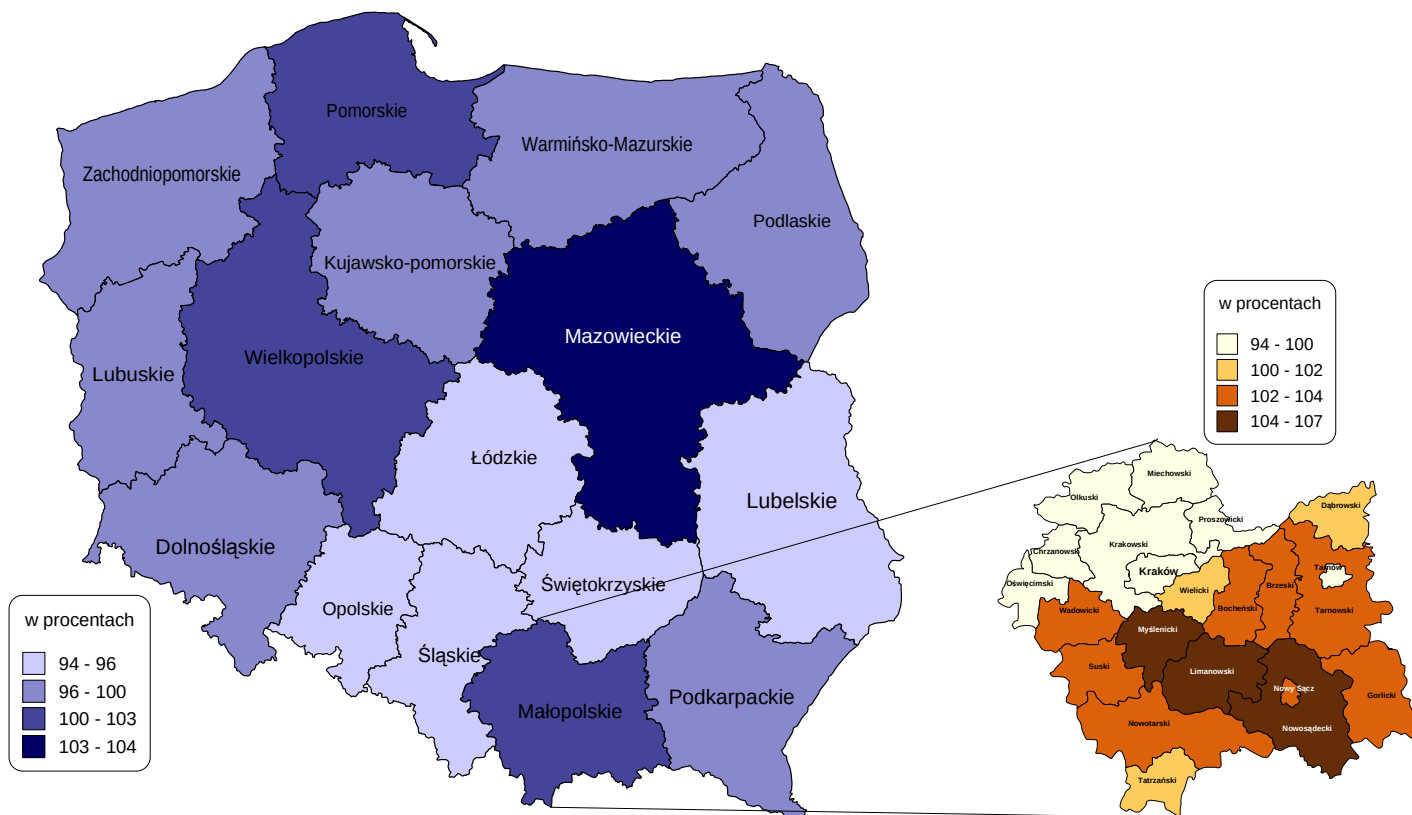
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Raport półroczny 2010. Część II: zestawienie wyników*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

Sytuacja społeczna

- Na tle średniej dla kraju, mediana wieku ludności Małopolski w 2009 roku była nieznacznie niższa (36,6 lat dla województwa wobec 37,7 lat dla Polski). Strukturę wieku charakteryzuje wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 20,0% (kraj 18,9%), niższy natomiast w wieku produkcyjnym: 63,7% (kraj 64,5%) oraz w wieku poprodukcyjnym: 16,3% (kraj 16,5%). Przeciętne trwanie życia mieszkańców Małopolski jest dłuższe niż średnie dla kraju. Mężczyźni żyją dłużej o 1,6 roku (przeciętnie – 73,1 lat), a kobiety – o 1 rok (przeciętnie – 81,1 lat). W latach 2000-2009 wiek mężczyzn wydłużył się o 1,8 roku, a wiek kobiet o 1,3 roku. Zmiany struktury wieku ludności obrazują postępujący proces starzenia się ludności województwa. Widoczne jest to w zmianie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2000 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 67 osób w wieku nieprodukcyjnym: 43 osoby w wieku przedprodukcyjnym i 25 w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w 2009 roku współczynnik ten uległ zmniejszeniu do 57, przy czym spadek dotyczył tylko osób w wieku przedprodukcyjnym, gdzie obciążenie wynosiło 31 osób.

W perspektywie 2020 roku prognozowany jest stopniowy wzrost liczby ludności w Małopolsce. W stosunku do stanu z końca 2009 roku powinien wynieść ok. 2,01%, przy prognozowanej wartości tego wskaźnika dla kraju wynoszącej -0,88%. Dodatni przyrost liczby ludności wystąpi prawdopodobnie także w województwach: mazowieckim, pomorskim i wielkopolskim¹¹.

Mapa 8. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2010-2020 wg województw i powiatów Małopolski.

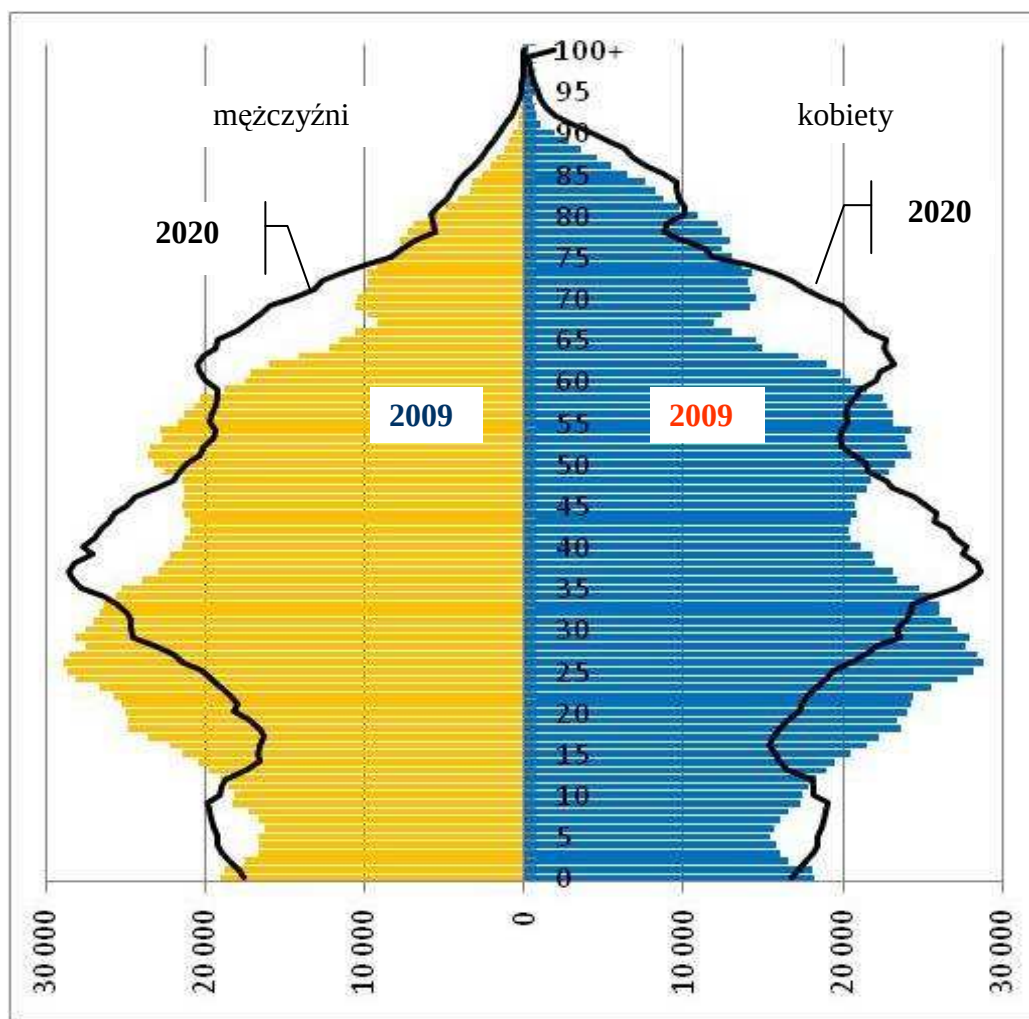
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, GUS 2009.

- Małopolska jest od wielu lat drugim (1,34%) po Mazowszu (2,36%) regionem o wysokim dodatnim saldzie migracji. Podobna sytuacja, ale o niższym wskaźniku, występuje jedynie w województwach: pomorskim, wielkopolskim i dolnośląskim. W roku 2009 odnotowano najwyższy w ciągu dekady poziom salda migracji – przybyło 4,4 tys. osób, czyli 2-krotnie więcej niż w roku 2008 – 2,2 tys. osób. Wzrost ten nastąpił wskutek wyraźnego zmniejszenia poziomu wymeldowań, szczególnie za granicę. W 2009 roku utrzymany został trend rosnącego przyrostu naturalnego w regionie. Przyrost naturalny był wyższy niż w 2008 roku o ponad 300 osób i wyniósł łącznie prawie 7,5 tys. osób. Oznacza to ugruntowanie korzystnej tendencji trwającej od 2003 roku.

Prognozuje się, że w latach 2010-2020, w liczbach bezwzględnych, w Małopolsce przybędzie ok. 66,4 tys. mieszkańców, przy czym na przyrost ludności nakładać się będzie trend dwóch zjawisk: ruch naturalny i ruch migracyjny. Zakłada się, że w kolejnych latach utrzyma się relatywnie wysoki poziom urodzeń, spowodowany wejściem w wiek rozrodczy wyżu demograficznego przełomu lat 70-tych i 80-tych oraz spodziewanym wzrostem dzietności kobiet. Maksimum urodzeń przypadnie prawdopodobnie na lata 2014-2015, a następnie liczba urodzeń zacznie się stopniowo obniżać. Jednocześnie Małopolska pozostanie atrakcyjnym miejscem dla osiedlania się osób spoza regionu. W odniesieniu do zmiany w strukturze ludności – należy spodziewać się znaczącego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby dzieci i młodzieży.

¹¹ *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, GUS 2009.

Wykres 7. Piramida wieku mieszkańców Małopolski w 2009 i 2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, GUS 2009.

11. Konsekwencją wzrostu odsetka osób w wieku poprodukcyjnym będzie znaczący wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego, liczonego jako ilość osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Prognozuje się, że wskaźnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 57,1 w 2009 roku do 65,0 w 2020 roku.

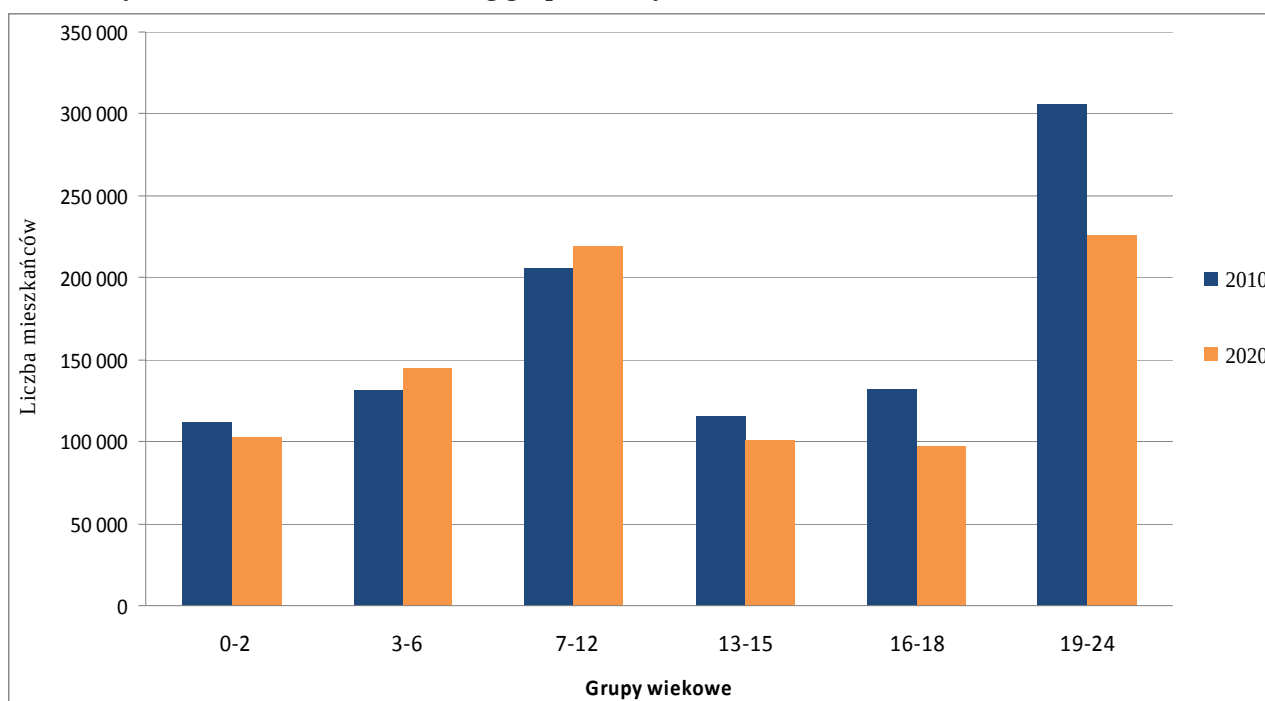
Tabela 4. Struktura wieku ludności województwa małopolskiego według ekonomicznych grup wiekowych w 2009 i 2020.

Wiek	2009			2020		
	ogółem	mężczyźni	Kobiety	ogółem	mężczyźni	Kobiety
	w procentach					
Przedprodukcyjny 0-17 lat	19,9	21,1	18,9	18,8	20,0	17,7
Produkcyjny 18-59 kobiety/ 64 mężczyźni	63,8	68,2	59,6	60,6	65,7	55,8
Poprodukcyjny 60 lat i więcej kobiety/ 65 lat i więcej mężczyźni	16,3	10,7	21,6	20,6	14,3	26,5

Źródło: *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, GUS 2009.

12. Liczebność **osób w wieku przedprodukcyjnym**, a więc dzieci i młodzieży do 24 roku życia ulegnie zmniejszeniu w latach 2010-2020 o 12,6%, przy czym zmiany są zróżnicowane w zależności od wieku. Trwający obecnie wyż demograficzny w sposób istotny zwiększy liczebność grupy w wieku od 3 do 12 lat, pozostałe grupy odnotują spadek. W latach 2010-2020 w grupach opowiadających: wiekowi „żłobkowemu” (0-2 lata) prognozowany jest spadek o 5,1%; wiekowi przedszkolnemu (3-6 lat) – wzrost o 12,2%; wiekowi „szkół podstawowych” (7-12 lat) – wzrost o 3,7%; młodzieży w wieku gimnazjalnym (13-15 lat) – spadek o 16,6%; szkolnictwu ponadgimnazjalnemu (16-18 lat) – spadek o 29,4%; grupie odpowiadającej wiekowi studenckiemu (również szkoły policealne) – spadek o 27,5%. Pamiętać należy, iż w wyniku reformy oświaty od roku 2012 do szkół podstawowych pójść dzieci już w wieku 6 lat. Dla porównywalności danych zachowano jednak wciąż obowiązujące przedziały wiekowe grup. Konsekwencją tych zmian będą rosnące problemy z dostępnością miejsc w przedszkolach oraz zagęszczenie w klasach szkół podstawowych w roku 2020 w stosunku do roku 2009. Jednocześnie dzięki spadkowi liczby dzieci w wieku „żłobkowym”, uczniów gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, a zwłaszcza studentów pojawią się rezerwy w obiektach tego typu szkół. Wymagać to będzie podjęcia działań ukierunkowanych na reorganizację szkolnictwa tych poziomów, zarówno w kierunku poprawy jakości kształcenia, jak i optymalnego wykorzystania bazy dydaktycznej.

Wykres 8. Dzieci i młodzież według grup wiekowych w 2010 i 2020.

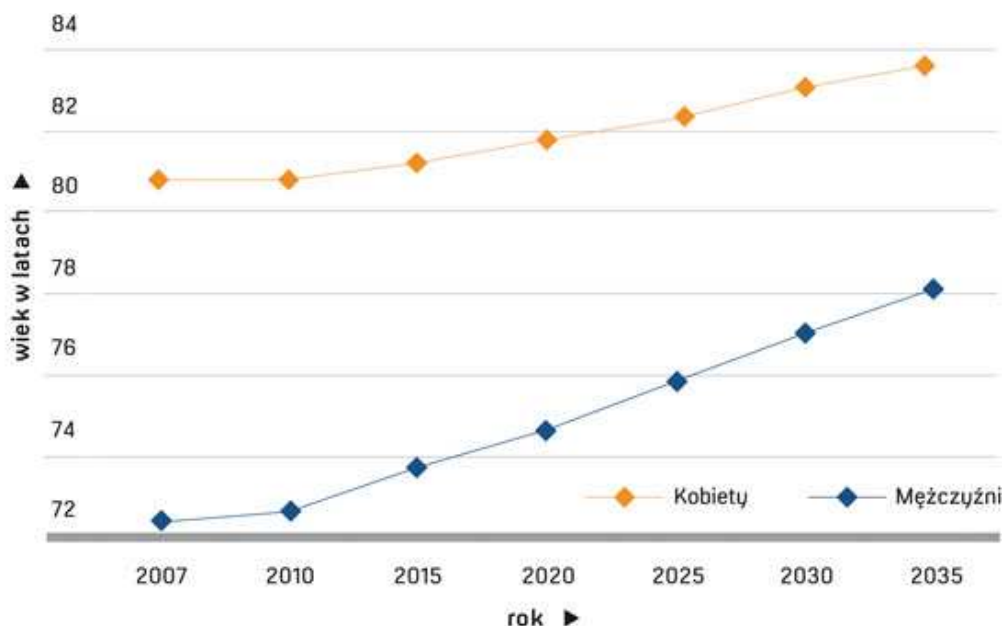
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, GUS 2009.

13. W perspektywie najbliższej dekady grupę **osób w wieku produkcyjnym** w Małopolsce opuści około 60,8 tys. osób. Jednocześnie nastąpi przesunięcie ludności w kierunku wieku produkcyjnego niemobilnego (45 lat i więcej)). Wynika to z wchodzenia w wiek produkcyjny pokolenia niżu demograficznego lat 90-tych, przy równoczesnym osiąganiu granicy wieku niemobilnego przez pokolenie wyżu lat 70-tych. Proces ten będzie poważnym problemem zarówno w wymiarze społecznym, jak i ekonomicznym, ze względu na negatywny wpływ zmian na funkcjonowanie rynku pracy po stronie popytowej, czyli pracobiorców. Bezpośrednim miernikiem takiej sytuacji będzie obniżenie współczynnika aktywności zawodowej ogółem (15 lat i więcej) z 53,6%¹² do ok. 51%¹³. Odpowiedź na tę prognozowaną tendencję może stanowić „import siły roboczej” rozumiany, jako narastające zjawisko migracji zarobkowej z kierunków wschodnich i dalekowschodnich, bądź też podniesienie granicy wieku emerytalnego.

¹² Źródło: *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, IV kwartał 2009, GUS.

¹³ Obliczenia własne.

Wykres 9. Prognozowane średnie trwanie życia kobiet i mężczyzn do 2035.

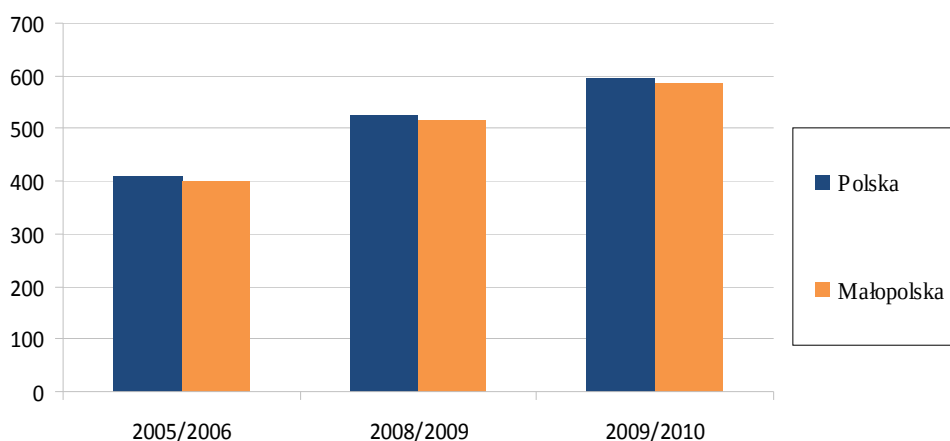
Źródło: Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS 2009.

- Analizując sytuację **osób w wieku poprodukcyjnym** należy podkreślić, że w okresie ostatnich lat znacznemu wydłużeniu uległ czas trwania życia i według dostępnych prognoz trend ten utrzyma się przez kolejne lata. Szczególnie szybki będzie proces wydłużania się życia mężczyzn, z 73,1 lat w 2009 roku do 74,7 lat w 2020 i 78,1 lat w 2035 roku, czyli przyrost o 5 lat, podczas gdy w przypadku kobiet wydłużenie trwania życia w tym samym okresie spodziewane jest na poziomie 2,5 roku. Efektem postępujących zmian demograficznych będą przekształcenia w strukturze wiekowej mieszkańców Małopolski, w tym również zwiększony odsetek ludności w wieku starszym. W perspektywie do 2020 roku liczba ludności w wieku 85 lat i więcej zwiększy się o ok. 61%, tj. o ponad 25 tys. osób.

Kapitał intelektualny i gospodarka wiedzy

- W Małopolsce niekorzystnie kształtują się wskaźniki dotyczące edukacji przedszkolnej. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat, w województwie zwiększała się w ostatnich latach nieznacznie (od 400 w 2005 do 587 w 2009), jednak nadal pozostaje niższa niż średnia dla kraju (odpowiednio: 410 i 597). Liczba dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego oraz liczba miejsc w przedszkolach nadal jest o połowę niższa na wsiach niż w miastach.

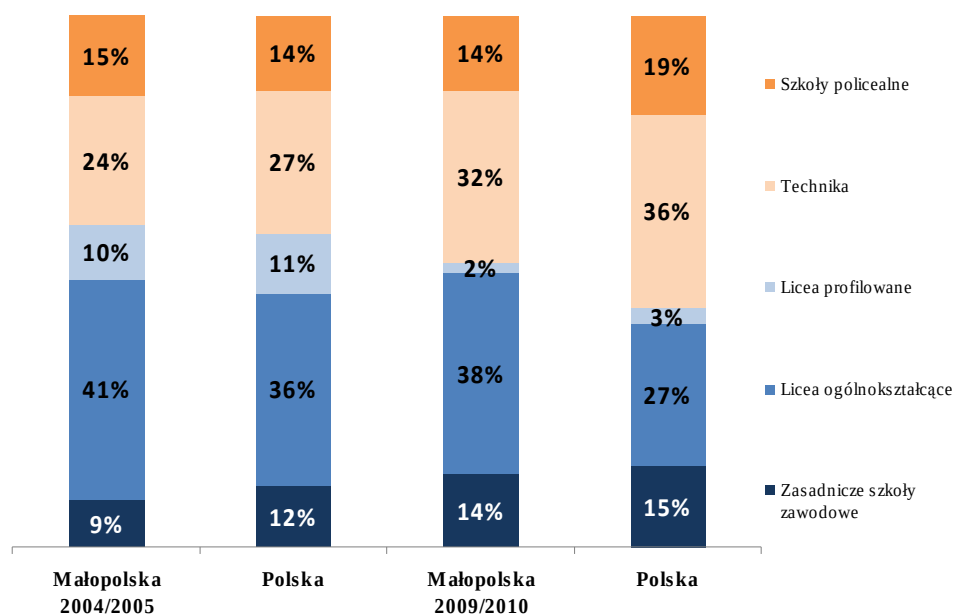
Wykres 10. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat – Małopolska na tle kraju.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

- Na tle innych województw, Małopolskę charakteryzują wysokie wyniki osiągane w egzaminie na zakończenie szkoły podstawowej oraz w egzaminie gimnazjalnym: zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej (2. miejsce po Mazowszu w 2009). Małopolska notuje również wysoki poziom zdawalności egzaminu maturalnego. Pod względem zdawalności wśród absolwentów region zajmuje 1. miejsce. Najwyższe wyniki w sprawdzianie na zakończenie szkoły podstawowej uzyskali uczniowie z Krakowa. W egzaminie gimnazjalnym najlepsze wyniki w obu częściach uzyskali uczniowie gimnazjów w Krakowie i Nowym Sączu oraz w powiatach myślenickim i wadowickim.

Wykres 11. Uczniowie według typów szkół.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

- Szkoły zawodowe w roku szkolnym 2009/2010 kształciły ponad 22 tys. uczniów (ok. 10% uczniów w kraju). W technikach kształcono 53,7 tys. uczniów (9,5% uczniów w kraju). Z kolei w szkołach policealnych kształcono 22,9 tys. uczniów (8% uczniów w kraju).

W 2009 roku wyższe studia zawodowe ukończyło blisko 44% ogółu absolwentów, z czego 86% otrzymało tytuł licencjata, a 14% – tytuł inżyniera. Podobnie jak w innych regionach nadal istotnym problemem w funkcjonowaniu różnego typu placówek kształcenia zawodowego pozostaje rozdzźwięk pomiędzy modelem kształcenia – jego programem i formą, a faktycznymi potrzebami pracodawców.

- Ranking najlepszych uczelni wyższych świata, publikowany przez Uniwersytet Jiao Tong (tzw. lista szanghajska) za 2010 rok uwzględnia jedynie dwie polskie uczelnie: Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Warszawski. Po raz kolejny jednak uczelnie te zostały sklasyfikowane dopiero w 4. setce.

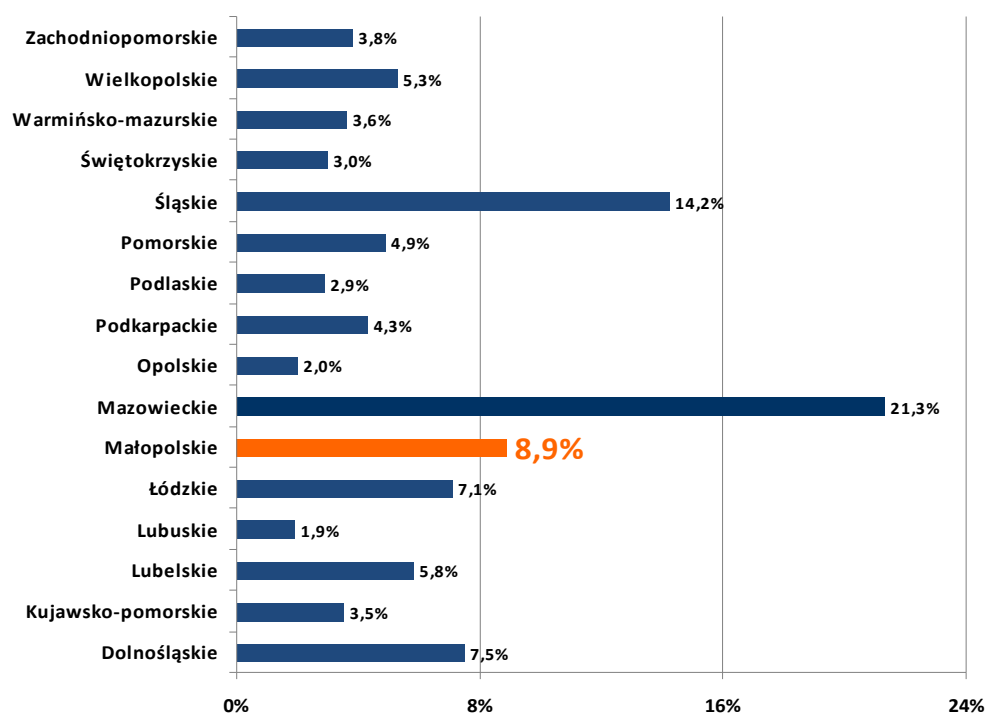
W roku akademickim 2009/2010 funkcjonowały w Małopolsce 33 szkoły wyższe. Kształcono w nich 212 tys. studentów, tj. 11% ogólnej liczby studentów w kraju (2. miejsce po Mazowszu, wzrost o 11 tys. względem roku 2005/2006). Po dynamicznym wzroście liczby studentów w latach 2000-2005 (ok. 7-8% rocznie) trend wzrostowy uległ spowolnieniu, by w 2009 roku spaść do 0,5%. Pod względem liczby studentów szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych wśród ogółu absolwentów, w roku 2009/2010 Małopolska zajęła 1. miejsce (27% wobec średniej dla kraju – 22,2%). Jednocześnie ze względu na liczbę absolwentów na tych kierunkach, region plasuje się na 3. pozycji, po województwach: śląskim i zachodniopomorskim (21,7%, przy średniej dla kraju – 17,3%).

W małopolskich szkołach wyższych w roku akademickim 2009/2010 zatrudnionych było 12 602 nauczycieli akademickich (wzrost o blisko 1,6 tys. względem 2004/2005). Jakkolwiek wielkość ta plasuje Małopolskę na wysokiej, 2. pozycji po Mazowszu i stanowi ponad 12,4% ogółu nauczycieli akademickich w kraju, to jednak liczebność kadry oceniania jest jako niewystarczająca.

5. Podobnie jak w innych regionach europejskich, w Małopolsce większość osób kończy edukację wyższą przed 25 rokiem życia, a prawie wszyscy przed 35 rokiem życia. Biorąc pod uwagę zmiany zachodzące na rynku pracy, szczególnego znaczenia nabiera zdolność uczenia się przez całe życie. Podnoszenie umiejętności na różnych etapach życia jest warunkiem sprostania rosnącym potrzebom rynku pracy. Pod względem udziału osób dorosłych (25-64 lata) w kształceniu i szkoleniach, region plasuje się nie tylko poniżej średniej unijnej, ale też poniżej średniej dla Polski. W 2009 roku w przypadku Małopolski wskaźnik ten kształtował się na poziomie 4,1%, przy średniej dla kraju – 4,7% oraz średniej dla UE 27 – 9,3%. W 2010 roku wartość wskaźnika dla Małopolski i Polski wzrosła odpowiednio do 4,8% i 5,3%.

Liczba uczestników studiów doktoranckich w województwie pozostaje względnie stabilna, osiągając w roku akademickim 2009/2010 poziom 4,9 tys. osób (wzrost o ok. 0,5 tys. względem 2005/2006). Jednocześnie w ostatnich latach Małopolanie coraz częściej podejmują kształcenie na studiach podyplomowych. W roku akademickim 2009/2010 w tej formie kształcenia uczestniczyło 18 tys. słuchaczy (wzrost o ok. 7,7 tys. słuchaczy względem 2005/2006). Należy podkreślić, że współcześnie maleje jednak udział tradycyjnych form kształcenia ustawicznego – na rzecz kształcenia w trybie nieformalnym i incydentalnym – realizowanym w formie szkoleń, praktyk i staży, jak również kursów korespondencyjnych i e-learningowych.

Wykres 12. Zasoby ludzkie dla nauki i techniki: specjaliści nauk fizycznych, matematycznych, technicznych, przyrodniczych i ochrony zdrowia w 2009.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Nauka i technika w Polsce w 2009*, GUS 2010.

6. Województwo dysponuje znaczącym potencjałem instytucjonalnym w obszarze innowacyjności. W ramach analizy porównawczej innowacyjności polskich regionów, przeprowadzonej w 2008 roku Małopolska zajęła 2. miejsce – po województwie mazowieckim¹⁴. Jednocześnie w raporcie „Regional Innovation Scoreboard 2009” Małopolska wraz z województwami: śląskim, dolnośląskim, pomorskim i mazowieckim została zaliczona do grupy regionów o średnio-niskim poziomie innowacyjności. Pozostałe województwa znalazły się w grupie regionów o niskim poziomie innowacyjności¹⁵.

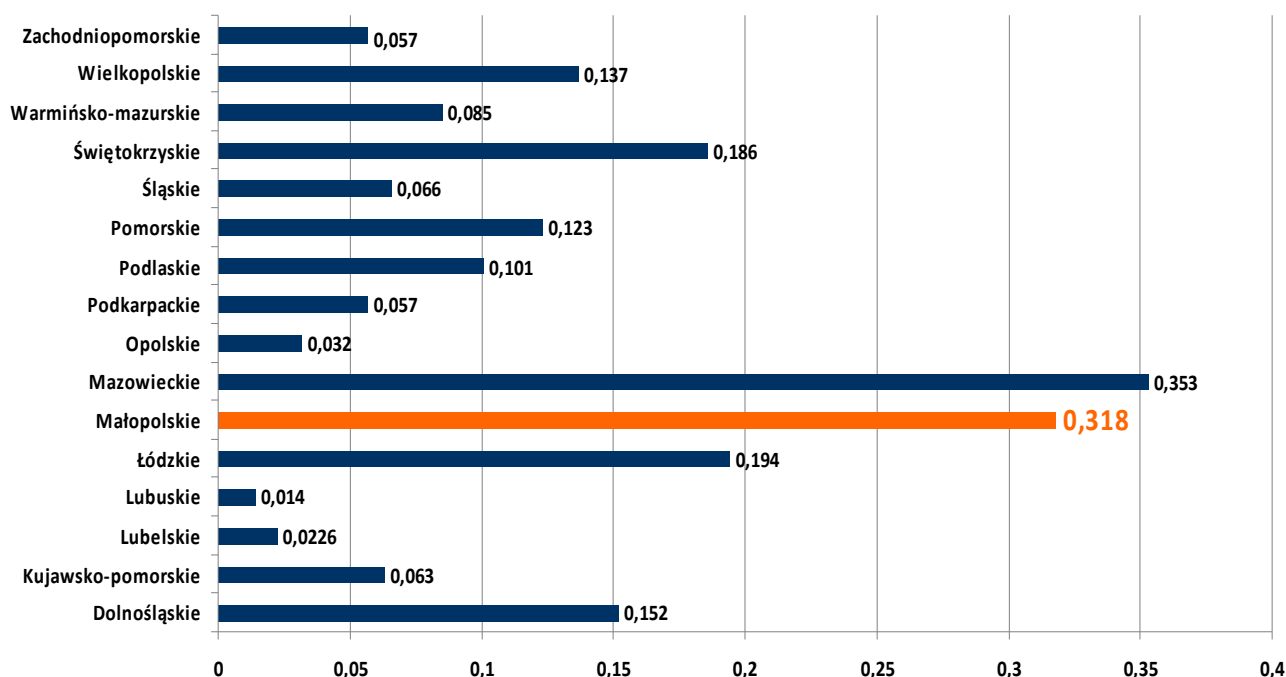
W zakresie działalności badawczo-rozwojowej (B+R) zdecydowanym liderem w kraju jest Mazowsze, jednak wysokie miejsca Małopolski w przypadku większości wskaźników również świadczą o wysokim potencjale

¹⁴ Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard, Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, 2008

¹⁵ Regional Innovation Scoreboard (RSI) 2009, Institute for the Protection and Security of the Citizen we współpracy z Komisją Europejską oraz Maastricht University, 2009

regionu w tym obszarze. W 2009 roku działalność badawczo-rozwojową w regionie prowadziło 112 jednostek (4. miejsce), które poniosły nakłady na prace B+R w wysokości 922,6 mln zł, co stanowi 10,2% nakładów ogółem w Polsce (3. miejsce). W stosunku do 2005 roku, przyrost nakładów na B+R wyniósł ok. 26%. Pomimo wyraźnego wzrostu środków przeznaczonych na badania, trudno mówić o zdecydowanej poprawie sytuacji finansowania sfery B+R. Wciąż niski wskaźnik relacji nakładów na B+R w stosunku do PKB wynoszący w 2008 roku 0,95% (0,6% dla kraju, 2. miejsce) świadczy o niedostatecznym poziomie finansowania tej sfery. Zatrudnienie w działalności B+R w 2009 roku wynosiło 13,9 tys. osób (11,5% ogółem zatrudnionych w kraju, 2. miejsce).

Wykres 13. Środki bieżące na badania podstawowe / PKB w 2008 (%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Nauka i technika w Polsce w 2009*, GUS 2010.

Obok Mazowsza i Wielkopolski, Małopolska należy do grupy regionów o najwyższym potencjale w działalności badawczej i rozwojowej związanej z biotechnologią. W 2009 roku w województwie działało 8,3% ogółu jednostek prowadzących tego typu działalność (4. miejsce), które zatrudniały 4,7% pracowników (6. miejsce), ponosząc ogółem nakłady na poziomie 8,1% (4. miejsce).

Biorąc pod uwagę ochronę własności intelektualnej, sytuacja regionu przedstawia się względnie korzystnie. Małopolskie uczelnie i jednostki naukowo-badawcze prowadzą unikalne i specjalistyczne badania, których efektem były w 2009 roku: zgłoszenia 258 wynalazków (8,9% w skali kraju) oraz 98 wzorów użytkowych (13,4% w kraju), ale także 141 udzielonych patentów (9,2%) i 45 praw ochronnych (10,4%).

7. W województwie funkcjonuje szeroka sieć instytucji otoczenia biznesu. W rankingu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w 2010 roku województwo – z liczbą 55 ośrodków wsparcia innowacji oraz przedsiębiorczości – uplasowało się na 4. pozycji po województwie śląskim, Mazowszu i Wielkopolsce (wzrost z poziomu 47 i miejsca 6. w 2007 roku).¹⁶ Widoczna jest przy tym wyraźna koncentracja tych ośrodków w obrębie Krakowa.
8. Sytuacja Małopolski w zakresie udziału przedsiębiorstw innowacyjnych, jak również nakładów na działalność innowacyjną nie kształtuje się korzystnie. Pod względem udziału przedsiębiorstw przemysłowych, które wprowadziły innowacje produktowe i/lub procesowe, we wszystkich przedsiębiorstwach w latach 2007-2009, województwo plasuje się nieznacznie poniżej średniej dla kraju (odpowiednio: 34,3% i 35,3%). Jednocześnie udział ponoszonych w Małopolsce nakładów na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych

¹⁶ Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2010, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Łódź/Warszawa 2010

i procesowych w przemyśle kształtował się w 2009 roku na poziomie 4,6% łącznych nakładów w skali kraju. Oznacza to, że potencjał badawczy, jakim dysponuje Małopolska w niedostatecznym stopniu przekłada się na poziom innowacyjności gospodarki regionalnej.

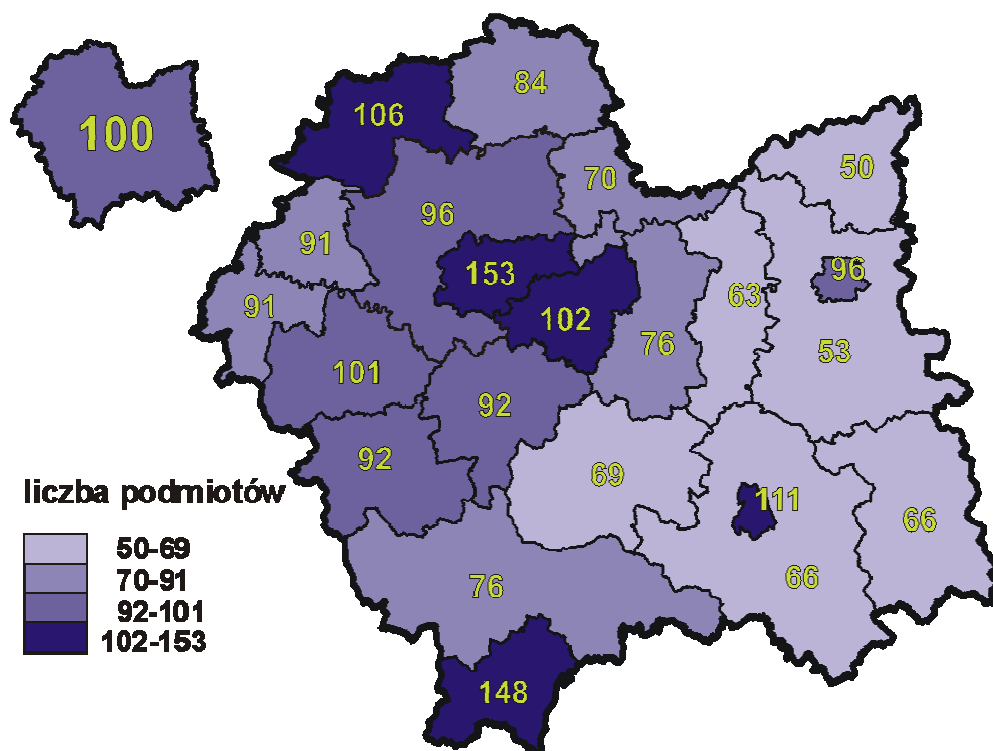
9. W okresie 2000-2010 roku liczba podmiotów gospodarczych (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne) w Małopolsce wzrosła o 32%. Za wyjątkiem 2006 roku, kiedy to odnotowano nieznaczny spadek, w okresie dekady utrzymywał się trend systematycznego wzrostu liczby rejestrowanych podmiotów. W 2010 roku odnotowano wzrost liczby przedsiębiorstw o 5,5% w stosunku do roku poprzedniego. Liczba podmiotów w województwie małopolskim stanowiła 8,5% ogółu zarejestrowanych w kraju.

Najwięcej podmiotów zarejestrowanych było na terenie miasta Krakowa (34,9%) oraz powiatów: krakowskiego (7,4%), wadowickiego (4,8%), nowotarskiego (4,3%) i oświęcimskiego (4,2%). Najmniej podmiotów zlokalizowanych było na terenie powiatów: miechowskiego (1,3%) oraz proszowickiego i dąbrowskiego (po 0,9%). W ujęciu powiatowym, w skali roku najwyższy wzrost liczby podmiotów obserwowano w powiecie tarnowskim (o 8,5%) oraz powiatach: krakowskim, limanowskim i wielickim (po 8,2%). W Krakowie liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wzrosła w skali roku o 5,0% do 115,7 tys., w Tarnowie o 3,8% do 11,1 tys., a w Nowym Sączu o 4,8% do 9,4 tys.

Ze względu na rodzaj działalności najczęściej firm w 2010 roku działało w sekcjach: handel i naprawy (27,2%), budownictwo (13,4%), przetwórstwo przemysłowe (10%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (8,5%).

W 2010 roku wskaźnik przedsiębiorczości w Małopolsce, tj. liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców osiągnęła poziom 100 (wzrost z poziomu 86 w 2005 roku). Najwyższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (153) oraz powiecie tatrzańskim (148), natomiast najniższy w powiatach: dąbrowskim (50) i tarnowskim (53).

Mapa 9. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców według powiatów w 2010.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

10. Od 2009 roku działania promocyjne w obszarze gospodarczym ukierunkowane na przyciąganie zagranicznych inwestorów, koordynowane są przez Centrum Business In Małopolska. Efektem jego działań jest m.in. 2. miejsce Małopolski w kategorii *strategie promocji Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych*, rankingu *Top 5 Eastern Regions FDI Strategy*, w raporcie oceniającym europejskie miasta i regiony pod względem rozwoju gospodarczego *The European Cities and Regions of the Future 2010/11*.

➔ Wyzwanie: Kapitał intelektualny i gospodarka wiedzy

Kapitał intelektualny jest sumą kapitału, jaki tworzą ludzie i instytucje, potencjał zewnętrznego wizerunku oraz wewnętrzne relacje społeczne. Kapitał intelektualny warunkuje rozwój, szczególnie w dziedzinach opartych na wiedzy i kreatywności. Ze względu na wysoki kapitał intelektualny oraz pozycję wiodącego w kraju ośrodka akademickiego, **Małopolska jest predestynowana do odgrywania roli gospodarczego lidera w przestrzeni innowacyjności – europejskiego regionu wiedzy.** Umiejętne wykorzystanie tych atutów powinno prowadzić do nowego – strategicznego spojrzenia na obszary przewagi konkurencyjnej regionu. Dotyczy to zwłaszcza przemysłu wysokich technologii, mediów elektronicznych i innych zaawansowanych dziedzin gospodarki.

Procesy społeczno-gospodarcze zachodzące w ostatnich latach wymuszają także **konieczność dostosowania regionalnego rynku pracy do bieżących i perspektywicznych potrzeb związanych z konsekwencjami zmian demograficznych i technologicznych.** Polityka rozwoju województwa powinna więc zapewniać **właściwe warunki dla kształcenia i doskonalenia kompetencji oraz podnoszenia i zmiany kwalifikacji** przez mieszkańców. Zmiany w organizacji pracy i wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu umiejętności pracowników prowadzi do konfrontacji szkolnictwa zawodowego z nowymi – sukcesywnie wzrastającymi wymaganiami, co w konsekwencji wymusza dostosowywanie oferty edukacyjnej do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę na potrzebę wdrożenia **nowego modelu wspierania przedsiębiorczości** w regionie, który w zasadniczym stopniu bazować będzie na zwrotnych instrumentach wsparcia oraz aktywnym otoczeniu biznesu. Działaniom tym towarzyszyć musi **kształtowanie postaw przedsiębiorczych, które powinny być promowane od najwcześniejszych etapów edukacji** i stanowić stały element systemów nauczania na każdym poziomie kształcenia.

Dziedzictwo regionalne, kultura i turystyka

1. Małopolska posiada bogate oraz unikalne walory kulturowe i krajobrazowe. Na obszarze regionu znajduje się 8 spośród 13 miejsc w kraju – zespołów obiektów chronionych jako światowe dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze UNESCO oraz 5 zespołów zabytków uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wojewódzka ewidencja zabytków aktualnie zawiera ok. 47 tys. obiektów zabytkowych, zaś w rejestrze zabytków województwa małopolskiego prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figurują 3 170 obiekty nieruchome.

Pod względem liczby obiektów zabytkowych bezkonkurencyjna jest stolica województwa skupiająca 1 153 obiekty. Znaczna liczba zabytków znajduje się również w powiatach: nowotarskim (246 obiektów), nowosądeckim (238) oraz gorlickim (193) i krakowskim (186). Najmniej zabytków znajduje się w powiecie miechowskim (26), dąbrowskim (27) oraz chrzanowskim (31).¹⁷

2. Na tle pozostałych województw, Małopolska wyróżnia się wyjątkowym bogactwem zasobów przyrody. Ponad połowa powierzchni regionu objęta jest ochroną prawną (około 8% wszystkich obszarów chronionych w Polsce). Pod względem udziału powierzchni prawnie chronionej Małopolska zajmuje 2. miejsce w kraju.

W województwie zlokalizowanych jest najwięcej w kraju parków narodowych – 6, w tym 2 uznane za Rezerwat Biosfery UNESCO. Ponadto funkcjonuje 11 parków krajobrazowych, 10 obszarów chronionego krajobrazu, 85 rezerwatów przyrody, ok. 2 000 pomników przyrody, 80 stanowisk dokumentacyjnych, 33 użytki ekologiczne, 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: Dolina Rzeki Soły, Lubinka, Wyspa Grodzisko, a także 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i 88 specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO).

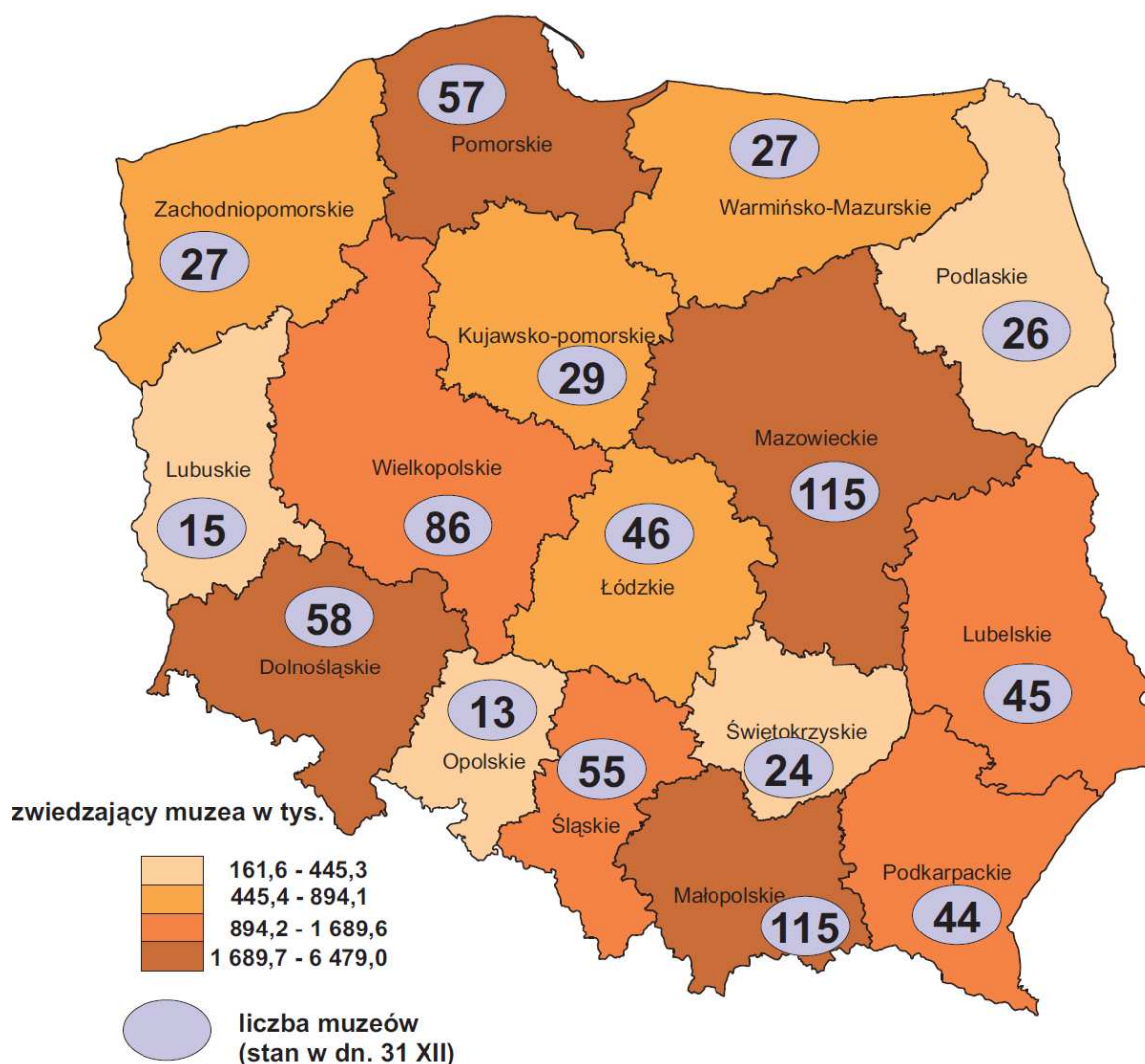
3. Województwo Małopolskie corocznie przeznacza znaczące środki na finansowanie ochrony zabytków usytuowanych na obszarze regionu. W ostatnich latach wydatki te kształtowały się na poziomie od 1,1 mln zł (2005), przez 4,8 mln zł (2007) do 5 mln zł (2010). Rekordowy pod tym względem był rok 2009, w którym na finansowanie ochrony zabytków przeznaczono dotację w wysokości 11 mln zł. Warto również zwrócić uwagę,

¹⁷ Na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie – stan na styczeń 2011.

iż spośród pozostałych województw, jedynie Dolnośląskie przeznacza zbliżone kwoty na finansowanie prac konserwatorskich (21 mln zł, w okresie 2007-2010) podczas, gdy w przypadku pozostałych regionów wartość finansowania waha się w przedziale od 0,4 mln do 14 mln zł (w okresie 2007-2010).

4. Małopolska jest jednym z wiodących regionów w zakresie działalności związanej z kulturą i dziedzictwem kulturowym. Pod względem liczby instytucji kultury oraz liczby osób je odwiedzających, od wielu lat znajduje się w czołówce województw. Na koniec 2010 roku w ogólnej liczbie 1 004 instytucji kultury największy odsetek stanowiły biblioteki publiczne (75,5%), muzea (11,4%), galerie (6,6%), kina (4,5%) oraz teatry i instytucje muzyczne (1,6%).

Mapa 10. Muzea i zwiedzający w 2010 – Małopolska na tle kraju.

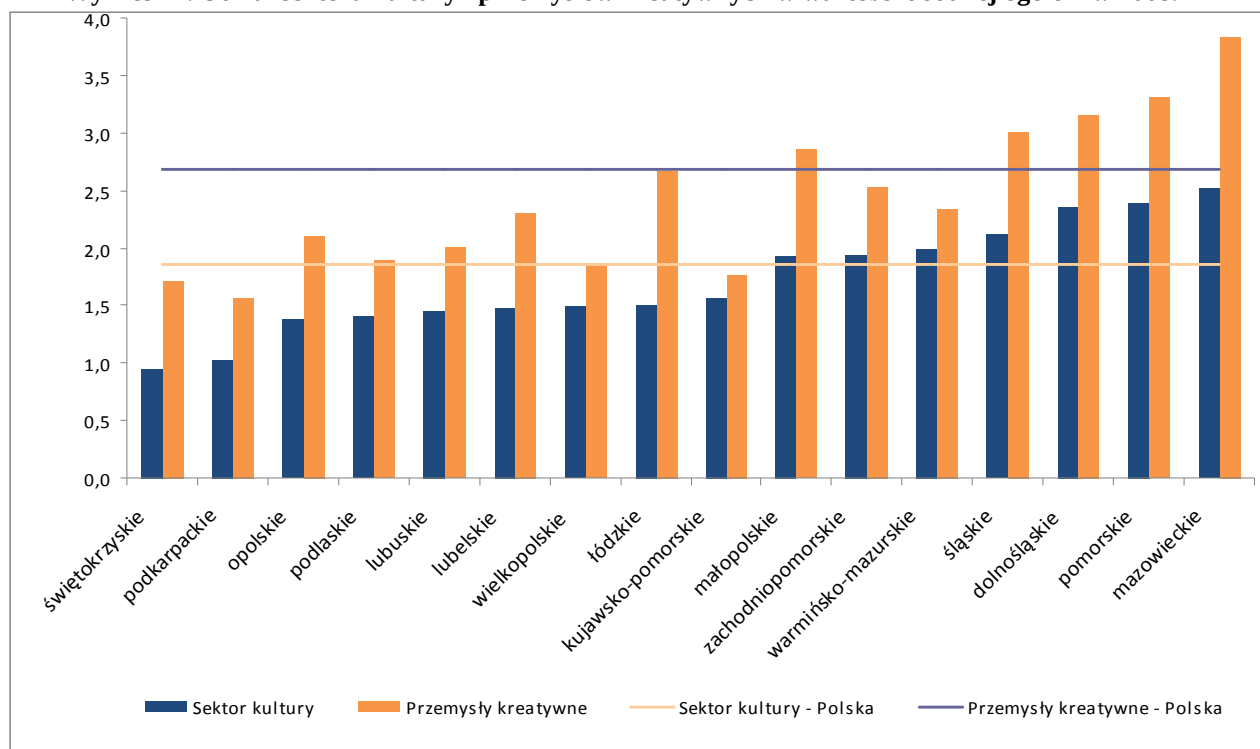

Źródło: Działalność instytucji kultury w 2010 roku, Informacja sygnalna, GUS 2011.

5. W roku 2008 sektor kultury w Polsce zatrudniał ok. 260 tys. osób (1,9% pracujących w kraju), których praca pozwoliła na wygenerowanie 17,6 mld zł (1,6% PKB Polski). W tym samym roku w Małopolsce, w sektorze kultury pracowało 22,7 tys. osób (ponad 2% pracujących w województwie), a wygenerowana wartość dodana wyniosła ok. 1,02 mld zł (blisko 2% PKB Małopolski)¹⁸.

¹⁸ Znaczenie gospodarcze sektora kultury. Wstęp do analizy problemu, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2010.

Wykres 14. Udział sektora kultury i przemysłów kreatywnych w wartości dodanej ogółem w 2008.

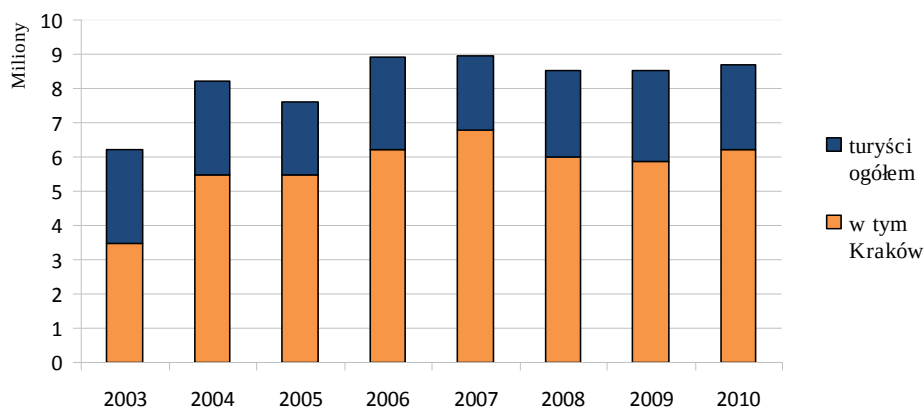

Źródło: *Znaczenie gospodarcze sektora kultury. Wstęp do analizy problemu*, Instytut Badań Strukturalnych, 2010.

6. Z perspektywy rozwoju kultury, szkolnictwo artystyczne odgrywa istotną rolę nie tylko jako ośrodek kształcenia, ale również jako organizator licznych imprez kulturalnych i artystycznych. W regionie od wielu lat funkcjonuje rozbudowana sieć placówek kształcących dzieci i młodzież na kierunkach artystycznych. Od 2004 roku regularnie przybywa szkół artystycznych (I i II stopnia), przy czym w 2007 roku działalność rozpoczęło aż 13 nowych placówek. W roku szkolnym 2009/2010 funkcjonowało 61 szkół artystycznych I i II stopnia. Edukację artystyczną na poziomie wyższym prowadzą: PWST im. L. Solńskiego, Akademia Muzyczna oraz ASP im. Jana Matejki. Z kolei edukację w zakresie zarządzania w kulturze oferowały w 2011 roku m.in. UJ, AGH, WSE im. ks. J. Tischnera oraz WSF-P „Ignatianum” w Krakowie.
7. W Małopolsce notuje się sukcesywny wzrost liczby osób ćwiczących w klubach sportowych: od 80 tys. (2000) do 96 tys. (2010) osób uprawiających różne dyscypliny sportowe w ok. 1,4 tys. klubach. Zainteresowaniu Małopolan różnymi formami aktywności sportowej towarzyszy sukcesywny rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. W ramach rozwoju podstawowej bazy sportowej, od 1999 roku wsparcie finansowe ze strony województwa przekazano na realizację 296 zadań dotyczących budowy, modernizacji i remontu obiektów sportowych. W 2009 roku stan bazy sportowej w regionie obejmował 4 206 obiektów.
8. Na turystycznej mapie kraju, Małopolska jest jednym z najchętniej odwiedzanych regionów. Lata 2003-2007 to okres intensywnego rozwoju ruchu turystycznego, charakteryzujący się tendencją wzrostową zarówno liczby gości, jak i turystów (za wyjątkiem okresowego spadku w 2005). Dopiero rok 2008 – głównie z powodu światowego kryzysu gospodarczego – przyniósł spadek zarówno liczby gości odwiedzających Małopolskę (o 5,65% w porównaniu do 2007), jak również liczby turystów (spadek o 4,82%). Tendencja ta utrzymała się również w 2009 roku, kiedy to region odwiedziło o 12,3% (10,9 mln osób) mniej gości w stosunku do roku poprzedniego, przy nieznacznym wzroście (o 0,14%) liczby turystów. Natomiast według szacunkowych danych w 2010 roku (w porównaniu do roku poprzedniego) zwiększeniu uległa nie tylko liczba turystów (8,7 mln), ale też gości odwiedzających region (11,4 mln).¹⁹ Nie bez znaczenia dla rozwoju ruchu turystycznego w województwie pozostaje jego promocja. Odsetek osób odwiedzających Małopolskę, które zetknęły się z reklamą zachęcającą do odwiedzenia regionu wzrósł w przypadku Polaków z 36% w 2007 roku do 45% w roku 2010, w przypadku turystów zagranicznych w latach tych odnotowano wzrost z 16% do 31%.

¹⁹ *Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2010 roku*, PBS DGA, Sopot 2010.

Wykres 15. Szacunkowa liczba turystów: ogółem, w tym Kraków.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania MOT *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2009 roku* oraz *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2010 roku*, PBS DGA, Sopot 2010.

9. Chcąc sprostać wyzwaniom kształtującej się nowej pozytywnej tendencji w małopolskim ruchu turystycznym, koniecznym staje się nie tylko dalszy rozwój systemu kształcenia i doskonalenia kadr na jego potrzeby, ale również systematyczna rozbudowa infrastruktury turystycznej, pozwalająca na rozwój różnych gałęzi turystyki w oparciu o bogate dziedzictwo kulturowe oraz zróżnicowane walory przyrodnicze regionu. Według danych za 2010 rok, Małopolska zajmuje 1. miejsce w kraju pod względem ilości obiektów hotelowych (364 obiekty) oraz 2. miejsce pod względem liczby turystów korzystających z miejsc zbiorowego zakwaterowania (2 872,5 tys. osób). Co równie istotne, na obszarze województwa znajduje się 9 spośród 44 polskich uzdrowisk (2. miejsce w kraju), stanowiących dobrą bazę dla rozwoju turystyki zdrowotnej i uzdrowiskowej.
10. Na terenie Małopolski funkcjonują liczne szlaki turystyczne, przy czym najpopularniejszymi są szlaki kulturowe: Małopolski Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Orlich Gniazd oraz Małopolska Trasa UNESCO; szlaki prezentujące dziedzictwo regionu: Szlak Rzemiosła Tradycyjnego Małopolski, Szlak Renesansu, Szlak Gotycki; szlaki pielgrzymkowe takie jak: Szlak Św. Jakuba w Małopolsce, Szlak Św. Szymona czy Szlaki związane z osobą Jana Pawła II; szlaki na terenach wiejskich: Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami oraz Małopolska Wieś dla Dzieci; szlaki podkreślające dziedzictwo kulinarne regionu: Małopolska Trasa Smakoszy, Małopolski Szlak Oscypkowy, Śliwkowy Szlak. Aktualnie trwają prace nad rozwojem szlaków ponadregionalnych: Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej i Południowo-zachodni Szlak Cysterski.

➔ Wyzwanie: Dziedzictwo regionalne, kultura i turystyka

Unikalny charakter zasobów kultury oraz bogactwo krajobrazu kulturowego i przyrodniczego wymagają **zmiany sposobu myślenia o kulturze i dziedzictwie regionalnym – w kontekście strategii gospodarczego rozwoju regionu**. Nowe postrzeganie tych potencjałów powinno prowadzić do przypisania im **roli ważnych czynników rozwoju społeczno-ekonomicznego, kreujących znaczącą część regionalnego PKB w sferze usług i produkcji oraz generujących dodatkowe zatrudnienie**. Dziedzictwo regionalne odnoszone do wyjątkowego potencjału kultury, historii i tożsamości regionalnej, ale również walorów przyrodniczych – powinno być traktowane jako podstawowy element regionalnej szansy, warunkujący **rozwój działalności opartej na przemysłach czasu wolnego**.

Współcześnie kultura – podobnie jak kreatywność – staje się istotnym czynnikiem konkurencyjności. **Nakłady przeznaczane na rozwój sektora kultury należałoby zatem traktować nie jako środki „wydawane”, lecz „inwestowane” w przedsięwzięcia wartościowe – z ekonomicznego punktu widzenia**. Jakość i dostępność atrakcyjnych kulturowo miejsc oraz możliwość rozwijania indywidualnych pasji i talentów, wpływa nie tylko na atrakcyjność miejsca zamieszkania, lecz w dużym stopniu decyduje o popularności turystycznej i biznesowej. Należy zauważyć, że ocena ryzyka bezpośrednich inwestycji zagranicznych – przez wielu inwestorów – dokonywana jest między innymi na podstawie oceny poziomu rozwoju cywilizacyjnego, w tym kulturowego w danym regionie.

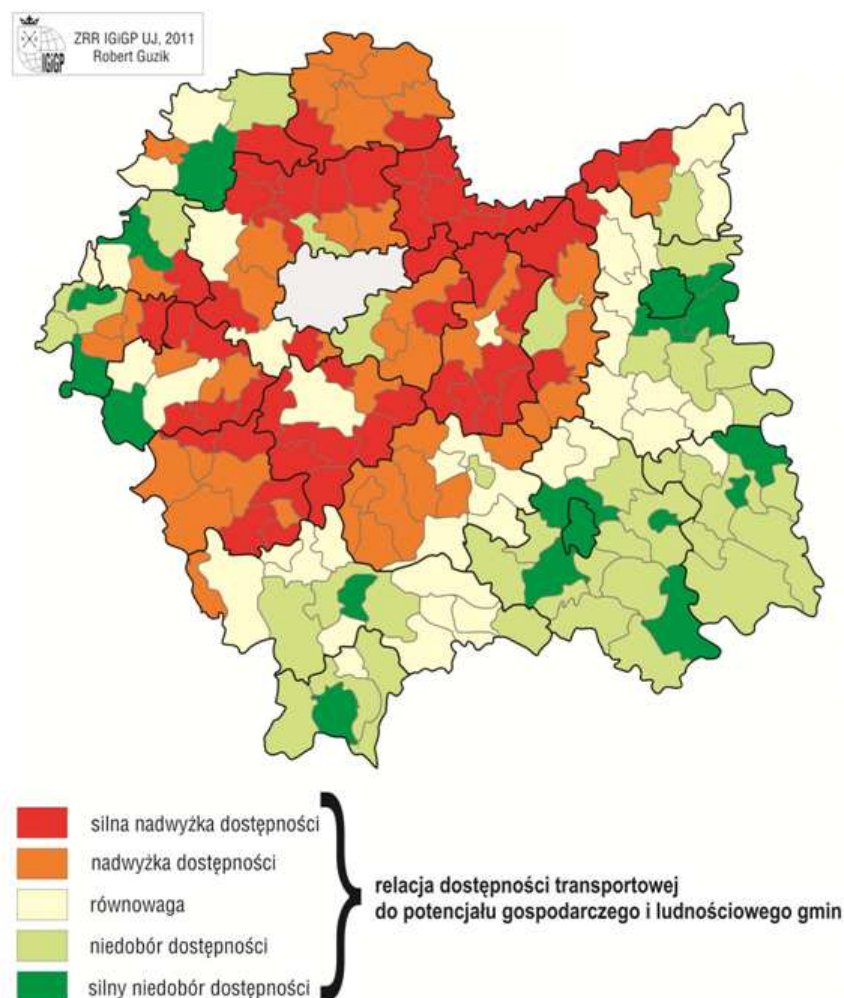
Ważnym elementem przewagi konkurencyjnej Małopolski, istotnym z punktu widzenia jakości życia w regionie, są **bogate walory środowiska przyrodniczego**. Zasoby te nie są jednak w pełni wykorzystywane ze względu na **nieefektywny system ochrony prawnej oraz słabo rozwinięte mechanizmy zabezpieczenia i kształtowania regionalnego krajobrazu kulturowego i przyrodniczego**. Zachowanie dziedzictwa regionalnego dla przyszłych pokoleń to jeden z zasadniczych elementów tej grupy wyzwań.

Infrastruktura komunikacyjna

1. Szkielet komunikacyjny województwa małopolskiego tworzą dwa główne szlaki stanowiące fragmenty ciągów międzynarodowych: E77 relacji Gdańsk – Warszawa – Kraków – Zvolen – Budapeszt, w ramach którego zlokalizowana jest droga krajowa nr 7 oraz E40, włącznie z przebiegiem autostrady A4, stanowiącej fragment transeuropejskiego korytarza relacji Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów. Obszar województwa przecinają również linie kolejowe o znaczeniu międzynarodowym, tj. linia E30 oraz C-E30, także należące do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów.
2. Sieć drogowa Małopolski tworzy powiązany i wzajemnie uzupełniający się system. Podstawowy układ drogowy województwa tworzą drogi krajowe, o łącznej długości 993 km, w tym 269 km przebiegających przez obszary miejskie oraz drogi wojewódzkie o łącznej długości 1 412 km, w tym 241 km przebiegających przez obszary miejskie. Układ uzupełniający, stanowiący ważny element komunikacji wewnętrznej regionu, to drogi powiatowe o łącznej długości 6 631 km oraz drogi gminne o łącznej długości 19 144 km.
3. Istotnym problemem małopolskich dróg jest bardzo duże obciążenie ruchem, zarówno sieci dróg krajowych, jak i wojewódzkich. Stan ten potwierdzają kolejne pomiary ruchu przeprowadzane zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym. Generalny pomiar ruchu (GPR) wykonany na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) w roku 2010 plasuje Małopolskę na 2. pozycji w kraju, po województwie śląskim, (analogicznie jak pomiar z roku 2005), ze średnim dobowym natężeniem ruchu na poziomie 12 953 (średnia dla kraju – 9 888 pojazdów). Pomiar z roku 2005 wykazał średnie dobowe natężenie ruchu na małopolskich drogach na poziomie 10 636 pojazdów – odnotowana dynamika wzrostu natężenia ruchu to 21,8%, wobec przeciętnej dla kraju wynoszącej wówczas 8 244 – z dynamiką na poziomie 19,9%. W odniesieniu do tras międzynarodowych przecinających obszar Małopolski – w przypadku drogi E40, najbardziej obciążonej ruchem drogi w kraju, natężenie ruchu wynosi 25 158 pojazdów/dobę (dynamika wzrostu w stosunku do GPR z 2005 roku – 46,3%), a dla drogi E77 – 18 469 pojazdów/dobę (dynamika – 22,5%), wobec średniej dla dróg ekspresowych wynoszącej 16 667 pojazdów/dobę (dynamika – 22,9%). Średniodobowe natężenie ruchu na drogach wojewódzkich, zgodnie z pomiarem przeprowadzonym w roku 2010, wynosi 5 524 pojazdy/dobę, natomiast w przypadku 24 odcinków objętych badaniem przekracza ono 10 000 pojazdów/dobę. Dla porównania średniodobowe natężenie ruchu na drogach wojewódzkich według GPR z 2005 roku wyniosło 4 382 pojazdy/dobę, co oznacza przeciętny wzrost ruchu o około 26%.
4. Obok silnego obciążenia ruchem małopolskich dróg, istotnym problemem w zakresie transportu drogowego jest zły stan nawierzchni: w szczególności problem ten dotyczy dróg krajowych. Według danych GDDKiA za rok 2009, aż 27% dróg krajowych na obszarze województwa stanowią odcinki o złym stanie technicznym, wymagające przeprowadzenia natychmiastowych remontów. Jest to najwyższa wartość wskaźnika wśród województw, przy średniej krajowej wynoszącej 19%. Pomimo stosunkowo wysokiego wskaźnika ogólnej gęstości dróg w regionie ($1,85 \text{ km/km}^2$ – 2. pozycja w kraju, przy średniej wynoszącej $1,23 \text{ km/km}^2$), szczególnie w południowej oraz wschodniej części Małopolski, odczuwalny jest brak połączeń komunikacyjnych o wysokich parametrach pojemności i przepustowości.
5. Obszar województwa przecina 1 130 km linii kolejowych. W 2009 roku największy udział stanowiły linie kategorii pierwszorzędnej (536,7 km tj. 52,83%) i drugorzędnej (209,6 km tj. 20,63%), natomiast linie magistralne stanowiły 15,17% (154,1 km) ogółu linii. Sieć linii kolejowych obsługiwała ok. 25% obszaru Małopolski, a standard jej dostępności wynosił $7,4 \text{ km/100 km}^2$ co oznacza, że był on nieco wyższy od wskaźnika dla kraju wynoszącego $6,5 \text{ km/100 km}^2$. Poważnym problemem pozostaje jakość infrastruktury kolejowej ograniczająca dopuszczalną prędkość na danym szlaku oraz bardzo słaba dostępność kolejowa południowych i południowo-wschodnich powiatów Małopolski.
6. Dostępność czasowa do głównych ośrodków miejskich odgrywa istotne znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności całego regionu. Dobra dostępność czasowa ośrodków miejskich jest warunkiem nie tylko spójności przestrzennej obszaru województwa, ale również rozprzestrzeniania się impulsów rozwojowych oraz pełniejszego wykorzystania posiadanych atutów i potencjałów, w tym potencjału ludzkiego.

Analiza dostępności drogowej metodą pól nadwyżki i deficytu dostępności, przeprowadzona dla wszystkich gmin województwa małopolskiego, z wykorzystaniem syntetycznego wskaźnika dostępności czasowej oraz potencjału ludnościowego i gospodarczego²⁰, wskazuje, iż największe deficyty dostępności, występują w istotnych ośrodkach gospodarczych województwa o dużej liczbie mieszkańców, słabo lub relatywnie słabo powiązanych drogowo z Krakowem. Do takich miast zaliczyć należy Nowy Sącz, Oświęcim, Kęty, Andrychów, Zakopane oraz Tarnów. Z kolei zwarte obszary w regionie dotknięte deficytem dostępności to południowo wschodnia i południowa część województwa, w szczególności Sądecczyzna i Podhale, w tym najsłabiej dostępny powiat, tj. powiat gorlicki.

Mapa 11. Nadwyżki i deficyty dostępności transportowej względem potencjału ludnościowego i gospodarczego gmin województwa małopolskiego.

Źródło: Ocena projektów realizowanych w ramach osi priorytetowej 4. MRPO „Infrastruktura dla rozwoju gospodarczego”, Centrum Studiów Regionalnych UniRegio, Kraków 2011.

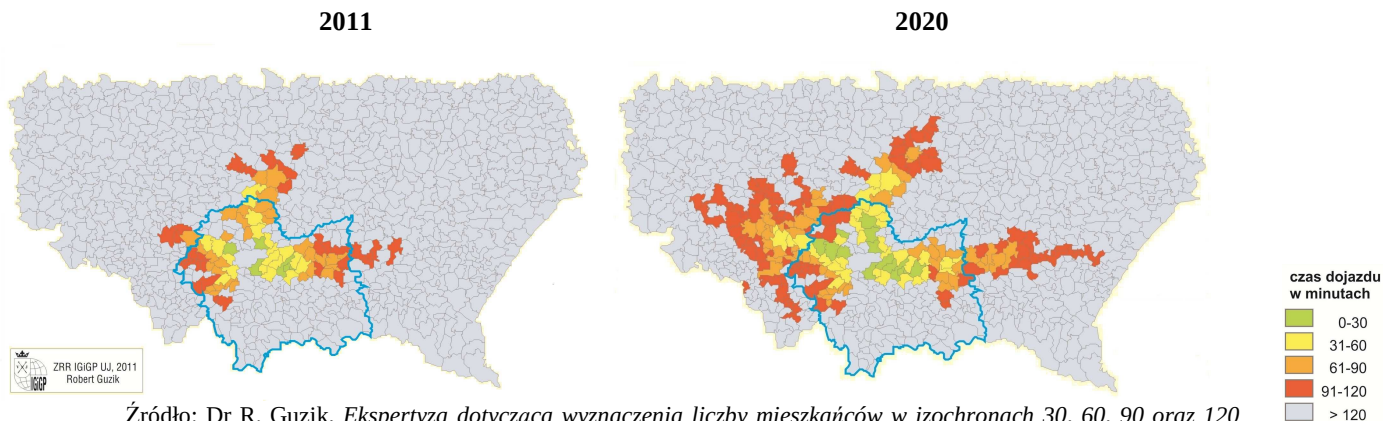
Dostępność komunikacyjna, wpływając na różnorodne sfery życia społecznego i gospodarczego, stanowi istotny element organizacji przestrzeni. Dobra dostępność do Krakowa i pozostałych ośrodków subregionalnych jest niezbędnym wymogiem dla zapewnienia spójności terytorialnej województwa. Przeprowadzona analiza czasowej dostępności drogowej i kolejowej²¹ potwierdza, że Małopolska jest regionem o znacznej skali wyzwań w tym zakresie. Na poniższych mapach zaprezentowano dostępność

²⁰ Analizę dostępności drogowej metodą pól nadwyżki i deficytu dostępności oparto na wskaźniku syntetycznym dostępności czasowej (ważona suma dostępności do Krakowa, lotniska, węzła autostradowego, przejść granicznych, najbliższego miasta subregionalnego oraz miast powiatowych) oraz potencjału ludnościowego i gospodarczego (suma mieszkańców i dziesięciokrotność liczby podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON) dla każdej z gmin województwa małopolskiego.

²¹ Badanie dostępności komunikacyjnej (drogowej i kolejowej) wybranych miast Małopolski w latach 2011 oraz 2020 miało na celu oszacowanie liczby mieszkańców Małopolski oraz spoza województwa zamieszkujących w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut od miast, do których badano dostępność.

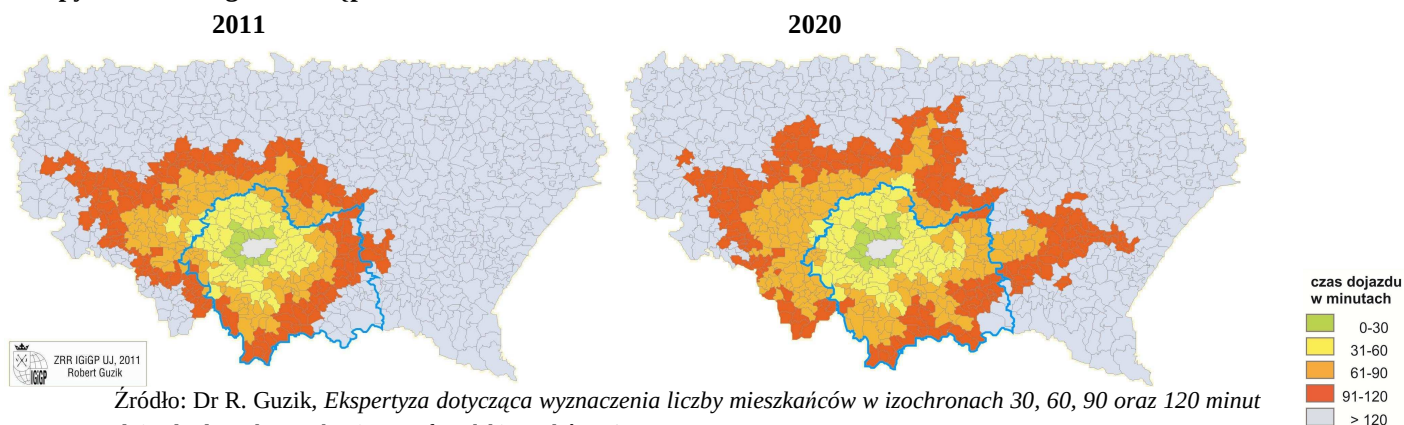
czasową wybranych miast w roku 2011 wraz projekcją na rok 2020, stanowiącą symulację wpływu uzupełnienia układu komunikacyjnego, z uwzględnieniem m.in. postulowanego kształtu koncepcji przebiegu głównych szlaków komunikacyjnych w regionie. Przedstawione poniżej przykłady dotyczą: Krakowa (oddziaływanie ponadregionalne); Tarnowa i Nowego Sącza (oddziaływanie subregionalne) oraz Nowego Targu (główny ośrodek miejski w subregionie podhalańskim) i Trzebini (węzeł kolejowy w Małopolsce Zachodniej). W przypadku Nowego Sącza oraz Nowego Targu, jako ośrodków dotkniętych szczególnie niską dostępnością kolejową, przedstawiono również symulację dla roku 2030, bazującą na kryterium pełnej realizacji założeń zawartych w *Master planie dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku*.

Mapy 12 i 13. Kolejowa dostępność czasowa Krakowa w 2011 i 2020.

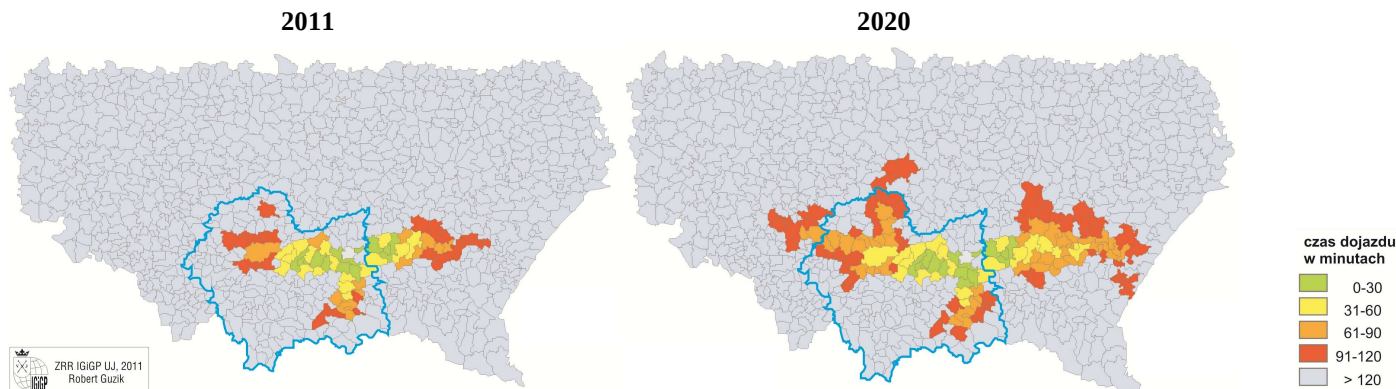
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski, Kraków 2011.*

Mapy 14 i 15. Drogową dostępność czasowa Krakowa w 2011 i 2020.

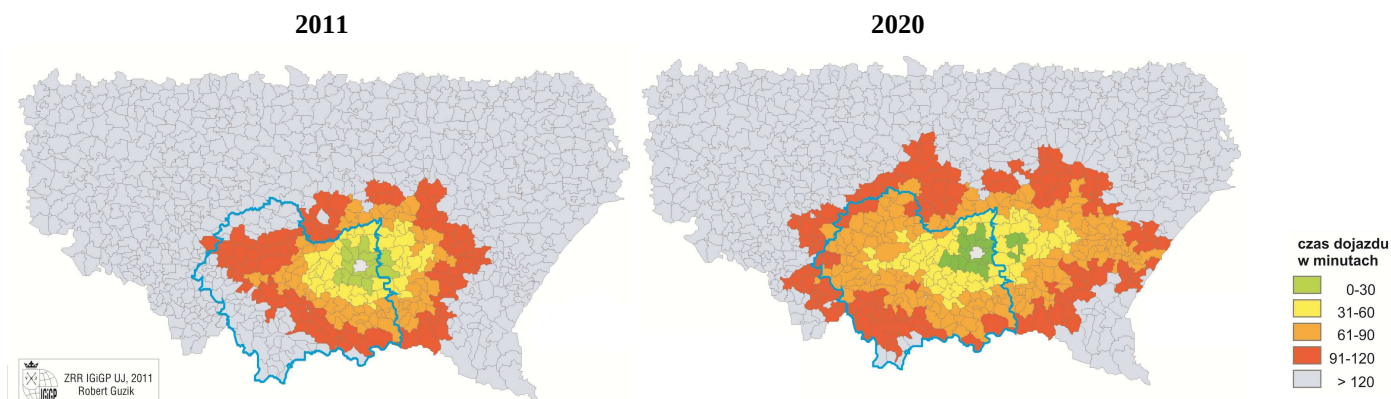
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski, Kraków 2011.*

Mapy 16 i 17. Kolejowa dostępność czasowa Tarnowa w 2011 i 2020.

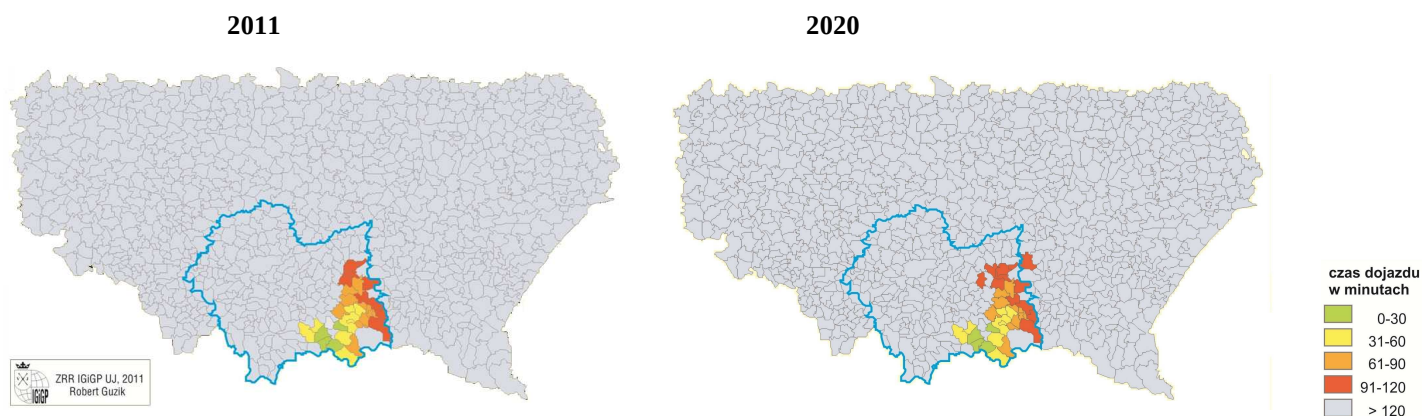
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski, Kraków 2011.*

Mapy 18 i 19. Drogowa dostępność czasowa Tarnowa w 2011 i 2020.

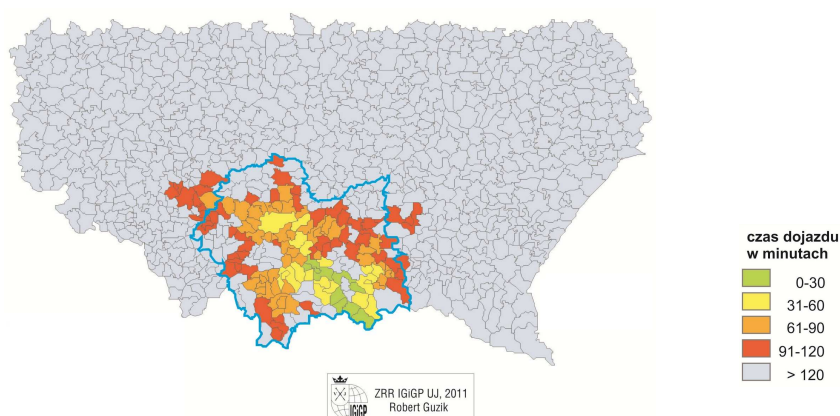
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 20 i 21. Kolejowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2011 i 2020.

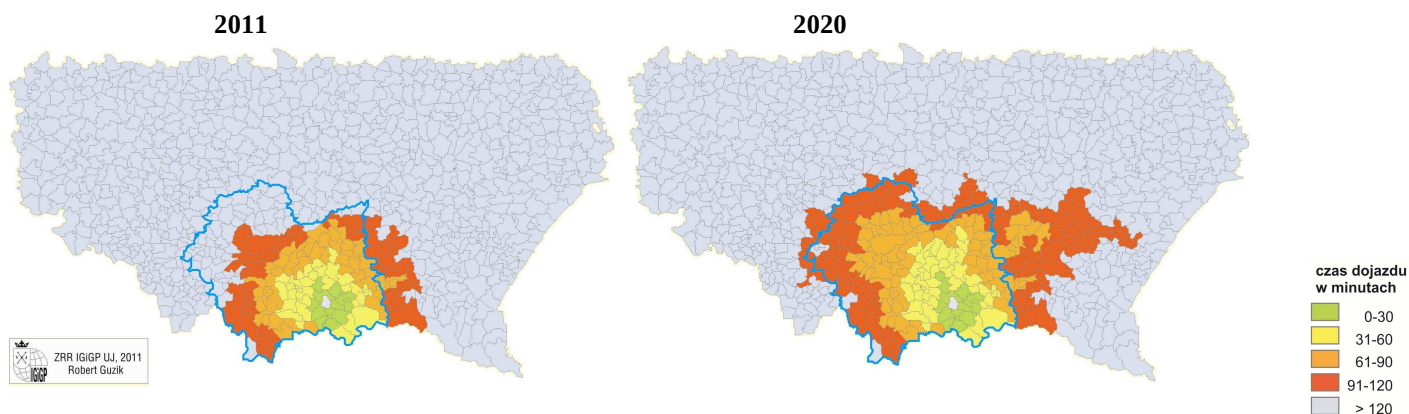
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapa 22. Kolejowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2030.

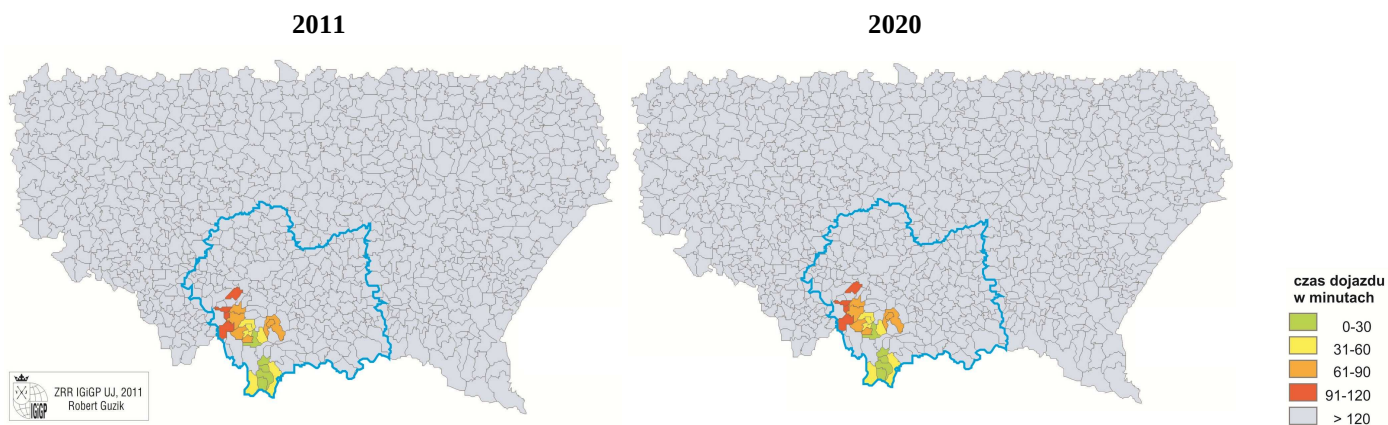
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 23 i 24. Drogową dostępność czasowa Nowego Sącza w 2011 i 2020.

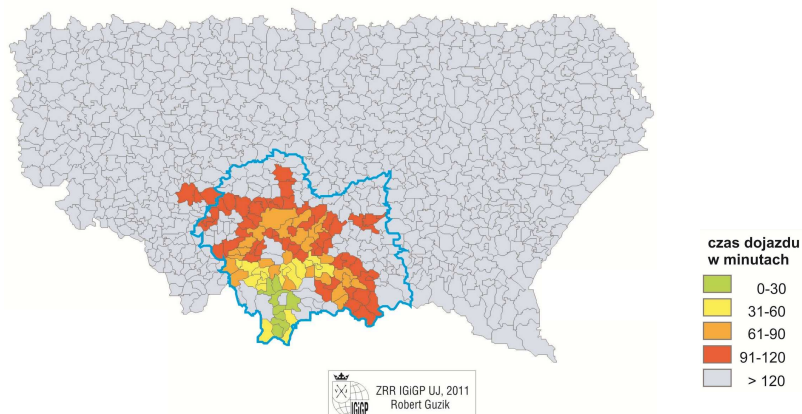
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 25 i 26. Kolejową dostępność czasowa Nowego Targu w 2011 i 2020.

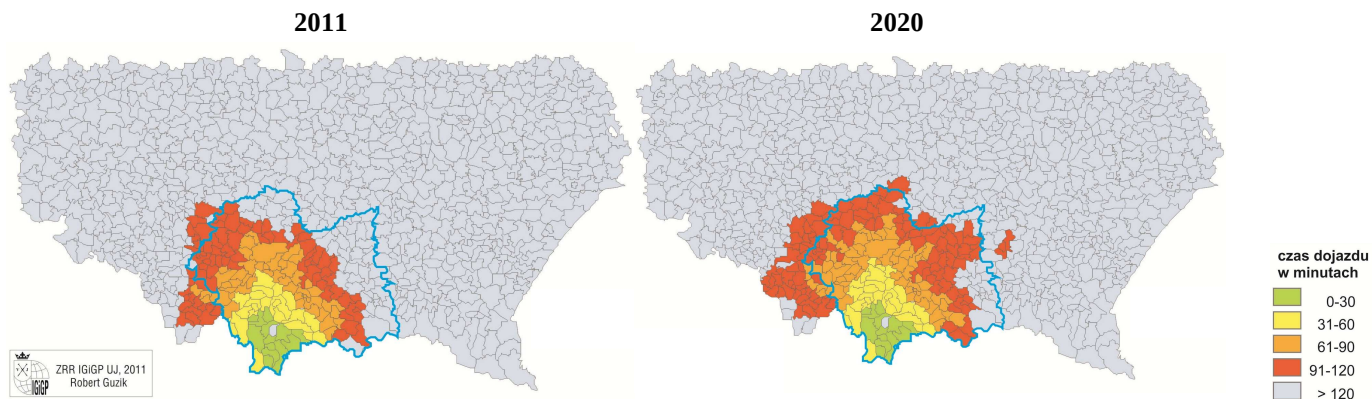
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapa 27. Kolejową dostępność czasowa Nowego Targu w 2030.

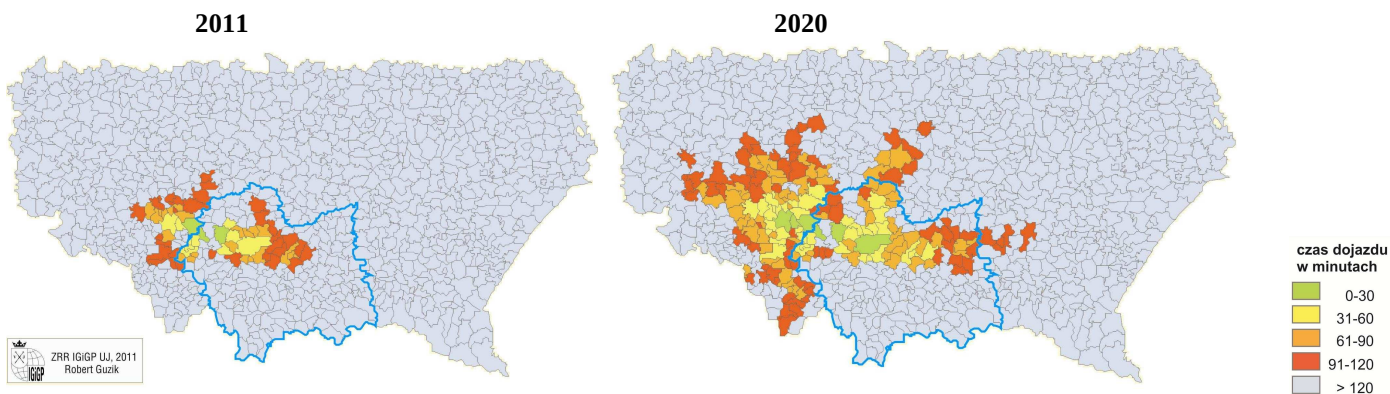
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 28 i 29. Drogową dostępność czasowa Nowego Targu w 2011 i 2020.

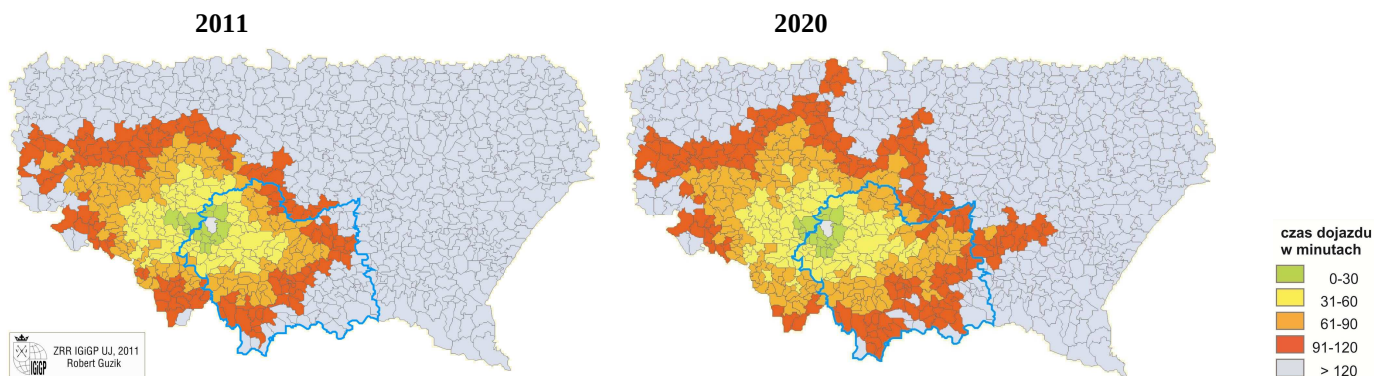
Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 30 i 31. Kolejowa dostępność czasowa Trzebini w 2011 i 2020.

Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

Mapy 32 i 33. Drogową dostępność czasowa Trzebini w 2011 i 2020.

Źródło: Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.

7. Wysoka dostępność lotnicza regionu stanowi istotny czynnik warunkujący jego atrakcyjność inwestycyjną. Dlatego też istnieje silna potrzeba nie tylko rozbudowy Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice, ale również poszerzania realizowanej oferty przewozowej. MPL Kraków-Balice, wchodzący w skład sieci lotniczej TEN-T, zakwalifikowany został do kategorii Port Lotniczy Główny oraz stanowi główny port zapasowy dla lotniska Okęcie. Obejmuje on zasięgiem swojego bezpośredniego oddziaływania około 7,9 mln mieszkańców w promieniu 100 km od Krakowa, co odpowiada czasowi dojazdu do lotniska równemu około 90 minut. Wskaźnik ten jest uznawany za światowy standard w ocenie potencjalnego rynku pasażerskiego dla linii lotniczych korzystających z danego lotniska. Pod względem wielkości ruchu pasażerskiego, Port Lotniczy Kraków-Balice obsługujący około 3 mln pasażerów rocznie plasuje się na 2. pozycji w kraju (2,84 mln pasażerów w 2010), ustępując miejsca jedynie Lotnisku Okęcie (8,67 mln pasażerów w 2010).
- Na obszarze województwa zlokalizowane są także trzy lotniska sportowe o nawierzchni trawiastej: Kraków – Pobiednik Wielki, Nowy Targ oraz Nowy Sącz – Łososina. Uzupełnienie układu transportowego regionu o sieć lotnisk/lądowisk lokalnych, operujących na poziomie subregionów, może stanowić dodatkowy impuls rozwojowy, umożliwiając m.in. pełniejsze wykorzystanie wewnętrznych potencjałów terenów znajdujących się w obszarze ich oddziaływania.
8. Szczególne wyzwania przed systemem transportowym, w tym organizacją transportu zbiorowego, stawiają dokonujące się procesy metropolizacji oraz suburbanizacji. Rosnący zakres przestrzennego oddziaływania miast wraz z intensyfikacją powiązań pomiędzy nimi, a także towarzyszące im problemy związane z nadmiernym zatłoczeniem szlaków komunikacyjnych, skutkują poszukiwaniem rozwiązań zwiększających atrakcyjność komunikacji zbiorowej. Należy podkreślić, że organizacja oraz intensywność połączeń komunikacyjnych świadczą zarówno o sile i stopniu zorganizowania każdego systemu miejskiego, jak i o jego węzłowości i spójności. Istotne znaczenie odgrywają powiązania komunikacyjne miast z ich bezpośrednim zapleczem, niezwykle istotne z punktu widzenia warunków dla wykorzystania posiadanego przez otoczenie potencjału ludnościowego oraz gospodarczego, ale również powiązania z innymi miastami.
9. W przypadku Małopolski powiązania międzymiastowe stanowią około 15% wszystkich powiązań w województwie. Analiza indeksu połączeń dla miast pokazuje dominującą rolę Krakowa w systemie przewozów pasażerskich. Charakterystyczna dla Krakowa jest nie tylko największa liczba powiązań, ale także najwyższy udział powiązań przychodzących (2/3). Wskazuje to także na ważną rolę stolicy województwa, jako ośrodka centralnego i centrum gospodarczego. Nieco niższą rangę uzyskują, oprócz Tarnowa i Nowego Sącza, ośrodki położone wzdłuż zachodniej granicy województwa. Przykładem są m.in. Krzeszowice i Trzebinia, które zawdzięczają swoją pozycję tranzytowi, zaś Chrzanów i Oświęcim – dobrze funkcjonującej komunikacji miejskiej oraz posiadanym połączeniom kolejowym.
10. Funkcję uzupełniającej gałęzi transportu w województwie pełnić może w przyszłości transport wodny. Obszar Małopolski przecina szlak górnej Wisły o długości 280 km, złożony z dwóch odcinków. Pierwszy odcinek bierze początek u ujścia Przemszy do Wisły: jest to tzw. Kaskada Górnej Wisły. Odcinek drugi rozpoczyna się od stopnia wodnego w Przewozie (92,15 km) do ujścia Sanu (280 km). Z uwagi na stan szlaku żeglownego małopolskiej drogi wodnej, nie ma obecnie możliwości pełnego wykorzystania potencjału tej gałęzi transportu.
11. Wśród kluczowych kwestii problemowych w obszarze transportu, obok m.in. niedostatecznej ilości dróg o odpowiedniej przepustowości oraz nośności i jakości nawierzchni, czy niskiej jakości infrastruktury kolejowej – należy wskazać tworzenie warunków dla rozwoju intermodalnego transportu towarów masowych. Przecinające obszar województwa, zarówno na linii północ-południe, jaki i wschód-zachód, ważne europejskie szlaki komunikacyjne, tworzą „naturalne” uwarunkowania niezbędne dla szerszego korzystania z tego rodzaju rozwiązań transportowych. Wykorzystanie posiadanych przez Małopolskę atutów lokalizacyjnych pozwoliłoby na tworzenie warunków umożliwiających bardziej efektywne ekonomicznie i zarazem bardziej przyjazne dla środowiska integrowanie różnych gałęzi transportu.
12. Nie bez znaczenia zarówno dla sprawności i efektywnego funkcjonowania układów komunikacyjnych miast, w tym również transportu zbiorowego, jak i transportu intermodalnego/modalnego jest stosowanie

zaawansowanych technologii teleinformatycznych przyczyniających się do wzmocnienia systemu transportowego poprzez usprawnienie zarządzania ruchem, taboru oraz infrastrukturą.

13. Na tle kraju, Małopolska zalicza się do regionalnych liderów w dziedzinie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Proces informatyzacji postępuje szczególnie dobrze w dużych miastach oraz na terenach rozwiniętej infrastruktury telekomunikacyjnej. Pod względem wyposażenia gospodarstw domowych w komputer z dostępem do Internetu, według danych GUS za rok 2010 w województwie małopolskim 63,6% gospodarstw domowych posiadało taki dostęp (w tym dostęp szerokopasmowy 43,3%). Plasuje to Małopolskę na 4. pozycji w kraju, za województwami: pomorskim (64,3/35,6%), mazowieckim (64,2/47,7%) oraz śląskim (64,1/41,8%), przy średniej dla kraju wynoszącej 59,6%, w tym dla dostępu szerokopasmowego 43,3%. Dla porównania w roku 2005 średnia dla kraju w zakresie wyposażenia gospodarstw domowych w komputer z dostępem do Internetu wynosiła 22,5%, wobec 56,4% gospodarstw domowych posiadających komputer.

W przypadku przedsiębiorstw, według danych na styczeń 2010 roku w Małopolsce 95,7% z nich posiada dostęp do Internetu, przy czym 68% łączy się z Internetem poprzez łącze szerokopasmowe, co daje regionowi 7. miejsce w skali kraju. Odsetek małopolskich przedsiębiorstw posiadających strony internetowe nie przekracza poziomu 67%. Natomiast pod względem odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną Małopolska z wynikiem na poziomie 88% plasuje się na 11. pozycji w kraju, przy średniej dla kraju wynoszącej 89,3%.

➔ Wyzwanie: Infrastruktura komunikacyjna

Nowoczesna i efektywna infrastruktura komunikacyjna to jeden z głównych czynników stymulujących wzrost gospodarczy oraz umożliwiających przestrzenne rozpraszanie wynikających z niego korzyści. Aktualny stan infrastruktury transportowej na terenie Małopolski może być postrzegany jako czynnik ograniczający dynamikę rozwoju gospodarczego regionu oraz możliwości czerpania korzyści z bezpośredniej dostępności do międzynarodowych szlaków transportowych.

Unikalne walory środowiskowe w połączeniu z bogactwem walorów turystycznych stawiają przed układem transportowym Małopolski szczególne wymagania. Wyzwania komunikacyjne regionu determinowane są nie tylko przez specyficzne warunki fizjograficzne i rozmiary ruchu turystycznego, ale również dążenie do zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej, tworzenia korzystnych warunków dla działalności gospodarczej oraz lokowania nowych inwestycji, w tym działalności badawczo-rozwojowej. **Tworzenie warunków dla wykorzystania potencjału turystycznego i gospodarczego Małopolski wymaga wzmocnienia transportu lotniczego, jako jednego ze stymulatorów rozwoju.**

Głównym ośrodkiem generującym rozwój Małopolski, swoistym biegunem wzrostu i zarazem „oknem na świat” regionu, jest Kraków. **Pozycja Krakowa, jako jednego z głównych węzłów kształtującej się metropolii sieciowej, determinuje zasadnicze wyzwania dla systemu komunikacyjnego wewnątrz metropolii w zakresie jej powiązań z otoczeniem, zarówno tym bliższym (regionalnym i krajowym), jak i otoczeniem międzynarodowym.**

Istotnymi czynnikami, wpływającymi na wymagania wobec systemu komunikacyjnego regionu, są dokonujące się zmiany demograficzne, gospodarcze oraz funkcjonalno-przestrzenne, a także towarzyszące im procesy determinujące ewolucję miast – jak metropolizacja i suburbanizacja. W świetle tych przemian, **kluczowego znaczenia nabiera budowa sprawnych i przyjaznych systemów transportu miejskiego oraz podmiejskiego.**

W perspektywie kolejnej dekady istotnym **wyzwaniem pozostanie wydatna poprawa dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie, ze szczególnym wskazaniem na południowe i południowo-wschodnie tereny Małopolski wraz ze strefą przygraniczną, a także część południowo-zachodnich terenów.** Peryferyjne położenie w powiązaniu z bardzo słabym poziomem skomunikowania tworzą poważną barierę dla rozwoju społeczno-gospodarczego tych obszarów, będącą także potencjalną przyczyną wykluczenia społecznego ich mieszkańców.

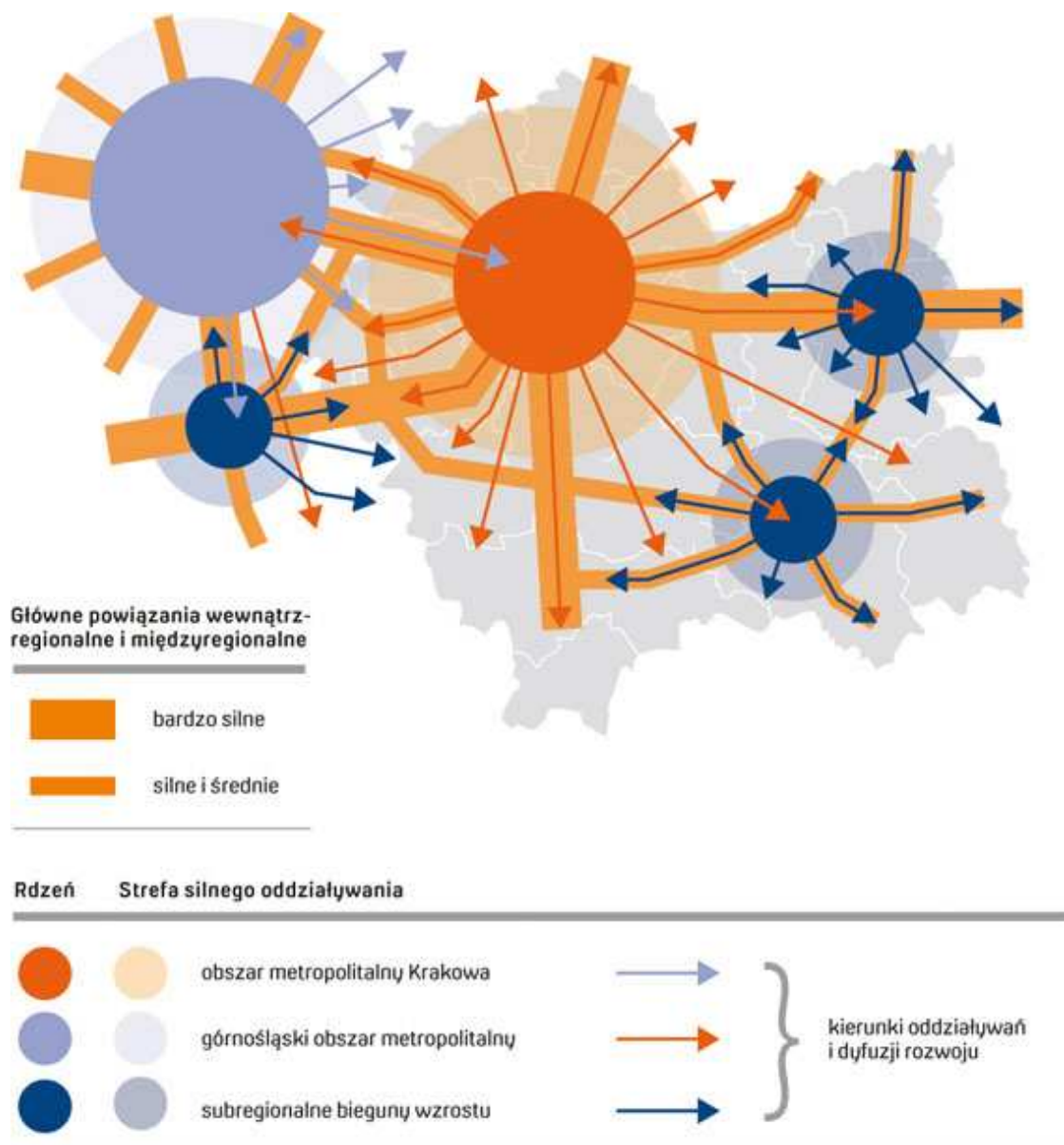
Drugi, równie istotny, wymiar dostępności komunikacyjnej regionu stanowi **infrastruktura teleinformatyczna.** Znaczna grupa mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast Małopolski jest pozbawiona możliwości korzystania z nowoczesnych rozwiązań telekomunikacyjnych. Wynika to z faktu, iż prywatni operatorzy, działający dla celów komercyjnych, w dalszym ciągu nie identyfikują tej grupy jako źródła znaczącego dochodu dla ich działalności. Ich działania koncentrują się w rejonach, gdzie infrastruktura teleinformatyczna jest stosunkowo dobrze rozbudowana. Dlatego właśnie **zapewnienie mieszkańcom regionu dostępności do tego typu nowoczesnej infrastruktury pozostanie elementem działań służących przeciwdziałaniu występowania oraz niwelowaniu przejawów cywilizacyjnego wykluczenia.**

Obszary funkcjonalne na poziomie regionalnym

1. System osadniczy Małopolski ma charakter policentryczny i hierarchiczny. Węzłowym elementem systemu są duże ośrodki miejskie, stanowiące aktualne oraz potencjalne bieguny wzrostu. Podobnie jak w innych regionach, także w Małopolsce postępuje przestrzenna koncentracja ludności i działalności gospodarczej w obszarach funkcjonalnych dużych miast, a także w miastach średniej wielkości i otaczających je obszarach wiejskich. W takich układach przestrzennych wzrasta intensywność osadnictwa, a struktura gospodarki ulega różnicowaniu – w związku z rozwojem funkcji usługowych, produkcyjnych i mieszkalnych.

W perspektywie 2020 roku w rozwoju przestrzennym Małopolski utrwać będzie się trend zmierzający w kierunku **wzmocnienia i stabilizacji zrównoważonego systemu osadniczego, opartego na sieci głównych miast, dobrze powiązanych ze sobą oraz z własnym zapleczem**. W długim horyzoncie proces ten powinien prowadzić do **rozpraszania efektów procesów rozwojowych**, zachodzących przede wszystkim w obszarze metropolitalnym Krakowa oraz Konurbacji Górnośląskiej, a także uzupełniając w ośrodkach subregionalnych: Tarnowie i Nowym Sączu oraz Bielsku-Białej.

Mapa 34. Aktualne i potencjalne bieguny wzrostu oddziałujące na rozwój Małopolski

Źródło: *Badanie funkcji, potencjałów i trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński na zlecenie UMWM, w ramach Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków 2010.

2. **Kraków**, jako **ośrodek o znaczeniu regionalnym i krajowym**, stanowi centrum obszaru o największej sile pozytywnego oddziaływania na rozwój Małopolski. W hierarchii ośrodków miejskich, Kraków należy do kategorii ośrodków o podstawowym znaczeniu dla systemu osadniczego kraju i jego gospodarki – obok Warszawy, Gdańska-Gdyni, Wrocławia, Poznania, Katowic-Konurbacji Górnośląskiej, Łodzi, Szczecina, Bydgoszczy z Toruniem i Lublina. Z wyłączeniem trzech ostatnich spośród wymienionych miast, wszystkie pozostałe, w tym Kraków, w opracowaniach związanych z polityką przestrzenną Unii Europejskiej klasyfikowane są jako tzw. ośrodki MEGA, wśród 72 największych ośrodków miejskich UE. Stolica Małopolski już obecnie pełni funkcje międzynarodowego centrum turystycznego, zdolnego konkurować z Pragą, czy Budapesztem oraz rolę ośrodka, w którym dynamicznie rozwijają się przemysły wiedzy.

Obszar metropolitalny Krakowa stanowi strefę koncentracji aktywności gospodarczej – w oparciu o napływ inwestycji zewnętrznych oraz wewnętrzne czynniki, decydujące o jego przewadze konkurencyjnej. W ostatniej dekadzie Krakowski Obszar Metropolitalny odnotował największy poziom dodatniej zmiany w zakresie wzrostu gospodarczego oraz jakości życia. Obszar ten sukcesywnie zwiększa swój potencjał demograficzny oraz poszerza zasięg oddziaływania terytorialnego. Obecnie obejmuje on powierzchnię ok. 4,3 tys. km², zamieszkiwaną przez około 1,5 mln osób. Potencjał ludnościowy stawia obszar metropolitalny Krakowa na niekwestionowanym 3. miejscu w Polsce, po metropolii Górnośląskiej i Warszawskiej. Postępująca metropolizacja powinna prowadzić do dalszego rozszerzenia zasięgu obszaru metropolitalnego oraz osiągnięcia w okresie kolejnej dekady potencjału ludnościowego na poziomie około 2 mln mieszkańców.

Do najważniejszych cech Krakowa i jego obszaru funkcjonalnego zaliczyć należy funkcje: naukowe, kulturalne i gospodarcze o znaczeniu ponadregionalnym. Pod względem wielkości bazy ekonomicznej, wyrażonej liczbą nadwyżki pracowników, Kraków zachowuje zdecydowaną przewagę nad pozostałymi miastami regionu. Wielkość nadwyżki pracowników w stolicy regionu wynosiła w 2008 roku 84,2 tys. osób, co stanowiło wartość blisko 10-krotnie wyższą niż w przypadku drugiego pod tym względem Tarnowa i 13-krotnie wyższą niż w przypadku Nowego Sącza. Wśród wyspecjalizowanych ośrodków usług rynkowych Kraków, jako jedyne miasto regionu, jest wyspecjalizowanym ośrodkiem usług dla biznesu. W stolicy województwa – w wielu rodzajach usług – skupiona jest ponad połowa podmiotów w skali regionu. Drugą egzogeniczną gałąź gospodarki Krakowa, czyli zorientowaną na obsługę odbiorców spoza miasta, stanowi hotelarstwo i gastronomia, a trzecią szkolnictwo. Wyższy od przeciętnego dla miast Polski jest także udział pozostałych usług i budownictwa.

3. Drugi poziom w hierarchii osadniczej zajmują **Tarnów** i **Nowy Sącz**. Ośrodki te posiadają pojedyncze instytucje o zasięgu regionalnym, jednak siła i zasięg oddziaływania pozwala je zaliczyć jedynie do grona ośrodków subregionalnych. Analiza obecnej pozycji rozwojowej Tarnowa i Nowego Sącza wskazuje, że są to dość silne, polifunkcyjne, zdywersyfikowane ośrodki gospodarcze, które obecnie nie generują silnych impulsów rozwojowych, zdolnych dynamizować rozwój wschodniej oraz południowo-wschodniej części Małopolski. Obecne tempo rozwoju tych miast jest zbyt słabe, aby zapewnić trwały rozwój w obrębie ich otoczenia subregionalnego. Przestrzenny zasięg pozytywnego oddziaływania Tarnowa i Nowego Sącza, w tym zasięg procesu suburbanizacji, jest ograniczany słabością powiązań komunikacyjnych tych miast z ich zapleczem, ale również słabą dostępnością usług publicznych wyższego rzędu. Jednocześnie cechą pozytywną tych obszarów jest ich znaczący potencjał demograficzny, sięgający ok. 460 tys. mieszkańców w każdym z obu subregionów.

Tarnów i Nowy Sącz pełnią funkcję głównych ośrodków usług publicznych i centrów gospodarczych dla wschodniej oraz południowo-wschodniej Małopolski. Ośrodki te mają charakter wielofunkcyjny o zróżnicowanej strukturze gospodarczej, na którą składają się różne działalności usługowe i przemysłowe, przy czym silniejsze funkcje w zakresie usług rynkowych wykazuje Nowy Sącz. Wyposażenie w usługi tych miast nie uległo większym zmianom w latach 2000-2010. Jednocześnie pod względem dynamiki rozwoju gospodarczego w dekadzie 1999-2008, Tarnów i Nowy Sącz rozwijały się w tempie wolniejszym od średniej dla miast województwa. Znajduje to odbicie w sytuacji na rynku pracy: słabej dynamice liczby pracujących w samym mieście i ponadprzeciętnej stopie bezrobocia w subregionie.

4. Na poziomie ponadlokalnym, szczególną rolę w systemie osadniczym odgrywają miasta powiatowe. Posiadają one w pełni wykształcony zespół instytucji szczebla powiatowego, charakteryzując się dobrym wyposażeniem

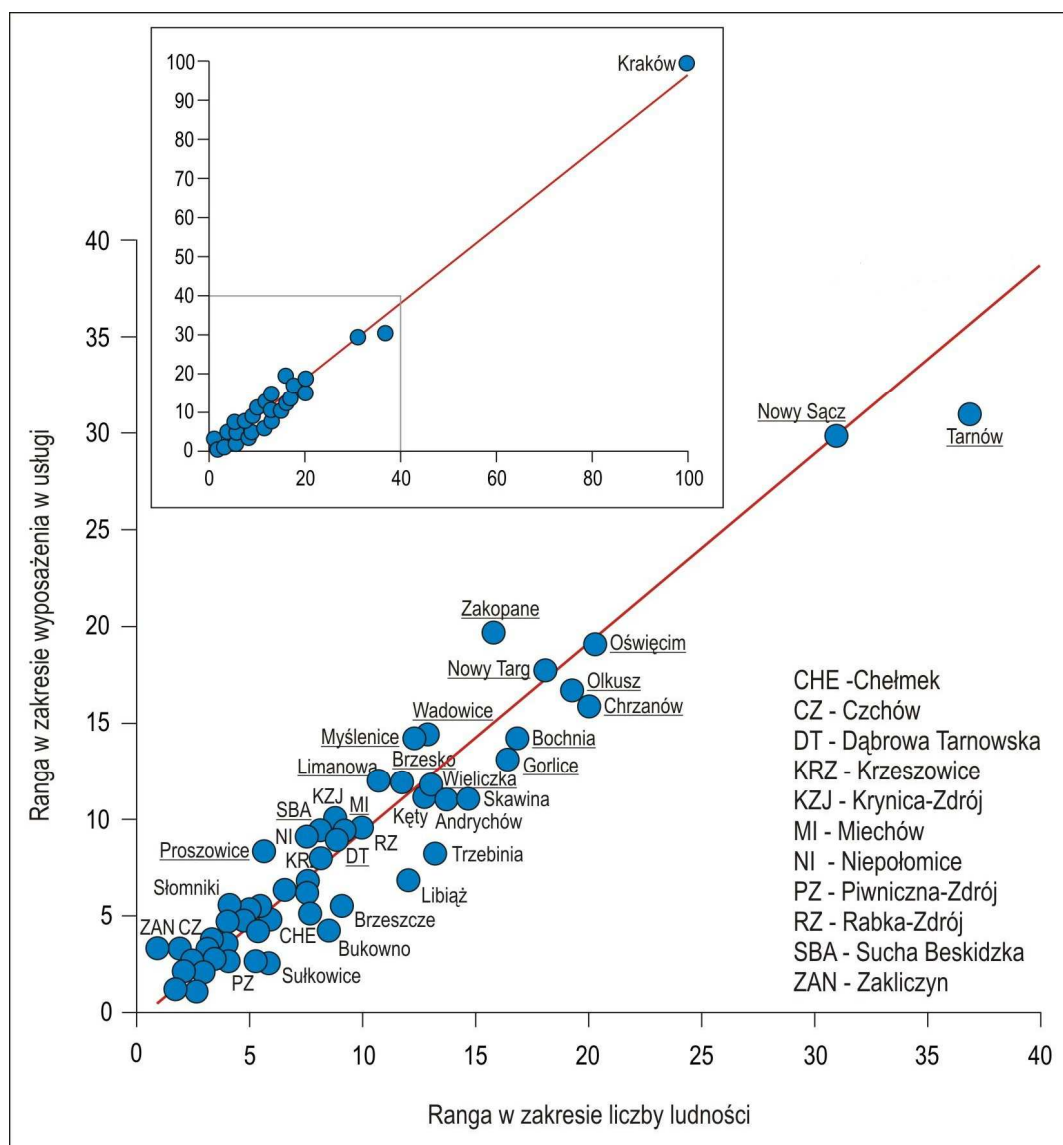
w usługi rynkowe, silną bazą ekonomiczną w usługach oraz odpowiednio rozległym obszarem zaplecza, dla którego pełnią funkcję węzłową. Najsilniejszymi w tej grupie ośrodków są Nowy Targ i Oświęcim. Miasta te są wyposażone w pojedyncze funkcje centralne o randze subregionalnej.

Charakterystyczną cechą sieci osadniczej jest brak ośrodka subregionalnego w zachodniej, uprzemysłowionej części regionu, przy czym miasta powiatowe – **Oświęcim, Chrzanów i Olkusz** należą do najsilniejszych ośrodków ponadlokalnych w województwie. Żaden z trzech ośrodków ponadlokalnych nie posiada wyraźnej przewagi nad pozostałymi i nie pełni w stosunku do pozostałych oraz do całego subregionu roli ośrodka obsługi w zakresie usług wyższego rzędu. Jednym z czynników hamujących wykształcenie się silnego ośrodka w tej części regionu są dominujące kierunki ciążenia komunikacyjnych, które powodują, że główne miasta tego obszaru nie tworzą komplementarnego zespołu osadniczego. Powiązania komunikacyjne pomiędzy tymi trzema ośrodkami są stosunkowo słabe, co dotyczy zwłaszcza Olkusza. Natomiast ciążenia wobec Krakowa oraz miast województwa śląskiego są znacznie silniejsze niż powiązania wzajemne. Potencjał demograficzny obszarów funkcjonalnych wokół tych trzech ośrodków to ok. 360 tys. mieszkańców. Ponadto zachodnia część województwa stanowi strefę wzmacniających się oddziaływań dwóch obszarów metropolitalnych, o wysokiej dynamice rozwoju i poprawiających się wskaźnikach jakości życia. Miasta te mają znaczny potencjał rozwojowy, pomimo zagrożeń związanych z problemami strukturalnymi miejscowego przemysłu. Hamujący wpływ na rozwój gospodarczy tego obszaru może wywierać prognozowany regres ludnościowy w tej części województwa. Należy spodziewać się, że w perspektywie najbliższej dekady, Małopolska Zachodnia stanie się zewnętrzną strefą zarówno Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, jak i Konurbacji Górnośląskiej.

5. **Południowa część Małopolski** to obszary cenne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Ta część regionu charakteryzuje się wysoką atrakcyjnością turystyczną, którą wspiera relatywnie dobrze rozwinięta infrastruktura ukierunkowana na obsługę ruchu turystycznego i lecznictwa uzdrowiskowego. Ośrodkiem, który w tej części województwa posiada pojedyncze funkcje ponadpowiatowe jest Nowy Targ. Potencjał demograficzny i gospodarczy jego obszaru funkcjonalnego stanowi jednak tylko niewiele ponad połowę potencjału subregionu tarnowskiego i nowosądeckiego. Ponadto, z wyjątkiem Zakopanego, potencjalne ośrodki, które są lub mogłyby znaleźć się w strefie oddziaływania Nowego Targu, charakteryzują się słabą dynamiką rozwojową. Południowa część województwa w zakresie wielu zasadniczych usług, wykazuje ciążenia bezpośrednie wobec Krakowa. Subregion ten nie jest w stanie osiągnąć poziomu rozwoju na skalę porównywalną z Nowym Sączem, czy Tarnowem – ze względu na wyraźnie niższy potencjał demograficzny i gospodarczy. Zachodzi jednak potrzeba wzmocnienia funkcji Nowego Targu – jako głównego ośrodka tej części regionu, a także wzmocnienie specyficznych, komplementarnych funkcji Zakopanego.
6. Specyficznym obszarem pozostają **północne tereny Małopolski**. W tej części regionu gospodarka rolna jest dobrze rozwinięta i opiera się na większych obszarowo gospodarstwach niż w pozostałej części województwa. Jest to jednocześnie relatywnie najslabiej rozwinięty pod względem gospodarczym obszar regionu. Na terenie powiatu miechowskiego, proszowickiego, części powiatu krakowskiego i olkuskiego obserwuje się wolne tempo restrukturyzacji gospodarczej oraz utrzymującą się zależność od dochodów z rolnictwa. Tereny te cechują niekorzystne procesy demograficzne: odpływ ludności, niski przyrost naturalny oraz wysoki odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym.
7. W okresie 1999-2008 Kraków oraz większość ośrodków w obszarze metropolitalnym odnotowały wysoką dynamikę rozwoju, przy czym wyraźny wzrost nastąpił przede wszystkim w jego południowej i wschodniej części oraz w samym Krakowie. Metropolizacja przestrzeni województwa doprowadziła do wzmocnienia pozycji stolicy regionu, ale i większości strefy metropolitalnej. Rozprzestrzenianie się impulsów rozwojowych z Krakowa nie jest jednak równomierne, a zdolność ich absorpcji zależy od cech ośrodków usytuowanych w poszczególnych częściach Małopolski. Bariera dla wzrostu poziomu rozwoju gospodarczego jest peryferyjne położenie i słaba dostępność komunikacyjna, co najlepiej widoczne jest w południowo-wschodniej części województwa (powiat gorlicki). W efekcie silnych procesów metropolizacji w analizowanym okresie nastąpił wzrost dystansu pomiędzy metropolią, a głównymi ośrodkami subregionalnymi i ponadlokalnymi: Tarnowem, Nowym Sączem, Nowym Targiem oraz miastami Małopolski Zachodniej – Oświęcimiem, Chrzanowem i Olkuszem.

8. Należy podkreślić, że ranga miast w sieci osadniczej nie ulega większym zmianom w krótkich okresach czasu, co znajduje potwierdzenie także w analizie poziomu wyposażenia w usługi. Pod tym względem zdecydowanie dominuje ośrodek regionalny (I rzędu: Kraków). Następną grupę tworzą dwa ośrodki subregionalne (II rzędu: Tarnów i Nowy Sącz). Kolejnych dziewięć miast to ośrodki o randze ponadlokalnej (III rzędu, z których najsilniejsze miasta to Zakopane i Nowy Targ oraz Oświęcim, Olkusz, Chrzanów), których zasięg oddziaływania wykracza w zakresie niektórych usług poza granice powiatu.²² Ze względu na wyposażenie w usługi brak natomiast silnego ośrodka ponadlokalnego w północnej części województwa, gdzie miasta powiatowe charakteryzują się wyraźnie słabszym potencjałem²³.

Wykres 16. Ranga małopolskich miast pod względem wyposażenia w usługi w 2010 – a liczba ludności.

Źródło: *Badanie funkcji, potencjałów i trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński na zlecenie UMWM, w ramach Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków 2010; na podstawie danych: Panorama Firm, GUS oraz oficjalnych stron internetowych instytucji i danych urzędowych.

²² Pozostałe miasta w tej grupie to: Wadowice, Bochnia, Myślenice i Gorlice.

²³ Miechów, Dąbrowa Tarnowska i Proszowice zaliczają się do ośrodków IV rzędu. Do tej samej kategorii należą pozostałe miasta powiatowe (Limanowa, Brzesko, Wieliczka, Sucha Beskidzka), miasta bez statusu powiatowego, stosunkowo dobrze wyposażone w usługi (Kęty, Andrychów, Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój) oraz położone w sąsiedztwie lub dobrze powiązane z Krakowem (Skawina, Niepołomice, Krzeszowice, Trzebinia). Pozostałe miasta stanowią ośrodki niższego rzędu (V i VI). Wśród nich uwagę zwracają średniej wielkości, przemysłowe miasta zachodniej Małopolski (Libiąż, Brzeszcze i Bukowno), które odznaczają się zdecydowanym niedoborem usług. Pozostałe miasta tworzą sieć niewielkich ośrodków lokalnych. Należy do niej w szczególności duża grupa niewielkich miasteczek o słabo wykształconych funkcjach usługowych, położonych głównie we wschodniej i południowej części województwa.

Wyzwanie: Obszary funkcjonalne na poziomie regionalnym

Atrakcyjność lokalizacyjna Małopolski jest w dużej mierze zależna od jej **specyficznych, terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych**, których optymalne wykorzystanie będzie jednym z głównych wyzwań polityki regionalnej w perspektywie kolejnej dekady.

Podstawowym dylematem w dyskusji nad wymiarem przestrzennym polityki rozwoju województwa jest kwestia właściwego wykorzystania potencjału i efektów rozwoju **Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego** dla zdynamizowania i zrównoważenia rozwoju całej Małopolski. W tym celu należy wspierać działania, dzięki którym pozytywne oddziaływanie Krakowa, widoczne na coraz większym obszarze województwa, sprzyjać będzie trwałemu rozwojowi także peryferyjnych obszarów, które nie wykazują obecnie wyraźnych powiązań ze stolicą regionu.

Koncentracja na rozwijaniu współpracy regionalnej, a także właściwym wykorzystaniu potencjałów **pozostałych subregionów** stanowić będą warunek zdynamizowania gospodarczego Małopolski. Umiejętna **kooperacja w wymiarze subregionalnym, wojewódzkim i makroregionalnym** będzie czynnikiem decydującym o powodzeniu strategii wykorzystania przewagi konkurencyjnej Małopolski w przestrzeni krajowej i europejskiej.

Małe i średnie miasta, obszary wiejskie

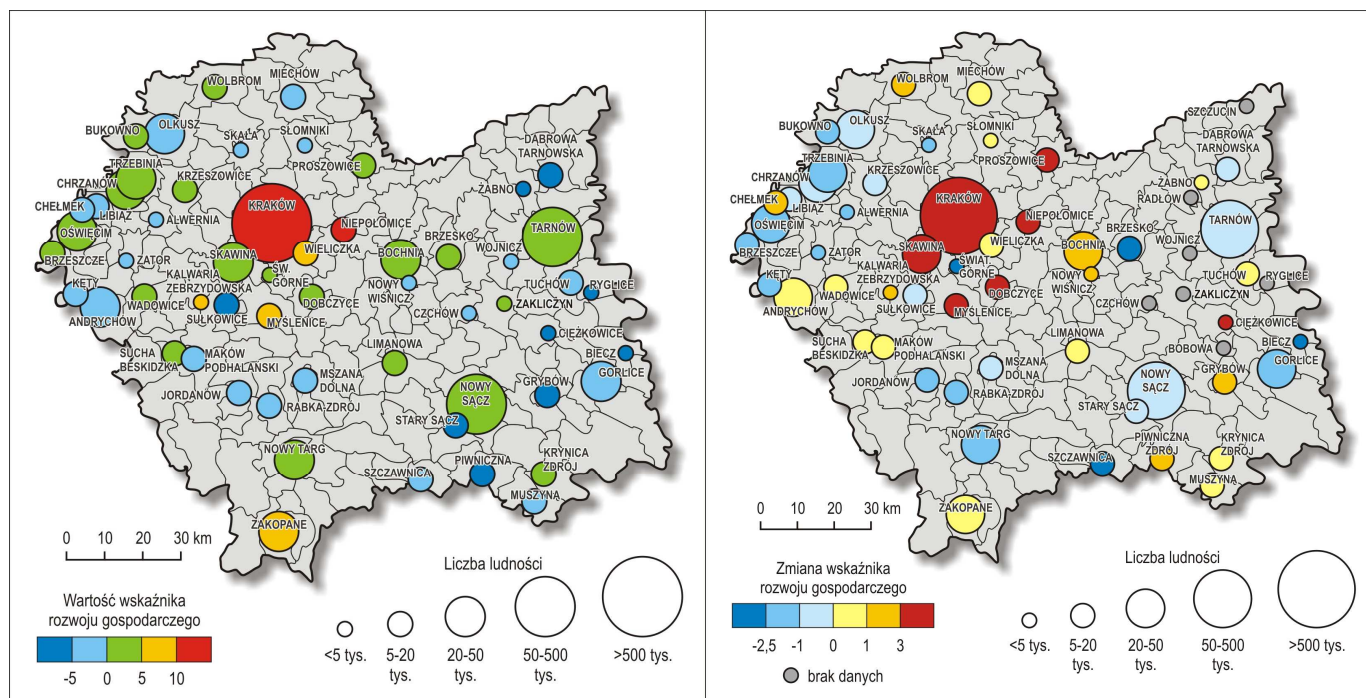
1. W województwie małopolskim funkcjonuje 61 miast, wśród których przeważają małe i średnie ośrodki. Od 2005 roku prawa miejskie uzyskało 6 kolejnych miejscowości: Zakliczyn, Wojnicz, Szczucin, Bobowa, Radłów i Nowe Brzesko. Gęstość sieci miejskiej – wynosi 4 miasta na 1 000 km², przy średniej dla Polski: 2,9 miasta na 1 000 km² – jest stosunkowo duża. Sieć tę tworzą w większości jednostki małe, a ich położenie w przestrzeni regionu jest nierównomierne. W części zachodniej województwa sieć miejska jest bardzo gęsta i przekracza średnio 10 jednostek miejskich na 1 000 km² (powiaty oświęcimski i chrzanowski), z kolei w części północno-wschodniej wskaźnik gęstości miast nie przekracza 2 ośrodków miejskich na 1 000 km² (powiaty: brzeski, dąbrowski, miechowski).
2. W 2010 roku małopolskie miasta zamieszkiwało 1 627,8 tys. osób, przy czym blisko 23% ogółu mieszkańców województwa zamieszkuje w Krakowie. Po okresie wzrostu liczby ludności w latach 90. początek wieku przyniósł zmiany w rozwoju miast. Nastąpił spadek liczby miast o przyroście rzeczywistym, a zaczęła rosnąć liczba miast o ubytku rzeczywistym ludności. Teren województwa małopolskiego podzielił się na dwie części: centralną, w której dominował przyrost oraz wyludniające się peryferia. Przyrost ludności wystąpił w miastach, które są usytuowane w zasięgu oddziaływania Krakowa (Niepołomice, Świątniki Górne, Wieliczka) oraz w miastach o rozwiniętych funkcjach uzdrowiskowych (Muszyna, Szczawnica). Z kolei miasta o rozwiniętych funkcjach administracyjnych (Bochnia, Limanowa, Myślenice) charakteryzowały się wyższym przyrostem naturalnym nad ujemnym saldem migracji. Ubytek rzeczywisty ludności, spowodowany w przeważającej mierze odpływem ludności, nastąpił w ostatnich latach w miastach zachodniej Małopolski: Alwerni, Andrychowie, Kętach, Libiążu, Olkuszu, Brzeszczach, Chrzanowie i Oświęcimiu. Podobna sytuacja wystąpiła w miastach położonych we wschodniej i północnej części województwa (Biecz, Gorlice, Miechów, Proszowice, Tarnów, Tuchów). Miasta te, pomimo pełnionych funkcji administracyjnych i usługowych, nie stworzyły dobrych warunków do osiedlania się ludności.

Procesy demograficzne w ciągu ostatnich 20 lat spowodowały pełne przejście od młodych do starych struktur wieku, gdyż obecnie wszystkie miasta województwa kwalifikują się do typów IV-V²⁴. Największe trudności demograficzne dotyczą miast o dużym znaczeniu tradycyjnego przemysłu (Gorlice, Bukowno), gdzie tylko

²⁴ Na podstawie typologii określonej w: *Badanie funkcji, potencjałów i trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2010. Typ I. miasta w fazie młodości demograficznej (wysokie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym); Typ II. miasta w fazie późnej młodości demograficznej (nadwyżka młodej siły roboczej); Typ III. miasta w fazie przejściowej wczesnoprodukcyjnej (stosunkowo wysokie obciążenie ludnością nieprodukcyjną i poprodukcyjną, niski udział ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym); Typ IV. miasta w fazie przejściowej późno-produkcyjnej (niski udział ludności bardzo starej, znaczne zasoby siły roboczej w wieku mobilnym i niemobilnym); Typ V. miasta w fazie starzenia się (niskie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, znaczne zasoby siły roboczej w wieku niemobilnym); Typ VI. miasta w fazie starości demograficznej (wysokie obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym, niewielkie zasoby młodej siły roboczej, bardzo niskie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym).

znaczące przemiany gospodarcze mogą zatrzymać odpływ młodych ludzi. Korzystną strukturę wieku natomiast najłatwiej zachować w miastach koncentrujących nowe inwestycje (np. Niepołomice).

Mapy 35 i 36. Poziom rozwoju gospodarczego miast w 2008 oraz zmiana w latach 1999-2008²⁵

Źródło: *Badanie funkcji, potencjałów i trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński na zlecenie UMWM, w ramach Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków 2010.

- Małopolskie miasta są zróżnicowane pod względem poziomu i dynamiki rozwoju gospodarczego. Poziom rozwoju gospodarczego wyraźnie wiąże się z wielkością miasta. W ostatniej dekadzie, wśród małych i średnich miast wyższym poziomem rozwoju cechowały się przede wszystkim ośrodki posiadające silnie rozwinięte działalności zorientowane głównie na obsługę odbiorców spoza miasta. Z kolei dynamika rozwoju gospodarczego miast nie była wprost zależna od wielkości miasta. W tym okresie relatywnie najszybciej rozwijały się miasta położone w strefie metropolitalnej – wskutek pozytywnego oddziaływania Krakowa.

W ostatnich latach następuje proces dynamicznego rozwoju ośrodków związanych ze strefami aktywności gospodarczej (np. Dobczyce, Niepołomice), a także ośrodków o wysokim potencjale uzdrowiskowym (np. Muszyna i Piwniczna). Rola małych miast i otaczających je terenów wiejskich jest znacznie większa w zakresie nowych inwestycji (*greenfield*) niż inwestycji ogółem. O ich atrakcyjności lokalizacyjnej decyduje głównie dostępność tych terenów względem głównych szlaków komunikacyjnych i rynków zbytu.

- Wskaźnik urbanizacji, rozumiany jako odsetek ludności mieszkającej w gminach o gęstości zaludnienia powyżej 150 os/km², w przypadku Małopolski wynosi 72,6%, przy średniej dla Polski równej 59,9%. Wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa oraz rozwojem sieci komunikacyjnej natężeniu ulegają procesy migracji mieszkańców do stref podmiejskich dużych miast. W połowie lat 90. ubiegłego wieku suburbanizacja pojawiła się na większą skalę wokół Krakowa, z początkiem wieku – w zachodniej części województwa oraz w gminach podmiejskich Tarnowa i Nowego Sącza. Obecnie obserwuje się wzrost natężenia tego procesu, szczególnie w strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie wykroczył on zdecydowanie poza pierścień gmin bezpośrednio graniczących z miastem. W najbliższych latach prognozować należy intensyfikację tego zjawiska w gminach takich jak np. Bochnia, Wadowice, Kęty, Nowy Targ czy Gorlice, gdzie już występuje w fazie inicjalnej, ale też w gminach położonych przy głównych ciągach komunikacji drogowej.

²⁵ Klasyfikacja miast wg poziomu ich rozwoju gospodarczego uwzględnia zrelatywizowane do liczby ludności, takie wskaźniki jak: liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, liczba spółek prawa handlowego, aktywność kapitału zagranicznego, liczba pracujących poza rolnictwem, liczba zarejestrowanych bezrobotnych, stopień zróżnicowania bazy ekonomicznej, powierzchnia mieszkań oddanych do użytku, wysokość dochodów własnych budżetów gmin, wysokość wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych.

6. Pod względem potencjału rozwojowego w perspektywie do 2020 roku, względnie najkorzystniej przedstawia się sytuacja miast położonych w otoczeniu Krakowa, w szczególności Niepołomic, Wieliczki, Myślenic, Bochni, a także Dobczyc i Kalwarii Zebrzydowskiej. Oddziaływaniu stolicy regionu przypisać należy również ponadprzeciętny potencjał Skawiny, Proszowic, Krzeszowic i Nowego Wiśnicza oraz najbardziej na północ wysuniętego ośrodka powiatowego województwa – Miechowa. W zachodniej Małopolsce, gdzie nakładają się wpływy Krakowa i Konurbacji Górnośląskiej, żadnemu miastu nie można przypisać w perspektywie najbliższych 10 lat dużego potencjału rozwojowego z punktu widzenia funkcji i struktury gospodarczej oraz dynamiki rozwoju w ostatniej dekadzie. Poza Chrzanowem, Oświęcimiem i Olkuszem, stosunkowo wysoki potencjał cechuje mniejsze miasta: Andrychów i Wolbrom. Niższy potencjał posiadają ośrodki przemysłowe zdominowane przez duże zakłady: Bukowno, Trzebinę, Kęty, Brzeszcze, Libiąż i Chelmek oraz Zator. W południowej części województwa ośrodkami o najwyższym potencjale rozwojowym są Limanowa, Sucha Beskidzka i Zakopane. Relatywnie słabszy rozwój charakteryzuje miasta w południowej i południowo-wschodniej części regionu, m.in. Szczawnicę i miasta powiatu gorlickiego, dla których barierą rozwojową jest relatywnie słaba dostępność komunikacyjna. Na wschodzie regionu, poza Tarnowem, ponadprzeciętny potencjał rozwojowy cechuje Brzesko i Zakliczyn. W przypadku małych miast w tej części Małopolski jest on jednak stosunkowo słaby, szczególnie dotyczy to miast położonych na północ od Tarnowa, w tym ośrodka powiatowego – Dąbrowy Tarnowskiej.
7. Od 2000 roku, w Małopolsce następuje systematyczny wzrost liczby ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Najwyższy przyrost liczby ludności wiejskiej, w tym okresie, odnotowano w gminach: Zielonki (o 29,5%), Michałowice (o 22,6%) i Mogilany (o 20,8%) oraz gminie Osiek (o 26,4%). Natomiast największy spadek liczby ludności mieszkającej na terenach wiejskich wystąpił w gminie Słaboszów oraz gminie Bolesław (powiat dąbrowski) – po 6,7%. Wysoka gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich, przy znacznym rozproszeniu osadnictwa, stanowić może zagrożenie dla zasobów środowiska oraz wiąże się ze znacznym obciążeniem i wysokimi kosztami zapewnienia oraz utrzymania infrastruktury technicznej. Poziom wykształcenia ludności zamieszkującej obszary wiejskie, pomimo stałej poprawy, jest nadal znacznie niższy, aniżeli mieszkańców miast. Szczególnie niski poziom wykształcenia mieszkańców charakteryzuje obszary o przewadze funkcji rolniczej. Jest to jednak cecha również innych regionów: ludność pracująca w rolnictwie jest na ogół gorzej wykształconą grupą zawodową.
8. Według danych z 2010 roku, Małopolska zajmuje 1. miejsce pod względem liczby gospodarstw rolnych (12,4% ogółu gospodarstw w kraju). Jednocześnie województwo plasuje się na ostatnim miejscu pod względem wielkości gospodarstw rolnych, mierzonej średnią powierzchnią użytków rolnych w gospodarstwie rolnym ogółem oraz gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą (odpowiednio: 2,31 ha i 2,80 ha). Rozdrobnienie struktury agrarnej jest stanem utrzymującym się od wielu lat, przy czym działania w zakresie scalania gruntów nie przynoszą zamierzonych rezultatów. Na tle innych województw Małopolska zajmuje 3. miejsce pod względem liczby gospodarstw ekologicznych: od 2005 roku ich liczba wzrosła z 320 do 2 183 w 2010 roku (w Polsce, odpowiednio – 1 951 w 2005 i 20 956 w 2010). Za rozwojem produkcji ekologicznej oraz wysokiej jakości produktów żywnościowych przemawiają korzystne warunki przyrodnicze, struktura obszarowa rolnictwa oraz bogate tradycje społeczno-kulturowe.
9. Rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce determinowany jest zróżnicowanymi przestrzennie zasobami i warunkami przyrodniczymi. Na terenie województwa wyodrębnia się trzy strefy przyrodniczo-ekonomiczne ułożone równoleżnikowo:
- strefa północna, rzadziej zaludniona, o mniejszym rozdrobnieniu struktury agrarnej i relatywnie większym znaczeniu dochodów rolniczych – z tendencją do koncentracji ziemi użytkowanej rolniczo,
 - strefa środkowa, gęsto zaludniona, silnie zurbanizowana, o znacznej przewadze ludności dwuzawodowej i dużym rozdrobnieniu ziemi użytkowanej rolniczo – z tendencją do dalszego rozdrabniania gospodarstw,
 - strefa południowa (podgórska i górską) o wysokich walorach krajobrazowych, a jednocześnie trudnych warunkach do produkcji rolniczej, cechująca się rozdrobnieniem gospodarstw i dużym znaczeniem dochodów uzyskiwanych poza rolnictwem – z tendencją do utrzymywania się obecnej struktury.

10. Struktura produkcji rolnej w Małopolsce odznacza się bardzo wysoką przewagą czynnika pracy nad pozostałymi czynnikami: ziemią i kapitałem. Dochody gospodarstw indywidualnych w województwie pochodzą z różnych źródeł. Z działalności rolniczej, jako przeważającego dochodu gospodarstw indywidualnych, utrzymuje się niewielka część gospodarstw. Najwięcej gospodarstw domowych wykazuje dochody pochodzące z emerytur i rent, pracy najemnej oraz działalności pozarolniczej.

➔ Wyzwanie: Małe i średnie miasta, obszary wiejskie

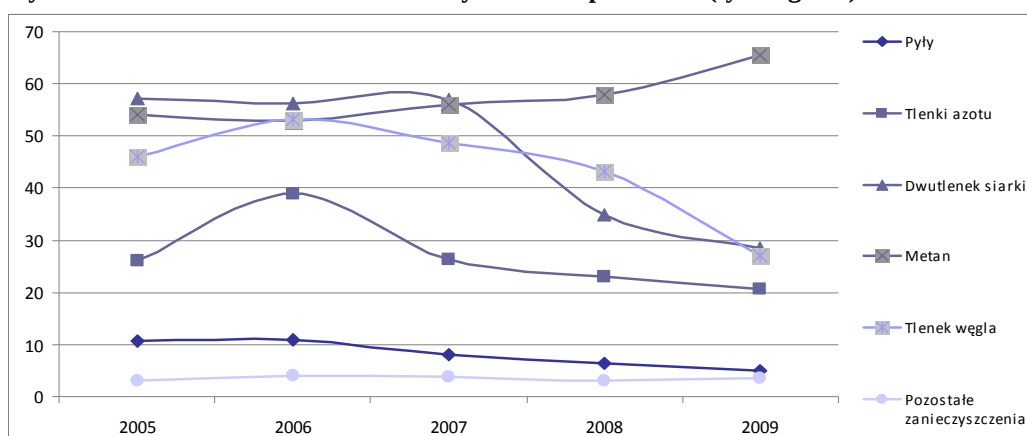
Rozwój małych i średnich miast w Małopolsce jest warunkiem niezbędnym dla przestrzennego równoważenia rozwoju województwa oraz poprawy spójności wewnątrzregionalnej. Polityka regionalna na kolejną dekadę powinna koncentrować się wokół wyzwania, jakim jest nadanie małym i średnim miastom funkcji lokalnych centrów usług publicznych oraz aktywnie rozwijających się rynków pracy.

Właściwe zagospodarowanie obszarów wiejskich w Małopolsce jest istotnym wyzwaniem w kontekście ich naturalnego potencjału oraz funkcji, dzięki którym możliwe będzie poszerzenie bazy dochodowej tych terenów. Obszary wiejskie w Małopolsce podlegają w ostatnich latach dynamicznym przemianom gospodarczym, społecznym i przestrzennym, stymulowanym przez procesy inwestycyjne. Na tym tle postępującej zmianie ulega rola rolnictwa w rozwoju obszarów wiejskich. Dominującym źródłem dochodów w gospodarstwach domowych na wsi stały się transfery społeczne, następnie – dochody z pracy poza rolnictwem, a dopiero na trzecim miejscu – z działalności rolniczej. Zmiany te stanowią niewątpliwie szansę rozwojową dla małopolskiej wsi, ale jednocześnie wiążą się z zagrożeniem dla jej tradycyjnych funkcji i naturalnych zasobów.

Bezpieczeństwo

1. W ostatnich latach widoczny jest wzrost wykorzystywania odnawialnych źródeł energii (OZE). W roku 2005 produkcja energii elektrycznej z OZE wynosiła 6,1 GWh. Obecnie województwo zajmuje 6. pozycję w kraju pod względem produkcji energii elektrycznej (690,52 TWh) z OZE, co stanowi 8,04% wytwarzanej energii elektrycznej z OZE w Polsce. Łączna moc instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ok. 180 MW. Głównymi źródłami energii odnawialnej są pokłady wód geotermalnych oraz potencjał energetyczny rzek na obszarze województwa (57,36% całkowitej produkcji energii elektrycznej z OZE w regionie).

Wykres 17. Wielkość i struktura zanieczyszczeń do powietrza (tys. Mg/rok).

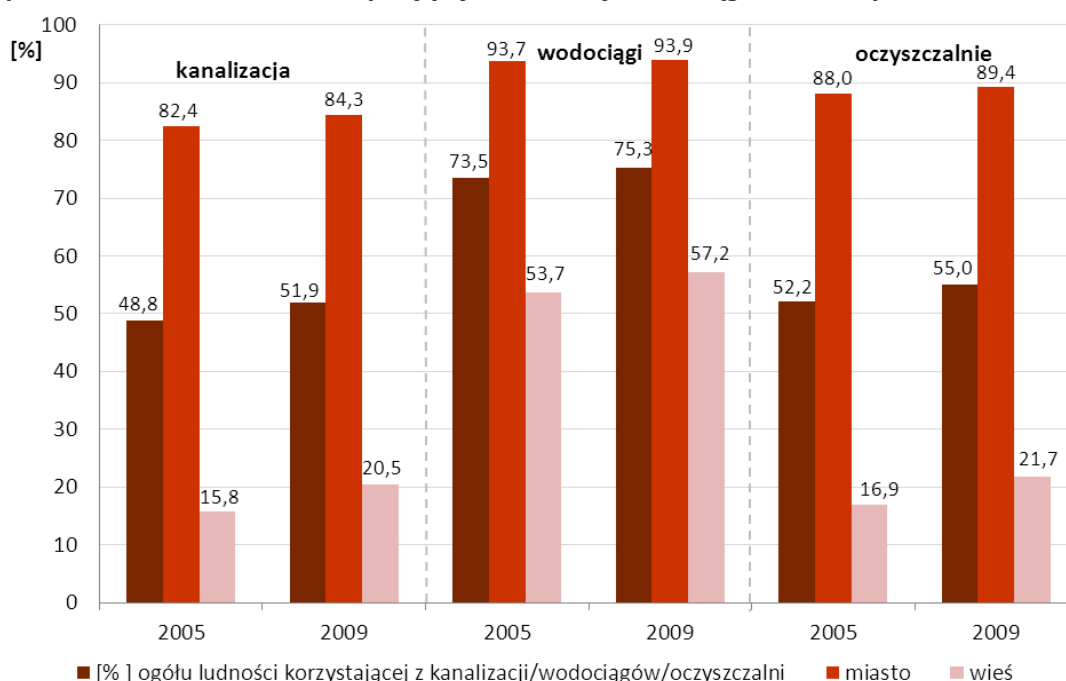
Źródło: Województwo Małopolskie 2010, UMWM na podstawie Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

2. W 2010 roku we wszystkich strefach ochrony powietrza w województwie małopolskim zakwalifikowanych jako strefy C przekroczone zostały dopuszczalne poziomy zanieczyszczenia powietrza pyłem PM₁₀ oraz poziomy docelowe benzo(a)pirenu. Zakres zmierzonych stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM₁₀ w województwie małopolskim obejmował w 2010 r. wartości od 43 µg/m³ do 79 µg/m³ (poziom dopuszczalny to 40 µg/m³). W przypadku benzeno(a)pirenu wartości te wynosiły od 5,2 ng/m³ do 11,8 ng/m³ (poziom docelowy to 1 ng/m³). W przypadku benzeno(a)pirenu wartości te wynosiły od 3,64 ng/m³ do 60 ng/m³

(poziom docelowo to 1 ng/m³). Największy udział w ładunku emitowanego pyłu PM10 oraz benzo(a)pirenu w województwie ma emisja ze źródeł powierzchniowych. Ponadto przekroczone zostały poziomy dopuszczalne zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu (Agglomeracja Krakowska). Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu w 2010 roku wyniosły od 7 µg/m³ do 70 µg/m³ (poziom dopuszczalny to 40 µg/m³). Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wyniosła w 2009 roku 143,7 tys. Mg (4,3 tys. Mg zanieczyszczeń pyłowych, 139,4 tys. Mg zanieczyszczeń gazowych, bez CO₂). Jednocześnie w ostatnich latach następuje systematyczny spadek emisji zanieczyszczeń do powietrza pochodzących z przemysłu: w 2009 roku nastąpił spadek o 24% w porównaniu do roku 2005.

3. Klimat akustyczny kształtowany jest głównie przez ruch drogowy. Rosnąca systematycznie liczba pojazdów samochodowych negatywnie wpływa na jakość środowiska w województwie. Dotyczy to głównie samochodów osobowych, których liczba w porównaniu z rokiem 2000 zwiększyła się o 50%. Jak wynika z badania monitoringowego hałasu w 2010 roku na terenie województwa wystąpiły przekroczenia wartości dopuszczalnych hałasu we wszystkich badanych punktach (15 pkt., nie objętych obowiązkiem realizacji mapy akustycznej), zarówno w porze dnia, jak i nocy. Nasila się problem lokalizacji obiektów uciążliwych w pobliżu zabudowy mieszkaniowej oraz problem związany z hałasem generowanym przez działalność handlową oraz niewielkie zakłady produkcyjne. Dominującymi źródłami hałasu przemysłowego stały się głównie wentylatory i klimatyzatory, a także agregaty chłodnicze, urządzenia do obróbki drewna, suszarnie, elektronarzędzia, betoniarki, szlifierki. Wykonane w 2007 roku mapy akustyczne dla dróg o natężeniu ruchu powyżej 6 mln pojazdów dziennie (około 160 km), wykazały, że w województwie przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu występują na terenach przy drogach o długości około 100 km.
4. Od 2000 roku widoczny jest spadek poboru wody dla celów komunalnych. W 2009 roku pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zmalał o 44% w stosunku do roku 2005, wynosząc 524,2 hm³. Na cele produkcyjne pobrano – 55,1% wody, do eksploatacji sieci wodociągowej – 30,3%, zaś do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych – 14,6%. W omawianym okresie zużyto 463,3 hm³ wody (o 47,7% mniej niż w roku 2005). Zużycie wody na potrzeby przemysłu stanowiło 58,3% (77,7% w 2005); z wodociągów sieciowych – 25,2% (22,9% w 2005); zaś do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie – 16,5% (9,4% w 2005). Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 26,9 m³.

Wykres 18. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, wodociągów oraz oczyszczalni ścieków.

Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS.

5. Gospodarka komunalna województwa w 66,4% bazuje na wodzie powierzchniowej. Na stopień degradacji

- i zanieczyszczenia zasobów wodnych w znacznym stopniu wpływa ilość wytwarzanych ścieków. W 2009 roku w Małopolsce do wód powierzchniowych lub do ziemi odprowadzono 486,7 hm³ ścieków komunalnych i przemysłowych (45,8% mniej niż w 2005). Na ścieki przemysłowe przypadało 81,9% (89,5% w 2005), a pozostałe 18,1% (10,5% w 2005) na ścieki komunalne. Ilość ścieków wymagających oczyszczania wykazywała w ciągu minionej dekady tendencję malejącą. W ciągu ostatnich lat województwo jest coraz lepiej wyposażone w infrastrukturę techniczną. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w 2009 roku wynosiła 17,3 tys. km (24,6% więcej niż w 2005), a długość sieci kanalizacyjnej w relacji do 2005 roku wzrosła o 9,3% i wyniosła 9,5 tys. km. W omawianym roku działało w regionie 318 oczyszczalni ścieków (81 przemysłowych i 237 komunalnych), z których korzystało ok. 55,0% ludności (w 2005 – 51,6%).
6. W 2010 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej powstało w województwie łącznie 6 089,2 tys. Mg odpadów, z których odzyskowi poddano 89,78%; unieszkodliwianiu 8,87% oraz składowaniu 1,33% odpadów. W porównaniu z rokiem 2005 ilość tych odpadów zmalała o 35,8% i jednocześnie wzrósł znacznie udział procesu odzysku o 22,7%. W przypadku odpadów komunalnych w 2009 roku zebrano 765 tys. Mg, w tym 79 tys. Mg w sposób selektywny. W porównaniu do roku 2005 udział odpadów zabranych selektywnie wzrósł z 3,8% do 10,3%. W 2009 roku zbiórką odpadów objęto 79,2 % ludności, co daje 9 miejsce w Polsce. Ilość odpadów komunalnych przypadająca na 1 mieszkańca w 2009 roku wynosiła 208 kg (wzrost o ok. 7% w porównaniu z 2005). W Małopolsce odpady komunalne składowano na 37 kontrolowanych składowiskach odpadów. W 2009 istniały 344 dzikie wysypiska (zlikwidowano prawie 2 tys).
 7. Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Województwo w całości położone w dorzeczu górnej Wisły, zaliczane jest do regionów o najwyższym poziomie zagrożenia powodziowego, który jest o ok. 15% wyższy od średniej dla kraju. Pod względem hydrologicznym największe zagrożenie powodziowe stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uszwicy. Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 016,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki zaporowe na: Dunajcu (Czorsztyn-Niedzica, Rożnów, Czchów), Rabie (Dobczyce), Ropie (Klimkówka) i Dłubni (Zesławice). Łączna pojemność zbiorników wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa. Utrzymanie wysokiego zagrożenia powodziowego w regionie jest spowodowane koncentracją zagospodarowania przestrzennego, zabudową w dolinach rzek i potoków, układem topograficznym oraz tradycją rozpraszania zabudowy.
 8. Rzeźba i budowa geologiczna Małopolski powodują powstawanie ruchów masowych: osuwisk i spęływań. Zdecydowana większość osuwisk występuje w południowej części województwa na obszarze Karpat Zewnętrznych. Część osuwisk jest nieczynna, co oznacza, że osiągnęły profil równowagi, która jednak może zostać zachwiana w wyniku zmiany warunków zewnętrznych, powodujących ich uruchamianie. Brak pełnego rozpoznania obszarów zagrożonych osuwiskami stwarza swobodę w zagospodarowaniu tych obszarów, a co za tym idzie, zwiększa poziom zagrożenia i powoduje straty związane z aktywnością osuwiskową.
 9. Ze względu na dużą różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych, w Małopolsce występują optymalne warunki dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów, co decyduje o dużej różnorodności biologicznej. W północnej i centralnej części województwa zlokalizowane są ostoje chroniące głównie siedliska leśne oraz murawy kserotermiczne z cennymi stanowiskami storczyków. Ostoje leżące w południowej części, w pasie Karpat, chronią wiele cennych górskich siedlisk. Są one jednoznacznie schronieniem dla rzadkich gatunków nietoperzy oraz dużych ssaków drapieżnych: wilka, rysia, niedźwiedzia, a także siedliskiem endemicznym górskich roślin. Pod względem liczebności gatunków zwierząt chronionych, szacuje się, że w regionie występuje: 28 żubrów w hodowlanych ośrodkach zamkniętych, 159 kozic, 25 niedźwiedzi, 3 000 bobrów, 60 wilków, 165 głuszców, 290 cietrzewi oraz 40 rysi. Natomiast lesistość regionu wynosi ok. 28,5% jego powierzchni (437 656 ha).
 10. Na terenie Małopolski występują korytarze ekologiczne, prowadzące równoleżnikowo przez pasmo Karpat – Korytarz Karpacki oraz Korytarz Południowy, przebiegający równolegle do niego, przez Pogórze. Ponadto na północny-zachód od Krakowa oraz na granicy województwa małopolskiego i podkarpackiego przebiega korytarz Południowo-Centralny. Są to korytarze ekologiczne o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,

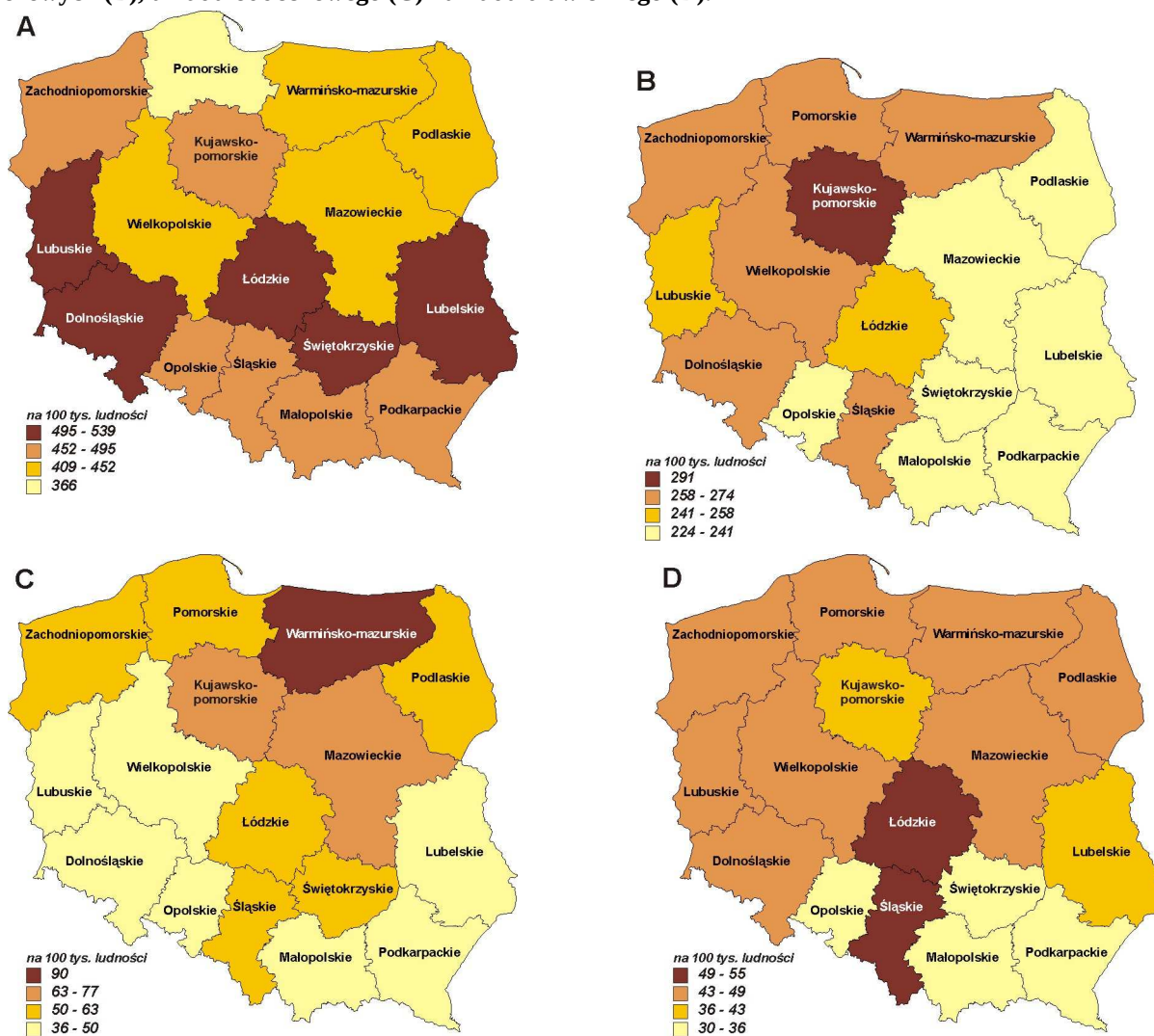
których zadaniem jest ochrona łączności ekologicznej w dużej skali przestrzennej. W ramach tych korytarzy oraz poza nimi funkcjonują korytarze o znaczeniu regionalnym i lokalnym.

11. W 2010 roku w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonowało w regionie: 14 szpitali wojewódzkich, 19 szpitali powiatowych i 7 resortowych. Ponadto na terenie województwa działało 37 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz 34 publiczne i niepubliczne zakłady opieki długoterminowej.

Liczba łóżek ogółem w 2010 roku, w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej w regionie wynosiła 17 653 łóżka (16% więcej niż w 2005). Wskaźnik łóżek ogółem na 10 tys. mieszkańców wyniósł 53,3 (wobec zakładanej w Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia wartości na poziomie 53,0). Wskaźnik łóżek krótkoterminowych na 10 tys. mieszkańców wyniósł 32,9 (wartość zakładana w MPOZ – 35,5), zaś wskaźnik łóżek długoterminowych na 10 tys. mieszkańców – 15,4 (wartość zakładana w MPOZ – 12,0). Natomiast wskaźnik łóżek psychiatrycznych na 10 tys. mieszkańców był równy 5,0 (wartość w MPOZ – 5,5).

W 2009 r. w województwie małopolskim zanotowano 14 933 zgonów z powodu chorób układu krążenia (4 miejsce w skali Polski) i wzrost o 5,6% w porównaniu z rokiem 2005 r. Podobny wzrost zgonów o ok. 6 % został zanotowany z powodu chorób układu oddechowego – 1 390 zgonów (4 miejsce w skali Polski). W przypadku chorób nowotworowych w odniesieniu do roku 2005 nastąpił wzrost o 3,5% - 7 586 zgonów (5 miejsce w skali Polski). Wskaźnik umieralności uległ zmniejszeniu w przypadku zgonów z powodu chorób układu trawiennego - 1 132 (6 miejsce w skali Polski).

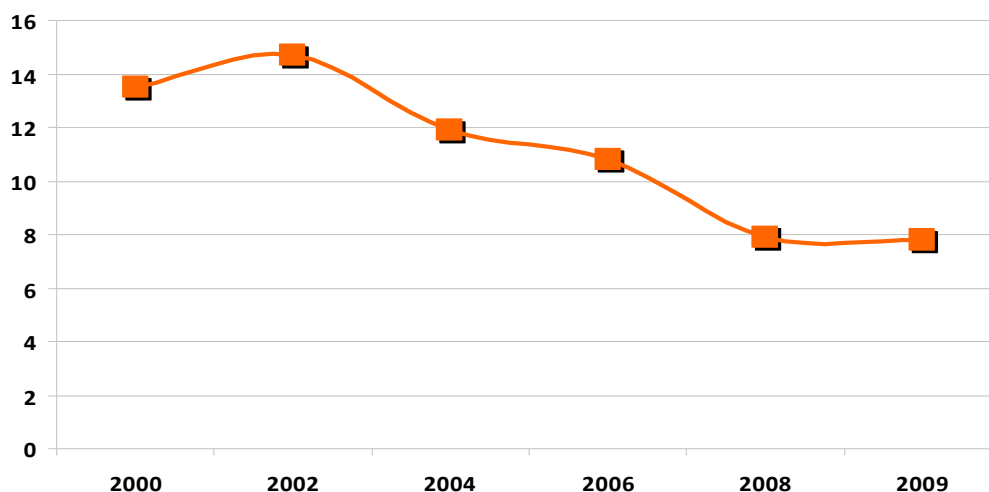
Mapy 38, 39, 40 i 41. Standaryzowane współczynniki zgonów w 2009 z powodu chorób: układu krążenia (A), nowotworowych (B), układu oddechowego (C) i układu trawiennego (D).

Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS.

12. W 2010 roku w Małopolsce funkcjonowało 2 587 rodzin zastępczych (wobec 2 677 – w 2005), w których przebywało 3 987 dzieci (wobec 3 972 – w 2005), tj. 67% ogółu dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Proporcja liczby dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach jest zróżnicowana: w 12 powiatach grupa dzieci w rodzinach zastępczych wynosiła od 80% do 100% ogółu dzieci wychowujących się poza rodziną.

Wykres 19. Odsetek mieszkańców Małopolski objętych pomocą społeczną.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: MPiPS oraz US w Krakowie.

13. W 2010 roku w regionie pomocą społeczną objęto 259,4 tys. mieszkańców regionu, czyli 8% (wobec 11% mieszkańców w 2005). Najwięcej beneficjentów pomocy pochodziło z powiatów: nowosądeckiego, dąbrowskiego, gorlickiego i limanowskiego. Podobnie jak w latach poprzednich, w 2010 roku najczęstszą przyczyną udzielania pomocy było: ubóstwo (59%), bezrobocie (40%), długotrwała choroba (33%), bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (32%), niepełnosprawność (30%). Świadczeniami objęto 111 tys. małopolskich rodzin (w 2005 – 100,8 tys. rodzin). Największą grupę korzystających z pomocy stanowiły rodziny z dziećmi, w tym rodziny wielodzietne (16%), a także rodziny niepełne (11%) oraz rodziny emerytów i rencistów (24%).
14. Według danych z 2007 roku, liczba osób niepełnosprawnych w Małopolsce była największa wśród regionów i wynosiła 539 650, co stanowiło 11,85% osób niepełnosprawnych w skali kraju. Szacunki PFRON wskazują, że liczba osób niepełnosprawnych w regionie wzrosła, w porównaniu do roku 2006, o 2 672. Pod względem wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych (15-64 lata), trend w Małopolsce kształtuje się niekorzystnie względem kraju. W 2005 roku wartość tego wskaźnika dla regionu wynosiła 20% (przy średniej dla kraju – 17,7%), natomiast w 2009 i 2010 roku – 19,7% (przy średniej dla kraju – odpowiednio 20% i 20,5%).
15. W 2010 roku na terenie województwa stwierdzono 94,3 tys. przestępstw (o 18 % mniej niż w 2005). Znacząco zmalał udział przestępstw o charakterze kryminalnym (o 24%), przestępstwa o charakterze gospodarczym utrzymały się na tym samym poziomie. W 2010 roku wykrywalność sprawców przestępstw wyniosła 66,1% (o 19% więcej niż w 2005). Największą wykrywalność przestępstw odnotowano w powiatach: miechowskim, brzeskim i gorlickim (ok. 85%).

W tym samym roku miało miejsce 38,4 tys. zdarzeń drogowych. Wśród nich ok. 4 tys. to wypadki drogowe (ok. 10% mniej niż w 2005) oraz 34,4 tys. – kolizje drogowe (ok. 14% więcej niż w 2005). Odnotowano spadek ofiar śmiertelnych o 42% w porównaniu do 2005 roku – 235 osób oraz rannych o 11% w porównaniu do 2005 roku – nieco ponad 5 tys. osób.

Na terenie województwa miało miejsce ogółem 61,6 tys. zdarzeń, w tym 49,4 tys. miejscowych zagrożeń; 10,5 tys. pożarów i 1,67 tys. alarmów fałszywych. W porównaniu do 2005 roku nastąpił wzrost ogólnej liczby zdarzeń o 46,7%. Nieznaczny spadek odnotowano w ilości pożarów (o 4,6%), natomiast wzrost – w ilości miejscowych zagrożeń (o 66 %) oraz w ilości alarmów fałszywych (o 37 %).

Wyzwanie: Bezpieczeństwo

W rzeczywistości, w której jakość i poziom życia w coraz większym stopniu zależy od czynników i procesów globalnych, nowego znaczenia nabiera wyzwanie związane z **zapewnieniem wielowymiarowego bezpieczeństwa**.

Pomimo poprawy stanu środowiska naturalnego w ostatnich latach, głównie dzięki aktywnej polityce inwestycyjnej, ale również sukcesywnie rosnącej świadomości ekologicznej – **nadal istotnym problemem pozostaje zapewnienie bezpieczeństwa w obszarze szeroko rozumianego środowiska naturalnego**. Dotyczy to w szczególności poprawy jakości wód, ochrony przed powodzią i suszą, uporządkowania gospodarki odpadami, ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Wobec rosnącego znaczenia zmian demograficznych ważnym wyzwaniem pozostaje zapewnienie bezpieczeństwa w sferze zdrowotnej i społecznej. Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Małopolski powinna być osiągana dzięki wzmocnieniu i racjonalizacji funkcjonowania regionalnego systemu ochrony zdrowia – poprzez poprawę jakości i dostępności usług medycznych, szczególnie specjalistycznych. Nowy model polityki społecznej powinien koncentrować się w równej mierze na niwelowaniu i przeciwdziałaniu różnorodnym formom wykluczenia społecznego. Nowoczesna polityka społeczna musi prowadzić do skutecznego reagowania nie tylko na rozpoznane dotychczas, tradycyjne wyzwania, ale również te, z których konsekwencjami województwo będzie zmierzać się w długiej perspektywie, jak chociażby proces starzenia się społeczeństwa.

Zarządzanie rozwojem województwa

1. Zasadnicza większość jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa (93,2%) posiada własną strategię²⁷. Pod względem wartości tego wskaźnika Małopolska plasuje się na 3. miejscu wśród wszystkich regionów i jest wyższa od średniej krajowej wynoszącej 87%. Pomimo powszechności posiadania dokumentów strategicznych, widoczna jest trudność w wyznaczeniu celów strategicznych, zaś w procesie programowania dominuje zazwyczaj myślenie sektorowe, utrudniające integrację działań realizowanych przez podmioty uczestniczące w kształtowaniu rozwoju województwa oraz prowadzące do rozproszenia interwencji, a także obniżenia potencjalnego efektu skali. Ocenę strategii pod kątem realizacji zakładanych celów prowadzi 76,8% jednostek samorządu terytorialnego z obszaru Małopolski (5. miejsce wśród województw, średnia dla kraju wynosi 74,6%), przy czym nie zawsze jest ona oparta na sformalizowanych procedurach i wskaźnikach, dostarczających wymiernych danych do stosownej aktualizacji dokumentu. Biorąc pod uwagę instrumenty pozwalające na realną ocenę możliwości finansowania zaplanowanych przedsięwzięć: wieloletni plan inwestycyjny oraz wieloletni plan finansowy, odsetek JST w Małopolsce posiadających wskazane narzędzia wynosi odpowiednio 87,8% (14. miejsce w kraju, przy średniej – 93,1%) oraz 43,2% (10. miejsce w kraju, przy średniej – 40,3%).
2. Regionalne badanie opinii mieszkańców województwa małopolskiego, przeprowadzone w 2008 i 2010 roku²⁸ wskazuje, że instytucje samorządowe w Małopolsce (urząd miasta/gminy, starostwo powiatowe, urząd marszałkowski, urząd wojewódzki) obdarzane są relatywnie wysokim poziomem zaufania ze strony mieszkańców. W porównaniu do wcześniejszego badania, odsetek osób darzących JST pełnym bądź ograniczonym zaufaniem utrzymuje się na podobnym poziomie i jest najwyższy w stosunku do gmin: 74,7% (nieznaczny wzrost z 71,8%). Starostwo powiatowe cieszy się w 50,6% pełnym bądź ograniczonym zaufaniem (spadek z 53,9%), natomiast wartość wskaźnika dla urzędu marszałkowskiego i wojewódzkiego zasadniczo się nie zmienia i oscyluje w granicach 37%. Mieszkańcy województwa generalnie dobrze oceniają współpracę ze wszystkimi urzędami samorządowymi oraz urzędem wojewódzkim. W porównaniu do roku 2008 w znacznym stopniu wzrósł odsetek (średni wzrost o 20 pp) respondentów bardzo dobrze lub raczej dobrze

²⁷ Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej, ocena potrzeb szkoleniowych kadr urzędów administracji samorządowej oraz przygotowanie profili kompetencyjnych kadr urzędów administracji samorządowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2009.

²⁸ Badanie opinii mieszkańców, przedsiębiorców oraz przedstawicieli organizacji poza-rządowych z terenu województwa małopolskiego na temat kluczowych obszarów polityki rozwoju województwa określonych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013, przeprowadzone na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w roku 2008 oraz 2010.

oceniających takie aspekty funkcjonowania urzędów jak: kompetencje urzędników, uczciwość, skuteczność i szybkość załatwienia spraw, uprzejme traktowanie klientów oraz dogodność godzin urzędowania (wartość wskaźników oscyluje pomiędzy 54% a 63%). Najbardziej oceniono możliwość kontaktu z administracją za pomocą Internetu: prawie 30% bardzo lub raczej zadowolonych (niewielki wzrost z 26,6%).

3. Mieszkańców Małopolski cechuje silne poczucie tożsamości regionalnej. Przywiązanie do regionu w dużym lub bardzo dużym stopniu deklaruje około 92% badanych w 2010 roku (wzrost o 10 punktów procentowych wobec 2008), niemal tyle samo, ile w przypadku deklarujących przywiązanie do zamieszkiwanej miejscowości. Dokonując oceny zmiany warunków życia w ciągu ostatnich dwóch lat, badani Małopolanie prezentują umiarkowany optymizm. Największa liczba osób nie zauważa większych zmian (ponad 40% wskazań). Poprawę warunków życia odczuwa co czwarty spośród mieszkańców, jednak nieco więcej osób (ponad 27%) określa kierunek zachodzących zmian negatywnie. Pomimo deklarowanej silnej więzi z regionem, poziom czynnego zaangażowania w sprawy publiczne, przejawiający się działalnością w różnego rodzaju organizacjach i stowarzyszeniach, jest niewielki, a w stosunku do roku 2008 ulega spadkowi. Aktywność społeczna polega najczęściej na zaangażowaniu w działalność charytatywną i społeczną organizacji pozarządowych (10,5% badanych, spadek o 1,5 pp) oraz w klubach sportowych, hobbystycznych i stowarzyszeniach związanych z rekreacją (spadek z 11% do 7,5%).
4. W 2008 roku w Małopolsce funkcjonowało 6,6 tys. aktywnych fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych. Około 2/3 z nich działa lokalnie, działania pozostałych mają charakter ponadlokalny. Organizacje o zasięgu ponadlokalnym charakteryzuje wyższy poziom profesjonalizacji niż organizacje lokalne. Z drugiej jednak strony, organizacje lokalne są bardziej zakorzenione w problemach i oczekiwaniach społeczności lokalnych, w których działają, co za tym idzie, jest im łatwiej proponować mieszkańcom formy aktywizacji społecznej i gospodarczej, odpowiadające rzeczywistym potrzebom. Z pomocy wolontariuszy korzysta niespełna połowa małopolskich organizacji pozarządowych, przy czym częściej są to organizacje mające swoje siedziby w miastach. W kampanii 1% bierze udział co druga organizacja posiadająca status pożytku publicznego, przy czym najczęściej są to organizacje z Krakowa oraz te działające ponadlokalnie i zlokalizowane w miastach²⁹.
5. Partnerstwo samorządu z trzecim sektorem stanowi istotny element stymulujący rozwój lokalny i regionalny. W ostatnich latach główny nurt współpracy małopolskich organizacji pozarządowych z administracją publiczną koncentrował się na pozyskiwaniu funduszy, przy często artykułowanym braku akceptacji procedur kontroli i weryfikacji wydatkowanych środków. Istotnym mankamentem może być ograniczona zdolność do wewnątrzsektorowej kooperacji, służącej m.in. utworzeniu silnej reprezentacji sektora w kontaktach z administracją lokalną i regionalną. Pomimo, iż niemal wszystkie małopolskie gminy organizują konkursy dla organizacji pozarządowych na realizację zadań publicznych, a źródłem środków publicznych przekazanych organizacjom pozarządowym w latach 2004-2008 były najczęściej budżety samorządów (69%), ankietowane organizacje zgodnie wskazują jako barierę w kooperacji z władzami lokalnymi przede wszystkim niewystarczające środki finansowe, które samorządy przeznaczają na ten cel. Ponadto wskazuje się na niesprzyjające regulacje prawne i wynikające z nich skomplikowane procedury w obszarze współpracy.
6. Władze Województwa Małopolskiego z zaangażowaniem uczestniczą w działaniach mających na celu wzmocnienie współpracy terytorialnej. Budowaniu partnerskich relacji z samorządami terytorialnymi służy bieżące współdziałanie w ramach takich gremiów jak: Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski oraz Konwent Starostów Województwa Małopolskiego. Województwo jest także reprezentowane w pracach Komisji Związku Województw RP, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Konwentu Marszałków Województw RP. Gremia te zapewniają możliwość aktywnego udziału w procesie legislacyjnym oraz wpływania na kształt istotnych dla rozwoju regionalnego przepisów prawa, a także tworzą okazję do debaty o roli regionów w rozwoju państwa. W ramach współpracy z regionami sąsiedzkimi, przy zaangażowaniu samorządów obu województw, w 2011 roku podjęte zostały wspólne prace nad przygotowaniem strategii dla rozwoju w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego.

²⁹ *Potencjał Małopolskich Organizacji Pozarządowych*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, 2010.

7. Proces zarządzania strategicznego województwem wspierany jest przez Małopolskie Obserwatoria Rozwoju Regionalnego, stanowiące zaplecze analityczne władz samorządu województwa. Zadania realizowane w ramach Obserwatoriów obejmują ocenę skuteczności polityk publicznych oraz służą usprawnieniu procesów decyzyjnych w zarządzaniu rozwojem województwa. Celem sieciowej formuły Obserwatoriów jest uporządkowanie oraz integracja regionalnego systemu badań i ocen polityk publicznych, ale także wprowadzenie ich wyników w obieg debaty publicznej. Docelowo sieć, działająca obecnie w formule czterech autonomicznych struktur, powinna przekształcić się w regionalny *think tank*, wzmacniający proces: badania – debata publiczna – decydenci. Na poziomie strategicznym koordynację prac Obserwatoriów zapewnia Małopolska Rada Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego i Ewaluacji. Pełni ona funkcję doradczą wobec działań zarządu województwa w obszarze spraw związanych z rozwojem regionalnym oraz kształtowania kierunków regionalnej polityki badawczej. Rada ta pełni funkcje komplementarne wobec innych regionalnych gremiów opiniodawczo-doradczych takich jak: Komisja Wspólna Samorządów Terytorialnych i Gospodarczych Małopolski, Małopolska Rada Innowacji, Małopolska Rada Pożytku Publicznego, czy też Małopolska Rada Społeczeństwa Informacyjnego.
8. Ważnym elementem współpracy terytorialnej są partnerstwa międzynarodowe. Pierwszym dokumentem deklarującym taką współpracę z udziałem Województwa Małopolskiego była ratyfikowana w 1999 roku umowa z Krajem Związkowym Turynii. Dotychczas władze Małopolski podpisały 14 umów o współpracy z regionami 13 krajów, a także podjęły współpracę z Belgią i Niemcami w ramach 3 umów międzyrządowych zawartych przez Rząd RP. Województwo działa również w organizacjach międzynarodowych: Zrzeszeniu Regionów Europy (ARE) i Europejskim Stowarzyszeniu na rzecz Społeczeństwa Informacyjnego ERIS@.
9. Małopolska, jako jedno z pierwszych polskich województw, utworzyła w 2002 roku biuro regionalne w Brukseli. W ramach jego działalności corocznie organizowane są Dni Małopolski w Brukseli. W IV edycji imprezy w 2010 roku uczestniczyło ponad 1 000 osób (porównywalnie z rokiem 2009), a specjalna strona internetowa odwiedzona została prawie 3 tys. razy tj. wzrost w porównaniu do roku 2009 o 300 razy (1 658 odwiedzin strony w wersji polskiej, 688 odwiedzin strony francuskiej oraz 623 odwiedzin strony angielskiej).
10. Województwo Małopolskie od 2004 roku realizuje kampanie reklamowe, w pierwszych latach odbywające się w cyklu wiosna – jesień, które miały na celu zaproszenie do odwiedzenia regionu odpowiednio latem lub zimą. Z czasem postawiono na organizację kampanii wizerunkowych, zmierzających do wykreowania pożądanego postrzegania Małopolski w grupach docelowych, a także do wywołania pozytywnych skojarzeń z regionem.

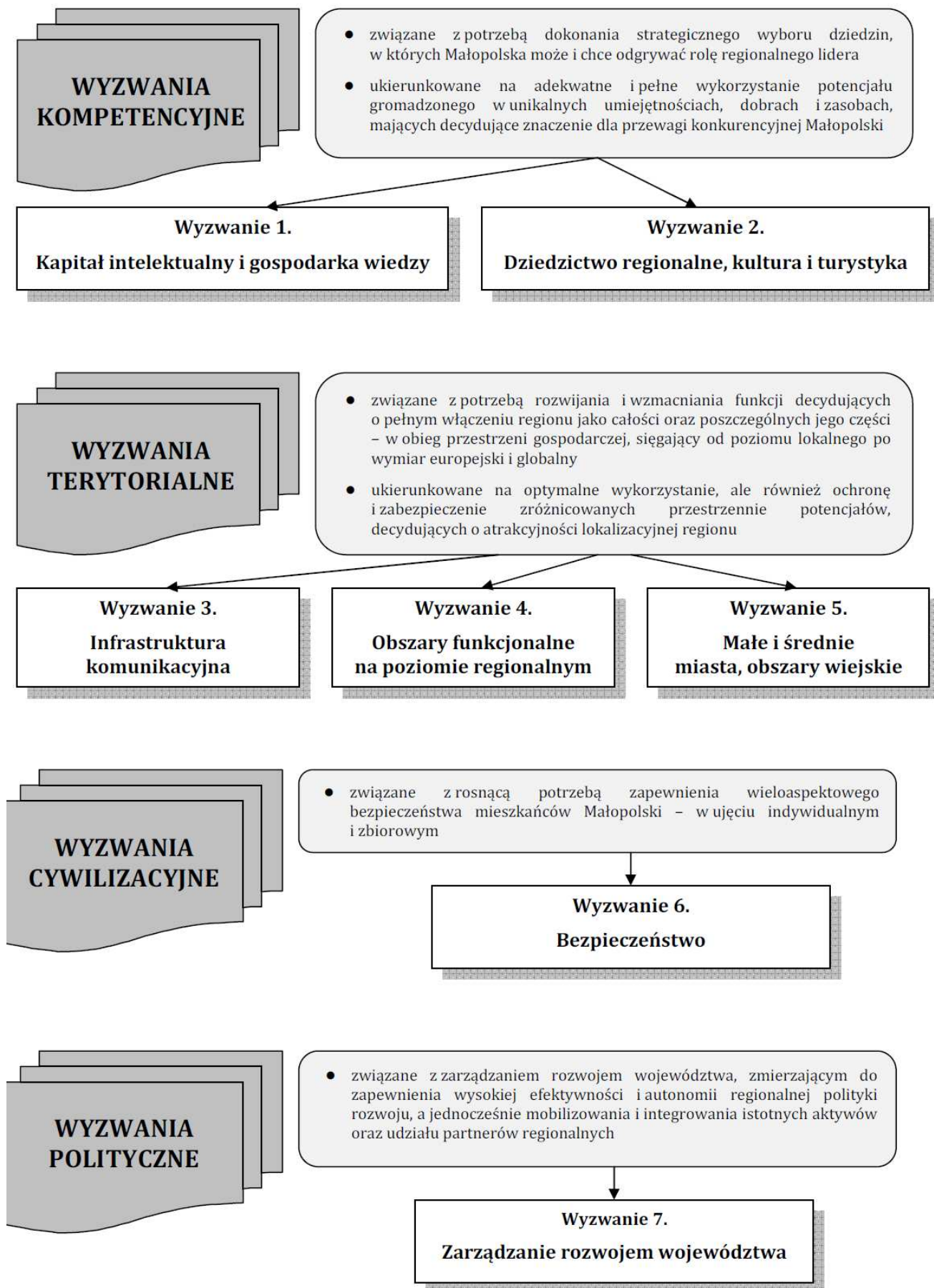
Wyzwanie: Zarządzanie rozwojem województwa

W związku z postępującym wzmacnianiem roli i zwiększeniem zakresu odpowiedzialności województw, efektywne zarządzanie rozwojem regionu w coraz większej mierze zależne jest od zarządzania strategicznego i elastycznej koordynacji działań kluczowych podmiotów regionalnych.

Rozwój **regionu, rozumianego jako korporacja interesów, kompetencji i wpływów różnorodnych podmiotów**, wymaga: (a) sprawnego systemu **zarządzania realizacją zadań należących do sfery kompetencji samorządu województwa**, (b) sprawnej **koordynacji działań oraz animowania współpracy podejmowanej przez partnerów samorządu**, szczególnie samorządy lokalne i kluczowe instytucje regionalne, (c) skutecznego **oddziaływania na procesy zachodzące w otoczeniu zewnętrznym**, w tym uczestnictwa w negocjowaniu określonych decyzji i wyborów podejmowanych w ramach polityki regionalnej rządu oraz (d) efektywnej promocji regionu.

Efektywny system realizacji strategii województwa powinien uwzględniać działalność oraz angażowanie zasobów własnych województwa, jak i wykorzystywanie potencjału wszystkich istotnych podmiotów regionalnych. W tym celu należy zdefiniować mechanizmy i środki stymulujące aktywność partnerów zewnętrznych oraz określić efektywną formułę **współpracy wewnątrzregionalnej** pomiędzy administracją regionalną, a kluczowymi partnerami samorządu województwa.

Rysunek 1. Schemat kluczowych wyzwań dla Małopolski w perspektywie 2020.

Źródło: Opracowanie własne.

STRATEGIA MAŁOPOLSKA 2020

Model długofalowego rozwoju: perspektywa 2030

Wybór strategii dla Małopolski to odpowiedź na pytanie o uwarunkowania i możliwości rozwojowe regionu – również w długim horyzoncie czasowym. Racjonalne decydowanie o wizji i celach rozwoju Małopolski w perspektywie kolejnej dekady musi być zatem osadzone w założeniach długofalowej strategii rozwoju kraju oraz koncepcji jego przestrzennego zagospodarowania.

W warunkach rosnącej konkurencyjności globalnej, rozwój jest sumą coraz większej ilości czynników, z których jedynie część zależna jest od działań samorządu województwa i innych podmiotów publicznych. Obok tradycyjnych uwarunkowań historycznych, politycznych, kulturowych i przyrodniczych – pojawiają się nowe istotne czynniki osadzone w przemianach demograficznych i gospodarczych związanych z ekonomią przepływów. Procesy i zjawiska te muszą być jednak uwzględniane w formułowaniu i realizacji strategii regionalnej, ponieważ stanowią ważny zbiór elementów oddziałujących na możliwości osiągnięcia jej celów.

Rozwój Małopolski w decydującym stopniu wynika z unikalnych cech regionu jakimi są: **zdywersyfikowana struktura gospodarcza, korzystne położenie geograficzne i powiązania zewnętrzne, wysoka spójność wewnątrzregionalna oraz unikalny wizerunek**. Sprostanie podstawowym wyzwaniom środowiskowym, gospodarczym, społecznym i politycznym uzależnione jest jednak w znacznym stopniu od procesów zachodzących w wymiarze krajowym i ponadnarodowym. Pytanie o koncepcję długofalowego rozwoju Małopolski jest pytaniem o scenariusz postępowania, który – pomimo istniejących zapóźnień infrastrukturalnych – pozwoli w pełni wykorzystać szanse na cywilizacyjną zmianę dzięki właściwemu zdiagnozowaniu i wykorzystaniu czynników wzmacniających możliwości rozwojowe województwa.

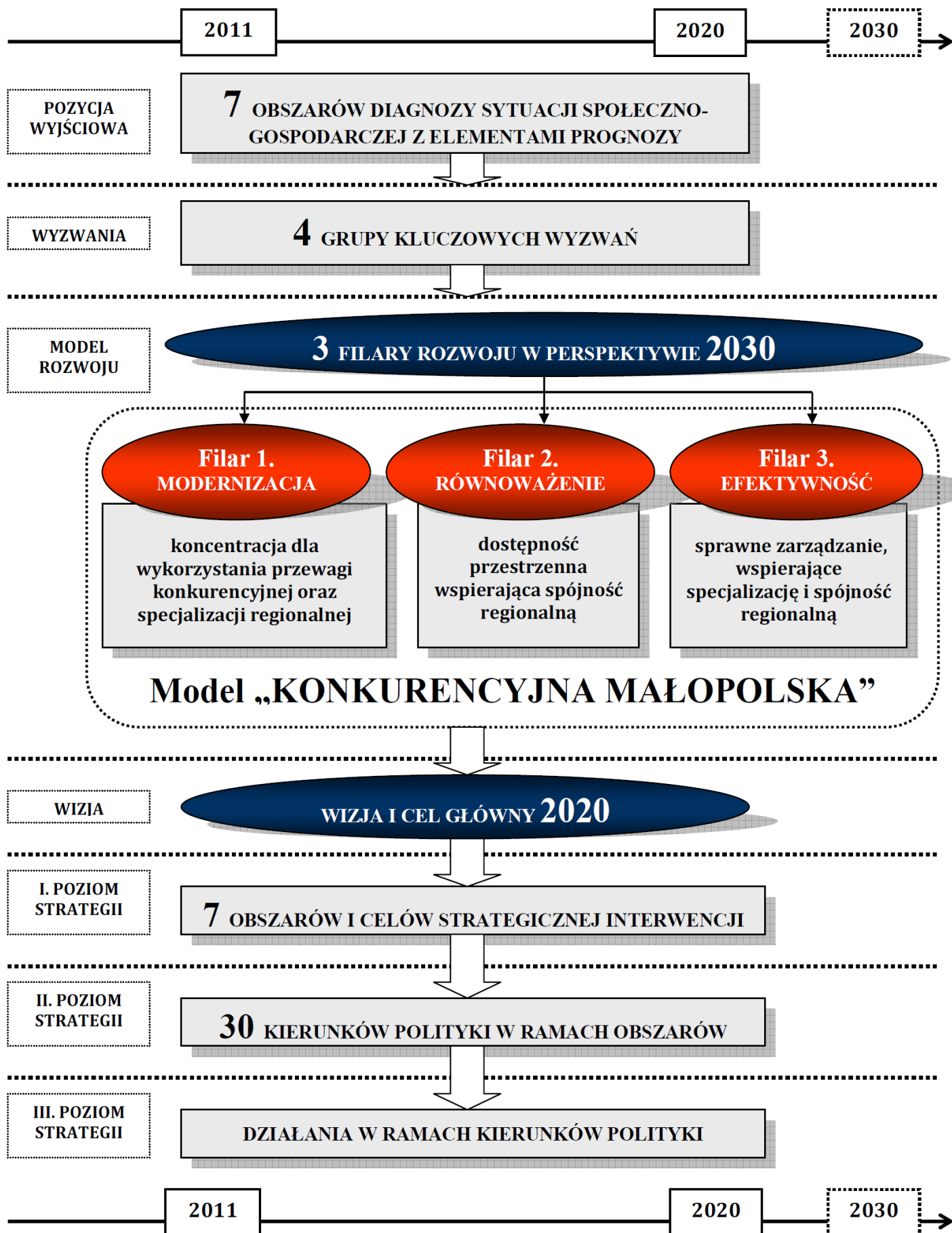
Model trwałego rozwoju Małopolski w długim horyzoncie opiera się na następujących założeniach:

- koncentracja efektów wzrostu i potencjału wytwórczego w silniejszych ekonomicznie ośrodkach jest obiektywnym i utrwalającym się procesem;
- wyższy poziom życia na obszarach o niższym poziomie i dynamice rozwoju może być osiągnięty poprzez ich ekonomiczną integrację z silniejszymi ośrodkami;
- równoważeniu rozwoju w województwie sprzyja policentryczność systemu osadniczego, której trzonem są: Kraków i ośrodki subregionalne, jak również małe oraz średnie miasta;
- konkurencyjność regionalna zależy od zróżnicowanych przestrzennie, unikalnych zasobów i cech Małopolski, co również warunkuje względną odporność na skutki zewnętrznych kryzysów gospodarczych.

Z tego względu model rozwoju konkurencyjnej Małopolski w perspektywie 2030 opiera się na trzech filarach:

- **Filar 1. MODERNIZACJA**, oznaczająca koncentrację działań i środków dla wykorzystania przewagi konkurencyjnej Małopolski oraz specjalizacji regionalnej w ujęciu branżowym i terytorialnym;
- **Filar 2. RÓWNOWAŻENIE**, poprzez dostępność przestrzenną zasobów, dóbr i usług, wspierającą spójność regionalną w ujęciu ekonomicznym i społecznym;
- **Filar 3. EFEKTYWNOŚĆ**, polegająca na sprawnym zarządzaniu, wspierającym specjalizację i spójność regionalną.

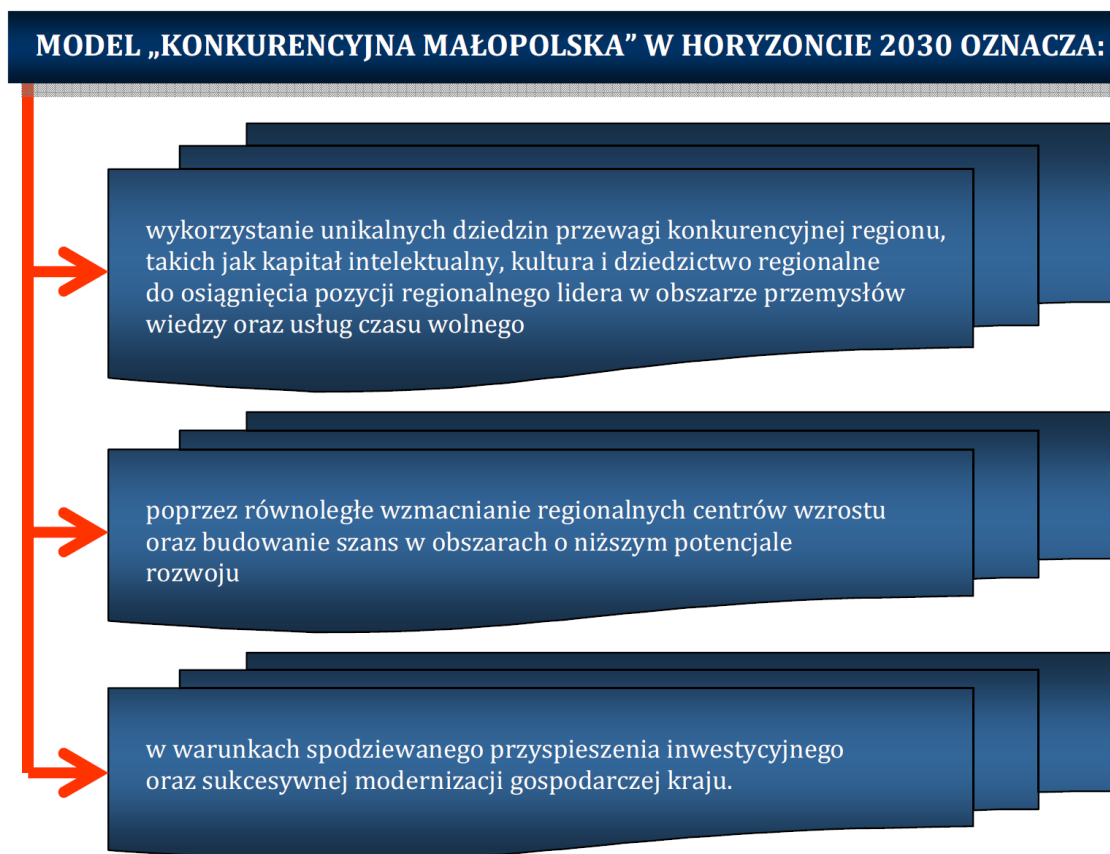
Rysunek 2. Strategia rozwoju Małopolski – perspektywa 2020 oraz 2030.

Źródło: Opracowanie własne.

Model rozwoju Małopolski w okresie kolejnych dwóch dekad bazować będzie na równoległym wspieraniu obszarów i ośrodków zapewniających wzrost gospodarczy oraz tworzeniu warunków dla poprawy szans na rozwój w pozostałych częściach województwa. Budowanie szans rozwojowych w obszarach o niższym poziomie i dynamice rozwoju nie będzie oznaczać tradycyjnej polityki wyrównawczej, ale lepsze niż dotychczas wykorzystanie potencjału regionalnych biegunów wzrostu dla rozwoju całej Małopolski.

Rysunek 3. Model długofalowego rozwoju Małopolski – perspektywa 2030.

Źródło: Opracowanie własne.

W scenariuszu rosnącej presji ze strony czynników globalnych, takich jak postępująca polaryzacja gospodarcza i wzrost znaczenia krajów azjatyckich, zmiany klimatu, czy zagrożenia demograficzne – Małopolska nie powinna znaleźć się w położeniu trudniejszym niż inne polskie regiony. Niwelowanie negatywnych skutków tych procesów będzie możliwe dzięki **wzmacnianiu zdywersyfikowanej, usługowej gospodarki regionalnej**, ale również tworzeniu warunków służących **poprawie atrakcyjności inwestycyjnej i rezydencjonalnej** regionu.

Przy założeniu stabilności makroekonomicznej państwa oraz sukcesywnego zwiększenia skali i tempa procesów inwestycyjnych, wzrost konkurencyjności Małopolski osiągany będzie dzięki efektywnemu wykorzystaniu **sektorów gospodarki regionalnej szansy**³⁰. Długofalowa polityka rozwoju województwa opierać będzie się na **kreowaniu i wzmacnianiu funkcjonalnej sieci ośrodków wzrostu**. Rdzeń tej struktury tworzyć będzie Kraków, jako jeden z węzłowych ośrodków krajowej metropolii sieciowej oraz Tarnów i Nowy Sącz, jako subregionalne centra wzrostu – wraz z ich strefami funkcjonalnymi, a także ośrodki wyznaczające centra rozwoju w południowej i zachodniej części Małopolski. Sieć tych ośrodków – dobrze powiązanych z ośrodkami krajowymi, wzajemnie ze sobą oraz swoim otoczeniem funkcjonalnym – tworzyć będzie warunki dla dynamizowania rozwoju Małopolski poprzez pełniejsze wykorzystanie potencjałów w różnych częściach regionu. **Spójne z koncepcją krajową planowanie przestrzenne w regionie pozostanie jednym z głównych instrumentów wzmacniania konkurencyjności regionalnej, w warunkach rosnącej spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej.**

³⁰ Uzasadnienie dla wyboru kluczowych sektorów regionalnej szansy zostało przeprowadzone w ramach diagnozy gospodarczej przedstawionej w części ogólnej *Pozycji wyjściowej*, a także w sekcjach *Kapitał intelektualny i gospodarka wiedzy* oraz *Dziedzictwo regionalne, kultura i turystyka*.

Wizja „Małopolska 2020”

Przed dziesięcioma laty pierwsza strategia rozwoju Małopolski – *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2000-2006* – określiła wizję rozwoju naszego regionu. W formie symbolicznej deklaracji politycznej zapisano wówczas: *Strategię rozwoju Małopolski piszemy z poczuciem odpowiedzialności za nas i nasze dzieci. Na fundamentalne pytanie o wizję jutrzejszego świata odpowiadamy: chcemy, aby Małopolska była regionem szans. W zmieniającym się świecie pragniemy zachować własną odrębność i dziedzictwo, ale – jednocześnie – jak najlepiej przystosować się do gwałtownie następujących zmian w otoczeniu. Chcemy być świadomymi współtwórcami i uczestnikami rozwoju, pełnoprawnymi obywatelami nowoczesnego świata, którego częścią jest nowoczesna Małopolska.*

Przyjęta w 2006 roku druga strategia rozwoju województwa uznała i potwierdziła to wyobrażenie o rozwoju Małopolski. Autorzy dokumentu zadeklarowali: *Chcemy, aby Małopolska była regionem szans, wszechstronnego rozwoju ludzi i nowoczesnej gospodarki, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości i zachowującym tożsamość w integrującej się Europie. Uznajemy i deklarujemy, że misją samorządu województwa małopolskiego jest stworzenie warunków dla realizacji tej nakreślonej w 2000 roku wizji województwa jako regionu szans – szans wykorzystywanych, a nie marnowanych.*

W zmieniającej się rzeczywistości społeczność regionalna niezmiennie stoi wobec potrzeby budowania własnej otwartości na zmianę oraz umiejętności wykorzystywania związanych z nią nowych możliwości. Bogatsi o doświadczenie ostatnich jedenastu lat regionalnej samorządności oraz siedmiu lat obecności w strukturach zjednoczonej Europy, jesteśmy dziś znacznie bardziej świadomi tego, że **rozwój regionalny jest efektem zbiorowych wysiłków opartych na indywidualnych aspiracjach i zdolnościach**. Dlatego też, ponownie chcemy zadeklarować, że nadrzędną ideą strategii postępowania w perspektywie 2020 roku jest stworzenie warunków dla **indywidualnego rozwoju człowieka w poszanowaniu dla dobra wspólnego**, a najważniejszą kategorią strategii pozostaje **człowiek w regionalnej wspólnocie i przestrzeni**.

Potwierdzając słuszność dotychczasowej wizji rozwoju naszego województwa – deklarujemy:

WIZJA „MAŁOPOLSKA 2020”

Chcemy, aby Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki.

Ponadto chcemy, aby wizja rozwoju województwa, uzgodniona w przestrzeni szerokiej debaty publicznej, stała się akceptowanym i podzielanym zobowiązaniem całej wspólnoty regionalnej oraz przedmiotem aktywnego współdziałania podmiotów reprezentujących zróżnicowane interesy i potrzeby kluczowych środowisk regionu.

Małopolska w 2020 roku to **region, w którym tradycja łączy się z nowoczesnością**. Nasz region wydatnie zmniejszył dystans wobec czołówki najlepiej rozwijających się gospodarczo polskich województw. Stało się to możliwe dzięki wykorzystaniu pro wzrostowej stabilności makroekonomicznej państwa oraz racjonalnej koncentracji środków na wsparciu kluczowych inwestycji regionalnych. W wymiarze regionalnym przestał istnieć problem cywilizacyjnego wykluczenia mieszkańców. Województwo stało się lepiej skomunikowane wewnętrznie oraz dostępne – w przestrzeni krajowej i europejskiej. Silna pozycja gospodarcza Małopolski została osiągnięta w dużej mierze w wyniku znacznie lepszego wykorzystania wewnętrznych potencjałów subregionalnych. Dzięki poprawie warunków dla inwestycji zdynamizowane zostały procesy rozwojowe, czego widocznym efektem jest sukcesywne rozszerzanie się promienia pozytywnego oddziaływania regionalnych biegunów wzrostu.

Małopolska jest regionem atrakcyjnym dla inwestycji – dzięki tworzeniu i optymalizacji warunków dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości.

Główną gałęzią konkurencyjnej gospodarki regionalnej są przemysły wiedzy i nowoczesnych technologii, wykorzystujące kluczowe atuty rozwojowe Małopolski: kapitał intelektualny, aktywność i przedsiębiorczość mieszkańców. Strategia gospodarczego rozwoju Małopolski jest realizowana przez wyspecjalizowane kadry menedżerskie, zarządzające wykwalifikowanymi zasobami pracy oraz nowoczesną infrastrukturą. Jednostki badawczo-rozwojowe funkcjonują w ramach sieci efektywnej współpracy z sektorem przedsiębiorstw – zapewniając generowanie, przepływ i absorpcję wiedzy praktycznie użytecznej dla gospodarki regionalnej. Równocześnie system kształcenia w Małopolsce został w dużym zakresie dostosowany do wymogów i profilu regionalnego rynku pracy.

Ważnym elementem gospodarczych przekształceń zachodzących w regionie jest stopniowe przechodzenie od społeczeństwa informacyjnego do społeczeństwa cyfrowego. Lepsza dostępność cyfrowa przyczynia się do poprawy jakości opieki medycznej oraz integracji społecznej, a także zapewnia możliwość korzystania w większym zakresie z dóbr kultury. Zwiększeniu ulega jakość usług administracyjnych, pracy i edukacji, co prowadzi do dalszego rozwoju kompetencji oraz poprawy mobilności zawodowej.

Małopolska umocniła pozycję regionalnego lidera w dziedzinie przemysłów czasu wolnego – wykorzystując zasoby dziedzictwa regionalnego i kultury.

Dzięki nowemu spojrzeniu na rolę kultury i dziedzictwa regionalnego – zdecydowanie wzrósł udział przemysłów czasu wolnego w gospodarczym rozwoju Małopolski. Stało się to możliwe dzięki właściwej strategii wykorzystania, ale również ochrony naturalnych oraz symbolicznych atutów województwa. W konsekwencji poprawy dostępności komunikacyjnej terenów atrakcyjnych turystycznie i kulturowo uruchomione zostały nowe miejsca pracy – również w obszarach tradycyjnie problemowych. W przestrzeni krajowej i europejskiej nastąpiła wyraźnie większa rozpoznawalność marki Małopolska jako atrakcyjnego miejsca spędzania czasu wolnego. Oparta na wysokim standardzie i kategoryzacji usług, kompleksowa oferta sektora czasu wolnego stała się integralnym elementem oferty gospodarczej regionu.

Przestrzeń regionalna stała się bardziej dostępna – w wyniku skoordynowanej polityki komunikacyjnej, w tym transportowej.

W wyniku skoncentrowanej polityki inwestycyjnej Małopolska w znacznym stopniu zmniejszyła dystans cywilizacyjny we wszystkich dziedzinach infrastruktury komunikacyjnej. Regionalna sieć transportowa w zasadniczym stopniu zbliżyła się do koncepcji układu docelowego, którego osiągnięcie planowane jest do 2030 roku. Województwo zostało powiązane funkcjonalnie z głównymi centrami rozwoju w kraju. Dzięki aktywnej współpracy i skutecznemu rzecznictwu interesów regionalnych, Kraków został powiązany szybkim połączeniem kolejowym z Warszawą oraz Katowicami. Transport kolejowy, drogowy i lotniczy zwiększyły swoją efektywność dzięki lepszej integracji systemów w zakresie przewozów pasażerskich.

Na skutek poprawy dostępności czasowej miast subregionalnych: Tarnowa i Nowego Sącza – wzrasta zatrudnienie i poziom korzystania z usług publicznych, w tym usług wyższego rzędu, zlokalizowanych w tych ośrodkach. Działania podejmowane w tym zakresie przyczyniły się do ograniczenia ruchu migracyjnego, związanego ze zmianą miejsca zamieszkania, również na dotychczasowych obszarach peryferyjnych.

Krakowski Obszar Metropolitalny umocnił markę węzła wiedzy i innowacji oraz silnego ośrodka gospodarczego i kulturowego, konkurującego w przestrzeni europejskiej.

W okresie dziesięciu lat nastąpiło dalsze wzmocnienie pozycji Krakowa w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim. Obszar metropolitalny Krakowa jest ważnym węzłem regionalnym w ramach policentrycznej metropolii sieciowej, stanowiącej rdzeń systemu osadniczego kraju. Postępująca w obrębie metropolii sieciowej

integracja doprowadziła do wytworzenia silnych układów makroregionalnych, w tym obszaru wyznaczonego w układzie Kraków – Częstochowa – Konurbacja Górnośląska – Bielsko-Biała – Rybnik. Struktura ta powiązana jest z konurbacją Ostrawy w Czechach, tworząc obszar o istotnym potencjale gospodarczym i ludnościowym.

W przestrzeni krajowej i międzynarodowej Kraków rozwinął współpracę z ważnymi ośrodkami w dziedzinie nauki oraz sektora badawczo-rozwojowego. Dzięki temu wzrosła atrakcyjność miasta dla lokalizowania działalności zaawansowanej technologicznie oraz opartej na nowoczesnych usługach. Konsekwencją tego procesu jest przyciąganie i koncentracja w tym obszarze tzw. klasy kreatywnej. Jednocześnie dzięki aktywnej promocji walorów gospodarczych, kulturowych i symbolicznych Krakowa w powiązaniu z walorami całej Małopolski – utrzymujący się wysoki ruch turystyczny w większym zakresie bazuje na odkrywaniu nowych miejsc w regionie. Obszar metropolitalny stanowi atrakcyjne miejsce zamieszkania, pracy oraz inwestowania. Dobrej jakości transport publiczny zapewnia wszystkim mieszkańcom stosunkowo krótki czas dojazdu i wysoki standard podróży w granicach obszaru metropolitalnego.

Selektywna polityka wspierania zróżnicowanych przewag konkurencyjnych Małopolski przyczyniła się do przyspieszenia rozwoju gospodarczego poszczególnych subregionów.

W ramach partnerskiej współpracy regionalnej uzgodnione zostały i zrealizowane główne założenia regionalnej strategii zróżnicowanego wsparcia rozwoju poszczególnych subregionów – tarnowskiego, sądeckiego, podhalańskiego oraz Małopolski Zachodniej. Dzięki wzmocnieniu powiązań stolicy województwa z Tarnowem i Nowym Sączem oraz głównymi ośrodkami miejskimi zachodniej i południowej części Małopolski – zasadniczemu wzmocnieniu uległa integracja wewnątrzregionalna. Efektem tego jest również malejąca zależność pomiędzy miejscem zamieszkania a możliwościami dostępu do atrakcyjnych miejsc pracy oraz usług publicznych.

W konsekwencji równoważenia procesów rozwojowych nastąpił wzrost udziału poszczególnych subregionów w generowaniu wzrostu gospodarczego. Dzięki wdrożeniu mechanizmów przestrzennego różnicowania kierunków wsparcia w skali subregionalnej następuje wewnętrzna integracja działań, oparta na wspólnocie celów i korzyści. Wysoka różnorodność terytorialna Małopolski znajduje odbicie w postępującej sukcesywnie specjalizacji i komplementarności funkcji poszczególnych obszarów w województwie.

Małopolska stała się atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pracy – również w skali lokalnej – dzięki wzmocnieniu integracji małych i średnich miast oraz terenów wiejskich.

W okresie dekady nastąpił dalszy rozwój większości małych i średnich miast w województwie. Wydatnie wzrosła dostępność usług publicznych świadczonych według standardów określonych dla usług o podstawowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

W konsekwencji tego poprawie uległy szanse na cywilizacyjny rozwój terenów wiejskich. Dzięki poprawie dostępności i jakości usług świadczonych w ośrodkach wyższego rzędu oraz skróceniu czasu dojazdu do większych miast – wyraźnemu rozwojowi uległa funkcja rezydencjonalna obszarów wiejskich w Małopolsce. Jednocześnie zahamowana została marginalizacja obszarów peryferyjnych – o najniższej dostępności komunikacyjnej oraz najgorszej dostępności do usług publicznych.

Poprawa poziomu życia następuje w wyniku zwiększenia możliwości zatrudnienia poza rolnictwem – na skutek lepszych warunków mobilności przestrzennej i zawodowej. Na terenach charakteryzujących się potencjałem produkcyjnym stopniowo wzrasta konkurencyjność rolnictwa – głównie dzięki specjalizacji oraz powiązaniu produkcji rolnej z dostępnością i transferem usług. Dzięki wysokim standardom urbanistycznym racjonalizacji uległo zagospodarowanie przestrzeni publicznej. Zagrożające ładowi przestrzennemu procesy osadnicze, takie jak suburbanizacja oraz rozpraszanie zabudowy na obszarach wiejskich, podlegają skutecznej regulacji za pomocą zintegrowanego planowania przestrzennego.

Małopolska jest regionem bezpiecznym oraz odpornym na zagrożenia o charakterze indywidualnym i zbiorowym.

W wyniku racjonalnej i konsekwentnej polityki w obszarze ochrony zdrowia oraz polityki społecznej mieszkańcy Małopolski żyją dłużej i aktywniej. Pomimo względnie korzystnej sytuacji demograficznej, w regionie uruchomione zostały działania stanowiące odpowiedź na konsekwencje starzenia się społeczeństwa. Strategia postępowania oparta na zasadzie solidarności pokoleń przyczyniła się do rozwoju systemu opieki zarówno nad najmłodszymi, jak i najstarszymi mieszkańcami województwa. Powiększająca się grupa osób w wieku poprodukcyjnym nie jest traktowana jako obciążenie, ale szansa dla gospodarki regionalnej – stanowiąc grono odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych i leczniczych. Dzięki temu wzmocnieniu uległa funkcja rezydencjonalna Małopolski.

Na obszarze województwa rozwinięty został system wczesnego ostrzegania przed katastrofami naturalnymi. Zabezpieczeniu uległy tereny najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia klęsk naturalnych – szczególnie powodzi. Rozbudowa infrastruktury technicznej oraz planowanie przestrzenne przyczyniły się do ograniczenia zabudowy na terenach zalewowych oraz zmiany kierunków użytkowania tych obszarów. Po zakończeniu budowy zbiornika na Skawie w Świnnej Porębie, planowanym na koniec 2013 roku, zmaleje wydatnie zagrożenie powodziowe w dorzeczu Górnej Wisły. Wpływ produkcji przemysłowej na jakość powietrza i wód został ograniczony do akceptowalnego minimum poprzez sukcesywne wdrażanie najlepszych praktyk oraz budowę lub modernizację systemów grzewczych i wodno-kanalizacyjnych. Na przestrzeni dekady wydatnie wzrósł poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Procesy rozwojowe, zachodzące w przestrzeni regionalnej, są wspierane strategiczną interwencją władz regionalnych.

Sprawnie działające instytucje regionalne tworzą warunki sprzyjające uwalnianiu potencjału gospodarczego oraz realizacji indywidualnych aspiracji rozwojowych mieszkańców. Dzięki utrwalonej praktyce zarządzania rozwojem województwa w oparciu o partnerstwo wewnątrzregionalne wyraźnie wzrósł poziom kapitału społecznego i aktywności obywatelskiej w regionie, ale również poziom skuteczności w zabieganiu o kluczowe dla Małopolski sprawy na forum krajowym i europejskim. Małopolanie są dumnymi ze swojej regionalnej tożsamości, zaangażowanymi w sprawy publiczne aktywnymi obywatelami, a Małopolska jest znaczącym podmiotem regionalnym, którego głos jest słyszalny w kraju i zagranicą.

Cel główny i wskaźniki osiągnięć

Cel główny strategii rozwoju Małopolski wskazuje na generalny kierunek postępowania w realizacji wizji regionu, jaką chcemy osiągnąć w perspektywie 2020 roku.

Mając na uwadze aktualną i oczekiwaną – przyszłą pozycję rozwojową Małopolski, przewiduje się, że wizja ta będzie realizowana poprzez **cel główny**, którym jest:

CEL GŁÓWNY

Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

Poniżej przedstawiony został katalog wskaźników osiągnięć celu głównego Strategii wraz z wartościami bazowymi i docelowymi. Wartości wskaźników dla Małopolski przedstawione zostały na tle wartości dla Polski i Unii Europejskiej oraz na tle porównawczym wobec wybranych regionów polskich i europejskich.

Wskaźniki osiągnięć celu głównego³¹

Wskaźnik	Źródło	Wartość bazowa					Wartość docelowa 2020	
		wybrane województwa	Polska	wybrane regiony UE	UE 27	Małopolskie	Małopolskie: poziom	Małopolskie: zmiana
PKB w PPS per capita (%) UE27=100	Eurostat (2008)	Wielkopolskie: 58,6 Pomorskie: 53,4 Dolnośląskie: 60,6 Łódzkie: 52,2	56,2	Thüringen (Niemcy): 84,1 Rhone-Alpes (Francja): 106,8 Jihovychod (Czechy): 73,3 Itä-Suomi (Finlandia): 88,8 Småland med öarna (Szwecja): 110,4	100,0	48,6	63,0	+14,4
Stopa bezrobocia (% wg BAEL) <i>dane dla regionów UE w przekroju: region / kraj</i>	Eurostat (2009)	Wielkopolskie: 7,5 Pomorskie: 6,4 Dolnośląskie: 10,1 Łódzkie: 7,6	8,2	Thüringen (Niemcy): 1066 / 7,5 Rhone-Alpes (Francja): 8,7 / 9,5 Jihovychod (Czechy): 5,6 / 6,7 Itä-Suomi (Finlandia): 10,9 / 8,2 Småland med öarna (Szwecja): 8,1 / 8,4	8,9	8,0	5,9	- 2,1
Odsetek ludności w wieku 25-64 lat z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%) <i>dane dla regionów UE w przekroju: region / kraj</i>	Eurostat (2009)	Wielkopolskie: 17,5 Pomorskie: 21,2 Dolnośląskie: 19,8 Łódzkie: 20,2	21,2	Thüringen (Niemcy): 27,9 / 26,4 Rhone-Alpes (Francja): 28,6 / 28,7 Jihovychod (Czechy): 16,9 / 15,5 Itä-Suomi (Finlandia): 31,3 / 37,3 Småland med öarna (Szwecja): 26,3 / 33,0	25,2	21,7	23,5	+ 1,8
Przeciętne dalsze trwanie życia kobiety/mężczyźni <i>dane dla regionów UE w przekroju: region / kraj</i>	Eurostat (2008)	Wielkopolskie: 79,9 / 71,7 Pomorskie: 80,0 / 72,1 Dolnośląskie: 79,2 / 70,5 Łódzkie: 78,9 / 69,1	80,0 71,3	Thüringen (Niemcy): 82,3 / 76,3 82,7 / 77,6 Rhone-Alpes (Francja): 85,6 / 79,0 84,8 / 77,6 Jihovychod (Czechy): 81,5 / 74,7 80,5 / 74,1 Itä-Suomi (Finlandia): 82,7 / 75,0 83,3 / 76,5 Småland med öarna (Szwecja): 83,5 / 79,6 83,3 / 79,2	82,2 76,1 (2007)	80,9 72,9	84,7 76,7	+ 3,8 + 3,8
Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych (%) - rolnictwo, - przemysł, w tym budownictwo, - usługi <i>dane dla regionów UE w przekroju: region / kraj</i>	Eurostat (2009)	Wielkopolskie: 16,6 / 35,1 / 48,3 Pomorskie: 7,4 / 33,6 / 59,0 Dolnośląskie: 7,3 / 35,2 / 57,5 Łódzkie: 12,9 / 33,4 / 53,7	13,2 31,2 55,6	Thüringen (Niemcy): 2,2 / 32,7 / 65,1 1,7 / 28,7 / 69,6 Rhone-Alpes (Francja): 1,7 / 26,7 / 71,6 2,9 / 23,5 / 73,6 Jihovychod (Czechy): 4,6 / 39,3 / 56,1 3,1 / 38,6 / 58,3 Itä-Suomi (Finlandia): 9,4 / 21,6 / 69,0 4,6 / 23,8 / 71,6 Småland med öarna (Szwecja): 4,4 / 27,1 / 68,5 2,2 / 20,1 / 77,7	5,6 27,7 66,7 (2007)	15,4 30,3 54,3	8,1 30,8 61,1	- 7,3 + 0,5 + 6,8

³¹ Za wyjątkiem wskaźników dotyczących: PKB oraz struktury pracujących, wartości docelowe wskaźników ujętych w tabeli oszacowane zostały w ramach projektu: Weryfikacja i ocena doboru wskaźników monitorowania dla projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 wraz z rekomendacjami dotyczącymi zmian w tym zakresie (Komponent 1) oraz analiza i dobór wartości bazowych wskaźników monitorowania wraz z prognozą ich wartości docelowych (Komponent 2), Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A, Wrocław 2010.

Wartość docelowa wskaźników dotyczących: PKB i struktury pracujących oszacowana została na podstawie: Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011.

Obszary polityki rozwoju

Realizacji celu głównego Strategii „Małopolska 2020” służyć będą polityki publiczne oparte na **siedmiu zasadniczych obszarach aktywności samorządu województwa tj. obszarach polityki rozwoju**. W nawiązaniu do konstrukcji *Strategii Rozwoju Województwa na lata 2007-2013*, zaktualizowana struktura obszarów interwencji uwzględnia w szczególności nowe obszary polityki rozwoju województwa, a także nowe kierunki i sposoby działania w dotychczasowych obszarach.

Dla każdego z siedmiu obszarów polityki rozwoju sformułowany został **cel strategiczny**, stanowiący opis pożądanego kierunku zmian lub stanu docelowego i pozycji regionu w perspektywie 2020 roku.

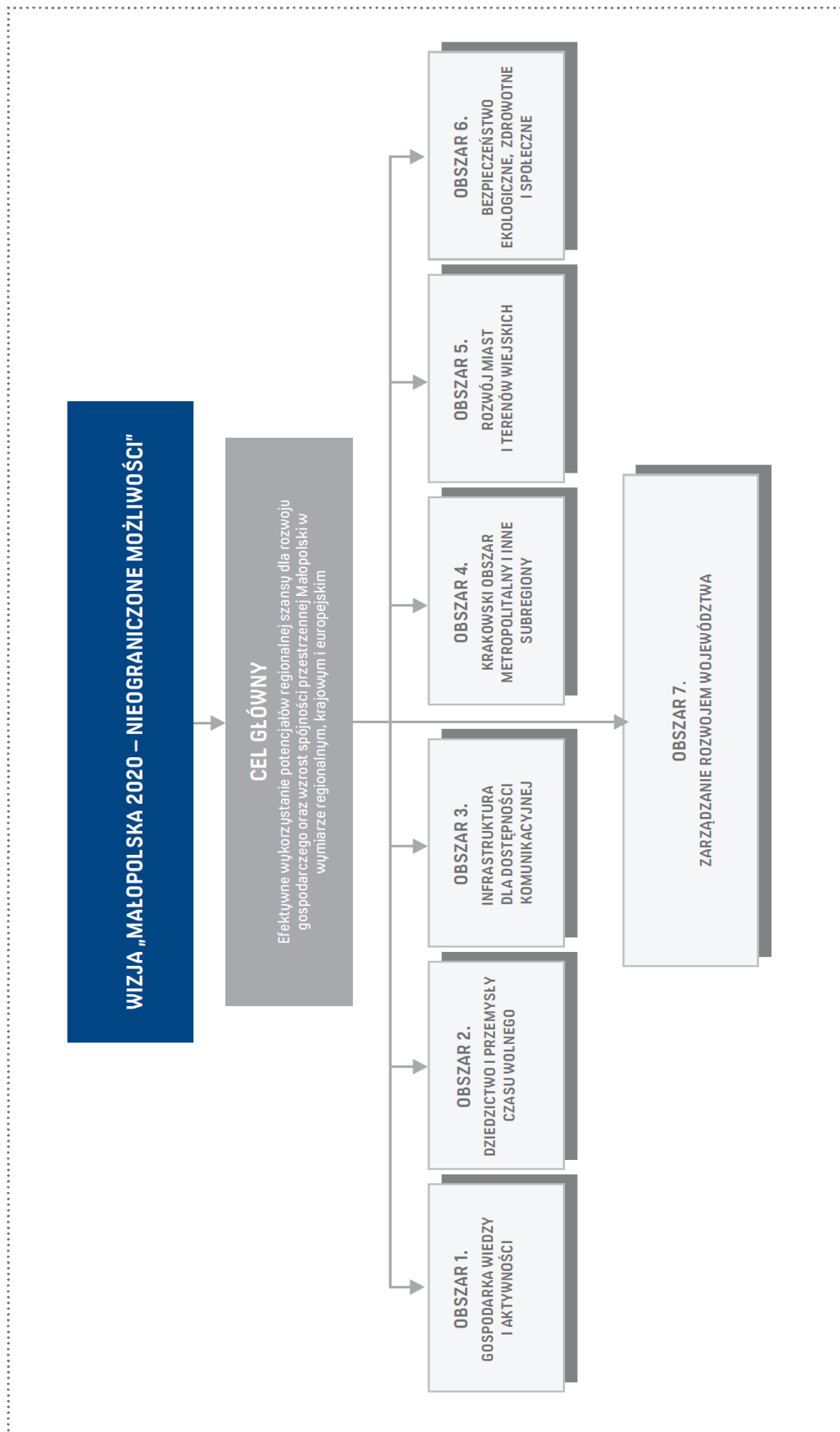
Celom strategicznym poszczególnych obszarów odpowiadają miary sukcesu – w postaci wymiernych **wskaźników osiągnięć**. Zakłada się, że miarą sukcesu w realizacji Strategii będzie stopień osiągania korzystnych zmian rejestrowanych za pomocą mierzalnych i dostępnych wskaźników, które opisują oczekiwane w horyzoncie długoterminowym trwałe efekty interwencji wspierających rozwój województwa. W konsekwencji każdy z celów strategicznych opisany został wskaźnikami osiągnięć, dla których określone zostały wartości bazowe i docelowe – w ujęciu porównawczym tj. na tle Polski oraz wybranych województw.

Każdy z celów strategicznych w ramach obszarów realizowany będzie poprzez wyodrębnione **kierunki polityki rozwoju**, złożone z katalogu działań, które powinny stanowić zasadniczy punkt odniesienia dla tworzenia lub aktualizacji priorytetów regionalnych strategii dziedzinowych oraz regionalnych programów i planów rozwoju województwa – w perspektywie przyjętej jako horyzont czasowy realizacji Strategii.

W odniesieniu do każdego z kierunków polityki sformułowana została **strategia postępowania**, określająca pożądaną dla niego stan docelowy, a także wskazująca czynniki sprzyjające oraz ograniczające możliwość osiągnięcia zmiany będącej pochodną realizacji celu strategicznego. Strategia postępowania określa również zakres, w jakim interwencje i cele podejmowane na poziomie regionalnym wspierać będą realizację celów strategicznych w wymiarze krajowym i europejskim.

Działania określone dla poszczególnych kierunków polityki stanowią będą podstawowy punkt odniesienia dla koncentrowania aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej samorządu województwa w horyzoncie najbliższej dekady.

Rysunek 4. Struktura Strategii „Małopolska 2020”

O B S Z A R 1

GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI

Cel strategiczny

*Silna pozycja Małopolski jako regionu atrakcyjnego dla inwestycji,
opartego na wiedzy, aktywności zawodowej
i przedsiębiorczości mieszkańców*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej, w podziale na obszary zurbanizowane i niezurbanizowane wg kryterium gęstości zaludnienia (150os./km ²)	GUS (2009)	60%	48%	57%	55%	54,3%	53%	85%
		76%	61%	70%	70%	-	61%	85%
		46%	30%	39%	33%		35%	85%
Absolwenci szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych (% absolwentów szkół wyższych ogółem)	GUS (2009)	15,1	17,3	21,4	15,2	17,3	21,7	24,8
Nakłady ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszone przez: - sektor przedsiębiorstw	GUS (2008)	0,52%	0,57%	0,44%	0,54%	0,60%	0,95%	1,83%
		0,13%	0,25%	0,16%	0,10%	0,19%	0,28%	0,71%
Liczba przedsiębiorstw (prowadzących działalność) o liczbie pracujących do 9 osób na 1000 mieszkańców	GUS (2009)	49,9	49,7	45,3	42,4	43,7	44,5	56,9
Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym	GUS (2009)	71,6	68,6	70,4	72,3	70,9	71,5	68,9

Kierunki polityki rozwoju

1.1 Rozwój kapitału intelektualnego

Strategia postępowania:

W dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej zmniejszeniu ulega rola sektorów tradycyjnych na rzecz nowych sektorów regionalnej szansy. Procesowi temu towarzyszyć musi zmiana sposobu postrzegania umiejętności, kompetencji i wiedzy w kontekście budowania gospodarczej przewagi regionu. Ze względu na aktualną pozycję i zasoby, Małopolska ma podstawy, aby być postrzegana nie tylko jako region „usługowy”, atrakcyjne miejsce wypoczynku, ale również region „kreatywny”, zasobny w kapitał intelektualny, tworzący korzystne warunki dla postępu w twórczym i innowacyjnym środowisku. Rozwój potencjału kreatywności osiągany będzie poprzez tworzenie warunków umożliwiających identyfikowanie i kształtowanie talentów. Z tego względu szczególnego znaczenia nabiera właściwa realizacja przez system kształcenia jego podstawowych funkcji – egalitarnej tj. zapewnienie dostępności do wczesnej edukacji niezbędnej dla właściwego rozwoju umiejętności i kompetencji oraz elitarniej tj. zwiększenia jakości edukacji warunkującej kształtowanie talentów.

Właściwe wykorzystanie kapitału intelektualnego oznacza również wspieranie warunków dla nowego wymiaru mobilności społecznej. Przemiany na rynku pracy, a jednocześnie nasilające się zmiany demograficzne powodują, że cykl życia w zasadniczej mierze zaczyna być wyznaczany cyklem aktywności zawodowej, w którym podstawową cechą staje się adaptacyjność związana z otwartością na stałe nabywanie nowej wiedzy i doskonalenie umiejętności. Strategia postępowania w tym zakresie wspierać będzie działania zmierzające do zwiększenia odsetka dorosłych Małopolan uczestniczących w różnorodnych formach kształcenia ustawicznego. Poziom obecny, zarówno w województwie, jak i w całym kraju, przedstawia się niekorzystnie w porównaniu z większością krajów Unii Europejskiej. Kształtowanie kultury uczenia się przez całe życie polegać będzie na promowaniu zdolności do zdobywania wiedzy oraz poprawie dostępności i atrakcyjności oferty edukacyjnej. Na tym tle konieczne jest przede wszystkim poszerzenie systemu kształcenia dorosłych o pozaformalne ścieżki edukacji oraz ukierunkowanie prowadzonej edukacji na dostarczanie praktycznych umiejętności. Rozwój nowych form kształcenia będzie niewątpliwie nabierał w najbliższych latach znaczenia, również dzięki nowym możliwościom związanym z cyfryzacją i rozwojem zaawansowanych technologii teleinformatycznych.

Kluczowe działania:

1.1.1 Wdrożenie mechanizmów odkrywania, kształtowania i wspierania talentów:

- rozszerzenie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży szkolnej, przy szczególnym uwzględnieniu kształcenia kompetencji kluczowych, tj.
 - kompetencji językowych,
 - kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych,
 - kompetencji informatycznych,
 - umiejętności uczenia się,
 - kompetencji społecznych i obywatelskich,
 - inicjatywności i przedsiębiorczości,
 - świadomości i ekspresji kulturowej,
- poprawa jakości i dostępności usług w zakresie wczesnej edukacji, świadczonych przez placówki wychowania przedszkolnego oraz w formach pozaprzedszkolnych,

- wdrożenie programów ukierunkowanych na identyfikowanie oraz rozwój indywidualnych zdolności uczniów oraz studentów,
 - wsparcie uzdolnionej młodzieży poprzez system stypendiów i nagród,
 - wsparcie młodych naukowców oraz twórców przez kreowanie warunków dla doskonalenia warsztatu, wdrożenie efektywnego systemu stypendialnego oraz wsparcie projektów badawczych i twórczych.
- 1.1.2 Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz korzystaniem z kształcenia ustawicznego.
- 1.1.3 Modernizacja i rozwój infrastruktury oraz poprawa jakości i dostępności usług świadczonych przez ośrodki kształcenia ustawicznego (ponadlokalne i regionalne).
- 1.1.4 Rozwój oferty w zakresie usług dotyczących podnoszenia oraz zmiany kwalifikacji na różnych etapach życia – w powiązaniu z potrzebami regionalnego rynku pracy.
- 1.1.5 Wdrożenie systemu formalnego uznawania oraz potwierdzania kluczowych kompetencji i umiejętności nabytych nieformalnie, w tym powiązanie kształcenia dorosłych z europejskimi standardami nabywania kwalifikacji.
- 1.1.6 Wdrożenie systemowych rozwiązań i mechanizmów umożliwiających prowadzenie i korzystanie z kształcenia na odległość w procesie uczenia się przez całe życie.
- 1.1.7 Wdrożenie systemowych rozwiązań zwiększających poziom uczestnictwa osób starszych w systemie kształcenia ustawicznego, w tym instrumentów finansowego wsparcia uniwersytetów trzeciego wieku.

1.2 Budowa infrastruktury regionu wiedzy

Strategia postępowania:

W długiej perspektywie zwiększenie, czy chociażby utrzymanie dotychczasowego tempa rozwoju nie będzie możliwe bez wdrożenia strategicznej polityki budowania infrastruktury regionu wiedzy, stanowiącej kolejny z filarów gospodarki opartej na wiedzy.

W Małopolsce już obecnie funkcjonuje rozwinięta ilościowo sieć instytucji w obszarze B+R. Jakościowa poprawa działalności tych instytucji wymaga jednak dalszego, konsekwentnego rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury, obejmującej zarówno tradycyjną bazę parków technologicznych i przemysłowych oraz inkubatorów technologicznych, jak również instrumenty finansowego wsparcia polityki innowacyjnej. W rozwijaniu innowacyjnych gałęzi gospodarki ważną rolę odgrywać będą klastry i parki technologiczne. Charakterystyczne dla tych sieci i ośrodków jest to, że przedsiębiorstwa w nich skupione konkurują ze sobą, ale także współpracują w obszarach, w których możliwe jest wyzwolenie efektów synergii. Dotyczy to wspólnego prowadzenia prac badawczo-rozwojowych, dyfuzji *know-how*, rotacji kadr, skupienia zasobów, otwartości na innowacje, przyciągania nowych zasobów i przedsiębiorstw, a także redukcji ryzyka. Istotnymi czynnikami sukcesu w tym obszarze będzie zainteresowanie i zdolność do transferu oraz absorpcji wiedzy, a także zapewnienie odpowiedniej podaży zasobów ludzkich – m.in. dzięki przyciąganiu i koncentracji w regionie tzw. klasy kreatywnej. Ważnym elementem strategii postępowania będzie również tworzenie warunków dla większej koncentracji kapitału zagranicznego w sektorach zaawansowanych technologii. Obecnie przy względnie dużej liczbie firm z kapitałem zagranicznym, inwestujących w regionie, ich kapitał koncentruje się głównie w sektorach średniej i niskiej techniki.

Celem strategii postępowania, ukierunkowanej na wzmacnianie pozycji Małopolski jako Regionu Wiedzy, będzie optymalne wykorzystanie potencjału gospodarczego i naukowego regionu oraz włączenie go w europejską przestrzeń badawczą. Służyć temu będzie w szczególności poprawa dostępu do

finansowania innowacyjnej przedsiębiorczości – m.in. poprzez rozwijanie sieci współpracy na płaszczyźnie regionalnej pomiędzy inwestorami i przedsiębiorcami poszukującymi źródeł finansowania swojej działalności. Docelowo działania te powinny prowadzić do większej komercjalizacji badań oraz zmiany świadomości i postaw – w kierunku uznającym innowacyjność za strategiczny wybór, a nie doraźną potrzebę.

Kluczowe działania:

- 1.2.1 Wsparcie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków przemysłowych i technologicznych, funkcjonujących w obszarze nowoczesnych technologii.
- 1.2.2 Rozwój instrumentów finansowego wspierania przedsięwzięć innowacyjnych: fundusze typu *venture capital*, fundusze załączkowe, sieci „aniołów biznesu”.
- 1.2.3 Budowanie sieciowej współpracy centrów transferu technologii na bazie zintegrowanego systemu zarządzania informacją.
- 1.2.4 Wdrożenie systemu zachęt dla przedsiębiorczości akademickiej typu *spin-off* i *spin-out*.
- 1.2.5 Tworzenie warunków infrastrukturalnych dla przedsiębiorstw zajmujących się działalnością kreatywną:
 - wsparcie ośrodków zajmujących się projektowaniem, wzornictwem i rozwojem produktów kreatywnych,
 - utworzenie regionalnego centrum produktów i usług kreatywnych, z udziałem podmiotów prowadzących działalność twórczą w kluczowych dla regionu dziedzinach.
- 1.2.6 Wspieranie działań zmierzających do wdrażania i upowszechniania nowoczesnych technologii teleinformatycznych i komunikacyjnych (ICT).

1.3 Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii

Strategia postępowania:

Trzecim segmentem strategii postępowania ukierunkowanej na budowanie pozycji Małopolski jako Regionu Wiedzy będzie tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi tych dziedzin nowoczesnych technologii, w przypadku których istniejący potencjał oraz popyt rynkowy dają podstawę do kreowania specjalizacji technologicznej Małopolski na tle kraju i Europy. Działania w tym zakresie polegać będą na odpowiednim ukierunkowaniu procesu kształcenia oraz stymulowaniu postaw w kierunku większej aktywności i otwartości na kooperację w przestrzeni wiedzy i kreatywności – poprzez:

- kształcenie i odpowiednie zagospodarowanie kadr regionalnej gospodarki wiedzy,
- budowanie wewnętrznego systemu wsparcia innowacyjności i wysokich technologii,
- budowanie płaszczyzny dialogu i współpracy pomiędzy głównymi uczestnikami systemu: jednostkami badawczymi, uniwersytetami, władzami regionalnymi i lokalnymi, agencjami rozwoju, lokalnymi przedsiębiorstwami, instytucjami kapitałowymi i finansowymi, a także ogniwami pośredniczącymi w transferze i komercjalizacji technologii.

Polityka samorządu w tym obszarze koncentrować będzie się na wdrożeniu mechanizmów preferujących rozwój technologii, których potencjał wskazuje, że mogą w przyszłości określić specjalizację Małopolski. Realizując nową perspektywę technologiczną w regionie, wdrożone zostaną w szczególności rozwiązania warunkujące właściwą ścieżkę rozwoju 10 kluczowych technologii sklasyfikowanych w 3 obszarach:

- w obszarze bezpieczeństwa i komfortu życia: budownictwo samowystarczalne energetycznie, czyste technologie energetyczne oraz inżynieria materiałowa i nanotechnologia dla zastosowań specjalnych,

- w obszarze medycyny i zdrowia: inżynieria tkankowa, leki i technologie miejscowo niszczące nowotwory, monitoring i kontrola stanów chorobowych oraz usprawnienie procesu leczenia w oparciu o analizę danych,
- w obszarze informacji i wizualizacji: bezdotykowy interfejs komputerowy, systemy inteligentne oraz uniwersalny dostęp do informacji.

Realizacja regionalnej strategii „inteligentnej specjalizacji” opierać będzie się na przyciąganiu rozwiązań istotnych dla społeczności i biznesu w regionie, ale również eksporcie technologii generowanych w Małopolsce. W konsekwencji polityka regionu bazować będzie na kompleksowym podejściu: od kształcenia kadr poprzez działalność badawczo-wdrożeniową po budowanie systemu zachęt dla wzmacniania współpracy kluczowych uczestników regionalnego systemu innowacji. Wspomagającą rolę pełnić będzie kształtowana obecnie gospodarcza marka regionu, rozwijana dzięki aktywności wiodących instytucji wspierających rozwój gospodarczy województwa.

Kluczowe działania:

- 1.3.1 Zwiększenie zakresu i jakości kształcenia kadr nowoczesnej gospodarki w ramach kierunków priorytetowych dla rozwoju województwa, w tym związanych z technologiami kluczowymi dla specjalizacji regionalnej.
- 1.3.2 Rozwój systemu stypendialnego w powiązaniu z badaniami stosowanymi.
- 1.3.3 Wsparcie działalności badawczej ukierunkowanej na cele wdrożeniowe, komercjalizację oraz ochronę patentową.
- 1.3.4 Wdrożenie mechanizmów stymulujących współpracę przedsiębiorstw z jednostkami badawczo-rozwojowymi i uczelniami w zakresie transferu i absorpcji innowacji oraz nowych technologii.
- 1.3.5 Wsparcie działań związanych z praktycznym zastosowaniem kluczowych technologii, określających specjalizację regionu.
- 1.3.6 Wdrożenie mechanizmów wsparcia finansowego i doradczego dla identyfikowania, wytwarzania, dystrybucji i komercjalizacji małopolskich produktów oraz usług kreatywnych.
- 1.3.7 Aktywna promocja zewnętrzna Małopolski jako regionu wiedzy i kreatywności.

1.4 Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia

Strategia postępowania:

Strategia postępowania w obszarze rozwoju aktywności zawodowej i rynku pracy wspierać będzie działania zmierzające do modernizacji i rozwoju kształcenia zawodowego oraz wzrostu zatrudnienia.

Niezbędnym elementem strategii działania będzie wzmocnienie relacji i współpracy szkół ze środowiskiem pracy w celu zapewnienia możliwości kształcenia praktycznego i doskonalenia zawodowego. Służyć temu będzie inwestowanie w rozwój zawodowy nauczycieli-praktyków, doposażenie techniczno-dydaktyczne szkół i placówek oraz upowszechnianie i wdrażanie dobrych praktyk europejskich. Działania w tym zakresie będą odpowiadać na potrzebę modernizacji systemu szkolnictwa zawodowego tak, aby uczniowie opuszczający szkołę byli właściwie przygotowani do podejmowania pracy lub dalszego kształcenia.

Zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji zawodowej, z ukierunkowaniem na jej praktyczny wymiar będzie bezpośrednio korespondować ze zmieniającymi się wymogami rynku pracy oraz potrzebą tworzenia efektywnego systemu przechodzenia od edukacji do aktywności zawodowej.

Kluczowe działania:

- 1.4.1 Rozwój oferty edukacyjnej i jakości kształcenia zawodowego na poziomie średnim oraz wyższym – z uwzględnieniem potrzeb regionalnego rynku pracy.
- 1.4.2 Modernizacja i rozwój infrastruktury szkół oraz placówek oświatowych ze szczególnym uwzględnieniem bazy dydaktycznej i teleinformatycznej do praktycznej nauki zawodu.
- 1.4.3 Systemowe wsparcie kadr dla rozwoju szkolnictwa zawodowego.
- 1.4.4 Wdrożenie mechanizmów służących praktycznej nauce zawodu.
- 1.4.5 Poprawa jakości i efektywności usług w zakresie planowania i rozwoju kariery zawodowej oraz wspierania zatrudnienia.

1.5 Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości

Strategia postępowania:

Rozwojowi regionalnego rynku pracy towarzyszyć będzie poprawa warunków dla rozwoju małopolskiej przedsiębiorczości. Strategia postępowania w tym zakresie służyć będzie budowaniu aspiracji i postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców regionu, bazując na ich już obecnie wysokiej aktywności gospodarczej.

Regionalny model wspierania przedsiębiorczości opierać będzie się z jednej strony na szerokiej i łatwo dostępnej ofercie instrumentów zwrotnych, a z drugiej – na aktywnej, odpowiadającej rzeczywistym potrzebom przedsiębiorców – działalności instytucji otoczenia biznesu. Działania z tym związane będą odpowiadać na zdiagnozowaną sytuację, w której ponadprzeciętnej gęstości sieci instytucji otoczenia biznesu, oferujących usługi dla sektora MSP, nie towarzyszy koordynacja działań tych instytucji. Powoduje to, że ich oferta często nie jest dostosowana do potrzeb przedsiębiorców.

Atrakcyjną formułą współdziałania przedsiębiorców powinny stawać się w najbliższych latach powiązania kooperacyjne, rozumiane jako formalne skupiska typu klastrów oraz inicjatywy klastrowe. Formuła ta znajduje się już obecnie w sferze zainteresowania i planowanego wsparcia regionalnej polityki rozwoju klastrów. Celem strategii postępowania w tym zakresie będzie zatem wzmocnienie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez stymulowanie współpracy podmiotów w ramach określonego sektora.

Wzmacnianiu przedsiębiorczości służyć będzie także system efektywnych zachęt dla prowadzenia działalności gospodarczej. Wsparcie publiczne powinno służyć poszerzeniu ich rynków zbytu, uzyskiwaniu dostępu do nowych rozwiązań technologicznych oraz bardziej efektywnemu wykorzystywaniu zasobów.

Ważnym elementem strategii postępowania będą działania prowadzące do wzmacniania kapitału społecznego, który należy traktować jako istotny zasób prorozwojowy, szczególnie w procesie budowania sieciowych relacji w przestrzeni gospodarczej. Wysoki poziom kapitału społecznego jest warunkiem rozwoju nowoczesnej gospodarki regionalnej, opartej na współpracy i partnerstwie instytucji w ramach sektora publicznego oraz w relacjach administracji publicznej z sektorem prywatnym i społecznym. Budowanie kapitału społecznego będzie traktowane w kategoriach inwestowania w podstawy gospodarczego rozwoju regionu.

W ramach wzmacniania atrakcyjności gospodarczej regionu wdrożony zostanie skoordynowany system profesjonalnej obsługi inwestorów – zarówno prowadzących działalność w regionie, jak również zainteresowanych jej podjęciem. Ważnym elementem działań w tym zakresie będzie również promocja przedsiębiorczości oraz rozwijanie międzysektorowego partnerstwa na rzecz edukacji i promocji społecznej odpowiedzialności biznesu.

Kluczowe działania:

- 1.5.1 Rozwój oferty oraz poprawa dostępności zwrotnych instrumentów finansowania działalności przedsiębiorstw, w tym funduszy pożyczkowych i poręczeniowych.
- 1.5.2 Wzmacnianie potencjału oraz rozwój sieci instytucji otoczenia biznesu.
- 1.5.3 Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej.
- 1.5.4 Wdrożenie efektywnego modelu wsparcia powiązań kooperacyjnych, w tym klastrów.
- 1.5.5 Rozwój regionalnego systemu obsługi inwestycji oraz promocja przedsiębiorczości.
- 1.5.6 Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 1.** wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 1. *Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji,*
- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.*
- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 1.** zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.*

O B S Z A R 2

DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO

Cel strategiczny

*Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów
czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału
dziedzictwa regionalnego i kultury*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Pracujący (faktyczne miejsca pracy) wg sekcji, PKD 2007 Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	GUS (2009)	11 732	8 561	12 029	7 277	140 399	18 319	24 066
Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zakwaterowania zbiorowego (w tys. osób): • w tym turyści zagraniczni • w tym w Krakowie	GUS (2009), dane dla Krakowa: badanie MOT (2009)	1 457,3	1 610,7	1 802,4	923,7	19 353,7	2 720,6	3 793,7
		243,5	254,7	365,2	115,5	3 861,9	810,5	1 376,8
							1 247,2	1 652,2
Korzystający z obiektów kultury: • biblioteki publiczne (czytelnicy na 1000 mieszkańców), • teatry (widzowie na 1000 mieszkańców), • kina (widzowie na 1000 mieszkańców), • muzea (odwiedzający na 1000 mieszkańców)	GUS (2009)	163	140	178	164	172	203	192
		203	344	292	208	301	340	423
		1002	1284	1129	855	1022	1081	1 277
		326	805	461,8	275	556,6	1832	3 167
Wartość dodana brutto wg sekcji PKD 2004 Sekcja H Hotele i restauracje (w mln zł)	GUS (2008)	1 182	764	1 071	781	13 485	1 422	1 829,3

Kierunki polityki rozwoju

2.1 Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej

Strategia postępowania:

Rezultatem zaplanowanych oraz realizowanych działań powinno być przejście od pasywnej i biernej ochrony, polegającej głównie na działaniach konserwatorskich, do efektywnego i racjonalnego zarządzania kulturą, zasobami dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego. Konieczne jest zatem podejmowanie przedsięwzięć, których głównym celem będzie nie tylko kompleksowa ochrona i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego, ale również generowanie impulsów do dalszego ich rozwoju. Tak rozumiane działania powinny stanowić podstawę nowoczesnego modelu zarządzania kulturą, który umożliwi pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych Małopolski. W tym celu niezbędne jest wdrożenie mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy przy zachowaniu priorytetowej roli dziedzictwa regionalnego. Ponadto należy dążyć, przy jednoczesnym eksponowaniu ich autentyzmu, do nadania zabytkom nowych funkcji poprzez określenie i upowszechnienie nowoczesnego modelu „użytkowania zabytków”. Model taki będzie łączył ich ochronę, zwiększenie dostępności, poszukiwanie nowych form opieki nad zabytkami, ale również tworzył sprzyjające warunki dla rozwoju sektora przemysłów czasu wolnego.

Kluczowe działania:

Działania podejmowane w zakresie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym oraz ochrony i kształtowania krajobrazu:

- 2.1.1 Kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego.
- 2.1.2 Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków oraz przeciwdziałanie procesowi ich degradacji.
- 2.1.3 Ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek.
- 2.1.4 Ochrona tradycyjnej zabudowy regionalnej i układów ruralistycznych.
- 2.1.5 Powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia.
- 2.1.6 Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych.
- 2.1.7 Zachowanie i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego, w tym przywrócenie rzeczywistej wartości zniszczonym obiektom oraz ponowne określenie dla poszczególnych obiektów ich wartości zabytkowych, wskazanych do bezwzględnego zachowania.
- 2.1.8 Utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej.
- 2.1.9 Funkcjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, w tym rozwój partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego.
- 2.1.10 Badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- 2.1.11 Poprawa funkcjonowania instytucji opieki nad zabytkami.
- 2.1.12 Wdrożenie mechanizmów włączających wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy.
- 2.1.13 Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu.
- 2.1.14 Stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym.
- 2.1.15 Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

2.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego

Strategia postępowania:

Właściwe wykorzystanie zasobów dziedzictwa regionalnego, zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego, jest warunkiem wzmocnienia zewnętrznej konkurencyjności regionu oraz poprawy jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i spędzania czasu wolnego. Dzięki pełnemu wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury, możliwe będzie zapewnienie wysokiego udziału przemysłów czasu wolnego w gospodarczym rozwoju regionu.

Zrównoważony i kompleksowy rozwój turystyki w Małopolsce – w dobie powszechnego niemal dostępu do usług turystycznych i rosnącej roli tej dziedziny jako gałęzi gospodarki – to niezwykle istotne zadanie ze względu na ekonomiczny rozwój województwa. Jego realizacja wymaga zatem tworzenia przewagi konkurencyjnej poprzez rozwój i różnicowanie oferty opartej o pełną gamę małopolskich produktów turystycznych, stwarzającej nie tylko możliwość uprawiania różnych form turystyki, ale również wykorzystującej specyficzne walory poszczególnych części województwa. W związku z tym strategia postępowania powinna prowadzić do rozprowadzania ruchu turystycznego w regionie, przy jednoczesnym skoncentrowaniu wsparcia dla wykorzystania potencjałów miejsc o najcenniejszych walorach, mających największy udział w generowaniu dochodów z obsługi ruchu turystycznego.

Działania podejmowane w ramach realizacji kierunku polityki skoncentrowane zostaną na rozwijaniu infrastruktury – w powiązaniu ze standaryzacją, kategoryzacją oraz komercjalizacją usług, obejmujących tworzenie i efektywne wykorzystywanie regionalnych produktów.

Wspierane w ramach kierunku działania powinny bezpośrednio przyczyniać się do:

- podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu;
- zwiększenia potencjału rezydencjonalnego Małopolski;
- efektywnego wykorzystania istniejącej i projektowanej infrastruktury – poprzez zapewnienie jej wielofunkcyjnego charakteru np. w zakresie zbiorników wodnych, tras biegowych.

Kluczowe działania:

W ramach kierunku polityki wspierane będą w szczególności działania związane z rozwojem kierunków turystyki, wyznaczających przewagę konkurencyjną Małopolski:

- 2.2.1 Turystyka miejska i kulturowa,
- 2.2.2 Turystyka pielgrzymkowa,
- 2.2.3 Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna,
- 2.2.4 Turystyka uzdrowiskowa i prozdrowotna,
- 2.2.5 Turystyka na terenach wiejskich,
- 2.2.6 Turystyka biznesowa,
- 2.2.7 Turystyka przygraniczna.

2.3 Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego

Strategia postępowania:

W celu aktywnego wspierania rozwoju sektora czasu wolnego, koniecznym będzie stymulowanie aktywności mieszkańców dla pełnego i efektywnego wykorzystania potencjału sektora kultury oraz kreowanie oferty turystycznej, która przyczyni się do wzrostu przedsiębiorczości i wzmocnienia kapitału

społecznego w Małopolsce. Działania podejmowane w tym zakresie powinny koncentrować się na upowszechnieniu i profesjonalizacji kształcenia w dziedzinie szeroko pojętej kultury, dziedzictwa kulturowego oraz obsługi ruchu turystycznego. Ważnym elementem strategii postępowania będzie również mobilizowanie aktywności mieszkańców Małopolski w dziedzinie kultury fizycznej, sportu i rekreacji. Obszar ten wymaga intensywnych działań służących stworzeniu optymalnych warunków dla rozwoju sportu oraz różnorodnych form aktywności ruchowej.

Kluczowe działania:

- 2.3.1 Rozwój kształcenia oraz doskonalenia kadr w obszarze:
 - obsługi ruchu turystycznego,
 - rozwoju i upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji,
 - przemysłów kultury, animacji kultury oraz zarządzania kulturą i dziedzictwem kulturowym,
 - „zawodów ginących”.
- 2.3.2 Kształcenie i rozwijanie postaw oraz kompetencji w zakresie:
 - kultury, w tym odbioru sztuki, poprzez szkolne oraz pozaszkolne projekty edukacyjne i artystyczne, a także zwiększanie dostępności do wysokiej jakości oferty kulturalnej,
 - upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży.
- 2.3.3 Wdrożenie mechanizmów wsparcia dla rozwoju i upowszechnienia „zawodów ginących”.

2.4 Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego

Strategia postępowania:

Redefinicja miejsca kultury w strategii dla Małopolski prowadzi do osadzenia tego sektora w nurcie głównych obszarów decydujących o przewadze konkurencyjnej regionu. Oznacza to potrzebę bardziej dynamicznego i nowoczesnego podejścia do kreowania oferty przemysłów kultury, w tym kultury wysokiej. Dzięki temu możliwy będzie wzrost rozpoznawalności regionu jako miejsca zróżnicowanego kulturowo, o bogatej tradycji i silnej tożsamości, a zarazem nowoczesnego i otwartego w wymiarze społeczno-kulturalnym.

W tym kontekście wyjątkowego znaczenia nabiera potrzeba dynamicznego rozwoju turystyki pielgrzymkowej. Wykorzystanie potencjału licznych miejsc związanych z Błogosławionym Janem Pawłem II, jak również ośrodków kultu takich jak Kraków, Wadowice, czy Łagiewniki umożliwi nie tylko zdywersyfikowanie turystycznej oferty Małopolski, ale przede wszystkim przyczyni się do zwiększenia liczby przybywających turystów i pielgrzymów.

Niezwykle istotnym zadaniem będzie wzmocnianie świadomości społecznej w zakresie znaczenia harmonijnie kształtowanego krajobrazu kulturowego. Edukacja obywatelska będzie koncentrować się na budowaniu właściwych postaw społecznych wobec dziedzictwa kulturowego, ze względu na jego znaczenie dla przyszłych pokoleń, ale również aspekt ekonomiczny.

Konieczne jest wzmocnienie pozycji Małopolski jako regionalnej stolicy imprez sportowych, szczególnie zimowych. Pozytywną konsekwencją tego będzie zarówno dalsza popularyzacja sportu wśród Małopolan i zewnętrzna promocja unikalnych walorów regionu, jak również stworzenie zaplecza niezbędnego do pełnienia funkcji areny zawodów krajowych i międzynarodowych.

Niezbędne będzie także lepsze wykorzystanie, obecnie zbyt słabej, współpracy pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego. Realizowane działania powinny prowadzić do

wdrożenia skutecznych mechanizmów szczególnie w zakresie edukacji, promocji oraz kształtowania nawyków i potrzeb związanych z dziedzictwem regionalnym, estetyką otoczenia oraz ładem przestrzennym.

Kluczowe działania:

- 2.4.1 Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (zabytków oraz obiektów kultury współczesnej), a także podejmowanie działań na rzecz poprawy poziomu estetycznego otoczenia i ład przestrzennego.
- 2.4.2 Promocja na rzecz ochrony i wykorzystania dziedzictwa regionalnego dla rozwoju gospodarczego regionu oraz aktywizacji użytkowników do inwestowania we własne nieruchomości i adaptacji ich do nowych funkcji.
- 2.4.3 Aktywna i skuteczna promocja oraz wsparcie regionalnej oferty przemysłów czasu wolnego, w szczególności markowych produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych, w tym artystycznych i twórczych.
- 2.4.4 Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego poprzez promocję i informację o ofercie kulturalnej oraz zapewnianie jej dostępności i różnorodności.
- 2.4.5 Intensyfikacja współpracy pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego w zakresie edukacji, promocji oraz poprawy świadomości i postaw obywatelskich w odniesieniu do dziedzictwa regionalnego.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 2.** wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 1. *Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji,*
- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 2.** zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.*

O B S Z A R 3

INFRASTRUKTURA DLA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ

Cel strategiczny

Wysoka zewnętrzna i wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu dla konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Liczba pasażerów komunikacji miejskiej (mln os.): - Krakowa - Tarnowa - Nowego Sącza	GUS (2009) MPK (Tarnów, Nowy Sącz) (2009)	Poznań 220	Gdańsk 323,3	Wrocław 386	Łódź 189,9	3 779	338 14,7 12,529	352,08 15,750 14,174
Przewozy pasażerów komunikacją regionalną (mln os.): - Transport kolejowy - Transport zbiorowy samochodowy (bez komunikacji miejskiej) - komunikacja miejska	PKP (2005) GUS (2009)	21,75 45,778 270	50,605 36,817 291	13,339 59,131 230	8,785 34,141 192	243,439 612,875 3 779	11,768 32,887 371	12,863 23,613 619,200
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: - 60 minut - 90 minut - 120 minut dojazdu do Krakowa (z wyłączeniem mieszkańców miasta Krakowa) - dostępność drogowa - dostępność kolejowa	UMWM (2011)						42,0 63,8 91,2 18,1 33,8 46,1	48,8 83,9 99,3 29,3 38,1 52,1
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: - 60 minut - 90 minut	UMWM (2011)						13,5 29,6 75,0	22,7 83,6 98,2

- 120 minut dojazdu do Tarnowa (z wyłączeniem mieszkańców miasta Tarnowa) - dostępność drogowa - dostępność kolejowa							9,8 35,6 47,1	33,3 45,6 57,5
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: - 60 minut - 90 minut - 120 minut dojazdu do Nowego Sącza (z wyłączeniem mieszkańców miasta Nowy Sącz) - dostępność drogowa - dostępność kolejowa	UMWM (2011)						14,1 34,2 74,3 4,3 8,1 14,2	19,9 72,4 97,6 4,5 8,3 15,2
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: - 60 minut - 90 minut - 120 minut dojazdu do Nowego Targu (z wyłączeniem mieszkańców miasta Nowy Targ) - dostępność drogowa - dostępność kolejowa	UMWM (2011)						12,1 54,8 80,6 3,8 5,6 6,9	14,3 64,4 93,9 3,8 5,7 7,0
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: - 60 minut - 90 minut - 120 minut dojazdu do Trzebini (z wyłączeniem mieszkańców miasta Trzebini) - dostępność drogowa - dostępność kolejowa	UMWM (2011)						49,3 65,3 82,3 29,9 36,6 43,6	52,9 74,0 94,7 36,4 48,4 55,6
Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Katowic	IGiPZ (2008)						82	44
Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Warszawy	IGiPZ (2008)						180	116,6
Ruch pasażerów w MPL Kraków – Balice (mln os.)	ULC (2010)	Poznań-Ławica 1,384	Gdańsk-Rębiechowo 2,210	Wrocław-Strachowice 1,598	Łódź-Lublinek 0,413	20,469	2,839	5,769
Udział przedsiębiorstw: - posiadających dostęp do Internetu - łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe	GUS (2010)	95,0 68,4	96,5 70,6	96,1 73,1	96,6 66,1	95,8 69,0	95,7 68,0	99 99
Udział gospodarstw domowych: - posiadających dostęp do Internetu - łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe	GUS (2010)	59,4 49,3	64,3 35,6	59,3 44,2	52,3 33,1	59,6 43,3	63,6 40,4	90 90

Kierunki polityki rozwoju

3.1 Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej

Strategia postępowania:

Rozwój Krakowa, jako węzła międzynarodowej sieci transportowej oznacza w szczególności konieczność zapewnienia bezpośredniego dostępu do kolei dużych prędkości, pozwalających na wydajne skrócenie czasu przejazdu pomiędzy wieloma miastami wojewódzkimi w Polsce, a w przyszłości także skrócenie dystansu wobec miast europejskich. W dalszej perspektywie oznacza to budowę zdolności regionu do intensyfikacji wymiany międzynarodowej, w powiązaniu z bezpośrednią obecnością w przestrzeni międzynarodowej. Ważnym aspektem zewnętrznej dostępności Krakowa i regionu jest również bezpośrednie sąsiedztwo głównych szlaków drogowych, w tym międzynarodowych szlaków sieci TEN-T – nie tylko na linii wschód-zachód, ale również na osi północ-południe. Podniesienie standardu drogi krajowej nr 7 do standardu drogi ekspresowej oraz włączenie jej przebiegu na południe od Warszawy do sieci TEN-T nie tylko usprawni powiązania międzyregionalne, ale przede wszystkim pozytywnie wpłynie na ruch o charakterze tranzytowym w województwie małopolskim poprzez skrócenie czasu podróży, poprawę płynności ruchu i jego średnich prędkości. W efekcie powstanie spójny ciąg komunikacyjny na linii północ-południe, biegnący przez terytorium pięciu województw, łączący nadbałtyckie porty z obszarami podgórskimi i przejściem granicznym ze Słowacją, otwierając tym samym drogę na południe Europy, a na północy do krajów skandynawskich, nadbałtyckich, a także Obwodu Kaliningradzkiego. Istotnym elementem sieci połączeń transportowych, usprawniającym komunikację pomiędzy Małopolską i województwem śląskim, powinna stać się Beskidzka Droga Integracyjna.

Biorąc pod uwagę znaczenie transportu lotniczego, jako czynnika stymulującego rozwój gospodarczy, konieczna jest systematyczna rozbudowa i rozwój lotniska Kraków-Balice, a więc docelowo stworzenie nowoczesnego portu lotniczego o randze europejskiej, powiązanego z otoczeniem zewnętrznym w ramach sprawnego układu komunikacyjnego. Jedynie pod takim warunkiem transport ten będzie pełnił rolę czynnika katalizującego rozwój nowoczesnej gospodarki regionalnej.

Kluczowe działania:

- 3.1.1 Poprawa dostępności kolejowej Krakowa w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym, z uwzględnieniem przebiegu przez Kraków, na linii północ-południe, nowego korytarza kolejowej sieci TEN-T, w tym włączenie do sieci kolei dużych prędkości poprzez przedłużenie lub wyznaczenie nowej linii kolejowej do Krakowa w ramach Centralnej Magistrali Kolejowej (CMK).
- 3.1.2 Kontynuacja rozwoju Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice wraz z poprawą jego dostępności transportowej.
- 3.1.3 Skoncentrowanie wokół Krakowa sieci głównych szlaków drogowych, w tym o znaczeniu międzynarodowym, z uwzględnieniem przebiegu przez Kraków, na linii północ-południe, nowego korytarza drogowego sieci TEN-T (w ciągu drogi krajowej S7).
- 3.1.4 Usprawnienie połączeń komunikacyjnych Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego z Konurbacją Górnośląską – przy uwzględnieniu skoordynowanej i partnerskiej współpracy samorządów regionalnych oraz miejskich w obszarze rozwoju zintegrowanego systemu transportowego.
- 3.1.5 Rozwój zintegrowanego transportu w ramach aglomeracji krakowskiej – transport aglomeracyjny, tworzony przede wszystkim w oparciu o szybką kolej aglomeracyjną, premetro/metro, szybki tramwaj.

3.2 Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych

Strategia postępowania:

Podniesienie Krakowa do rangi węzła międzynarodowej sieci transportowej pozwoli wzmocnić jego funkcje metropolitalne, tworząc warunki dla wykorzystania generowanych procesów rozwojowych przez pozostałą część województwa, także poprzez ich rozprzestrzenianie za pośrednictwem rozwiniętego systemu subregionalnych węzłów transportowych. Należy podkreślić, że ośrodki rozwoju, funkcjonujące na poziomie subregionalnym stanowią główne centra życia gospodarczego oraz społeczno-kulturalnego w województwie. Dlatego właśnie powinny one pełnić również funkcję ośrodków, zapewniających transmisję impulsów rozwojowych na poziom lokalny. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych, sprawnie i efektywnie rozprowadzających komunikację w obszarze swojego oddziaływania, na bazie połączeń z Krakowem oraz między sobą i z sąsiednimi regionami (także zlokalizowanymi poza granicami Polski), pozwoli na stworzenie warunków dla pełniejszego wykorzystania lokalnych potencjałów i zwiększania mobilności mieszkańców. Będzie to możliwe dzięki eliminacji barier przestrzennych w wyborze miejsca nauki, pracy czy zamieszkania oraz poprawie terytorialnych standardów dostępności do usług publicznych. Główną rolę wśród potencjalnych węzłów transportowych o charakterze subregionalnym odgrywać będą: Tarnów, Nowy Sącz oraz Nowy Targ.

Budowa efektywnego systemu połączeń pomiędzy głównymi ośrodkami gospodarczymi Małopolski stanowi istotny wkład w tworzenie warunków do budowy centrów logistycznych oraz rozwoju transportu kombinowanego/intermodalnego, pozwalających efektywniej wykorzystywać dostępne zasoby transportowe, w tym transport rzeczny. Potencjalną szansą dla regionu są niewykorzystywane dotychczas możliwości, jakie niesie ze sobą, również w obszarze turystyki, rozwój śródlądowego transportu wodnego, w oparciu o przebiegający przez obszar Małopolski szlak górnej Wisły. Dlatego też niezbędne jest podjęcie działań, mających na celu rewitalizację funkcji – gospodarczej, społecznej oraz ekologicznej – Wisły w Małopolsce, w tym m.in. działań obejmujących modernizację i rozbudowę skanalizowanego odcinka drogi górnej Wisły wraz z podjęciem współpracy w zakresie działań na rzecz jej włączenia do europejskiego systemu sieci dróg wodnych.

Budowa efektywnych układów transportowych powinna uwzględniać nie tylko poprawę ich jakości i sprawności, ale również ekologiczności. Dotyczy to w szczególności transportu w miastach. Dlatego też konieczne staje się tworzenie warunków sprzyjających korzystaniu z rozwiązań ekologicznych w transporcie oraz ich promowanie.

Kluczowe działania:

- 3.2.1 Tworzenie sieci sprawnych połączeń kolejowych i drogowych wokół głównych miast regionu, jako subregionalnych węzłów transportowych, sprzyjających procesom rozwojowym.
- 3.2.2 Tworzenie sprawnych połączeń kolejowych i drogowych pomiędzy subregionalnymi węzłami transportowymi oraz zwiększanie ich dostępności zewnętrznej (w tym powiązań z sąsiednimi regionami) i wewnętrznej, w obrębie obszarów ich oddziaływania.
- 3.2.3 Budowa obwodnic/obejść miast i miejscowości dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego.
- 3.2.4 Rozwój sieci lądowisk lokalnych, w tym lotnisk „biznesowych”.
- 3.2.5 Tworzenie warunków dla rozwoju centrów logistycznych oraz transportu kombinowanego/intermodalnego.
- 3.2.6 Odtworzenie i rozbudowa funkcji transportowych szlaków wodnych Małopolski, w szczególności drogi wodnej Górnej Wisły.
- 3.2.7 Wspieranie warunków dla rozwoju transportu ekologicznego.

3.3 Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie

Strategia postępowania:

W perspektywie 2020 roku strategia postępowania wspierać będzie dalsze inwestycje drogowe oraz kolejowe, wzmocnione rozwiązaniami systemowymi z zakresu organizacji transportu, które w zasadniczym stopniu przyczynią się do poprawy wewnętrznej dostępności komunikacyjnej Małopolski. Jedną z najważniejszych i najbardziej oczekiwanych inwestycji kolejowych w Małopolsce jest budowa nowej linii kolejowej Podłęże – Piekiełko wraz z modernizacją istniejących linii Nowy Sącz – Muszyna (C30/1) – granica polsko-słowacka i Piekiełko – Nowy Targ – Zakopane, pozwalającą na uzyskanie prędkości co najmniej 120 km/h.

Wewnętrzna dostępność komunikacyjna opiera się nie tylko na rozwoju sieci dróg lokalnych i regionalnych, wykorzystaniu potencjału transportu szynowego, ale także obejmuje rozwój nowoczesnego, sprawnego i przyjaznego pasażerom transportu publicznego, również z wykorzystaniem inteligentnych systemów zarządzania.

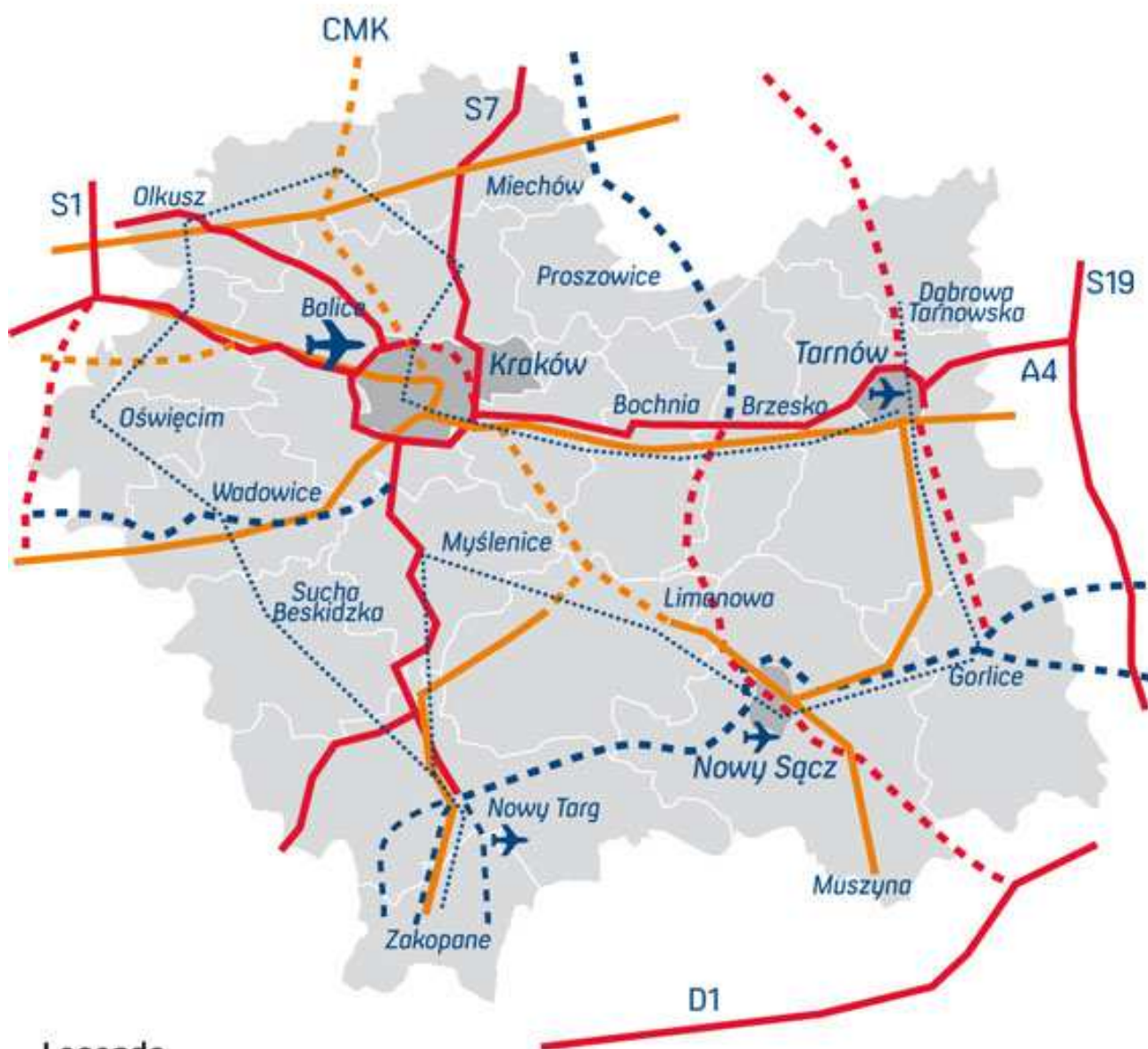
Kluczowe działania:

- 3.3.1 Budowa nowych oraz rozbudowa istniejących szlaków kolejowych (w tym również turystycznych tras kolejowych) i drogowych służących efektywnemu skomunikowaniu obszarów o najniższej dostępności w regionie z Krakowem, subregionalnymi węzłami transportowymi oraz sąsiednimi regionami, ze szczególnym uwzględnieniem polsko-słowackiej strefy przygranicznej, także pod kątem zwiększania bezpieczeństwa ruchu.
- 3.3.2 Kreowanie efektywnych połączeń transportowych miasto-wieś w celu zwiększenia mobilności mieszkających poza obszarami miejskimi oraz mieszkańców obszarów peryferyjnych województwa.

Działania prowadzone w obszarze transportu powinny zostać ukierunkowane na tworzenie spójnego, zrównoważonego systemu transportowego, posiadającego walor przyjazności dla użytkowników, a jednocześnie tworzącego warunki sprzyjające procesom rozwojowym jak i przyczyniającego się do ograniczania negatywnego wpływu na środowisko naturalne.

Koncepcję docelowego układu głównych szlaków komunikacyjnych Małopolski z uwzględnieniem elementów, których realizacja wykracza poza rok 2020, prezentuje poniższa rycina.

Rysunek 5. Schemat koncepcji docelowego układu transportowego w Małopolsce w perspektywie 2030 roku

Legenda

- główny układ drogowy - istniejący i w budowie
- - - uzupełnienie istniejącego i budowanego układu drogowego (koncepcja dróg ekspresowych)
- - - uzupełnienie istniejącego i budowanego układu drogowego (koncepcja dróg krajowych i regionalnych)
- istniejące, główne powiązania kolejowe
- - - uzupełnienie istniejącego układu kolejowego (koncepcja)
- sieć szerokopasmowa
- ✈ lądowiska, w tym biznesowe

Źródło: Opracowanie własne.

3.4 Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportu

Strategia postępowania:

Wobec długofalowych wyzwań komunikacyjnych związanych z rozwojem regionalnym, samorząd województwa prowadzić będzie aktywne rzecznictwo interesów na rzecz zmian w systemie prawnym – w celu zwiększenia wpływu regionów na realizowane inwestycje oraz ich hierarchię. Działania władz regionalnych powinny prowadzić w szczególności do przekształceń systemowych, obejmujących zmiany w sposobie zarządzania drogami, w tym zarządzania głównymi szlakami komunikacyjnymi na poziomie regionu (także, jako zadanie zlecone) oraz zmiany w systemie kategoryzacji dróg.

W ramach analizy głównych sił wspomagających realizację założonego celu strategicznego należy wskazać przede wszystkim na podejmowane próby tworzenia płaszczyzny dla szerokiej współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi poszczególnych szczebli i administracją rządową, poparte aktywnym poszukiwaniem rozwiązań optymalizujących układ transportowy Małopolski oraz źródeł ich finansowania. Czynniki hamujące to przede wszystkim ograniczenia finansowe, potęgowane wysokimi kosztami realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych. Nie bez znaczenia pozostaje w wielu przypadkach spowalniający wpływ uwarunkowań formalnoprawnych oraz negatywne postawy społeczne wyrażające brak poparcia mieszkańców dla istotnych inwestycji regionalnych.

Kluczowe działania:

- 3.4.1 Wsparcie procesów efektywnej integracji systemów transportowych, ze szczególnym uwzględnieniem roli transportu zbiorowego oraz rozwoju transportu zrównoważonego, przede wszystkim na obszarach o unikalnych walorach turystyczno-uzdrowiskowych.
- 3.4.2 Wsparcie właściwej organizacji sprawnych systemów transportu zbiorowego, ze szczególnym uwzględnieniem miast posiadających systemy komunikacji publicznej.
- 3.4.3 Tworzenie warunków dla spójności sieci miejskiej poprzez rozwiązania w zakresie transportu (w tym również infrastruktury rowerowej oraz parkingów działających w systemie „parkuj i jedź”) oraz wzmacniania komunikacji zbiorowej.
- 3.4.4 Wspieranie nowoczesnych technik zarządzania i utrzymania szlaków komunikacyjnych, w tym wdrażanie technologii i rozwiązań optymalizujących czas przejazdu, poprawiających bezpieczeństwo użytkowników.
- 3.4.5 Aktywne rzecznictwo interesów na rzecz zmian w systemie prawnym dla zwiększenia wpływu województwa na kształtowanie regionalnej polityki transportowej.

3.5 Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego

Strategia postępowania:

Należy brać pod uwagę problem „wykluczenia cyfrowego” znacznej grupy mieszkańców Małopolski oraz nowe wyzwania, wynikające z konieczności wzmocnienia małopolskich przedsiębiorstw wykorzystujących rozwiązania teleinformatyczne. Infrastruktura informatyczna ma znaczący udział w poprawie jakości życia mieszkańców oraz poprawie konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej województwa. Rozwój regionalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, w celu włączenia Małopolski do Jednolitej Europejskiej Przestrzeni Informacyjnej, obejmie przede wszystkim działania związane z budową i modernizacją regionalnych bezpiecznych sieci szerokopasmowych w województwie, zwłaszcza na obszarach objętych wykluczeniem cyfrowym.

Kluczowe działania:

- 3.5.1 Rozwój regionalnej sieci szerokopasmowej, szczególnie na obszarach wykluczenia cyfrowego.
- 3.5.2 Rozwój nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej oraz interoperacyjnych platform cyfrowych – wspierających funkcjonowanie instytucji publicznych.
- 3.5.3 Rozwój infrastruktury teleinformatycznej – wspierającej rozwój mieszkańców i przedsiębiorstw.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 3**, wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 1. *Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji,*
- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,*
- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 3**, zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,*
- Celu 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.*

O B S Z A R 4

KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE SUBREGIONY

Cel strategiczny

*Silna pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru
Metropolitalnego w przestrzeni europejskiej oraz wzrost potencjału
ekonomicznego subregionów w wymiarze regionalnym i krajowym*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Napływ niepublicznych inwestycji zagranicznych i polskich per capita w zł (NUTS3) Kraków Krakowski Nowo Sąddecki Tarnowski Oświęcimski	GUS (2008)	31 336,99	29 487,47	36 432,69	27 613,23	31 337, 26	24 242,59	45 493,62
							52 628,21	86 193,24
							13 870,09	41 570,86
							11 638,46	32 367,62
							16 777,11	24 616,6
							21 845,73	31 464,2
Wyniki egzaminów na zakończenie szkoły podstawowej, testów gimnazjalnych i egzaminów maturalnych	OKE (2009)	55 56,7 79	56 56,3 80	56 56,3 79	57 57,8 81	56 57,7 78	58 59,8 83	70 64,6 83,3

Ponadto zakłada się, że w perspektywie 2020 wartości wskazanych poniżej wskaźników – dla wszystkich wymienionych miast – ulegną pozytywnej zmianie, tj. nastąpi wzrost rangi lub wzrost wartości tych zmiennych.

Nazwa wskaźnika syntetycznego*	Kraków	Tarnów	Nowy Sącz	Nowy Targ	Oświęcim / Chrzanów/ Olkusz
Ranga	skala 1 -7, gdzie: 1 – oznacza rangę najwyższą, 7 – oznacza rangę najniższą				
Poziom rozwoju gospodarczego (2008)	1	3	3	3	3 / 3 / 4
Dynamika rozwoju gospodarczego (1999, 2008)	2	5	5	6	6 / 5 / 5
Siła rynku pracy (2008)	2	3	3	3	3 / 4 / 5
Jakość kapitału ludzkiego (2008)	1	1	1	2	3 / 1 / 2
Wielkość miast	> 500 tys.	50-500 tys.		20-50 tys.	
Zmiana poziomu życia (1999, 2008)	17,20	3,05	5,94	- 1,89	4,86 / 3,42 / 6,56
Zmiana poziomu usług publicznych (1999**, 2008)	9,54	3,62	2,79	- 5,02	5,12 / 1,42 / 4,24

* Opis elementów składowych uwzględnionych w budowie wskaźników syntetycznych zawarty został w: *Badanie funkcji, potencjałów i trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej UMWM, w ramach Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków 2010. W nawiasach podane zostały okresy badane w ramach danego wskaźnika.

** Dla niektórych wskaźników częściowych składających się na wskaźnik syntetyczny, z uwagi na brak danych dla 1999 roku zastosowano dane za lata późniejsze.

Punktem wyjścia dla strategii postępowania, służącej optymalnemu wykorzystaniu zróżnicowanych przestrzennie potencjałów Małopolski, jest właściwe zidentyfikowanie i zdiagnozowanie roli subregionów. Uwzględniając wyniki prac analitycznych oraz konsultacji społecznych prowadzonych w związku z aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa, należy przyjąć, że w Małopolsce mamy do czynienia z trzema typami subregionów, tj.:

- **Krakowski Obszar Metropolitalny**, rozumiany jako funkcjonalny obszar integracji przestrzennej, z węzłowym, monocentrycznym rdzeniem oraz powiązaną z nim strefą przyległą, którego funkcje należy rozwijać w wymiarze europejskim, krajowym i regionalnym;
- funkcjonalne obszary integracji przestrzennej o znaczeniu regionalnym, z węzłowymi ośrodkami monocentrycznymi oraz dowiązanymi do nich strefami przyległymi. W tej grupie wskazać należy **subregion tarnowski** oraz **subregion sądecki**;
- obszary funkcjonalne z ośrodkami policentrycznymi, które nie mają charakteru węzłowego, jednak posiadają wyraźne cechy strukturalnego podobieństwa i podlegają oddziaływaniu procesów, które w szczególnie sposób determinują ich rozwój. Do tej grupy zaliczają się subregion **podhalański** oraz **Małopolska Zachodnia**.

Mając na uwadze zależności formalne pomiędzy strategicznymi dokumentami samorządu województwa oraz ich relacje z dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym, przyjmuje się, iż delimitacja przestrzenna obszaru metropolitalnego oraz pozostałych subregionów przeprowadzona zostanie w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, z uwzględnieniem wymogów Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

W horyzoncie najbliższej dekady polityka regionalna opierać się będzie na przestrzennym różnicowaniu wsparcia subregionów, które ze względu na uwarunkowania i potrzeby rozwojowe dysponują potencjałem klasyfikującym je jako ważne obszary wzrostu. Interwencja w tych obszarach koncentrować się będzie na priorytetowych dla nich programach i przedsięwzięciach, dzięki którym możliwe będzie nie tylko wykorzystanie ich kluczowych zasobów, ale również niwelowanie barier ograniczających szanse rozwoju. Terytorializacja interwencji publicznej służyć będzie wzmocnieniu różnorodności oraz komplementarności subregionów.

Czynnikiem decydującym o powodzeniu strategii rozwoju poszczególnych subregionów będzie wspólnie podzielana świadomość wielostronnych korzyści – w ramach partnerstwa publiczno-publicznego oraz publiczno-prywatnego na rzecz kluczowych inwestycji, zarówno metropolitalnych, jak i subregionalnych. W szczególności sposób traktowane będzie zabieganie o wdrożenie efektywnych instrumentów zarządzania obszarami funkcjonalnymi, które stymulować powinny wspólną aktywność i współpracę na rzecz rozwoju subregionów.

Kierunki polityki rozwoju

4.1 Rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

Strategia postępowania:

Ważnym rezultatem przeprowadzonej identyfikacji subregionów jest potwierdzenie hierarchii głównych ośrodków miejskich w regionie. Kraków jest ośrodkiem o znaczeniu ponadregionalnym, który zasięgiem swojego oddziaływania obejmuje całe województwo, a w szczególności obszar metropolitalny. Potencjał turystyczno-kulturowy oraz intelektualny, bogata oferta edukacyjna, atrakcyjne położenie na przecięciu międzynarodowych szlaków transportowych, dynamicznie rozwijająca się branża technologii informacyjnych oraz sektor usług to główne atuty stolicy, a zarazem centrum administracyjnego regionu. Kraków koncentruje również unikalne funkcje symboliczne – niewątpliwie jedne z najważniejszych w skali kraju. W wymiarze przestrzennym obszar metropolitalny Krakowa rozciąga się od Bochni po Wadowice na osi wschód-zachód oraz od Miechowa po cały powiat myślenicki na osi północ-południe.

W perspektywie 2020 roku, dzięki partnerskiemu współdziałaniu samorządów: metropolitalnych i regionalnych, Kraków powinien wzmocnić pozycję stolicy silnego obszaru, który wraz z Konurbacją Górnośląską, współtworzyć będzie europol – konkurencyjny i wyspecjalizowany obszar gospodarczy, włączony w obieg przestrzeni europejskiej i globalnej. Warunkiem skuteczności tych działań będzie zarówno zdolność do zbudowania szerokiego porozumienia na rzecz rozwoju obszaru metropolitalnego, jak i równoważenie tego rozwoju, dzięki partnerskiej współpracy samorządów terytorialnych. Czynnikiem sprzyjającym osiągnięcia stanu docelowego będzie rozwinięta marka Krakowa – jako stolicy nowoczesnej gospodarki, nauki i kultury.

Działania realizowane w ramach kierunku polityki służyć będą rozwojowi lub wzmocnieniu funkcji Krakowa, decydujących o uzyskaniu silnej pozycji konkurencyjnej w wymiarze europejskim i krajowym oraz dynamizowania procesów rozwojowych w obrębie województwa i obszaru metropolitalnego.

Kluczowe działania:

Najważniejsze działania:

- 4.1.1 Rozwój funkcji Krakowa jako ważnego węzła wiedzy i innowacji w europejskiej przestrzeni badawczo-rozwojowej poprzez:
 - rozbudowę infrastruktury edukacyjnej, naukowej i badawczej,
 - rozbudowę infrastruktury niezbędnej dla rozwoju dziedzin perspektywicznej przewagi technologicznej Krakowa, tj. *life science*, czysta energia, technologie informacyjne i komunikacyjne oraz multimedia,
 - rozwój współpracy z Warszawą w ramach węzłowej metropolii sieciowej.
- 4.1.2 Realizacja inwestycji niezbędnych dla uzupełnienia funkcji metropolitalnych Krakowa – zapewniających świadczenie usług wyższego rzędu w zakresie:
 - infrastruktury kongresowej oraz widowiskowo-sportowej,
 - infrastruktury kultury,
 - infrastruktury ochrony zdrowia, poprzez:
 - rozwój w Krakowie:
 - świadczeń w zakresie kardiologii,
 - centrum onkologicznego,
 - psychiatrii,

- pediatrii, w szczególności specjalistycznej,
 - ratownictwa medycznego oraz centrum leczenia wielonarządowych urazów, zatruc i oparzeń,
 - ośrodka neurologii inwazyjnej,
 - geriatry – centrum leczenia chorób wieku podeszłego,
- rozwój w subregionie ośrodka medycyny doświadczalnej i szkoleniowej.

4.1.3 Wykreowanie i rozwój makroregionalnego obszaru współpracy Krakowsko-Górnośląskiej, przy szczególnym uwzględnieniu realizacji działań w następującym zakresie:

- intensyfikacja współpracy w zakresie przemysłów opartych na wiedzy, w tym rozwój węzła wiedzy i innowacji,
- określenie kierunków rozwoju makroregionalnego rynku pracy,
- przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej oraz jej promocja zewnętrzna,
- określenie wspólnej oferty usług czasu wolnego, opartej na zróżnicowanych i komplementarnych produktach sektora kultury oraz turystyki:
 - kulturowej,
 - pielgrzymkowej,
 - aktywnej, specjalistycznej i rekreacyjnej,
 - biznesowej.

4.1.4 Dynamizowanie rozwoju Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego poprzez:

- uzgodnienie wspólnej strategii przyciągania, lokowania i obsługi inwestycji w obrębie obszaru metropolitalnego, w powiązaniu z tworzeniem i rozwojem stref aktywności gospodarczej,
- wzmacnianie funkcji rezydencjonalnej obszaru metropolitalnego poprzez wdrożenie mechanizmów regulujących proces suburbanizacji.

4.2 Rozwój subregionu tarnowskiego

Strategia postępowania:

Sukces rozwojowy Małopolski zależy w dużej mierze od zdolności pełnienia przez ośrodki o znaczeniu regionalnym roli węzłowych centrów wzrostu, świadczących usługi publiczne wyższego rzędu w skali subregionalnej. Wzmacnianie funkcji Tarnowa, jako drugiego pod względem potencjału ludnościowego ośrodka w regionie, będzie podstawową osią strategii postępowania ukierunkowanej na rozwój subregionu tarnowskiego. Obecnie już profil wschodniej część Małopolski zdominowany jest korzystnymi procesami gospodarczymi koncentrującymi się wokół Tarnowa, tj. rosnącym znaczeniem działalności usługowej oraz dużą aktywnością w zakresie przedsiębiorczości. Wzrasta również znaczenie miasta jako ośrodka akademickiego.

Ważnym atutem rozwojowym Tarnowa są korzyści wynikające z położenia przy głównej osi rozwojowej południowej Polski, zwłaszcza po przedłużeniu autostrady A4 w kierunku wschodnim. Silniejsze są w tym subregionie także powiązania wewnętrzne, przy czym pozytywne tendencje rozwojowe zachodzą głównie w kształtującej się strefie podmiejskiej Tarnowa.

Pozycja rozwojowa subregionu będzie zatem wzmacniana poprzez poprawę kondycji rozwojowej Tarnowa, ale i jego obszaru funkcjonalnego. Pozwoli to na efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego subregionu. Przestrzeń wokół korytarza transportowego zostanie efektywnie zagospodarowana na potrzeby nowych inwestycji. Z kolei sam Tarnów, który już obecnie pełni niektóre funkcje o zasięgu regionalnym, zapewnić będzie w większym zakresie świadczenie usług publicznych

wyższego rzędu dla mieszkańców wschodniej części regionu. Działania w tym zakresie przyczynią się do zwiększenia aktywności gospodarczej i poprawy jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych subregionu z Krakowem oraz ośrodkami granicznymi województwa podkarpackiego. Należy podkreślić, że Tarnów pełni rolę ośrodka subregionalnego wobec znacznej części powiatu dębickiego oraz części powiatu mieleckiego.

Działania realizowane w ramach kierunku polityki służyć będą rozwojowi subregionu tarnowskiego, w tym wzmocnieniu jego funkcji rezydencjonalnej – poprzez lepsze wykorzystanie potencjałów decydujących o jego przewadze konkurencyjnej oraz niwelowanie barier rozwojowych.

Kluczowe działania:

Najważniejsze działania obejmować będą:

- 4.2.1 Wzmocnienie funkcji Tarnowa, jako subregionalnego ośrodka usług publicznych, w szczególności usług wyższego rzędu świadczonych w obszarze:
- edukacji i nauki, poprzez dalszy rozwój ośrodka akademickiego w Tarnowie,
 - ochrony zdrowia, poprzez rozwój lecznictwa w zakresie kardiologii, onkologii, psychiatrii, leczenia udarów oraz geriatrii,
 - kultury.
- 4.2.2 Rozwój potencjału gospodarczego subregionu tarnowskiego poprzez:
- tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej, z uwzględnieniem korzyści lokalizacyjnych związanych z usytuowaniem wzdłuż korytarza autostradowego,
 - wsparcie działań związanych z wykorzystaniem potencjału przemysłowego subregionu, szczególnie przemysłu chemicznego,
 - rozwój współpracy subregionalnej z przygranicznymi ośrodkami województwa podkarpackiego: Mielcem, Dębicą i Jasłem.

4.3 Rozwój subregionu sądeckiego

Strategia postępowania:

Główną osią strategii rozwoju subregionu będzie wykorzystanie naturalnych przewag konkurencyjnych Sądecczyzny – w wymiarze krajowym, ale i międzynarodowym. Warunki naturalne, baza noclegowa oraz potencjał w zakresie działalności związanej z turystyką, sportem i ochroną zdrowia tworzą unikalne szanse dla gospodarczego rozwoju subregionu. Dzięki temu Sądecczyzna powinna stać się jednym z ważnych miejsc na mapie organizacji spotkań i wydarzeń o znaczeniu ponadregionalnym. Jednocześnie właściwe wykorzystanie wysokich walorów naturalnych subregionu umożliwi wzmocnienie jego funkcji uzdrowiskowo – leczniczych.

Nowy Sącz stanowi trzeci co do wielkości ośrodek rozwoju w regionie, który powinien zapewniać świadczenie usług publicznych wyższego rzędu w skali subregionalnej. Wzmacnianie funkcji tego miasta będzie zatem główną osią strategii postępowania ukierunkowanej na rozwój subregionu sądeckiego. W Małopolsce południowo-wschodniej tradycyjnie dominują powiaty o charakterze rolniczym. Atutem słabo skomunikowanego z Krakowem i resztą kraju Nowego Sącza jest jednak prognozowany, znaczący wzrost ludnościowy oraz możliwości rozwoju działalności związanych z obsługą ruchu turystycznego i uzdrowiskowego. Miasto staje się w ostatnich latach również ważnym ośrodkiem akademickim. Wzmocnienie funkcji Nowego Sącza zapewni lepszą dostępność usług publicznych wyższego rzędu dla mieszkańców południowo-wschodniej części regionu. Działania w tym zakresie przyczynią się do

zwiększenia aktywności mieszkańców oraz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych subregionu z Krakowem oraz ośrodkami granicznymi na Słowacji.

Pozycja rozwojowa subregionu będzie zatem wzmocniana poprzez poprawę kondycji rozwojowej Nowego Sącza, ale również otaczającego ten ośrodek obszaru funkcjonalnego. Dzięki lepszemu powiązaniu ośrodka sądeckiego z jego zapleczem nastąpi efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego subregionu. Natomiast w wyniku interwencji realizowanej w celu poprawy dostępności komunikacyjnej, uruchomione zostaną nowe możliwości rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy, bazujące na funkcji rekreacyjnej – szczególnie w oparciu o potencjał turystyczny Beskidów oraz Doliny Dunajca i Popradu. Wykorzystując wysokie walory naturalne, subregion sądecki powinien stać się jednym z dwóch głównych obszarów rozwoju sportów letnich i zimowych, w tym wyczynowych.

Działania realizowane w ramach kierunku polityki służyć będą rozwojowi subregionu sądeckiego, w tym wzmocnieniu jego funkcji rezydencjonalnej – poprzez lepsze wykorzystanie potencjałów decydujących o jego przewadze konkurencyjnej oraz niwelowanie barier rozwojowych.

Kluczowe działania:

Najważniejsze działania obejmować będą:

- 4.3.1 Wzmocnienie funkcji Nowego Sącza jako subregionalnego ośrodka usług publicznych, w szczególności usług wyższego rzędu świadczonych w obszarze:
- edukacji i nauki, poprzez dalszy rozwój ośrodka akademickiego w Nowym Sączu,
 - ochrony zdrowia, poprzez rozwój:
 - lecznictwa w zakresie kardiologii, onkologii, psychiatrii, opieki nad matką i dzieckiem, geriatrii, leczenia udarów,
 - rehabilitacji i lecznictwa uzdrowiskowego w celu wykorzystania potencjału uzdrowisk sądeckich,
 - kultury.
- 4.3.2 Rozwój potencjału gospodarczego subregionu sądeckiego:
- wzmocnienie funkcji subregionu poprzez rozwój infrastruktury i usług przemysłów czasu wolnego, związanych z działalnością w zakresie:
 - turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej na bazie uzdrowisk sądeckich: Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna, Wapienne, Wysowa, Żegiestów-Zdrój oraz innych miejscowości o potencjale uzdrowiskowo-leczniczym,
 - turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju infrastruktury sportowej oraz szlaków pieszych, rowerowych i tras biegowych,
 - wykorzystanie potencjału kulturowego i gospodarczego Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju, celem utworzenia ośrodka badawczego, zajmującego się w szczególności polityką wschodnią Unii Europejskiej,
 - tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej,
 - wsparcie rozwoju ośrodka związanego z działalnością w zakresie nowych technologii, w tym multimedia,
 - wykorzystanie współpracy transgranicznej ze Słowacją dla rozwoju rynku pracy oraz turystyki w strefie przygranicznej.

4.4 Rozwój subregionu podhalańskiego

Strategia postępowania:

Głównym celem strategii rozwoju subregionu podhalańskiego będzie wzmacnianie tych funkcji, które wynikają z jego unikalnego w skali kraju potencjału turystycznego oraz wysokich walorów naturalnych. Dzięki zrównoważonemu rozwijaniu infrastruktury i usług czasu wolnego, Podhale powinno sukcesywnie wzmacniać swoją wysoką atrakcyjność na turystycznej mapie kraju.

Subregion podhalański, w zakresie korzystania z wielu zasadniczych usług, wykazuje bezpośrednie powiązanie z Krakowem. Obszar ten charakteryzuje się jednak szeregiem specyficznych cech, które uzasadniają potrzebę jego odrębnego traktowania. Ważnym elementem strategii postępowania w zakresie wspierania rozwoju subregionu podhalańskiego będzie wzmocnienie funkcji Nowego Targu jako ośrodka ponadlokalnego, integrującego subregion oraz częściowo także – uzupełnienie funkcji Zakopanego. W hierarchicznej sieci ośrodków usług publicznych Nowy Targ posiada niektóre funkcje o znaczeniu subregionalnym, jednak funkcjonuje na poziomie niższym niż Tarnów i Nowy Sącz, co wynika zarówno z wielkości miasta, jak i potencjału ludnościowego subregionu.

Mając jednak na uwadze odległość względem Krakowa oraz wysoki ruch turystyczny, wzmocnienia wymaga zakres i standard usług publicznych świadczonych w Nowym Targu i częściowo także Zakopanem. Przyczyni się to do większego zrównoważenia układu osadniczego w południowej Małopolsce oraz poprawy spójności i dostępności przestrzennej tej części województwa. Jednocześnie dzięki unikalnym walorom naturalnym, w tym w oparciu o potencjał turystyczny Tatr i Beskidu, subregion podhalański powinien stać się wiodącym w Małopolsce obszarem rozwoju wyczynowych sportów letnich i zimowych oraz organizacji imprez sportowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

Działania realizowane w ramach kierunku polityki służyć będą rozwojowi subregionu podhalańskiego, w tym wzmocnieniu jego funkcji rezydencjonalnej – poprzez lepsze wykorzystanie potencjałów decydujących o jego przewadze konkurencyjnej oraz niwelowanie barier rozwojowych.

Kluczowe działania:

Najważniejsze działania obejmować będą:

- 4.4.1 Wzmocnienie funkcji Nowego Targu i Zakopanego jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych, z uwzględnieniem usług wyższego rzędu w obszarze:
- edukacji, poprzez rozwój ośrodka akademickiego w Nowym Targu,
 - ochrony zdrowia, poprzez:
 - rozwój opieki nad matką i dzieckiem, geriatrici, psychiatrii oraz medycyny sportowej,
 - rozwój w subregionie ośrodka leczenia chorób płuc, rehabilitacji i leczenia uzdrowiskowego w celu wykorzystania potencjału uzdrowisk,
 - kultury.
- 4.4.2 Rozwój potencjału gospodarczego subregionu podhalańskiego:
- wzmocnienie funkcji subregionu poprzez rozwój infrastruktury i usług przemysłów czasu wolnego, związanych z działalnością w zakresie:
 - turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej: ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury sportowej, organizacji imprez sportowych najwyższej rangi oraz rozwoju szlaków pieszych, rowerowych i tras biegowych,
 - turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej: na bazie uzdrowisk podhalańskich: Rabka-Zdrój i Szczawnica oraz innych miejscowości o potencjale uzdrowiskowo-leczniczym,

- wykorzystanie współpracy transgranicznej ze Słowacją dla rozwoju wspólnej oferty turystycznej oraz rynku pracy.

4.5 Rozwój Małopolski Zachodniej

Strategia postępowania:

Specyficzny subregion tworzy zachodnia część Małopolski. Cechą tego obszaru jest brak dostatecznej koncentracji potencjału demograficznego, gospodarczego i usługowego – niezbędnego dla wykreowania dominującego ośrodka subregionalnego. Na obszarze tym funkcjonują trzy silne ośrodki ponadlokalne: Oświęcim, Chrzanów i Olkusz. Powiązania pomiędzy tymi miastami są słabe, a każde z nich posiada własną, wyraźną strefę oddziaływania lokalnego, która najczęściej obejmuje obszar powiatu, przy czym w zakresie funkcji wyższego rzędu każde z tych miast wykazuje wyraźne ciężenia wobec Krakowa lub Katowic. W przypadku Wadowic należy spodziewać się, że rosnąca siła powiązań funkcjonalnych z Krakowem skutkować będzie włączeniem tego ośrodka do obszaru metropolitalnego.

Strategia postępowania w zakresie wsparcia Małopolski Zachodniej koncentrować będzie się na dalszej poprawie poziomu skomunikowania tej części województwa z Krakowem. Ze względu na stosunkowo silną pozycję gospodarczą, względnie wysoki poziom życia oraz wykształcenia mieszkańców, także w miejscowościach wiejskich – subregion ten stanowić powinien ważną część makroregionalnego obszaru współpracy Krakowsko-Górnośląskiej, jako strefa nakładających się oddziaływań dwóch obszarów metropolitalnych.

Z uwagi na korzystne położenie, tradycyjnie uprzemysłowiony charakter zachodniej części Małopolski powinien ulegać stopniowemu równoważeniu poprzez rozwój alternatywnych obszarów działalności gospodarczej, szczególnie związanych z obsługą ruchu turystycznego – na bazie kształtującej się już obecnie oferty nowych produktów i usług czasu wolnego, w tym w oparciu o potencjał turystyczny Beskidów.

Działania realizowane w ramach kierunku polityki służyć będą rozwojowi Małopolski Zachodniej, w tym wzmocnieniu funkcji rezydencjonalnej subregionu – poprzez lepsze wykorzystanie potencjałów decydujących o jego przewadze konkurencyjnej oraz niwelowanie barier rozwojowych.

Kluczowe działania:

Najważniejsze działania obejmować będą:

- 4.5.1 Wzmocnienie funkcji Oświęcimia, Chrzanowa i Olkusza jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych, z uwzględnieniem usług wyższego rzędu w obszarze:
 - edukacji, poprzez rozwój ośrodka akademickiego w Oświęcimiu,
 - przy jednoczesnym wzmacnianiu powiązań funkcjonalnych głównych miast Małopolski Zachodniej z Krakowem, a także Katowicami i Bielskiem-Białą,
 a także zwiększenie dostępności mieszkańców Małopolski Zachodniej do usług w obszarze ochrony zdrowia – poprzez rozwój psychiatrii, geriatricy oraz medycyny pracy.
- 4.5.2 Rozwój potencjału gospodarczego Małopolski Zachodniej – przy uwzględnieniu korzyści wynikających z centralnego położenia względem Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego i Konurbacji Górnośląskiej, poprzez:
 - tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej,
 - rewitalizację obszarów zdegradowanych, w tym terenów przemysłowych,

- rozwój oferty przemysłów czasu wolnego opartej na:
 - turystyce kulturowej i pielgrzymkowej, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji symbolicznych Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau oraz inicjatyw pokojowych związanych z wizerunkiem Oświęcimia – Miasta Pokoju, a także z wykorzystaniem potencjału Kalwarii Zebrzydowskiej i Wadowic,
 - turystyce aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem zagospodarowania Zbiornika Świnna Poręba, Pustynii Błędowskiej oraz rozwoju tras rowerowych na potrzeby wspierania działalności w zakresie nowych usług czasu wolnego.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 4**. wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 1. *Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji,*
- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,*
- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 4**. zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,*
- Celu 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.*

O B S Z A R 5

ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH

Cel strategiczny

*Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające
szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast
oraz terenów wiejskich*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Wskaźnik urbanizacji (rozumiany jako odsetek ludności mieszkającej w gminach o gęstości zaludnienia powyżej 150 os./km ²)	GUS (2009)	49,6%	63,9%	60,7%	62,5%	60,1%	73,2%	74,13%
Liczba gospodarstw ekologicznych – pozycja w rankingu województw	MRiRW (2010)	11	12	9	13	-	3	1
Stopa bezrobocia wg BAEL w podziale na miasto i wieś	GUS (2009)	7,5% 7,5%	5,7% 8,0%	10,0 % 10,3%	8,1% 6,6%	8,3% 8,0%	8,6% 7,2%	6,3% 5,3%
Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT w podziale na obszary zurbanizowane i niezurbanizowane zgodnie ze kryterium gęstości zaludnienia (150os./km ²)	GUS (2009)	417,83 403,8 266,43	384,42 291,52 200,51	455,73 368,22 214,73	377,23 296,15 198,33	388,95 293,56 231,16	360,44 395,2 131,5	433,48 497,13 321,76

Kierunki polityki rozwoju

5.1 Rozwój funkcji lokalnych centrów usług publicznych

Strategia postępowania:

Integracja przestrzenna na poziomie lokalnym – poza zurbanizowanymi strefami funkcjonalnymi dużych miast zapewniona zostanie poprzez powiązania lokalne w obrębie obszarów wiejskich. Centrami tych obszarów są małe i średnie miasta, które powinny zapewniać jednolity standard dostępności podstawowych usług i dóbr publicznych.

Uwzględniając przekształcenia w systemie osadniczym, związane z suburbanizacją oraz zmianami w zachowaniach społeczno-ekonomicznych mieszkańców, strategia postępowania w obszarze wspierania rozwoju małych i średnich miast w powiązaniu z rozwojem terenów wiejskich – będzie ukierunkowana na tworzenie warunków dla wysokiej jakości życia i pracy, dzięki którym małe i średnie ośrodki miejskie w województwie zyskają lub umocnią swoje funkcje jako lokalne ośrodki usług publicznych oraz centra gospodarcze.

Utrzymanie potencjału demograficznego pozamiejskich obszarów Małopolski wymaga zapewnienia lepszej dostępności usług publicznych w ramach podstawowej infrastruktury społecznej. Dotyczy to w szczególności obszarów peryferyjnych, słabo powiązanych z większymi ośrodkami miejskimi. Strategia postępowania, ukierunkowana na rozwój lokalnych ośrodków usług publicznych, służyć będzie niwelowaniu dysproporcji oraz budowaniu szans rozwojowych mieszkańców obszarów wiejskich – zwłaszcza terenów, charakteryzujących się niskimi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego.

Działania podejmowane w tym zakresie uwzględniać będą następujące założenia:

- ważnymi elementami decydującymi o atrakcyjności miast są ich zasoby społeczne i kulturowe oraz przestrzeń publiczną,
- małe i średnie miasta są ośrodkami stanowiącymi podstawowe zaplecze dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Kluczowe działania:

5.1.1 Poprawa standardu świadczenia oraz dostępności podstawowych usług publicznych w zakresie lokalnej infrastruktury społecznej, o charakterze:

- edukacyjnym,
- kulturalnym,
- rekreacyjnym i sportowym,
- zdrowotnym,

w szczególności na obszarach o najniższej dostępności do usług publicznych.

5.2 Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich

Strategia postępowania:

Strategia postępowania, ukierunkowana na wspieranie zrównoważonego rozwoju gospodarczego małych i średnich miast oraz otaczających je obszarów wiejskich, służyć będzie w szczególności przeciwdziałaniu narastającym różnicom pod względem rozwoju gospodarczego w ujęciu wewnątrzregionalnym.

Działania podejmowane w tym zakresie uwzględniać będą następujące założenia:

- spójna polityka miejska służąca podnoszeniu atrakcyjności i poprawie dostępności trwałych miejsc pracy nie ogranicza się do rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej, ale powinna uwzględniać także tworzenie ofert zachęcających do lokowania nowych przedsięwzięć, adekwatne wykorzystywanie potencjału istniejących przedsiębiorstw oraz budowanie powiązań kapitałowych,
- małe i średnie miasta są ośrodkami stanowiącymi podstawowe zaplecze dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich,
- aktywizacja terenów wiejskich, przy uwzględnieniu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i zachowania ich różnorodności biologicznej, wymaga wdrożenia efektywniejszych mechanizmów wsparcia funkcjonowania rolnictwa oraz działalności około- i pozarolniczej,
- określenie trwałych ram współpracy władz lokalnych i regionalnych w stymulowaniu rozwoju małych i średnich miast oraz terenów wiejskich powinno przyczynić się do wzrostu udziału w tym procesie społeczności lokalnych.

Polityka wspierania rozwoju obszarów wiejskich opierać będzie się na efektywnym i racjonalnym wykorzystywaniu ich potencjału rozwojowego, który wynika z unikalnych cech Małopolski. Oznacza to potrzebę waloryzacji przestrzeni rolniczej celem różnicowania wsparcia. Zachowując funkcjonalne zróżnicowanie obszarów wiejskich w regionie – na terenach o wysokim potencjale produkcyjnym, wspierane będą działania służące poprawie warunków dla konkurencyjności rolnictwa, opartego na produkcji ekologicznej oraz wytwarzaniu, dystrybucji i promocji markowej żywności regionalnej.

Działania podejmowane w procesie przekształceń małopolskiej wsi prowadzić powinny do utrzymania potencjału demograficznego obszarów wiejskich w Małopolsce, dzięki ich wysokim walorom naturalnym oraz związanej z tym atrakcyjności rezydencjonalnej i turystycznej. Realizowane działania uwzględniać będą ochronę bogatych tradycji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz zachowanie unikalnych cech i zasobów – co stanowi również warunek dla działalności okołorolniczej. O powodzeniu interwencji służącej efektywnemu i pełnemu wykorzystaniu potencjału gospodarczego i rezydencjonalnego obszarów wiejskich decydować będzie również wdrożenie mechanizmów wsparcia dla działalności pozarolniczej, lepszy dostęp do usług świadczonych zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatne.

Kluczowe działania:

5.2.1 Poprawa kondycji gospodarczej małych i średnich miast poprzez:

- wsparcie rewitalizacji i restrukturyzacji gospodarczej miast,
- rozwój oferty inwestycyjnej oraz poprawę standardów obsługi inwestorów,
- wspieranie działań lokalnych instytucji rynku pracy na rzecz zwiększenia zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu.

5.2.2 Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich:

- obszary o funkcjach rolniczych: w zakresie wspierania zatrudnienia w działalności rolniczej i okołorolniczej opartej na zwiększeniu towarowości i wydajności poprzez:
 - wdrożenie instrumentów wsparcia dla rozwoju w szczególności ekologicznego rolnictwa i przetwórstwa oraz marketingu wysokiej jakości produktów żywności regionalnej,
 - rozwój systemu doradztwa i wsparcia pośredniego dla przedsiębiorczości opartej na rolnictwie,
- obszary o funkcjach mieszanych: w zakresie wsparcia dla tworzenia miejsc pracy w działalności pozarolniczej.

5.3 Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym

Strategia postępowania:

Uwzględniając przekształcenia w systemie osadniczym, związane z suburbanizacją oraz zmianami w zachowaniach społeczno-ekonomicznych mieszkańców, strategia postępowania w obszarze wspierania rozwoju małych i średnich miast w bezpośrednim powiązaniu z rozwojem terenów wiejskich – będzie opierać się na założeniu o potrzebie racjonalnego zagospodarowania i wykorzystania przestrzeni lokalnej.

Działania podejmowane w tym zakresie – uwzględniając powiązania funkcjonalne, ochronę tożsamości lokalnej oraz dbałość o otoczenie – ukierunkowane będą na:

- rewitalizację obszarów zdegradowanych, rozumianą jako podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznych, wprowadzenie nowych funkcji oraz otwarcie obszarów poindustrialnych lub industrialnych,
- ochronę krajobrazu i ładu przestrzennego na obszarach wiejskich poprzez zachowanie unikalnych form krajobrazu rolniczego, a także racjonalne gospodarowanie gruntami, z uwzględnieniem działań na rzecz poprawy struktury obszarowej gospodarstw i zmniejszenia uciążliwości związanych z produkcją wysokotowarową, w szczególności poprzez jej koncentrację w wyodrębnionych strefach,
- planowanie przestrzenne prowadzone z uwzględnieniem realizacji koncepcji osadnictwa zwartego, zakładające komplementarność, koncentrację funkcji oraz uporządkowany rozwój zabudowy w strefach podmiejskich i na obszarach wiejskich, w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Kluczowe działania:

5.3.1 Identyfikacja i delimitacja przestrzenna obszarów funkcjonalnych miast na poziomie lokalnym.

5.3.2 Wspieranie procesu rewitalizacji miast w oparciu o plany rozwoju obszarów miejskich.

5.3.3 Zabieganie o wdrożenie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących:

- realizacji koncepcji osadnictwa zwartego,
- przeciwdziałaniu rozpraszaniu zabudowy na obszarach wiejskich,
- poprawie struktury obszarowej gospodarstw (scalanie gruntów),
- właściwemu gospodarowaniu na obszarach rolnych, chronionych, górskich oraz innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 5.** wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,*
- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 5.** zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.*

O B S Z A R 6

BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE, ZDROWOTNE I SPOŁECZNE

Cel strategiczny

*Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski
w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Odsetek ludności korzystającej z: - kanalizacji sieciowej, - wodociągów sieciowych (% ogółu mieszkańców)	GUS (2009)	60,4 92,4	74,9 92,6	67,8 91,4	58,6 89,5	61,5 87,2	51,9 75,3	61,8 89
Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem (%)	GUS (2009)	11	6,39	8,54	9,68	8,51	11,5	21,65
Zgony według przyczyn na 100 tys. mieszkańców: - nowotwory - zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania - choroby układu krążenia - umieralność noworodków na 100 tys. żywych urodzeń	GUS (2009)	245,4 2,4 401,7 538	248,7 10,9 318,3 497	268,9 1,9 508,3 650	274,9 10,3 568,5 541	250,6 5,5 453,7 557	233,6 0 444,5 499	234 3 415 300
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (%)	GUS (2009)	17,4	17,6	15,7	17,6	17,1	15,6	13
Społeczne poczucie bezpieczeństwa (%)	KGP (2009)	58,6	54,4	45,9	52,6	70	58,7	65

Kierunki polityki rozwoju

6.1 Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju Małopolski

Strategia postępowania:

Zdrowie oraz komfort życia w przyjaznym środowisku ekologicznym i społecznym – dzięki indywidualnej świadomości i odpowiedzialności mieszkańców – będą zasadniczym punktem odniesienia dla strategii postępowania w obszarze szeroko pojętego bezpieczeństwa.

Dbłość o stan środowiska naturalnego, przy uwzględnieniu potrzeb bieżących i przyszłych pokoleń, stanowić powinna elementarne zobowiązanie każdego mieszkańca Małopolski. Zachowanie równowagi w tym podejściu wymaga spójnego i kompleksowego zarządzania dostępem do zasobów środowiska, jak również działań prowadzących do zapobiegania i likwidacji negatywnych dla środowiska skutków działalności człowieka. W celu dalszej ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego niezbędne będą działania dotyczące:

- racjonalnego użytkowania zasobów przyrodniczych, gwarantującego ochronę naturalnych i półnaturalnych ekosystemów leśnych, nieleśnych i wodnych,
- zachowania w niezmiennym stanie przyrody ożywionej i nieożywionej, utrzymania stabilności ekosystemów i procesów ekologicznych oraz zachowania różnorodności biologicznej,
- zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń i innych uciążliwości,
- wprowadzenia zrównoważonej gospodarki odpadami.

W perspektywie 2020 roku kluczowym obszarem interwencji będzie nadal tworzenie warunków zabezpieczających i ograniczających skutki występowania zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych. Szczególnie istotna pozostanie ochrona przed zagrożeniami powodziowymi dolin rzecznych, w tym obszarów zurbanizowanych o wysokim potencjale strat powodziowych oraz terenów zagrożonych ruchami masowymi (osuwiskami), zwłaszcza w obszarach górzystych, a także ochrona przed suszą. Działania w tym zakresie obejmują wdrażanie zasad racjonalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych, tworzenie sprawnego systemu retencji wodnej oraz modernizacji urządzeń melioracyjnych. Istotnym elementem działań przeciwpowodziowych będzie także tworzenie oraz zachowanie naturalnej retencji wodnej (m.in. zalesianie, ochronę lasów łęgowych, odpowiednie użytkowanie gruntów rolnych) oraz opracowanie planów zarządzania ryzykiem powodziowym i osuwiskowym. Ponadto w zakresie osuwisk istotne będzie wyznaczenie dokładnej lokalizacji i zasięgu osuwisk aktywnych oraz okresowo aktywnych, a także terenów zagrożonych rozwojem ruchów masowych. Działaniom tym towarzyszyć będzie wdrożenie efektywnego systemu monitoringu, który pozwoli w przyszłości w znacznym stopniu ograniczyć i kontrolować zabudowę terenów zagrożonych, a tym samym minimalizować ryzyko wystąpienia i skalę katastrofalnych zniszczeń.

Wysiłki skierowane na równoważenie skutków rozwoju gospodarczego obejmować będą także poprawę poziomu bezpieczeństwa energetycznego Małopolski, szczególnie w oparciu o znacznie większy poziom wykorzystania zasobów energii odnawialnej. Ponadto wspierane i promowane będą różnorodne inicjatywy mające na celu kształtowanie proekologicznych postaw i świadomości w zakresie zasad zrównoważonego rozwoju.

Kluczowe działania:

6.1.1 Ochrona zasobów wodnych:

- ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do wód podziemnych, powierzchniowych i gleb,

- rozbudowa i utrzymanie systemów zaopatrzenia w wodę i optymalizacji zużycia wody.
- 6.1.2 Poprawa jakości powietrza:
- sukcesywna redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza pochodzących z systemów indywidualnego ogrzewania mieszkań,
 - wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- 6.1.3 Ochrona środowiska przed hałasem komunikacyjnym, komunalnym, przemysłowym oraz minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego przez:
- właściwe planowanie przestrzenne,
 - stosowanie zabezpieczeń akustycznych,
 - preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł promieniowania.
- 6.1.4 Rozwijanie systemu gospodarki odpadami opartego na:
- zapobieganiu powstawania odpadów,
 - przygotowywaniu odpadów do ponownego użycia,
 - recyklingu oraz innych metodach odzysku i unieszkodliwiania.
- 6.1.5 Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych, w tym:
- właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną z uwzględnieniem wymagań dotyczących oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego,
 - zwiększanie retencyjności zlewni oraz efektywności urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego (budowa, modernizacja),
 - współdziałanie z administracją rządową i sąsiednimi samorządami w celu realizacji kompleksowego systemu ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły,
 - identyfikacja osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi, wprowadzenie systemu monitoringu, właściwe zabezpieczanie i zagospodarowywanie terenów osuwiskowych i terenów o predyspozycjach osuwiskowych.
- 6.1.6 Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego:
- ochrona różnorodności biologicznej oraz zrównoważone użytkowanie jej elementów,
 - zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i stabilności ekosystemów,
 - przywracanie do stanu właściwego zasobów i składników przyrody,
 - ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych,
 - wsparcie dla działań służących wykorzystaniu potencjału obszarów chronionych.
- 6.1.7 Regionalna polityka energetyczna:
- opracowanie bilansu energetycznego określającego aktualne potrzeby województwa, w zestawieniu z dostępnymi źródłami i nośnikami energii,
 - zidentyfikowanie istniejących i potencjalnych barier rozwoju oraz wyznaczenie kierunków działania w obszarze regionalnej polityki rozwoju energetyki odnawialnej.
- 6.1.8 Edukacja obywatelska w zakresie ochrony środowiska oraz kształtowanie i promocja postaw proekologicznych.

6.2 Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia

Strategia postępowania:

W obszarze bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców województwa jednym z najważniejszych zadań, stojących przed organizatorami opieki zdrowotnej w regionie, pozostanie poprawa poziomu zdrowia i związanej z nim jakości życia. Ten kierunek polityki realizowany będzie poprzez zapewnienie wszystkim mieszkańcom Małopolski dostępu do opieki medycznej o wysokim standardzie usług, w szczególności usług specjalistycznych. Stworzenie warunków dla prawidłowego funkcjonowania regionalnego systemu opieki zdrowotnej będzie wymagało znaczących nakładów inwestycyjnych na infrastrukturę jednostek ochrony zdrowia, jak również racjonalizacji funkcjonującego systemu. Ponadto wspierane i promowane będą różnorodne inicjatywy mające na celu upowszechnianie zasad zdrowego stylu życia.

W celu efektywniejszego oddziaływania na główne zagrożenia epidemiologiczne podejmowane będą decyzje dotyczące opracowania, a następnie realizacji specjalistycznych programów zdrowotnych wyznaczających działania i docelowe rozwiązania w zakresie profilaktyki i leczenia m. in. w obszarach chorób: nowotworowych, psychicznych (w tym zaburzenia psychiczne dzieci i młodzieży) oraz układu krążenia. Zostanie to osiągnięte poprzez zwiększenie dostępności profilaktyki, wczesnej diagnostyki, kompleksowego leczenia oraz rozwoju regionalnego systemu informacji.

Szczególne znaczenie w zachowaniu zdrowia społeczeństwa ma prowadzony styl życia. Działania w tym obszarze zostaną ukierunkowane na wspieranie i promowanie różnorodnych inicjatyw mających na celu upowszechnianie zasad zdrowego stylu życia i jak najskuteczniejsze wyeliminowanie czynników ryzyka zwiększających zachorowalność, w tym palenie tytoniu, nadużywanie alkoholu, nieprawidłowa dieta i niska aktywność fizyczna.

Realizacja wyznaczonych celów i osiągnięcie zaplanowanych wskaźników będzie możliwe przy współpracy podmiotów regionalnej polityki zdrowotnej ze wszystkimi publicznymi i społecznymi partnerami. W szczególności ze środków publicznych wspierana będzie infrastruktura dla tych specjalności, które pozostają poza sferą zainteresowania sektora niepublicznego.

Kluczowe działania:

- 6.2.1 Utrzymanie i wzrost dostępności do specjalistycznej opieki stacjonarnej, w zależności od potencjałów i potrzeb poszczególnych subregionów.
- 6.2.2 Restrukturyzacja i modernizacja zasobów rzeczowych regionalnego systemu opieki zdrowotnej w powiązaniu z rozwojem systemu monitorowania prowadzonych działań.
- 6.2.3 Stworzenie sieci powiązań pomiędzy jednostkami opieki zdrowotnej z terenu województwa i innych regionów ościennych w celu zapewnienia optymalizacji, kompleksowości i ciągłości świadczeń zdrowotnych.
- 6.2.4 Opracowanie i wdrożenie wieloletnich programów ochrony zdrowia, w tym profilaktyki zdrowotnej m.in. w obszarach onkologii, kardiologii i psychiatrii.
- 6.2.5 Kształtowanie, promocja postaw, aktywna edukacja na rzecz zdrowego stylu życia.

6.3 Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna

Strategia postępowania:

Strategia postępowania w obszarze bezpieczeństwa społecznego opierać będzie się na racjonalnej, adekwatnej do potrzeb i nowoczesnej polityce społecznej. W tym obszarze podejmowane działania koncentrować będą się wokół szeroko rozumianej integracji potrzeb oraz instrumentów – głównych odbiorców tej polityki. Działania te przyczyniać się będą do zapobiegania występowaniu oraz niwelowania przejawów wykluczenia społecznego, kulturowego i ekonomicznego, szczególnie wobec takich grup jak: dzieci pochodzące ze środowisk zagrożonych, osoby niepełnosprawne, osoby starsze, rodziny wielodzietne. Ważnym elementem działań będą również zadania mające na celu wsparcie kierowane do dzieci zagrożonych różnorodnymi formami wykluczenia społecznego.

W odpowiedzi na konsekwencje postępujących zmian struktury demograficznej konieczne będzie nie tylko podjęcie szerokich działań dostosowawczych w obszarze rynku pracy, ale również zbudowanie nowej oferty specjalistycznych usług adresowanych dla grupy seniorów. Proces ten może być istotną szansą na integrację społeczną oraz poprawę jakości życia, ale również wzrost ekonomiczny – w konsekwencji realizacji regionalnej strategii działań stanowiących odpowiedź na konsekwencje procesu starzenia się społeczeństwa, w tym koncepcji srebrnej gospodarki.

Kluczowe działania:

- 6.3.1 Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie.
- 6.3.2 Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych.
- 6.3.3 Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa.
- 6.3.4 Rozwój systemu kształcenia kadr działających w obszarze integrującej polityki społecznej.
- 6.3.5 Rozwój prorodzinnych form opieki zastępczej.

6.4 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym

Strategia postępowania:

Warunkiem powodzenia w realizacji regionalnej strategii postępowania na rzecz zapewnienia szeroko pojętego bezpieczeństwa publicznego będzie wdrożenie zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem – na bazie zadań realizowanych w różnych obszarach, przez odpowiednie służby.

Uznając wiodącą rolę administracji rządowej w realizacji działań dotyczących sfery bezpieczeństwa publicznego, jako jednego z kluczowych zadań państwa, rolą samorządu województwa będzie z jednej strony wspieranie działań prowadzonych w tym zakresie przez administrację rządową w regionie, a z drugiej – podejmowanie aktywnego rzecznictwa interesów, zmierzającego do wdrożenia mechanizmów i instrumentów zapewniających większą integrację i lepszą koordynację działań w tej sferze zadań publicznych.

Kluczowe działania:

- 6.4.1 Rozwój zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym w regionie.
- 6.4.2 Rozwój systemu elektronicznego monitorowania bezpieczeństwa publicznego.

- 6.4.3 Rozwój oraz integracja systemów ratownictwa.
- 6.4.4 Realizacja programu poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
- 6.4.5 Poprawa stanu specjalistycznego wyposażenia służb ratowniczych.
- 6.4.6 Kształtowanie i promocja postaw właściwych w odniesieniu do sytuacji kryzysowych.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 6.** wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 2. *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,*
- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 6.** zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.*

O B S Z A R 7

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA

Cel strategiczny

*Efektywnie zarządzane województwo, którego rozwój oparty
jest na współpracy i mobilizowaniu zasobów*

Wskaźniki osiągnięć

Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość bazowa: Wielkopolskie	Wartość bazowa: Pomorskie	Wartość bazowa: Dolnośląskie	Wartość bazowa: Łódzkie	Wartość bazowa: Polska	Wartość bazowa: Małopolska	Wartość szacunkowa 2020 Małopolska
Udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin	GUS (2009)	2,64%	2,27%	2,07%	2,22%	2,33%	2,55%	2,75%
Odsetek mieszkańców województwa przekazujących 1 % podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego	MF (2009)	30,8%	43,1%	43,6%	33%	33%	53,3%	65%
Odsetek gmin w województwie realizujących co najmniej jedno zadanie publiczne w oparciu o zasadę PPP	MRR (2008)	8%	7%	14%	14%	9,5%	5%	45%

Kierunki polityki rozwoju

7.1 Sprawny system zarządzania strategicznego województwem

Strategia postępowania:

Sprawność systemu zarządzania warunkowana jest współistnieniem szeregu elementów, takich jak: koncentracja środków na ściśle określonych priorytetach, operacjonalizacja strategii i jej parametryzacja, pozwalająca na monitorowanie postępów oraz precyzyjny podział funkcji strategicznej, wdrożeniowej i koordynacyjnej w procesie zarządzania województwem. Na tym tle szczególnie ważnym zadaniem będzie określenie podziału zadań i odpowiedzialności za realizację poszczególnych obszarów polityki rozwoju regionu.

Aktywną rolę w tym procesie odgrywać powinny wyspecjalizowane agencje i instytucje regionalne. Pozytywną inspiracją dla działań zarządczych są dobre praktyki wywodzące się z biznesu oraz sukcesy projektów realizowanych w partnerstwie publiczno-prywatnym. Barierą pozostają czynniki zewnętrzne, związane ze specyfiką sprawowania władzy politycznej: krótki i lokalny horyzont decyzji oraz presja polityczna. Siłą niesprzyjającą pozytywnej zmianie może być również niechęć do wyboru rozwiązań alternatywnych.

Poważną barierą dla skutecznej realizacji polityk publicznych na szczeblu województwa są też istotne deficyty regulacyjne w obowiązującym systemie prawnym. W tym kontekście działania samorządu województwa zostaną skoncentrowane na aktywnym rzecznictwie interesów regionalnych związanych z potrzebą ustawowego unormowania zagadnień mających szczególnie wpływ na kształtowanie i realizację polityki rozwoju Małopolski.

Kluczowe działania:

- 7.1.1 Zintegrowany system monitorowania i oceny rozwoju województw w ujęciu gospodarczym, społecznym i przestrzennym, rozwinięty na bazie obserwatoriów rozwoju regionalnego.
- 7.1.2 Skoordynowany system planowania i realizacji polityk publicznych w województwie:
 - na poziomie regionalnym: opracowanie i wdrożenie planu zarządzania strategią rozwoju województwa,
 - na poziomie subregionalnym: ustalenie i wdrożenie zasad różnicowania polityki regionalnej w układzie subregionalnym,
 - na poziomie lokalnym: motywowanie samorządów lokalnych w kierunku zachowania spójności strategii, programów i planów lokalnych – ze strategicznymi dokumentami na poziomie regionalnym.
- 7.1.3 Wspieranie rozwoju potencjału instytucjonalnego oraz kultury organizacyjnej administracji regionalnej i lokalnej, w tym promowanie standardów zarządzania polityką rozwoju.
- 7.1.4 Wzmacnianie współpracy z administracją rządową na poziomie centralnym i regionalnym, z uwzględnieniem działań na rzecz prawnego uregulowania zagadnień warunkujących skuteczne prowadzenie polityki rozwoju województwa.

W szczególny sposób traktowane będzie zabieganie o wdrożenie właściwych regulacji prawnych w zakresie: planowania przestrzennego, rozwoju regionów górskich oraz zarządzania obszarami metropolitalnymi.

7.2 Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego

Strategia postępowania:

Podstawą wysokiej aktywności publicznej, przejawiającej się m.in. zaangażowaniem w działalność organizacji pozarządowych, jest świadomość obywatelska i kapitał społeczny. Dlatego właśnie konieczne jest wzmacnianie zaufania publicznego do instytucji samorządowych poprzez prowadzenie partnerskiego dialogu z równoprawnie traktowanymi instytucjami pozasamorządowymi oraz rozwój i pełniejsze wykorzystywanie instrumentów partycypacji społecznej. Sprzyja temu rosnące poczucie tożsamości lokalnej i regionalnej, potencjał i doświadczenie organizacji społecznych oraz aspiracje coraz lepiej wykształconych mieszkańców województwa. Problemem pozostaje jednak nadal niski poziom zaufania społecznego, skutkujący m.in. brakiem zdolności do stabilnego i szerokiego współdziałania.

Zaangażowanie sektora pozarządowego w zadania publiczne wynikające z zapisów Strategii są konieczne dla prawidłowej realizacji zadań w niej określonych. W tym celu wsparcie udzielane trzeciemu sektorowi ukierunkowane zostanie na pomoc w realizacji konkretnych zadań publicznych podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Taka formuła współpracy umożliwi optymalne wykorzystanie potencjału małopolskich organizacji pozarządowych oraz osiągnięcie i poszerzenie wymiernych efektów ich współpracy z samorządem regionalnym.

Kluczowe działania:

- 7.2.1 Kształtowanie i wzmacnianie tożsamości regionalnej, w tym wartości rodzinnych.
- 7.2.2 Kształtowanie, wzmacnianie i promocja aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców regionu, w tym edukacja obywatelska dzieci i młodzieży.
- 7.2.3 Efektywny system współpracy z sektorem pozarządowym, uwzględniający przede wszystkim:
 - rozwój współpracy międzysektorowej w obszarze rozwoju regionalnego i lokalnego w oparciu o ustalone standardy realizacji zadań publicznych;
 - wspieranie rozwoju instytucjonalnego, profesjonalizacji oraz integracji sektorowej organizacji pozarządowych;
 - wspieranie rozwoju i upowszechnianie wolontariatu;
 - upowszechnianie partnerstwa publiczno-społecznego oraz promocja dobrych praktyk.
- 7.2.4 Partnerskie współdziałanie z mediami lokalnymi i regionalnymi.

7.3 Rozwój współpracy terytorialnej

Strategia postępowania:

Podstawą efektywnego systemu zarządzania rozwojem województwa jest funkcjonowanie stabilnego i opartego na zaufaniu społecznym – przywództwa regionalnego. Skuteczność realizacji polityk publicznych zależy w znacznej mierze od liderów politycznych – ich zdolności komunikowania się z otoczeniem oraz zdolności zarządczych wspartych umiejętnościami rozumienia procesów kulturowych i społeczno-gospodarczych. Budowa tak rozumianego przywództwa powinna zostać oparta na przejrzystej polityce informacyjnej, dialogu z mieszkańcami województwa oraz otwartości na współpracę ze środowiskiem gospodarczym.

Współpraca wewnątrzregionalna powinna zmierzać do wzmocnienia relacji: w ramach województwa oraz w obrębie obszaru metropolitalnego, jak również relacji Kraków – Małopolska, w której stolica regionu, korzystając z zasobów całego województwa, jednocześnie wydawnie dynamizuje jego rozwój. W dążeniu do godzenia rozbieżnych interesów terytorialnych pomocna będzie strategia aktywnego współdziałania w ramach funkcjonujących forów współpracy samorządowej.

Efektywna współpraca regionalna wymaga ściślejszej kooperacji z regionami sąsiednimi, zwłaszcza z Województwem Śląskim. Naturalna konkurencja województw nie powinna w przyszłości ograniczać współdziałania na rzecz przedsięwzięć o znaczeniu ponadregionalnym. Inspiracją w tym zakresie będą również dobre praktyki współpracy międzynarodowej w ramach europejskiej współpracy terytorialnej, którą nadal należy rozwijać.

Kluczowe działania:

- 7.3.1 Budowa wielopoziomowego systemu zarządzania rozwojem województwa w oparciu o mechanizmy współpracy wewnątrzregionalnej:
 - utworzenie i rozwój małopolskiego forum terytorialnego;
 - uzgodnienie zasad współpracy w ramach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego do czasu przyjęcia odpowiednich regulacji ustawowych.
- 7.3.2 Rozwój współpracy regionalnej w wymiarze krajowym, w szczególności z regionami sąsiedzkimi w tym:
 - współpraca z Województwem Śląskim w ramach realizacji strategii dla rozwoju w obszarze województw małopolskiego i śląskiego.
- 7.3.3 Rozwój europejskiej współpracy terytorialnej w wymiarze transgranicznym ze Słowacją oraz w wymiarze transnarodowym i międzyregionalnym.

7.4 Budowa i promocja marki Małopolska na arenie krajowej oraz międzynarodowej

Strategia postępowania:

Strategia postępowania prowadzić będzie do wykreowania i umocnienia jednolicie zdefiniowanej marki Małopolska. Najważniejszym czynnikiem sprzyjającym temu zadaniu jest świadomość społeczności regionalnej dotycząca kluczowych potencjałów województwa, stanowiących podstawowe składniki tej marki. Czynnikiem, zarazem sprzyjającym i hamującym pozytywną zmianę w tym zakresie jest silna marka Krakowa, która może wspierać promocję całego województwa, bądź – jak dzieje się to obecnie – ją osłabiać.

Zbudowana na jednolitej marce promocja województwa na arenie krajowej i międzynarodowej powinna integrować i nadawać wspólne ramy dla promocji prowadzonej w ramach poszczególnych regionalnych polityk sektorowych.

Kluczowe działania:

- 7.4.1 Sprawny i skuteczny marketing regionalny w wymiarze krajowym i zagranicznym oparty na jednolicie zidentyfikowanej marce Małopolska.
- 7.4.2 Wzmocnienie aktywności biura regionalnego Małopolski w Brukseli.
- 7.4.3 Aktywny udział Małopolski w krajowych i międzynarodowych sieciach współpracy.
- 7.4.4 Działania mające na celu pozyskanie dla Małopolski lokalizacji instytucji europejskich.

➔ W wymiarze europejskim, interwencje objęte **Obszarem 7.** wspierać będą realizację **Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020**, w zakresie:

- Priorytetu 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.*

➔ W wymiarze krajowym, cel strategiczny **Obszaru 7.** zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**, w zakresie:

- Celu 3. *Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.*

SYSTEM REALIZACJI

System realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* stanowi integralną część systemu zarządzania krajową polityką rozwoju. Dostrzegając potrzebę zwiększenia efektywności i spójności działań prowadzonych w tym wielopoziomowym modelu zarządzania, koniecznym i celowym działaniem w okresie realizacji Strategii „Małopolska 2020” będzie tworzenie warunków dla ścisłego powiązania polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd województwa z politykami wdrażanymi:

- na **poziomie krajowym** – przez Radę Ministrów, ze szczególnym uwzględnieniem polityki regionalnej oraz polityk sektorowych o znaczącym wpływie terytorialnym,
- na **poziomie lokalnym** – przez samorządy lokalne: gminy i powiaty z terenu województwa małopolskiego.

Skuteczne wdrożenie i efektywne funkcjonowanie systemu realizacji Strategii będzie bezpośrednią pochodną i miernikiem realizacji celu strategicznego, kierunków polityki oraz działań określonych w Obszarze 7. *Zarządzanie rozwojem województwa*.

Zasady postępowania to kluczowe wartości proceduralne Strategii, określające sposób postępowania w procesie jej implementacji. W realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* zastosowanie mieć będą cztery generalne zasady postępowania:

- **ZASADA ZINTEGROWANEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA**, oznaczająca skoordynowane podejście do wyznaczania i stymulowania działań realizowanych przez różne podmioty na rzecz rozwoju – w ujęciu tematycznym oraz przestrzennym, osiągnięta poprzez:
 - włączenie i dostosowanie do systemu realizacji Strategii głównych instrumentów programowych i finansowych, pozostających w dyspozycji administracji regionalnej,
 - ukształtowanie i rozwój mechanizmów skutecznego wpływania przez samorząd regionalny na zakres i kierunki interwencji podejmowanych w wymiarze lokalnym i subregionalnym, w celu zwiększenia ich spójności oraz komplementarności z działaniami podejmowanymi z poziomu regionalnego,
 - aktywne wykorzystywanie dostępnych mechanizmów oddziaływania na zakres i kierunki interwencji instrumentów wdrażanych na poziomie krajowym, poprzez udział w ich opiniowaniu oraz uzgadnianiu, w celu zapewnienia ich spójności oraz komplementarności z działaniami podejmowanymi z poziomu regionalnego.
- **ZASADA EFEKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ, SPOŁECZNEJ I PRZESTRZENNEJ**, oznaczająca wypracowanie i wdrożenie mechanizmów służących ocenie wpływu i znaczenia kluczowych interwencji publicznych planowanych do realizacji dla osiągnięcia celów strategicznych, przyjętych w ramach poszczególnych obszarów Strategii – realizowana w formule oceny *ex ante* interwencji, opartej na zastosowaniu kryterium efektywności w ujęciu: ekonomicznym, społecznym oraz przestrzennym. W odniesieniu do efektywności ekonomicznej oraz społecznej ocena prowadzona będzie o oparciu o kategorie efektywności absolutnej oraz efektywności porównawczej. Miarą praktycznego stosowania obu tych kategorii będą kryteria selekcji i wyboru projektów, wartościujące przedsięwzięcia ubiegające się o wsparcie. Punktem odniesienia dla oceny efektywności przestrzennej będzie znaczenie i skala oddziaływania terytorialnego danego przedsięwzięcia.

- **ZASADA OCHRONY ŚRODOWISKA**, oznaczająca potrzebę i celowość wdrożenia warunków dla zabezpieczenia i poprawy jakości środowiska naturalnego jako czynnika współkształtującego zrównoważony rozwój regionu w warstwie społecznej i gospodarczej. Polityka województwa w dziedzinie ochrony środowiska przyczyni się do osiągnięcia celów wyznaczonych w *Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, do których należy:

- ✓ zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska naturalnego,
- ✓ ochrona zdrowia człowieka,
- ✓ ostrożne i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych,
- ✓ promowanie na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów środowiska naturalnego, szczególnie zwalczania skutków zmian klimatu.

Respektowanie założeń tej polityki będzie osiąganego m.in. poprzez stosowanie:

- ✓ **zasady wysokiego poziomu ochrony**: obowiązek uwzględniania wysokiego poziomu standardów ekologicznych we wszystkich podejmowanych działaniach; osiągnięcie w dziedzinie środowiska naturalnego wysokiego poziomu ochrony, z uwzględnieniem zróżnicowanej sytuacji w regionach Unii Europejskiej;
- ✓ **zasady przezorności (ostrożności)**: zagwarantowanie najwyższych standardów ochrony środowiska oraz zdrowia ludzi; stwierdzenie prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia dla środowiska jest wystarczającym powodem do podjęcia działań chroniących środowisko; zasada polega na podjęciu działań zapobiegawczych w sytuacji, kiedy nauka nie jest w stanie skutecznie ocenić potencjalnego ryzyka konkretnego przedsięwzięcia;
- ✓ **zasady stosowania działań zapobiegawczych (zasada prewencji)**: konieczność rozważenia potencjalnych skutków określonego działania i podjęcia na podstawie tej analizy działań zapobiegawczych; zasada ta zakłada, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom będzie podejmowane już na etapie planowania inwestycji i ma priorytetowe znaczenie w wielu aktach prawnych dotyczących ochrony środowiska. Przykładem jej zastosowania są przepisy dotyczące oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów;
- ✓ **zasady naprawiania szkód przede wszystkim u źródła**: usuwanie w pierwszej kolejności źródeł skażenia środowiska naturalnego, nie zaś skutków spowodowanych przez to skażenie; zasada ta promuje stosowanie „czystych” technologii oraz ustalanie standardów emisji substancji szkodliwych;
- ✓ **zasady „zanieczyszczający płaci”**: koszty naprawienia szkód środowiskowych, przywrócenia stanu sprzed skażenia środowiska, jak również w przypadku spowodowania zagrożenia zanieczyszczenia, koszty zapobieżenia jego wystąpieniu spoczywają na sprawcy zagrożenia.

Egzekwowanie powyższych zasad stanowić będzie wymóg formalny, obligatoryjnie sprawdzany w procesie wyboru oraz realizacji przedsięwzięć, ze szczególnym uwzględnieniem projektów o charakterze infrastrukturalnym.

Realizacja interwencji objętych Strategią Rozwoju Województwa, zgodnie z tymi zasadami służyć będzie osiągnięciu celu, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego: mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych.

- **ZASADA PARTNERSTWA**, rozumiana jako sposób postępowania polegający na otwartej i aktywnej współpracy równoprawnie traktowanych podmiotów reprezentujących różnorodne środowiska oraz instytucje realizujące i wspierające realizację działań na rzecz rozwoju regionalnego, obejmująca mobilizowanie i angażowanie różnorodnych zasobów i kompetencji dla osiągania celów Strategii, w trzech obszarach:
 - partnerstwo publiczno-społeczne, w relacjach administracji regionalnej z mieszkańcami województwa oraz ich organizacjami, w ramach efektywnej formuły partycypacji, konsultacji i uzgadniania kluczowych spraw dla regionu,

- partnerstwo publiczno-publiczne, w relacjach administracji regionalnej z jednostkami samorządu lokalnego, administracją rządową oraz innymi jednostkami sektora finansów publicznych,
- partnerstwo publiczno-prywatne, w relacjach administracji regionalnej z sektorem gospodarczym, w tym współpraca z kluczowymi przedsiębiorcami w regionie.

Współpraca i partnerstwo na rzecz realizacji Strategii są warunkami koniecznymi powodzenia w jej realizacji. Wynika to w szczególności z faktu, że na zakres interwencji Strategii w zasadniczej mierze składają się zadania wykraczające poza sferę formalnych kompetencji administracji regionalnej.

W konsekwencji system realizacji Strategii obejmował będzie **trzy główne sfery aktywności**:

- **SFERA PODLEGŁOŚCI**, obejmująca zadania należące do zakresu **bezpośrednich, formalnych kompetencji** administracji regionalnej oraz podległych jej wojewódzkich jednostek organizacyjnych, w zakresie których administracja i jednostki wyposażone są w **stałe instrumenty interwencji**, w podziale na:
 - zadania należące do kompetencji administracji regionalnej, wymagające jedynie aktywności własnej,
 - zadania należące do kompetencji administracji regionalnej, wymagające poza aktywnością własną – również doraźnego zaangażowania partnerów;
- **SFERA WSPÓŁZALEŻNOŚCI**, obejmująca zadania, na które administracja regionalna posiada **zagwarantowany wpływ pośredni** tj.
 - zadania realizowane przez spółki z udziałem województwa lub inne instytucje powiązane, w ramach których przedstawiciele Województwa uczestniczą w planowaniu działań bądź wyborze przedsięwzięć,
 - zadania realizowane w ramach zarządzanych przez Województwo, programów lub projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, w szczególności z funduszy UE;
- **SFERA ODDZIAŁYWANIA**, obejmująca zadania pozostające **poza sferą bezpośrednich kompetencji lub pośredniego wpływu administracji regionalnej**, realizowane przez kluczowych partnerów Województwa tj.
 - zadania należące do kompetencji podmiotów funkcjonalnie niezależnych od administracji regionalnej, działających w regionie, w szczególności samorządów lokalnych, sektora gospodarczego, sektora społecznego oraz instytucji naukowych i badawczo-rozwojowych,
 - zadania należące do kompetencji administracji rządowej lub europejskiej, na które województwo może oddziaływać, w szczególności poprzez kształtowanie opinii i stanowisk oraz rzecznictwo interesów.

Poniżej przedstawione zostały, w sposób poglądowy, podstawowe założenia dotyczące systemu realizacji Strategii w formie:

- ✓ **macierzy porządkującej działania Strategii w układzie trzech głównych sfer aktywności,**
- ✓ **macierzy powiązań regionalnych polityk sektorowych z obszarami Strategii.**

Macierz klasyfikująca działania SRWM w układzie trzech sfer aktywności administracji regionalnej

PA – sfera podległości: **aktywność własna administracji regionalnej**

PP – sfera podległości: **aktywność własna administracji regionalnej, przy zaangażowaniu partnerów**

WF – sfera współzależności: **zaangażowanie funduszy zewnętrznych w dyspozycji administracji regionalnej**

WI – sfera współzależności: **zaangażowanie instytucji regionalnych powiązanych z administracją regionalną**

O – sfera oddziaływania: **obszar działania podmiotów funkcjonalnie niezależnych od administracji regionalnej**

KIERUNKI POLITYKI / DZIAŁANIA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA		P	W	O
1.1	ROZWÓJ KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO			
1.1.1	Wdrożenie mechanizmów odkrywania, kształtowania i wspierania talentów	PP	WF / WI	
1.1.2	Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz korzystaniem z kształcenia ustawicznego	PP	WF / WI	
1.1.3	Modernizacja i rozwój infrastruktury oraz poprawa jakości i dostępności usług świadczonych przez ośrodki kształcenia ustawicznego ...	PP	WF / WI	
1.1.4	Rozwój oferty w zakresie usług dotyczących podnoszenia oraz zmiany kwalifikacji na różnych etapach życia – w powiązaniu z potrzebami regionalnego rynku pracy	PP	WF / WI	
1.1.5	Wdrożenie systemu formalnego uznawania oraz potwierdzania kluczowych kompetencji i umiejętności nabytych nieformalnie, w tym powiązanie kształcenia dorosłych z europejskimi standardami nabywania kwalifikacji			O
1.1.6	Wdrożenie systemowych rozwiązań i mechanizmów umożliwiających prowadzenie i korzystanie z kształcenia na odległość		WF/ WI	
1.1.7	Wdrożenie systemowych rozwiązań zwiększających poziom uczestnictwa osób starszych w systemie kształcenia ustawicznego, w tym instrumentów finansowego wsparcia uniwersytetów trzeciego wieku	PA	WF / WI	O
1.2	BUDOWA INFRASTRUKTURY REGIONU WIEDZY			
1.2.1	Wsparcie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków przemysłowych i technologicznych, funkcjonujących w obszarze nowoczesnych technologii		WF/ WI	
1.2.2	Rozwój instrumentów finansowego wspierania przedsięwzięć innowacyjnych: fundusze typu <i>venture capital</i> , fundusze załączkowe, sieci „aniołów biznesu”		WF/ WI	
1.2.3	Budowanie sieciowej współpracy centrów transferu technologii na bazie zintegrowanego systemu zarządzania informacją		WF/ WI	O
1.2.4	Wdrożenie systemu zachęt dla przedsiębiorczości akademickiej typu <i>spin-off</i> i <i>spin-out</i>		WF/ WI	
1.2.5	Tworzenie warunków infrastrukturalnych dla przedsiębiorstw zajmujących się działalnością kreatywną		WF/ WI	
1.2.6	Wspieranie działań zmierzających do wdrażania i upowszechniania nowoczesnych technologii teleinformatycznych i komunikacyjnych (ICT)		WF/ WI	
1.3	KOMPLEKSOWE WSPARCIE NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII			
1.3.1	Zwiększenie zakresu i jakości kształcenia kadr nowoczesnej gospodarki w ramach kierunków priorytetowych dla rozwoju województwa, w tym związanych z technologiami kluczowymi dla specjalizacji regionalnej		WF/ WI	O
1.3.2	Rozwój systemu stypendialnego w powiązaniu z badaniami stosowanymi		WF	O
1.3.3	Wsparcie działalności badawczej ukierunkowanej na cele wdrożeniowe, komercjalizację oraz ochronę patentową		WF/ WI	O
1.3.4	Wdrożenie mechanizmów stymulujących współpracę przedsiębiorstw z jednostkami badawczo-rozwojowymi i uczelniami w zakresie transferu i absorpcji innowacji oraz nowych technologii		WF/ WI	O
1.3.5	Wsparcie działań związanych z praktycznym zastosowaniem kluczowych technologii, określających specjalizację regionu		WF/ WI	O
1.3.6	Wdrożenie mechanizmów wsparcia finansowego i doradczego dla identyfikowania, wytwarzania, dystrybucji i komercjalizacji małopolskich produktów oraz usług kreatywnych		WF/ WI	
1.3.7	Aktywna promocja zewnętrzna Małopolski jako regionu wiedzy i kreatywności	PA	WF/ WI	
1.4	ROZWÓJ KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I WSPIERANIE ZATRUDNIENIA			
1.4.1	Rozwój oferty edukacyjnej i jakości kształcenia zawodowego na poziomie średnim oraz wyższym – z uwzględnieniem potrzeb regionalnego rynku pracy	PA	WF/ WI	O
1.4.2	Modernizacja i rozwój infrastruktury szkół oraz placówek oświatowych ze szczególnym uwzględnieniem bazy dydaktycznej i teleinformatycznej do praktycznej nauki zawodu	PA	WF/ WI	
1.4.3	Systemowe wsparcie kadr dla rozwoju szkolnictwa zawodowego		WF/ WI	O
1.4.4	Wdrożenie mechanizmów służących praktycznej nauce zawodu	PA	WF/ WI	
1.4.5	Poprawa jakości i efektywności usług w zakresie planowania i rozwoju kariery zawodowej oraz wspierania zatrudnienia	PA	WF	
1.5	WZMACNIANIE I PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI			
1.5.1	Rozwój oferty oraz poprawa dostępności zwrotnych instrumentów finansowania działalności przedsiębiorstw, w tym funduszy pożyczkowych i poręczeńowych	PA	WF/ WI	
1.5.2	Wzmacnianie potencjału oraz rozwój sieci instytucji otoczenia biznesu	PA	WF/ WI	
1.5.3	Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej	PA	WF	
1.5.4	Wdrożenie efektywnego modelu wsparcia powiązań kooperacyjnych, w tym klastrów	PA	WF/ WI	
1.5.5	Rozwój regionalnego systemu obsługi inwestycji oraz promocja przedsiębiorczości	PA	WF/ WI	
1.5.6	Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu	PA	WF/ WI	
2.1	OCHRONA MAŁOPOLSKIEJ PRZESTRZENI KULTUROWEJ			
2.1.1	Kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego	PA	WF	O
2.1.2	Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków oraz przeciwdziałanie procesowi ich degradacji	PA	WF	O
2.1.3	Ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek	PA	WF	O
2.1.4	Ochrona tradycyjnej zabudowy regionalnej i układów ruralistycznych	PA	WF	O
2.1.5	Powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia	PA	WF	O
2.1.6	Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych	PA	WF	O
2.1.7	Zachowanie i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego ...	PA	WF	O
2.1.8	Utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej	PA	WF	O
2.1.9	Funkcjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, w tym rozwój partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego	PA		O
2.1.10	Badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego	PA		
2.1.11	Poprawa funkcjonowania instytucji opieki nad zabytkami	PP		O
2.1.12	Wdrożenie mechanizmów włączających wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy			O
2.1.13	Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu	PA		O
2.1.14	Stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym	PA		O
2.1.15	Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego	PA		O
2.2	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ INFRASTRUKTURY ORAZ KOMERCJALIZACJA USŁUG CZASU WOLNEGO			
2.2.1	Turystyka miejska i kulturowa	PP	WF	O
2.2.2	Turystyka pielgrzymkowa	PP	WF	O
2.2.3	Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna	PP	WF	O
2.2.4	Turystyka uzdrowiskowa i prozdrowotna	PP	WF	O
2.2.5	Turystyka na terenach wiejskich	PP	WF	O
2.2.6	Turystyka biznesowa	PP	WF	O
2.2.7	Turystyka przygraniczna	PP	WF	O
2.3	KSZTAŁCENIE KADR DLA ROZWOJU I OBSŁUGI PRZEMYSŁÓW CZASU WOLNEGO			
2.3.1	Rozwój kształcenia oraz doskonalenia kadr w obszarze: obsługi ruchu turystycznego, rozwoju i upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji, przemysłów kultury, animacji kultury oraz zarządzania kulturą i dziedzictwem kulturowym, „zawodów ginących”	PA	WF/ WI	O
2.3.2	Kształcenie i rozwijanie postaw oraz kompetencji w zakresie: kultury, w tym odbioru sztuki, poprzez szkolne oraz pozaszkolne projekty edukacyjne i artystyczne, a także zwiększanie dostępności do wysokiej jakości oferty kulturalnej, upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży	PA	WF/ WI	O
2.3.3	Wdrożenie mechanizmów wsparcia dla rozwoju i upowszechnienia „zawodów ginących”		WF	

2.4	WZMOCNIENIE PROMOCJI DZIEDZICTWA REGIONALNEGO ORAZ OFERTY PRZEMYSŁÓW CZASU WOLNEGO			
2.4.1	Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (zabytków oraz obiektów kultury współczesnej), a także podejmowanie działań na rzecz poprawy poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego	PP		
2.4.2	Promocja na rzecz ochrony i wykorzystania dziedzictwa regionalnego dla rozwoju gospodarczego regionu oraz aktywizacji użytkowników do inwestowania we własne nieruchomości i adaptacji ich do nowych funkcji	PP		
2.4.3	Aktywna i skuteczna promocja oraz wsparcie regionalnej oferty przemysłów czasu wolnego, w szczególności markowych produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych, w tym artystycznych i twórczych	PP		
2.4.4	Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego poprzez promocję i informację o ofercie kulturalnej oraz zapewnianie jej dostępności i różnorodności	PP		O
2.4.5	Intensyfikacja współpracy pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego w zakresie edukacji, promocji oraz poprawy świadomości i postaw obywatelskich w odniesieniu do dziedzictwa regionalnego	PP		O
3.1	KRAKÓW NOWOCZESNYM WĘZŁEM MIĘDZYNARODOWEJ SIECI TRANSPORTOWEJ			
3.1.1	Poprawa dostępności kolejowej Krakowa w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym, z uwzględnieniem przebiegu przez Kraków, na linii północ-południe, nowego korytarza kolejowej sieci TEN-T, w tym włączenie do sieci kolei dużych prędkości poprzez przedłużenie lub wyznaczenie nowej linii kolejowej do Krakowa w ramach Centralnej Magistrali Kolejowej (CMK)			O
3.1.2	Kontynuacja rozwoju Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice wraz z poprawą jego dostępności transportowej		WF/ WI	
3.1.3	Skoncentrowanie wokół Krakowa sieci głównych szlaków drogowych, w tym o znaczeniu międzynarodowym, z uwzględnieniem przebiegu przez Kraków, na linii północ-południe, nowego korytarza drogowego sieci TEN-T (w ciągu drogi krajowej S7)			O
3.1.4	Usprawienie połączeń komunikacyjnych Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego z konurbacją górnośląską – przy uwzględnieniu skoordynowanej i partnerskiej współpracy samorządów regionalnych oraz miejskich w obszarze rozwoju zintegrowanego systemu transportowego	PA	WF/ WI	O
3.1.5	Rozwój zintegrowanego transportu w ramach aglomeracji krakowskiej – transport aglomeracyjny, tworzony przede wszystkim w oparciu o szybka kolej aglomeracyjną, premetro/metro, szybki tramwaj	PA	WF/ WI	O
3.2	WYKREOWANIE SUBREGIONALNYCH WĘZŁÓW TRANSPORTOWYCH			
3.2.1	Tworzenie sieci sprawnych połączeń kolejowych i drogowych wokół głównych miast regionu, jako subregionalnych węzłów transportowych, sprzyjających procesom rozwojowym	PP	WF/ WI	O
3.2.2	Tworzenie sprawnych połączeń kolejowych i drogowych pomiędzy subregionalnymi węzłami transportowymi oraz zwiększanie ich dostępności zewnętrznej (w tym powiązań z sąsiednimi regionami) i wewnętrznej, w obrębie obszarów ich oddziaływania	PP	WF/ WI	O
3.2.3	Budowa obwodnic/obejść miast i miejscowości dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego	PP	WF	O
3.2.4	Rozwój sieci lądowych lokalnych, w tym lotnisk „biznesowych”		WF/ WI	O
3.2.5	Tworzenie warunków dla rozwoju centrów logistycznych oraz transportu kombinowanego/ intermodalnego			O
3.2.6	Odtworzenie i rozbudowa funkcji transportowych szlaków wodnych Małopolski, w szczególności drogi wodnej Górnej Wisły			O
3.2.7	Wspieranie warunków dla rozwoju transportu ekologicznego	PA	WF/ WI	O
3.3	ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ OBSZARÓW O NAJNIŻSZEJ DOSTĘPNOŚCI W REGIONIE			
3.3.1	Budowa nowych oraz rozbudowa istniejących szlaków kolejowych (w tym również turystycznych tras kolejowych) i drogowych służących efektywnemu skomunikowaniu obszarów o najniższej dostępności w regionie z Krakowem, subregionalnymi węzłami transportowymi oraz sąsiednimi regionami, ze szczególnym uwzględnieniem polsko-słowackiej strefy przygranicznej, także pod kątem zwiększania bezpieczeństwa ruchu		WF/ WI	O
3.3.2	Kreowanie efektywnych połączeń transportowych miasto-wieś w celu zwiększenia mobilności mieszkańców poza obszarami miejskimi oraz mieszkańców obszarów peryferyjnych województwa	PP	WF/ WI	O
3.4	WSPARCIE INSTRUMENTÓW ZARZĄDZANIA ZINTEGROWANYMI SYSTEMAMI TRANSPORTU			
3.4.1	Wsparcie procesów efektywnej integracji systemów transportowych, ze szczególnym uwzględnieniem roli transportu zbiorowego oraz rozwoju transportu zrównoważonego, przede wszystkim na obszarach o unikalnych walorach turystyczno-uzdrowiskowych	PP	WF/ WI	O
3.4.2	Wsparcie właściwej organizacji sprawnych systemów transportu zbiorowego...	PP	WF/ WI	O
3.4.3	Tworzenie warunków dla spójności sieci miejskiej poprzez rozwiązania w zakresie transportu (w tym również infrastruktury rowerowej oraz parkingów działających w systemie „parkuj i jedź”) oraz wzmacniania komunikacji zbiorowej		WF	O
3.4.4	Wspieranie nowoczesnych technik zarządzania i utrzymania szlaków komunikacyjnych, w tym wdrażania technologii i rozwiązań optymalizujących czas przejazdu, poprawiających bezpieczeństwo użytkowników	PA	WF	O
3.4.5	Aktywne rzecznictwo interesów na rzecz zmian w systemie prawnym dla zwiększenia wpływu województw na kształtowanie regionalnej polityki transportowej			O
3.5	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY DLA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO			
3.5.1	Rozwój regionalnej sieci szerokopasmowej, szczególnie na obszarach wykluczenia cyfrowego	PP	WF/ WI	
3.5.2	Rozwój nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej oraz interoperacyjnych platform cyfrowych – wspierających funkcjonowanie instytucji publicznych		WF	O
3.5.3	Rozwój infrastruktury teleinformatycznej – wspierającej rozwój mieszkańców i przedsiębiorstw		WF	O
4.1	ROZWÓJ KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO			
4.1.1	Rozwój funkcji Krakowa jako ważnego węzła wiedzy i innowacji w europejskiej przestrzeni badawczo-rozwojowej poprzez: rozbudowę infrastruktury edukacyjnej, naukowej i badawczej; rozbudowę infrastruktury niezbędnej dla rozwoju dziedziny perspektywicznej przewagi technologicznej Krakowa, tj. <i>life science</i> , czysta energia, technologie informacyjne i komunikacyjne oraz multimedia; rozwój współpracy z Warszawą w ramach węzłowej metropolii sieciowej		WF/ WI	O
4.1.2	Realizacja inwestycji niezbędnych dla uzupełnienia funkcji metropolitalnych Krakowa – zapewniających świadczenie usług wyższego rzędu w zakresie: infrastruktury kongresowej oraz widowiskowo-sportowej; infrastruktury kultury; infrastruktury ochrony zdrowia...		WF/ WI	O
4.1.3	Wykreowanie i rozwój makroregionalnego obszaru współpracy Krakowsko-Górnośląskiej ...	PP	WF/ WI	O
4.1.4	Dynamizowanie rozwoju Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego poprzez: uzgodnienie wspólnej strategii przyciągania, lokowania i obsługi inwestycji w obrębie obszaru metropolitalnego, w powiązaniu z tworzeniem i rozwojem stref aktywności gospodarczej; wzmacnianie funkcji rezydencjonalnej obszaru metropolitalnego poprzez wdrożenie mechanizmów regulujących proces suburbanizacji		WF/ WI	O
4.2	ROZWÓJ SUBREGIONU TARNOWSKIEGO			
4.2.1	Wzmocnienie funkcji Tarnowa, jako subregionalnego ośrodka usług publicznych, w szczególności usług wyższego rzędu świadczonych w obszarze: edukacji i nauki – poprzez dalszy rozwój ośrodka akademickiego w Tarnowie; ochrony zdrowia (...); kultury	PP	WF/ WI	
4.2.2	Rozwój potencjału gospodarczego subregionu tarnowskiego poprzez: tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej, z uwzględnieniem korzyści lokalizacyjnych związanych z usytuowaniem wzdłuż korytarza autostradowego; wsparcie działań związanych z wykorzystaniem potencjału przemysłowego subregionu, szczególnie przemysłu chemicznego; rozwój współpracy subregionalnej z przygranicznymi ośrodkami województwa podkarpackiego: Mielcem, Debicą i Jasłem		WF/ WI	O
4.3	ROZWÓJ SUBREGIONU SĄDECKIEGO			
4.3.1	Wzmocnienie funkcji Nowego Sącza jako subregionalnego ośrodka usług publicznych, w szczególności usług wyższego rzędu świadczonych w obszarze: edukacji i nauki – poprzez dalszy rozwój ośrodka akademickiego w Nowym Sączu; ochrony zdrowia (...); kultury	PP	WF/ WI	
4.3.2	Rozwój potencjału gospodarczego subregionu sądeckiego: wzmocnienie funkcji subregionu poprzez rozwój infrastruktury i usług przemysłów czasu wolnego (...); wykorzystanie potencjału kulturowego i gospodarczego Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju, celem utworzenia ośrodka badawczego, zajmującego się w szczególności polityką wschodnią Unii Europejskiej; tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej; wsparcie rozwoju ośrodka związanego z działalnością w zakresie nowych technologii, w tym multimedia, wykorzystanie współpracy transgranicznej ze Słowacją dla rozwoju rynku pracy oraz turystyki w strefie przygranicznej	PP	WF/ WI	
4.4	ROZWÓJ SUBREGIONU PODHAŁAŃSKIEGO			
4.4.1	Wzmocnienie funkcji Nowego Targu i Zakopanego jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych, z uwzględnieniem usług wyższego rzędu w obszarze: edukacji – poprzez rozwój ośrodka akademickiego w Nowym Targu; ochrony zdrowia (...); kultury	PP	WF/ WI	
4.4.2	Rozwój potencjału gospodarczego subregionu podhalańskiego: wzmocnienie funkcji subregionu poprzez rozwój infrastruktury i usług przemysłów czasu wolnego (...); wykorzystanie współpracy transgranicznej ze Słowacją dla rozwoju wspólnej oferty turystycznej oraz rynku pracy	PP	WF/ WI	
4.5	ROZWÓJ MAŁOPOLSKI ZACHODNIEJ			
4.5.1	Wzmocnienie funkcji Oświęcimia, Chrzanowa i Olkusza jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych, z uwzględnieniem usług wyższego rzędu ...	PP	WF/ WI	O

4.5.2	Rozwój potencjału gospodarczego Małopolski Zachodniej – przy uwzględnieniu korzyści wynikających z centralnego położenia względem Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego i konurbacji górnośląskiej – poprzez: tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej; rewitalizację obszarów zdegradowanych, w tym terenów poprzemysłowych; rozwój oferty przemysłów czasu wolnego (...)	PP	WF/ WI	O
5.1 ROZWÓJ FUNKCJI LOKALNYCH CENTRÓW USŁUG PUBLICZNYCH				
5.1.1	Poprawa standardu świadczenia oraz dostępności podstawowych usług publicznych w zakresie lokalnej infrastruktury społecznej, o charakterze: edukacyjnym, kulturalnym, rekreacyjnym i sportowym, zdrowotnym, w szczególności na obszarach o najniższej dostępności do usług publicznych		WF	O
5.2 ROZWÓJ GOSPODARCZY MAŁYCH I ŚREDNICH MIAST ORAZ TERENÓW WIEJSKICH				
5.2.1	Poprawa kondycji gospodarczej małych i średnich miast poprzez: wsparcie rewitalizacji i restrukturyzacji gospodarczej miast; rozwój oferty inwestycyjnej oraz poprawę standardów obsługi inwestorów; wspieranie działań lokalnych instytucji rynku pracy na rzecz zwiększenia zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu		WF	O
5.2.2	Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich: obszary o funkcjach rolniczych: w zakresie wspierania zatrudnienia w działalności rolniczej i okołorolniczej opartej na zwiększeniu towarowości i wydajności poprzez: wdrożenie instrumentów wsparcia dla rozwoju ekologicznego rolnictwa i przetwórstwa oraz marketingu wysokiej jakości produktów żywności regionalnej; rozwój systemu doradztwa i wsparcia pośredniego dla przedsiębiorczości opartej na rolnictwie; obszary o funkcjach mieszanych: w zakresie wsparcia dla tworzenia miejsc pracy w działalności pozarolniczej	PA	WF	O
5.3 FUNKCJONALNE ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIĄ NA POZIOMIE LOKALNYM				
5.3.1	Identyfikacja i delimitacja przestrzenna obszarów funkcjonalnych miast na poziomie lokalnym	PA		
5.3.2	Wspieranie procesu rewitalizacji miast w oparciu o plany rozwoju obszarów miejskich	PA	WF	O
5.3.3	Zabieganie o wdrożenie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących: realizacji koncepcji osadnictwa zwartej; przeciwdziałaniu rozpraszaniu zabudowy na obszarach wiejskich; właściwemu gospodarowaniu na obszarach górskich i chronionych; poprawie struktury obszarowej gospodarstw (scalanie gruntów); właściwemu gospodarowaniu na obszarach rolnych, chronionych, górskich oraz innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.	PA		O
6.1 POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO ORAZ WYKORZYSTANIE EKOLOGII DLA ROZWOJU MAŁOPOLSKI				
6.1.1	Ochrona zasobów wodnych: ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do wód podziemnych, powierzchniowych i gleb, systemy zaopatrzenia w wodę i optymalizacja zużycia wody	PA	WF	O
6.1.2	Poprawa jakości powietrza: sukcesywna redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza pochodzących z systemów indywidualnego ogrzewania mieszkań; wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	PA	WF	O
6.1.3	Ochrona środowiska przed hałasem komunikacyjnym, komunalnym, przemysłowym oraz minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego	PA		O
6.1.4	Rozwijanie systemu gospodarki odpadami ...	PA	WF	O
6.1.5	Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych	PP	WF	O
6.1.6	Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego...	PA		O
6.1.7	Regionalna polityka energetyczna...		WF/ WI	O
6.1.8	Edukacja obywatelska w zakresie ochrony środowiska oraz kształtowanie i promocja postaw proekologicznych	PP		O
6.2 POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA ZDROWOTNEGO: PROFILAKTYKA I OCHRONA ZDROWIA				
6.2.1	Utrzymanie i wzrost dostępności do specjalistycznej opieki stacjonarnej, w zależności od potencjałów i potrzeb poszczególnych subregionów	PA	WF/ WI	O
6.2.2	Restrukturyzacja i modernizacja zasobów rzeczowych regionalnego systemu opieki zdrowotnej w powiązaniu z rozwojem systemu monitorowania prowadzonych działań	PA	WF/ WI	O
6.2.3	Stworzenie sieci powiązań pomiędzy jednostkami opieki zdrowotnej z terenu województwa i innych regionów ościennych w celu zapewnienia optymalizacji, kompleksowości i ciągłości świadczeń zdrowotnych	PA		O
6.2.4	Opracowanie i wdrożenie wieloletnich programów ochrony zdrowia, w tym profilaktyki zdrowotnej m.in. w obszarach onkologii, kardiologii i psychiatrii.	PA	WF/ WI	O
6.2.5	Kształtowanie, promocja postaw, aktywna edukacja na rzecz zdrowego stylu życia	PP		O
6.3 POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO: INTEGRUJĄCA POLITYKA SPOŁECZNA				
6.3.1	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie	PA		O
6.3.2	Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych	PA		O
6.3.3	Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa	PP	WF	O
6.3.4	Rozwój systemu kształcenia kadr działających w obszarze integrującej polityki społecznej	PP	WF	O
6.3.5	Rozwój prorodzinnych form opieki zastępczej			O
6.4 WSPARCIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA BEZPIECZEŃSTWEM PUBLICZNYM				
6.4.1	Rozwój zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym w regionie			O
6.4.2	Rozwój systemu elektronicznego monitorowania bezpieczeństwa publicznego		WF	O
6.4.3	Rozwój oraz integracja systemów ratownictwa	PA	WF	O
6.4.4	Realizacja programu poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym	PA		O
6.4.5	Poprawa stanu specjalistycznego wyposażenia służb ratowniczych	PA	WF	O
6.4.6	Kształtowanie i promocja postaw właściwych w odniesieniu do sytuacji kryzysowych			O
7.1 SPRAWNY SYSTEM ZARZĄDZANIA STRATEGICZNEGO WOJEWÓDZTWE				
7.1.1	Zintegrowany system monitorowania i oceny rozwoju województw w ujęciu gospodarczym, społecznym i przestrzennym, rozwinięty na bazie obserwatoriów rozwoju regionalnego	PP		
7.1.2	Skoordynowany system planowania i realizacji polityk publicznych w województwie...	PP		
7.1.3	Wspieranie rozwoju potencjału instytucjonalnego oraz kultury organizacyjnej administracji regionalnej i lokalnej, w tym promowanie standardów zarządzania polityką rozwoju	PP		
7.1.4	Wzmocnienie współpracy z administracją rządową na poziomie centralnym i regionalnym, z uwzględnieniem działań na rzecz prawnego uregulowania zagadnień warunkujących skuteczne prowadzenie polityki rozwoju województwa			O
7.2 KSZTAŁTOWANIE I ROZWÓJ AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ ORAZ WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO				
7.2.1	Kształtowanie i wzmocnienie tożsamości regionalnej, w tym wartości rodzinnych	PP		
7.2.2	Kształtowanie, wzmocnienie i promocja aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców regionu, w tym edukacja obywatelska dzieci i młodzieży	PP		
7.2.3	Efektywny system współpracy z sektorem pozarządowym...	PP		
7.2.4	Partnerskie współdziałanie z mediami lokalnymi i regionalnymi	PP		
7.3 ROZWÓJ WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ				
7.3.1	Budowa wielopoziomowego systemu zarządzania rozwojem województwa w oparciu o mechanizmy współpracy wewnątrzregionalnej ...	PP		
7.3.2	Rozwój współpracy regionalnej w wymiarze krajowym, w szczególności z regionami sąsiedzkimi	PP		
7.3.3	Rozwój współpracy terytorialnej w wymiarze transgranicznym ze Słowacją oraz w wymiarze transnarodowym i międzyregionalnym	PP		
7.4 BUDOWA I PROMOCJA MARKI MAŁOPOLSKA NA ARENIE KRAJOWEJ ORAZ MIĘDZYNARODOWEJ				
7.4.1	Sprawny i skuteczny marketing regionalny w wymiarze krajowym i zagranicznym oparty na jednolitej zidentyfikowanej marce Małopolska	PA		
7.4.2	Wzmocnienie aktywności biura regionalnego Małopolski w Brukseli	PA		
7.4.3	Aktywny udział Małopolski w krajowych i międzynarodowych sieciach współpracy	PP		
7.4.4	Działania mające na celu pozyskanie dla Małopolski lokalizacji instytucji europejskich	PA		O

Macierz powiązań głównych polityk regionalnych z obszarami Strategii Rozwoju Województwa

Powiązanie podstawowe

Powiązanie uzupełniające

Obszary Strategii Rozwoju Województwa Główne polityki regionalne	WYZWANIA KOMPETENCYJNE		WYZWANIA TERYTORIALNE			WYZWANIE CYWILIZACYJNE	WYZWANIE POLITYCZNE
	1. Gospodarka wiedzy i aktywności	2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony	5. Rozwój miast i terenów wiejskich	6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne	7. Zarządzanie rozwojem województwa
EDUKACJA I NAUKA		kształcenie kadr dla sektora czasu wolnego	społeczeństwo informacyjne	usługi publiczne wyższego rzędu	podstawowe usługi publiczne	ochrona środowiska, zdrowy styl życia, kadry opieki społecznej	edukacja obywatelska, współpraca międzysektorowa i terytorialna
RYNEK PRACY		kształcenie kadr dla sektora czasu wolnego	społeczeństwo informacyjne	współpraca makroregionalna, trans graniczna i subregionalna	lokalne rynki pracy	regionalna strategia w kontekście starzenia się społeczeństwa	współpraca międzysektorowa i terytorialna
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ		sektor czasu wolnego	społeczeństwo informacyjne	strefy aktywności gospodarczej – w głównych ośrodkach subregionalnych	strefy aktywności w małych miastach, rolnictwo ekologiczne, przedsiębiorczość około rolnicza i pozarolnicza	regionalna strategia w kontekście starzenia się społeczeństwa	współpraca międzysektorowa i terytorialna
INNOWACJE I NOWE TECHNOLOGIE		kultura	społeczeństwo informacyjne, nowoczesne techniki zarządzanie transportem	KOM, subregion sądecki		ochrona środowiska, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne	współpraca międzysektorowa i terytorialna
KULTURA I DZIEDZICTWO	wspieranie talentów, nowe technologie			usługi publiczne wyższego rzędu	podstawowe usługi publiczne		współpraca międzysektorowa i terytorialna
TURYSTYKA	turystyka biznesowa		turystyka	KOM, subregion sądecki i podhalański oraz Małopolska Zachodnia	turystyka miejska, turystyka na obszarach wiejskich	turystyka uzdrowiskowa i prozdrowotna, aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna	współpraca międzysektorowa i terytorialna
SPORT I KULTURA FIZYCZNA	wspieranie talentów			sporty zimowe: subregion sądecki i podhalański	podstawowe usługi publiczne	zdrowy styl życia	współpraca międzysektorowa i terytorialna
USŁUGI PUBLICZNE	edukacja i nauka	kultura				ochrona środowiska, zdrowie, opieka społeczna	współpraca międzysektorowa i terytorialna
KOMUNIKACJA: TRANSPORT I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	nowe technologie						współpraca międzysektorowa i terytorialna
OCHRONA ŚRODOWISKA	edukacja, nowe technologie	dziedzictwo przyrodnicze	transport ekologiczny	naturalny potencjał subregionalny	rolnictwo ekologiczne, obszary górskie i chronione		współpraca międzysektorowa i terytorialna
OCHRONA ZDROWIA	nowe technologie	kultura fizyczna, sport i rekreacja		usługi publiczne wyższego rzędu	podstawowe usługi publiczne		współpraca międzysektorowa i terytorialna
POLITYKA SPOŁECZNA	kształcenie ustawiczne, przedsiębiorczość społeczna			infrastruktura społeczna wyższego rzędu	podstawowa infrastruktura społeczna		współpraca międzysektorowa i terytorialna
PROMOCJA	przemysł wiedzy, przedsiębiorczość	dziedzictwo regionalne, przemysł czasu wolnego	transport ekologiczny, transport zbiorowy	potencjały subregionalne	rolnictwo ekologiczne i żywność regionalna	ochrona środowiska, zdrowy styl życia, postawy wobec sytuacji kryzysowych	

Podsystem wdrażania

Schemat wdrażania *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* obejmuje dwa zasadnicze komponenty, tj.:

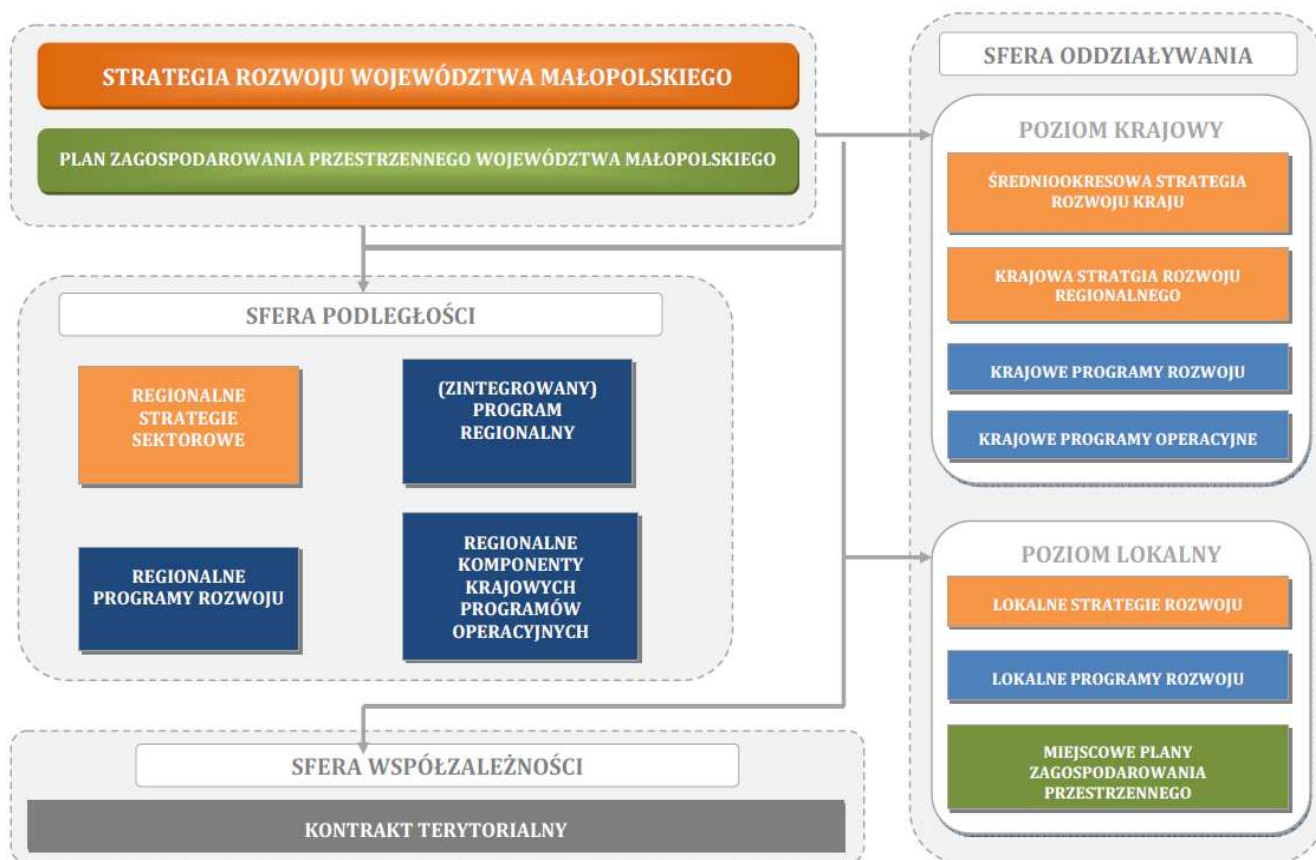
- ⇒ Komponent 1. **Struktura programowania i finansowania**,
- ⇒ Komponent 2. **Struktura instytucjonalna**.

W ramach Komponentu 1. *Struktura programowania i finansowania*, Strategia wdrażana będzie przy zróżnicowanym zaangażowaniu trzech grup instrumentów:

- **Grupa instrumentów pozostających w dyspozycji samorządu województwa**, obejmująca instrumenty programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków podlegają **bezpośredniej kontroli** ze strony organów samorządu województwa. Kategorię tę tworzą w szczególności:
 - plan zagospodarowania przestrzennego województwa,
 - regionalne strategie sektorowe,
 - regionalne programy rozwoju,
 - regionalne programy operacyjne,
 - regionalne komponenty krajowych programów operacyjnych,
 - wieloletnią prognozę finansową województwa,
 - budżet zadaniowy,
 - przedsięwzięcia i projekty realizowane w ramach zadań bieżących oraz projektów wdrażanych na podstawie odrębnych porozumień lub umów, przez urząd marszałkowski oraz jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego.
- **Grupa instrumentów współzależnych od administracji regionalnej**, obejmująca instrumenty programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków, podlegają **procedurze formalnego współdecydowania, negocjowania lub uzgodnienia** z udziałem samorządu województwa. Do tej kategorii zaliczyć należy głównie:
 - kontrakt terytorialny, stanowiący instrument planowany do realizacji jako nowa formuła dotychczasowego kontraktu wojewódzkiego,
 - przedsięwzięcia i projekty realizowane w ramach zadań bieżących oraz projektów wdrażanych na podstawie odrębnych porozumień lub umów zawartych przez podmioty współzależne od administracji regionalnej, np. spółki z udziałem finansowym Województwa Małopolskiego, ale również zarządzane przez Województwo programy współfinansowane z funduszy zewnętrznych.
- **Grupa instrumentów, na które administracja regionalna może oddziaływać**, obejmująca instrumenty programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków, pozostają w dyspozycji administracji rządowej oraz administracji lokalnej, jednak w ramach dostępnych mechanizmów partycypacji administracja może uczestniczyć w procesie opiniowania ich kształtu. W tej kategorii wskazać należy przede wszystkim:
 - średniookresową strategię rozwoju kraju,
 - krajową strategię rozwoju regionalnego,
 - krajowe programy rozwoju,
 - krajowe programy operacyjne,
 - lokalne strategie rozwoju,
 - lokalne programy rozwoju,
 - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Poniższy schemat ilustruje główne elementy i powiązania w Komponentie 1. podsystemu wdrażania Strategii.

Rysunek 5. Schemat powiązań w strukturze programowania i finansowania Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach Komponentu 2. *Struktura instytucjonalna*, Strategia wdrażana będzie przy zróżnicowanym zaangażowaniu trzech grup uczestników:

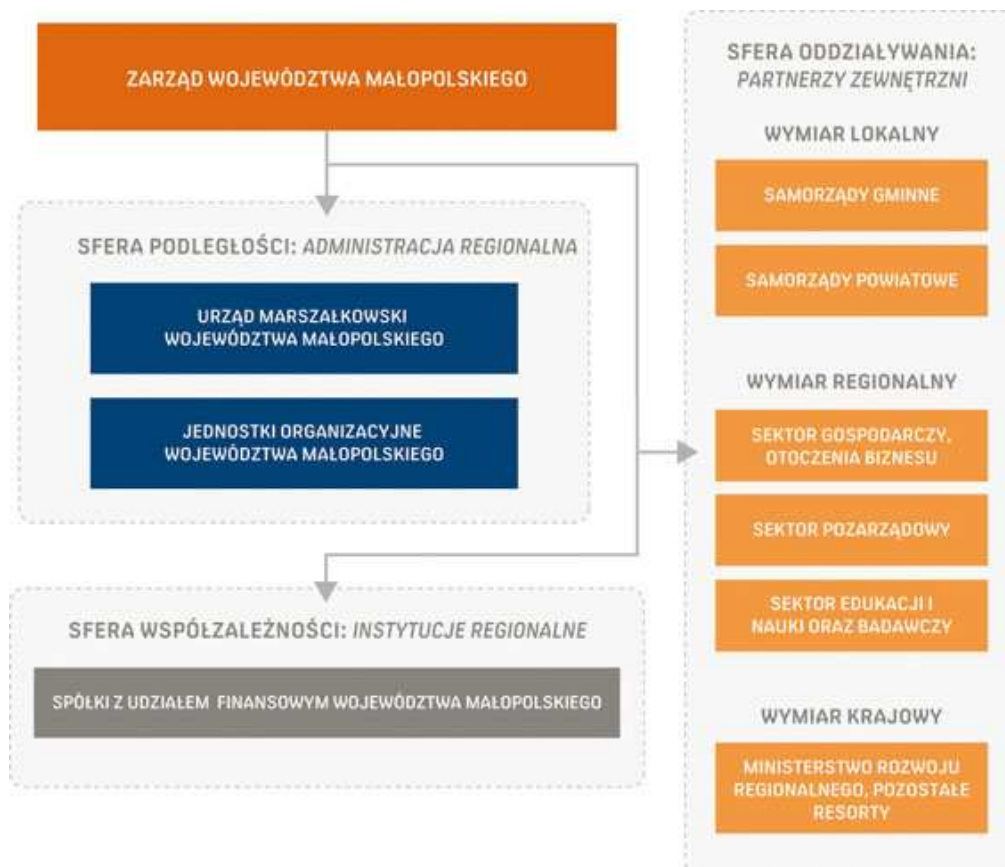
- **Administracja regionalna**, obejmująca urząd marszałkowski oraz podległe jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego,
- **Kluczowe instytucje regionalne**, rozumiane jako podmioty współzależne lub powiązane pod względem organizacyjnym i/lub finansowym z administracją samorządu województwa,
- **Kluczowi partnerzy zewnętrzni**, a więc podmioty niezależne pod względem organizacyjnym oraz finansowym od administracji samorządu województwa, wśród których szczególną rolę odgrywają:
 - samorządy gminne i powiatowe,
 - organizacje i instytucje działające na rzecz rozwoju województwa, w tym reprezentujące środowiska: gospodarcze i otoczenia biznesu, pozarządowe, edukacyjne, naukowe i badawcze,
 - administracja rządowa.

W procesie realizacji Strategii, kluczową rolę odgrywać będzie **przywództwo polityczne i organizacyjne Zarządu Województwa Małopolskiego**, rozumiane jako strategiczna rola organu wykonawczego samorządu województwa w stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również w mobilizowaniu i integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów strategicznych. Przywództwo pełnione w przestrzeni realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*, obejmować będzie następujące formy aktywności:

- angażowanie kluczowych instytucji regionalnych oraz partnerów zewnętrznych w proces planowania, programowania i realizacji polityki rozwoju województwa – w celu właściwego określenia kierunków interwencji oraz przedsięwzięć regionalnych, w tym na potrzeby kontraktu terytorialnego,
- mobilizowanie samorządów lokalnych do budowania strategii i programów lokalnych – z uwzględnieniem celów określonych w Strategii,
- angażowanie partnerów zewnętrznych w przejmowaniu części zadań wdrożeniowych na podstawie porozumienia lub umowy z samorządem, w przypadkach, w których realizacja określonych przedsięwzięć na poziomie lokalnym lub subregionalnym oznacza większą skuteczność oraz prowadzi do lepszych efektów,
- zorganizowanie platformy współpracy z partnerami działającymi na rzecz rozwoju województwa, pełniące rolę regionalnego forum terytorialnego, służącego wsparciu strategicznej dyskusji oraz działań prorozwojowych w regionie,
- aktywne współdziałanie z władzami województw sąsiednich na rzecz realizacji przedsięwzięć ponadregionalnych o znaczeniu strategicznym, w zakresie uzgodnionych spraw stanowiących obszar wspólnego zainteresowania,
- aktywna współpraca z administracją rządową na poziomie krajowym i regionalnym, umożliwiająca prezentację stanowisk, wymianę opinii oraz uzgadnianie stanowisk w sprawach kluczowych dla rozwoju województwa, w tym na forum takich gremiów jak Krajowe Forum Terytorialne oraz Komitet Koordynacyjny do spraw Polityki Rozwoju,
- aktywny udział w europejskich sieciach współpracy oraz współdziałanie ze służbami Komisji Europejskiej, szczególnie w ramach procesu planowania i negocjowania kierunków interwencji realizowanych przy udziale funduszy europejskich w perspektywie 2014-2020.

Poniższy schemat ilustruje główne elementy oraz powiązania w Komponentie 2. podsystemu wdrażania Strategii.

Rysunek 6. Schemat powiązań w strukturze instytucjonalnej Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

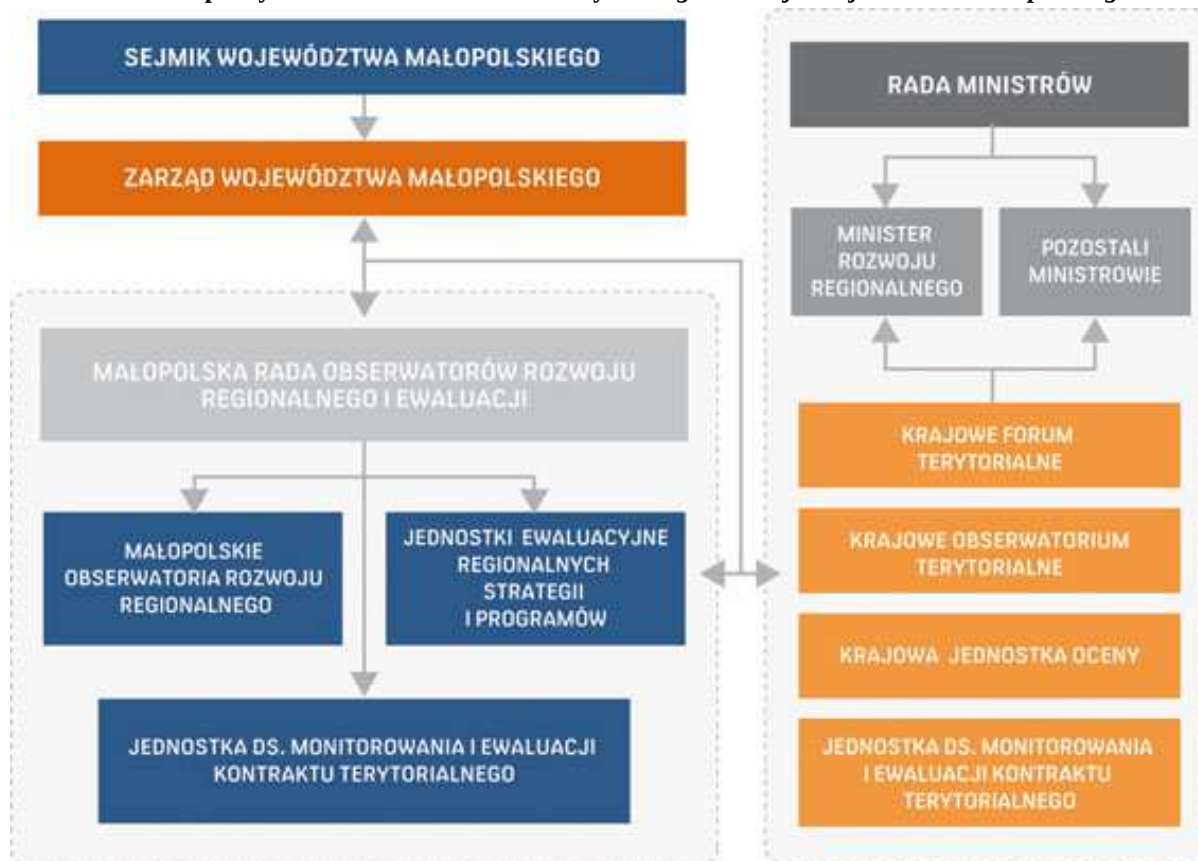
Skuteczna i efektywna realizacja Strategii „Małopolska 2020” wymaga **wdrożenia koniecznych działań dostosowawczych** w zakresie struktur oraz procedur realizacyjnych. Zostanie to przeprowadzone poprzez podejmowane sukcesywnie następujące działania:

1. **Wzmocnienie kompetencyjne komórek organizacyjnych w strukturze administracji regionalnej, odpowiedzialnych za regionalne planowanie strategiczne i przestrzenne**, w szczególności poprzez:
 - a) koncentrację w tych komórkach organizacyjnych odpowiedzialności za przygotowanie i zarządzanie (zintegrowanym) programem regionalnym na lata 2014-2020,
 - b) powierzenie tym komórkom organizacyjnym kompetencji w zakresie oceny spójności ze Strategią regionalnych strategii sektorowych i programów rozwoju;
2. **Opracowanie, wdrożenie i aktualizacja (w cyklu rocznym) schematów realizacji kierunków polityki Strategii**, określających w szczególności:
 - a) jednostki odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań, jednostki współuczestniczące oraz partnerów zewnętrznych,
 - b) roczne plany realizacji na poziomie poszczególnych działań, z uwzględnieniem wykorzystywanych mechanizmów oraz instrumentów (plan, programy, projekty, zadania);
3. **Opracowanie i wdrożenie procedury zarządzania regionalnymi strategiami sektorowymi i programami rozwoju**, obejmującej w szczególności:
 - a) podsumowanie przeglądu (inventaryzacji i oceny) istniejących dokumentów programowych,
 - b) określenie docelowego katalogu zintegrowanych, dokumentów programowych – w konsekwencji uporządkowania istniejącego systemu, pod kątem konsolidacji dokumentów, przy uwzględnieniu odrębnych regulacji, stanowiących podstawę formalno-prawną dla ich przygotowania i realizacji,
 - c) określenie wytycznych metodologicznych w zakresie przygotowania/aktualizacji zintegrowanych dokumentów programowych, ujętych w ramach ich docelowego katalogu, przy uwzględnieniu:
 - zasad dotyczących ramowej struktury dokumentów,
 - reguł określających sposób zapewnienia spójności tych dokumentów ze Strategią,
 - d) określenie trybu i harmonogramu przygotowania/aktualizacji zintegrowanych dokumentów programowych, ujętych w ramach ich docelowego katalogu;
4. **Formalne i faktyczne powiązanie Strategii Rozwoju Województwa oraz służących jej wdrażaniu regionalnych strategii sektorowych i programów rozwoju – z procesem planowania, realizacji i sprawozdawania:**
 - a) budżetu województwa,
 - b) wieloletniej prognozy finansowej województwa.

Podsystem monitorowania, oceny i aktualizacji

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie prowadzonej interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji działań cząstkowych.

Rysunek 7. Schemat podsystemu monitorowania i oceny Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

W tym celu niezbędne jest dalsze, konsekwentne rozwijanie funkcjonalności **regionalnego systemu monitorowania, analizy i oceny polityk, programów oraz przedsięwzięć**, których wdrażanie zachodzi w przestrzeni implementacyjnej Strategii. System ten powinien umożliwiać generowanie bieżących informacji oraz danych stanowiących podstawę dokonywania okresowych ocen w zakresie postępów dotyczących prowadzonych działań, a także osiągniętych wyników.

W odniesieniu do konstrukcji systemu monitorowania Strategii „Małopolska 2020” przyjmuje się, że będzie on obejmował następujące funkcjonalności:

- **prowadzenie wystandaryzowanej ewidencji przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii, tj.:**
 - zdolność do selekcji spośród ogółu realizowanych przez administrację regionalną, kluczowe instytucje regionalne oraz partnerów zewnętrznych, przedsięwzięć wdrażanych jako element realizacji Strategii,
 - zdolność do przyporządkowywania przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii do przyjętych kierunków polityki i działań określonych w dokumencie,
 - zdolność do ewidencjonowania w systemie monitorowania przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii na zdefiniowanym, początkowym etapie cyklu ich realizacji,
 - zapewnienie wystandaryzowanej systematyki dla ewidencji przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii w systemie jej monitorowania;
- **ewidencjonowanie postępu i efektów przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii, tj.:**
 - zdolność do monitorowania kluczowych produktów oraz rezultatów powstałych w wyniku realizacji przedsięwzięć w ramach Strategii,
 - zdolność do monitorowania nakładów ponoszonych na realizację przedsięwzięć w ramach Strategii;
- **monitorowanie zmian zachodzących w przestrzeni implementacyjnej Strategii, za pośrednictwem**

przyjętego systemu wskaźników, obejmujące monitorowanie wartości wskaźników określonych w Strategii, na poziomie celów strategicznych określonych dla poszczególnych obszarów;

- **zapewnienie bieżącego dostępu do informacji o danych monitoringowych** dostosowanych do potrzeb różnych kategorii interesariuszy Strategii, obejmujące cykliczne generowanie danych monitoringowych służących celom zarządczym, analitycznym oraz informacyjnym.

Monitorowanie rzeczowej realizacji Strategii prowadzone będzie w oparciu o ustalone wskaźniki osiągnięć, przy czym w miarę dostępności danych informacje na temat wartości wskaźników będą prezentowane w następującym układzie:

- wszystkie wskaźniki dla celów strategicznych poszczególnych obszarów, w następujących przekrojach:
 - w liczbach bezwzględnych (lub procentowo),
 - w porównaniu do innych województw i średniej krajowej,
 - w porównaniu do regionów (średniej) UE-27,
 - w ujęciu zmiany od roku bazowego oraz ostatniego badania (dynamika);
- dodatkowo wskaźniki na poziomie obszarów Strategii, w zakresie, w jakim jest to możliwe ze względu na dostępność danych oraz celowe ze względu na charakter poszczególnych mierników, w następujących ujęciach:
 - dla całego województwa,
 - w podziale na gminy i powiaty,
 - w podziale na subregiony lub inne obszary funkcjonalne.

Ponadto prowadzone będzie **monitorowanie finansowej realizacji Strategii**, obejmujące:

- badanie struktury wydatków budżetu Województwa Małopolskiego,
- badanie struktury wydatków ponoszonych przez jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego,
- badanie struktury wydatków ponoszonych przez kluczowe instytucje regionalne, zależne oraz współzależne wobec Województwa Małopolskiego,
- badanie struktury wydatków jednostek samorządów gminnych oraz powiatowych z terenu województwa,
- badanie struktury wydatków inwestycyjnych administracji rządowej, kierowanych na wsparcie przedsięwzięć regionalnych wdrażanych w ramach realizacji Strategii.

W procesie monitorowania *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* realizowane będą w szczególności zadania w następującym zakresie:

- prowadzenie **analiz dotyczących sytuacji, trendów oraz scenariuszy rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym**,
- przygotowywanie **raportu o rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym**,
- sukcesywny rozwój i wzmacnianie potencjału **Małopolskich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego**, z uwzględnieniem ukierunkowania ich działalności na monitorowanie i ocenę procesów oraz interwencji w ujęciu przestrzennym; rozwój obserwatoriów powinien zmierzać do przekształcenia ich formuły ze struktur autonomicznych przedmiotowo i metodycznie w kierunku skonsolidowanej sieci jednolitej metodycznie oraz bezpośrednio zaangażowanej w proces monitorowania Strategii,
- wdrożenie **systemowych mechanizmów koordynacji oraz integracji w obszarze badań i analiz regionalnych** w celu zapewnienia komplementarności głównych instrumentów:

- Małopolskie Obserwatoria Rozwoju Regionalnego,
- jednostki ewaluacyjne odpowiedzialne za prowadzenie procesu ewaluacji polityk publicznych, programów oraz przedsięwzięć realizowanych lub współrealizowanych na poziomie regionalnym, ze szczególnym uwzględnieniem ich oddziaływania terytorialnego,
- jednostka ds. monitorowania i ewaluacji kontraktu terytorialnego, której wyodrębnienie będzie pochodną wdrożenia nowej formuły kontraktu terytorialnego.

System monitorowania będzie opierać się na opracowanych uprzednio, trzech głównych rejestrach, tj.:

- **rejestr regionalnych strategii, programów i planów**, gromadzący dane dotyczące wszystkich kategorii dokumentów planistycznych i programowych, których horyzont wykracza poza perspektywę jednego roku;
- **rejestr inicjatyw własnych Województwa Małopolskiego podejmowanych w obszarach realizacji Strategii**, ewidencjonujący przedsięwzięcia inne niż wdrażane w ramach regionalnych strategii, programów i planów przedsięwzięcia, których realizacja przyczynia się do osiągania celów strategicznych, szczególnie takie jak: organizowane przez Województwo konkursy, wydarzenia promocyjne, działania w zakresie współpracy międzynarodowej;
- **rejestr programów i inicjatyw zewnętrznych, których wdrażanie przyczynia się do realizacji Strategii**, ewidencjonujący krajowe programy operacyjne lub ich komponenty, inne programy i przedsięwzięcia, takie jak projekty samorządów lokalnych, przedsiębiorstw, organizacji społecznych i gospodarczych, których realizacja sprzyja osiągnięciu celów Strategii.

Każdy z rejestrów powinien zawierać w ujęciu podstawowym dane dotyczące: nazwy programu (inicjatywy); podstawy prawnej jego podjęcia; podmiotu (podmiotów) odpowiedzialnego za koordynację wdrażania; zakresu powiązań danego programu ze Strategią (klasyfikacja jako całościowo/częściowo zbieżnego z działaniami w ramach kierunków polityki Strategii); wskazanie kierunku polityki, w ramach którego program (inicjatywa) lub jego poszczególne części są wdrażane.

Zadaniem integralnie związanym z utworzeniem rejestrów przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii będzie zbudowanie metodologii klasyfikowania przedsięwzięć i programów (lub ich części) w strukturze kierunków polityki. Rejestry będą prowadzone przez jednostkę organizacyjną, właściwą w zakresie monitorowania i oceny *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*.

Zadaniem wspierającym funkcjonowanie rejestrów jest wdrożenie bazy danych przedsięwzięć Strategii, działającej w oparciu o wystandaryzowaną systematykę ewidencji przedsięwzięć. W ramach monitorowania Strategii niezbędne jest wdrożenie procedur odrębnych dla następujących kategorii podmiotów:

- **administracja regionalna**, obejmująca urząd marszałkowski oraz podległe jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego oraz **kluczowe instytucje regionalne**, rozumiane jako podmioty współzależne lub powiązane pod względem organizacyjnym i/lub finansowym z administracją samorządu województwa;
- **kluczowi partnerzy zewnętrzni**, stanowiący grupę podmiotów i instytucji niezależnych pod względem organizacyjnym oraz finansowym od administracji samorządu województwa, wdrażający programy lub projekty służące realizacji Strategii.

W odniesieniu do przeznaczenia i wykorzystania danych monitoringowych, przewiduje się wdrożenie przejrzystego raportowania, odzwierciedlającego faktyczne potrzeby głównych jego odbiorców, tj.:

- Zarządu Województwa – w formie **raportów zarządczych**,
- jednostek specjalistycznych odpowiedzialnych za poszczególne obszary i kierunki Strategii – w formie **raportów analitycznych**,
- opinii publicznej – w formie **raportów informacyjno-promocyjnych**.

Monitorowanie i analiza realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* służyć będzie **efektywnej sprawozdawczości**. Podstawowymi instrumentami w tym zakresie będą:

- a) przygotowywany **co trzy lata, strategiczny raport o rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym**, prezentujący m.in. okresowe sprawozdanie z realizacji Strategii w ujęciu rzeczowym oraz finansowym – przedstawiany Zarządowi Województwa oraz Sejmikowi Województwa;
- b) przygotowywany **w cyklu rocznym, raport zarządczy** z realizacji zadań objętych regionalnymi dokumentami programowymi, poprzedzający przystąpienie do planowania budżetu województwa na rok następny – przedstawiany Zarządowi Województwa.

W ramach zarządzania Strategią prowadzona będzie **okresowa ewaluacja** – w układzie standardowym, tj.:

- **Ewaluacja *ex ante***, przed podjęciem realizacji Strategii – koncentrująca się na ocenie końcowego projektu zmiany Strategii lub jej znaczącej aktualizacji, prowadzona według kryterium trafności i adekwatności, a także kryterium wewnętrznej i zewnętrznej spójności programowej dokumentu;
- **Ewaluacja *on-going***, w trakcie realizacji Strategii – przeprowadzana w miarę potrzeb wynikających z systemu monitorowania, koncentrująca się na ocenie, czy i w jakim zakresie przyjęta Strategia jest realizowana oraz jakie są jej efekty krótko- i średnioterminowe, przy zastosowaniu kryterium skuteczności działań, a także zasad postępowania ustalonych dla systemu realizacji Strategii;
- **Ewaluacja *ex post***, po zakończeniu realizacji Strategii – w zakresie analogicznym do zakresu przedmiotowego ewaluacji *on-going*, z uwzględnieniem jego poszerzenia o ocenę prognozowanych efektów długoterminowych.

Badania realizowane w ramach oceny Strategii prowadzone będą – zgodnie z powszechnie obowiązującymi w tym zakresie standardami – jako ewaluacje zewnętrzne, przez zespoły niezależnych ewaluatorów, posiadających niezbędne kwalifikacje i doświadczenie.

Ważnym elementem zarządzania strategicznego jest dokonywanie okresowych **przeglądów, prowadzących do możliwej aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego***. Wobec znaczących zmian w sferze realnej, szczególnie w otoczeniu zewnętrznym, a także w nawiązaniu do zmian w otoczeniu prawnym i regulacyjnym, władze samorządu województwa mogą podjąć decyzję o potrzebie reorientacji celów strategicznych. Przesłanki faktyczne i formalne decyzji o przystąpieniu do aktualizacji Strategii powinny znajdować jednoznaczne odzwierciedlenie w warstwie wniosków i rekomendacji wynikających z raportu o rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym.

Przedstawiona powyżej, ramowa charakterystyka struktury i zakresu funkcjonowania systemu realizacji Strategii stanowić będzie podstawę dla określenia szczegółowych rozwiązań, które zostaną przedstawione w dokumentach wykonawczych składających się na **system zarządzania Strategią „Małopolska 2020”**.

RAMY FINANSOWE

Źródła finansowania

Zakres obszarów oraz identyfikowanych w ich ramach kierunków polityki sprawia, że *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego* staje się płaszczyzną wielostronnej współpracy samorządów terytorialnych, administracji publicznej, podmiotów gospodarczych, instytucji oraz mieszkańców Małopolski. Takie podejście do rozwoju regionu przekłada się na szerokie spektrum potencjalnych źródeł finansowania realizacji Strategii.

W rozważaniach na temat potencjalnych źródeł finansowania nie można pominąć wątku środków europejskich. Dlatego też, mając na uwadze ich znaczenie dla realizacji Strategii, proces ten ujmowany od strony finansowej rozdzielono na dwa etapy, odpowiadające kolejnym perspektywom finansowym Unii Europejskiej, tj.:

- etap realizacji celu „konwergencja”, odpowiadający drugiej połowie okresu obecnej perspektywy finansowej, przypadającej na lata 2007-2013 – w przypadku Polski ukierunkowanej na zwiększenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów,
- etap odpowiadający kolejnej perspektywie finansowej, obejmującej lata 2014-2020, w ramach którego należy spodziewać się koncentracji na wspieraniu interwencji związanych z konkurencyjnością gospodarczą i innowacyjnością, przy jednoczesnym zapewnieniu zrównoważonego rozwoju, sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Podstawowym źródłem finansowania Strategii są środki krajowe – budżetu państwa, JST, funduszy celowych oraz środki pochodzące z instrumentów finansowych UE, szczególnie fundusze europejskie.

Wśród wspólnotowych środków i instrumentów publicznych, które wspierają realizację Strategii, a także przyczyniają się do osiągnięcia jej celów, znajdują się:

- Fundusze europejskie, tj. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – finansujący działania zmierzające do zmniejszenia różnic w rozwoju gospodarczym pomiędzy regionami UE oraz Europejski Fundusz Społeczny (EFS) – finansujący działania związane z polityką zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich,
- Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) – instrument finansowy UE, nie należący do kategorii funduszy strukturalnych, jednakże wspierający wszechstronny rozwój obszarów wiejskich,
- Fundusz Spójności (FS) – instrument polityki spójności gospodarczej i społecznej, współfinansujący projekty w dziedzinie środowiska naturalnego oraz sieci transeuropejskich w zakresie infrastruktury transportu. Jego głównym celem jest wsparcie projektów zmierzających do zapewnienia równowagi gospodarczej i społecznej krajów członkowskich,
- Europejski Bank Inwestycyjny – instrumentami EBI są kredyty bezpośrednie oraz kredyty z gwarancjami rządowymi, linie kredytowe uruchamiane za pośrednictwem banków (kredyty bezpośrednie i z gwarancją Skarbu Państwa) oraz tzw. „globalne kredyty” (kredyty dla banków na pożyczki dla beneficjentów),
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2007-2013, których celem jest wsparcie projektów z zakresu współpracy terytorialnej realizowanych w ramach polityki spójności,
- Europejskie programy wspólnotowe, takie jak m.in. Program Kultura (2007-2013), LIFE Plus, Programy Ramowe Badań i Rozwoju (w tym 7. Program Ramowy) itp., współfinansujące w różnorodnych dziedzinach realizację projektów, w które zaangażowani są partnerzy z różnych krajów członkowskich.

Źródłami finansowania Strategii będą również środki publiczne o charakterze bezzwrotnym pochodzące z innych międzynarodowych instytucji finansowych, w tym z umów kredytowych Rządu RP z międzynarodowymi instytucjami finansowymi. Środki te stanowią dla jednostek samorządu terytorialnego bezzwrotną pomoc na realizację zadań znajdujących się w obszarze wsparcia międzynarodowej instytucji finansowej. Mogą to być na przykład środki Banku Światowego, służące wsparciu transformacji gospodarczej i rozwoju ekonomicznego w obszarach podlegających restrukturyzacji.

Osiąganiu zakładanych celów Strategii będą sprzyjały również środki prywatne oraz następujące instrumenty finansowe:

- Poręczenia i gwarancje Skarbu Państwa – poręczenia lub gwarancje mogą być udzielane pod warunkiem przeznaczenia objętych nimi kredytów lub emisji obligacji na finansowanie m.in. przedsięwzięć inwestycyjnych, zapewniających rozwój lub utrzymanie infrastruktury, rozwój eksportu dóbr i usług, ochronę środowiska, tworzenie nowych miejsc pracy, wdrażanie nowych rozwiązań technicznych lub technologicznych oraz restrukturyzację przedsiębiorstw,
- Krajowe fundusze celowe – Ekofundusz, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Fundusze Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz inne źródła finansujące projekty naukowo-badawcze i wdrożeniowe,
- Fundusze Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz inne źródła finansujące projekty w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego,
- Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych (FRIK) – przedmiotem działalności funduszu jest wspieranie rozwoju regionalnego poprzez udzielanie preferencyjnych kredytów na przygotowanie przez gminy oraz ich związki projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy UE; obecnie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego prowadzi prace nad nowelizacją ustawy o FRIK, a jedną z postulowanych zmian jest rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do korzystania z tego instrumentu,
- Krajowy Fundusz Drogowy – fundusz celowy gromadzący środki finansowe na budowę i przebudowę dróg krajowych (w tym autostrad i dróg ekspresowych), z wyłączeniem dróg krajowych w miastach na prawach powiatu. Fundusz ten jest jednym ze źródeł wspierających realizację rządowego *Programu Budowy Dróg i Autostrad w Polsce*,
- Fundusz Kolejowy – stanowi element systemowego podejścia do zagadnień rozwoju transportu kolejowego w Polsce. Środki gromadzone w ramach funduszu mają za zadanie przede wszystkim zapewnić współfinansowanie inwestycji kolejowych w Polsce,
- Fundusze poręczeniowe i pożyczkowe dla MSP – instrument ma na celu zwiększenie dostępności do zewnętrznych źródeł finansowania, wzrost aktywności inwestycyjnej oraz wzrost aktywności na polu podejmowania działalności gospodarczej,
- Krajowy Fundusz Kapitałowy (KFK) – instrument, którego istotą jest inwestowanie w fundusze *venture capital* (VC) przez zasilenie kapitałów własnych funduszy lub poprzez udzielenie długoterminowego finansowania dłużnego. Działalność KFK polega na inwestowaniu w fundusze VC, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa, a w szczególności przedsiębiorstwa innowacyjne, prowadzące działalność w obszarze B+R oraz przedsiębiorstwa o wysokim potencjale rozwoju,
- Partnerstwo publiczno-prywatne – jako mechanizm pobudzenia inwestycji sektora publicznego, zwłaszcza infrastrukturalnych, poprzez stworzenie optymalnych warunków dla realizacji przedsięwzięć publicznych z udziałem partnerów prywatnych.

Główne źródła finansowania Strategii w układzie kierunków polityki

Poniżej wskazane zostały przewidywane główne źródła finansowania Strategii, w układzie poszczególnych kierunków polityki.

Obszar 1. GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
1.1 Rozwój kapitału intelektualnego	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki budżetu państwa
1.2 Budowa infrastruktury regionu wiedzy	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki szkół wyższych, środki prywatne
1.3 Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki szkół wyższych, środki prywatne
1.4 Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki budżetu państwa
1.5 Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, środki prywatne, środki JST
Obszar 2. DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
2.1 Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki budżetu państwa (w tym m.in. środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), środki JST, środki prywatne
2.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki prywatne
2.3 Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego	Europejski Fundusz Społeczny, środki JST, środki prywatne
2.4 Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST
Obszar 3. INFRASTRUKTURA DLA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
3.1 Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej	Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki budżetu państwa
3.2 Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, środki JST, środki budżetu państwa
3.3 Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki budżetu państwa
3.4 Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportu	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki prywatne
3.5 Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki prywatne
Obszar 4. KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE SUBREGIONY	

Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
4.1 Rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, środki JST, partnerstwo publiczno-prywatne, Programy Ramowe Badań i Rozwoju
4.2 Rozwój subregionu tarnowskiego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, środki JST, partnerstwo publiczno-prywatne
4.3 Rozwój subregionu sądeckiego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, środki JST, partnerstwo publiczno-prywatne
4.4 Rozwój subregionu podhalańskiego	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, środki JST, partnerstwo publiczno-prywatne
4.5 Rozwój Małopolski Zachodniej	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, środki JST, partnerstwo publiczno-prywatne
Obszar 5. ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
5.1 Rozwój lokalnych centrów usług publicznych	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich, środki JST
5.2 Rozwój potencjału gospodarczego miast i terenów wiejskich	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich, środki JST
5.3 Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym	środki JST, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Obszar 6. BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE, ZDROWOTNE I SPOŁECZNE	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
6.1 Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju Małopolski	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, środki JST, środki budżetu państwa
6.2 Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, środki JST, środki budżetu państwa
6.3 Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna	Europejski Fundusz Społeczny, środki JST
6.4 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST, środki budżetu państwa
Obszar 7. ZARZĄDZANIE ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA	
Kierunki polityki	Przewidywane główne źródła finansowania
7.1 Sprawny system zarządzania strategicznego województwem	Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST
7.2 Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego	środki JST, Europejski Fundusz Społeczny
7.3 Rozwój współpracy terytorialnej	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST
7.4 Budowa i promocja marki Małopolska na arenie krajowej oraz międzynarodowej	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, środki JST

Szczególne znaczenie w realizacji celów Strategii przypisać należy środkom rozdysponowywanym w ramach instrumentów Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 oraz Programowi Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Szacowany wkład środków UE w realizację przedsięwzięć rozwojowych realizowanych na obszarze Małopolski do roku 2015 będzie opierał się w głównej mierze na następujących źródłach:

- Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007-2013, z alokacją pochodzącą ze środków EFRR na poziomie 1,36 mld EUR (uwzględniając środki z podziału krajowej rezerwy wykonania oraz dostosowania technicznego);
- Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki 2007-2013, z alokacją EFS przypadającą na komponent regionalny w wysokości 0,51 mld EUR (kwotę tę zasili dodatkowo pula ok. 17,6 mln EUR, w ramach przesunąć z komponentu centralnego);
- Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, z budżetem z EFRROW przewidzianym dla Małopolski na poziomie 0,27 mld EUR.

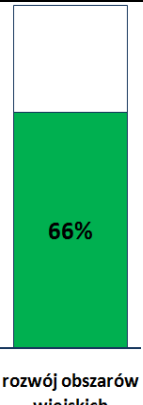
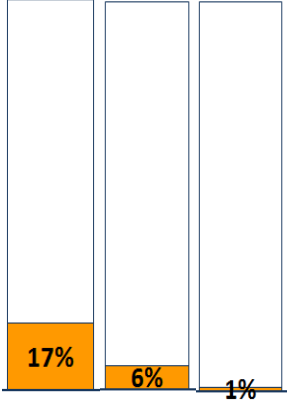
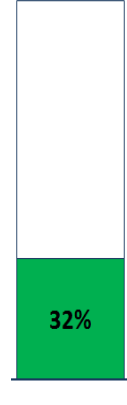
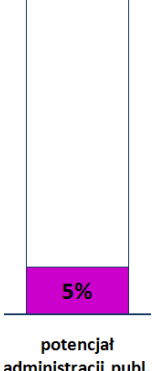
Wkład ten powiększą dodatkowo środki pozyskane na realizację przedsięwzięć zlokalizowanych na terenie województwa, zarówno w ramach procedur konkursowych jak i w trybie projektów indywidualnych, m.in. z PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, PO Innowacyjna Gospodarka 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2007-2013.

Ramy wsparcia przedsięwzięć rozwojowych w perspektywie finansowej 2007-2013 dla poszczególnych sfer polityki rozwoju przedstawia poniższy schemat, w którym powiązano obszary ujęte w Strategii ze strukturą interwencji dla wybranych programów operacyjnych, ze względu na ich potencjalną siłę oddziaływania.

Pośrednio realizatorem celów Strategii są również przedsiębiorcy. Poprzez wydatki inwestycyjne budują oni potencjał gospodarczy Małopolski, tworząc warunki dla wzrostu regionalnego PKB. Nakłady inwestycyjne małopolskich przedsiębiorstw sektora prywatnego na przestrzeni lat 2005-2009 przyrastały przeciętnie corocznie ok. 8% i wyniosły średnio 8,96 mld zł. Przyjmując założenie, iż trend taki utrzyma się również w przyszłości, można przyjąć założenie, iż do roku 2015 średniorocznie nakłady te pozostaną na zbliżonym poziomie.

Macierz powiązań obszarów SRWM ze strukturą interwencji wybranych programów operacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013

	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IiŚ [27 913,68 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności	29% wiedza i przedsiębiorczość	2% szkolnictwo wyższe	13% 13% 43% prace B+R infrast. B+R innowacje	-	91% kapitał ludzki
	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IiŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
Obszar 2. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	10% kultura i turystyka	2% kultura	2% turystyka	-	-
	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IiŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	33% komunikacja	70% transport	23% społ. info.	-	-
	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IiŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
Obszar 4. Krakowski Obszar					

Obszar Metropolitalny i inne subregiony	KOM dedykowana została 5. oś priorytetowa MRPO, z kwotą stanowiącą ok. 13% środków EFRR przeznaczonych na realizację program. Wsparcie w ramach osi obejmuje interwencje w obszarze transportu, kultury, ochrony zdrowia, infrastruktury sportowej oraz kongresowej, sfery B+R.	-	-	-	-
Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IIŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
		-	-		-
Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne zdrowotne i społeczne	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IIŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
			-		-
Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa	UDZIAŁ WYDATKÓW W STRUKTURZE INTERWENCJI WYBRANYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013				
	MRPO [1 290,27 mln EUR]*	PO IIŚ [8 254,86 mln EUR]*	PO IG [8 254,86 mln EUR]*	PROW [13 398,93 mln EUR]*	PO KL [9 707,18 mln EUR]*
		-		-	

* Suma środków UE przeznaczonych na realizację danego programu operacyjnego, bez uwzględniania dodatkowej alokacji pochodzącej z podziału krajowej rezerwy wykonania oraz dostosowania technicznego. Źródło: Opracowanie własne.

Analiza możliwości generowania środków na rozwój przez JST z terenu Małopolski w latach 2010-2015

Powodzenie w realizacji Strategii jest w dużej mierze warunkowane własnymi możliwościami finansowymi jednostek samorządu terytorialnego w województwie, co z kolei decyduje również o potencjale absorpcyjnym środków europejskich. W ramach prac Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju przeprowadzona została analiza, mająca na celu oszacowanie kwoty, jaką jednostki samorządu terytorialnego województwa małopolskiego mogą w latach 2010-2015 przeznaczyć na finansowanie szeroko rozumianych przedsięwzięć rozwojowych. Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają na wstępne określenie ram finansowych dla Strategii, w okresie jej wdrażania odpowiadającemu drugiej połowie perspektywy finansowej 2007-2013 (2015 – z uwzględnieniem zasady $n+2$).

Potencjał własny oznacza kwotę, jaką jednostka samorządu terytorialnego może w rozpatrywanym okresie przeznaczyć z własnych dochodów na finansowanie nowych zadań inwestycyjnych i innych programów rozwojowych. Kwotę potencjału własnego oblicza się odejmując kolejno od prognozowanych dochodów własnych:

- wydatki bieżące (w tym wynagrodzenia z pochodnymi, wydatki rzeczowe, dotacje celowe, podmiotowe i przedmiotowe, świadczenia na rzecz osób fizycznych),
- wydatki na kontynuację inwestycji rozpoczętych przed początkiem rozpatrywanego okresu,
- niezbędne wydatki na odtworzenie majątku,
- przypadające w rozpatrywanym okresie spłaty zobowiązań zaciągniętych przed początkiem tego okresu.

Potencjał inwestycyjny różni się od potencjału własnego tym, iż dopuszcza również finansowanie wydatków rozwojowych środkami uzyskanymi z zaciągnięcia – w rozpatrywanym okresie – nowych zobowiązań. Wielkość możliwych do zaciągnięcia zobowiązań ustala się na takim poziomie, by obciążenia spłatami i kosztami obsługi nowego długu nie zagrażały stabilności finansowej badanej jednostki, przy czym wymóg ten rozpatrywać należy nie tylko w odniesieniu do analizowanego okresu, lecz również do kolejnych lat. Potencjał inwestycyjny to potencjał własny powiększony o zaplanowaną wielkość zobowiązań zaciągniętych w rozpatrywanym okresie oraz skorygowany o spłaty długu, czyli o przyrost kwoty zobowiązań w rozpatrywanym okresie. Górną granicą wydatków inwestycyjnych dokonywanych ze środków własnych jest więc suma potencjału inwestycyjnego i planowanych wydatków na inwestycje kontynuowane. W celu uzyskania pełnej kwoty możliwych do zrealizowania wydatków inwestycyjnych wielkość ta musi być następnie skorygowana o pozyskiwane dotacje inwestycyjne.

Projekty rozwojowe na terenie Małopolski będą finansowane z trzech podstawowych źródeł:

- publicznych środków krajowych, czyli dochodów własnych JST z województwa małopolskiego powiększonych o dochody transferowe uzyskane z budżetu państwa i z funduszy celowych,
- środków pomocowych przekazanych z budżetu Unii Europejskiej,
- środków zewnętrznych, pożyczonych z sektora finansowego i zwiększających wielkość zobowiązań JST.

Warto zauważyć, iż w długim okresie tylko dwa pierwsze źródła finansowania wydatków zwiększają potencjał rozwojowy województwa. Ostatnie z wymienionych źródeł finansowania – środki zewnętrzne pozyskane w formie kredytów, pożyczek i emisji papierów dłużnych – zwiększa w określonym roku możliwości inwestycyjne, lecz w długim okresie nie wpływa na łączną wielkość wydatków rozwojowych. W przyszłości cała pożyczona kwota zostanie zwrócona, a spłaty zmniejszą łącznie potencjał inwestycyjny w kolejnych latach dokładnie o tyle samo, o ile zwiększył się potencjał w roku, w którym dług był zaciągany.

Tabela 5. Dochody JST z terenu województwa małopolskiego w latach 2008-2015

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010-2015
	mln zł								
Dochody ogółem	11 625,7	12 609,2	12 953,4	13 533,0	14 050,4	14 883,3	15 815,2	16 808,6	88 043,9
Dochody własne	5 667,5	5 887,9	6 136,3	6 543,6	6 957,3	7 429,4	7 894,8	8 393,1	43 354,5
PIT	2 255,8	2 326,3	2 404,9	2 602,4	2 802,0	3 040,8	3 246,4	3 465,8	17 562,3
CIT	553,1	525,4	563,9	621,9	683,4	752,3	832,8	921,9	4 376,2
Podatek od nieruchomości	949,3	984,5	1 039,4	1 109,1	1 177,7	1 251,8	1 334,5	1 422,5	7 335,0
Podatek rolny	75,9	76,6	82,5	86,0	89,5	94,6	99,7	105,3	557,7
Podatek od środków transportowych	61,1	62,5	66,0	70,5	74,8	79,5	84,8	90,4	466,0
Podatek od czynności cywilnoprawnych	162,9	154,7	162,6	173,0	183,7	195,2	208,1	221,8	1 144,3
Opłata skarbową	43,3	41,1	43,2	46,0	48,8	51,9	55,3	58,9	304,0
Dochody z majątku	383,2	405,5	426,1	453,3	481,4	511,6	545,4	581,4	2 999,2
Pozostałe dochody własne	1 183,0	1 311,1	1 347,9	1 381,6	1 416,1	1 451,5	1 487,8	1 525,0	8 609,8
Dotacje z budżetu państwa	1 762,4	1 617,5	1 753,8	1 866,0	1 981,5	2 106,2	2 245,2	2 393,3	12 345,9
Na zadania bieżące	1 458,6	1 414,9	1 486,5	1 581,6	1 679,5	1 785,1	1 903,0	2 028,6	10 464,2
Na zadania inwestycyjne	303,8	254,4	267,3	284,4	302,0	321,0	342,2	364,8	1 881,8
Inne dotacje	140,7	197,2	202,7	207,8	213,0	218,3	223,7	229,3	1 294,8
Subwencja ogólna	3 750,3	4 137,1	4 296,9	4 567,7	4 835,0	5 129,5	5 451,5	5 792,8	30 073,4
Refundacje z UE na finansowanie inwestycji kontynuowanych	304,7	769,6	563,6	348,0	63,7	0,0	0,0	0,0	957,3

Źródło: Opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Przeprowadzone szacunki wskazują, że w latach 2010–2015 budżety jednostek samorządu terytorialnego zasilały dochody w wysokości 88,04 mld zł. Największą część dochodów będą stanowiły dochody własne, prognozowane na poziomie 43,4 mld zł. Drugim pod względem wielkości źródłem zasilania budżetów JST będzie subwencja ogólna. Zgodnie z prognozą wyniesie ona 30,1 mld zł. Drugie źródło dochodów transferowych z budżetu państwa – dotacje celowe – wyniesie 12,3 mld zł, z czego 1,9 mld zł będą stanowiły dotacje na zadania inwestycyjne. Zakładając, że system dochodów JST nie ulegnie zmianie, nieznacznie zmieni się struktura dochodów samorządowych. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem JST wzrośnie z 47,4% w 2010 roku do 49,9% w roku 2015, co może wpłynąć na zwiększenie swobody gospodarowania środkami przez samorządy.

Największa część dochodów publicznych w województwie małopolskim przypadnie w udziale gminom, które w latach 2010-2015 uzyskają prawie 70,7 mld zł, czyli 80,3% łącznych dochodów JST z terenu województwa małopolskiego. Dochody własne będą stanowiły 51% dochodów ogółem gmin, co wskazuje na istotny poziom samodzielności finansowej, mniejszy jednak niż w przypadku samorządu województwa, gdzie wynoszą one 61,6% łącznych dochodów, lecz znacznie większy aniżeli w przypadku powiatów (31,4% dochodów ogółem).

Prognoza wydatków i potencjału inwestycyjnego województwa opiera się na szacowanej kwocie 88,04 mld zł krajowych dochodów publicznych otrzymanych przez JST z województwa małopolskiego w latach 2010-2015. Przewiduje się, że zostanie ona rozdysponowana w następujący sposób:

- 69,86 mld zł sfinansuje wydatki bieżące (ciągłe),
- 704,9 mln zł zostanie przeznaczone na zakupy inwestycyjne,
- 3,46 mld zł samorządy przeznaczą na dokończenie projektów inwestycyjnych rozpoczętych przed końcem 2009 roku,
- 14,02 mld zł stanowić będzie potencjał własny na finansowanie nowych zadań rozwojowych, w tym nowych

projektów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej.

Uwzględnienie salda zobowiązań JST powoduje, że dodatkowo otrzymujemy 2,83 mld zł na finansowanie projektów rozwojowych. Zatem łączny potencjał inwestycyjny JST w województwie małopolskim w latach 2010-2015 wyniesie 16,84 mld zł.

Tabela 6. Dochody, wydatki i potencjał inwestycyjny JST z terenu województwa małopolskiego w latach 2010-2015

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010-2015
	mln zł						
Dochody ogółem	12 953,4	13 533,0	14 050,4	14 883,3	15 815,2	16 808,6	88 043,9
Wydatki bieżące	10 117,2	10 695,8	11 268,4	11 897,8	12 579,6	13 302,8	69 861,6
Zakupy inwestycyjne	110,4	113,1	115,9	118,8	121,8	124,9	704,9
Inwestycje kontynuowane	1 981,0	1 216,6	223,6	23,3	7,6	5,9	3 458,0
Potencjał własny	744,8	1 507,6	2 442,5	2 843,4	3 106,2	3 375,0	14 019,5
Saldo zobowiązań	342,2	398,2	373,3	511,7	573,0	626,6	2 825,0
Potencjał inwestycyjny	1 087,0	1 905,8	2 815,8	3 355,1	3 679,1	4 001,6	16 844,4

Źródło: Opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Odnosząc potencjał inwestycyjny województwa małopolskiego na lata 2010-2015 do jednostek reprezentujących poszczególne szczeble samorządowe szacuje się jego wielkość na poziomie 2,31 mld zł, co daje średniorocznie kwotę 385,5 mln zł. Potencjał własny Województwa w tym okresie będzie równy 31,1% dochodów ogółem, co daje szacunkową kwotę 1,94 mld zł. Inaczej będzie się kształtować sytuacja powiatów, dla których potencjał inwestycyjny szacowany jest na poziomie 1,69 mld zł, a potencjał własny, z wyłączeniem środków pożyczonych, będzie równy 1,32 mld zł (11,9% dochodów ogółem). Zdecydowanie największy potencjał inwestycyjny oraz potencjał własny posiadają gminy, które w latach 2010-2015 będą mogły przeznaczyć na nowe projekty rozwojowe aż 10,76 mld zł środków własnych oraz dodatkowo 2,1 mld zł środków pożyczonych. Warto jednak zwrócić uwagę na rozkład potencjału inwestycyjnego pomiędzy gminy miejskie oraz pozostałe. Przeprowadzone szacunki wskazują, iż jedenaście gmin miejskich będzie dysponowało potencjałem własnym równym 46% potencjału wszystkich gmin z obszaru województwa małopolskiego oraz potencjałem inwestycyjnym, który wyniesie 42% potencjału inwestycyjnego wszystkich gmin.

Tabela 7. Potencjał inwestycyjny JST z obszaru województwa małopolskiego w latach 2010-2015

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010-2015
	mln zł						
JST ogółem	1 087,0	1 905,8	2 815,8	3 355,1	3 679,1	4 001,6	16 844,4
Województwo	229,2	306,5	354,6	422,0	472,6	528,3	2 313,1
Powiaty	152,8	257,2	290,0	315,3	328,4	342,1	1 685,8
Gminy	705,0	1 342,1	2 171,2	2 617,8	2 878,2	3 131,2	12 845,5
– miejskie	428,8	565,8	888,4	1 077,4	1 169,0	1 275,5	5 404,8
– pozostałe	276,3	776,3	1.282,8	1 540,5	1 709,2	1 855,7	7 440,7

Źródło: Opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Analiza struktury szacowanego na lata 2010-2015 potencjału inwestycyjnego małopolskich JST wskazuje, że jego największa część przypadnie gminom – łącznie ok. 76%, podczas gdy samorząd województwa odnotuje udział ok. 14%, natomiast powiaty będą dysponować udziałem ok. 10%.

Podsumowując, można dokonać zestawienia źródeł środków finansowych przeznaczonych na rozwój oraz ich wykorzystanie w latach 2010-2015 przez małopolskie JST.

Tabela 8. Wydatki rozwojowe JST z województwa małopolskiego i źródła ich finansowania w latach 2010-2015

L.p.	Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010-2015
		mln zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Wydatki na inwestycje rozpoczęte przed 2010 r.	1 981,0	1 216,6	223,6	23,3	7,6	5,9	3 458,0
1a	Środki krajowe	1 417,4	868,6	159,9	23,3	7,6	5,9	2 482,7
1b	Środki Unii Europejskiej	563,6	348,0	63,7	0,0	0,0	0,0	975,3
2	Wydatki na nowe projekty w ramach RPO	424,6	678,3	1 012,8	1 087,6	870,1	543,8	4 617,2
2a	Środki krajowe (potencjał inwestycyjny)	63,7	101,7	151,9	163,1	130,5	81,6	692,6
2b	Środki Unii Europejskiej	360,9	576,5	860,8	924,5	739,6	462,3	3.924,6
3	Wydatki na inne programy operacyjne	413,0	382,2	382,0	381,8	305,4	190,8	2 055,2
3a	Środki krajowe (potencjał inwestycyjny)	70,7	62,9	62,9	62,9	50,3	31,4	341,0
3b	Środki Unii Europejskiej	342,4	319,2	319,1	319,0	255,1	159,4	1 714,2
4	Wydatki na pozostałe projekty	952,7	1 741,1	2 601,0	3 129,1	3 498,3	3 888,6	15 810,9
4a	Środki krajowe (potencjał inwestycyjny)	952,7	1 741,1	2 601,0	3 129,1	3 498,3	3 888,6	15 810,9
WYDATKI NA PROJEKTY ROZWOJOWE (1+2+3+4)		3 771,3	4 018,1	4 219,3	4 621,9	4 681,5	4 629,2	25 941,3

Źródło: Opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Analiza możliwości wspierania rozwoju Małopolski środkami funduszy europejskich w latach 2014-2020

Obecnie toczy się dyskusja na temat przyszłej roli i zasad finansowania europejskiej polityki regionalnej, w tym polityki spójności. Na tym tle pojawiają się pytania o szanse na kontynuację jej realizacji w obecnym kształcie, także w okresie kolejnej perspektywy finansowej. Być może jedyną szansą na utrzymanie funduszy strukturalnych będzie zmiana formuły ich funkcjonowania, jako instrumentu rozwoju skierowanego do wszystkich państw członkowskich.

Początek negocjacji dotyczących perspektywy finansowej 2014-2020, w tym prace nad uzgodnieniem kształtu rozporządzeń regulujących zasady finansowania i realizacji polityki spójności, przypada na drugą połowę 2011 roku. Dlatego też, na obecnym etapie, nie jest możliwe precyzyjne określenie instrumentów i źródeł finansowania Strategii w nowym okresie programowania. Przyjęcie stosownych założeń w tym zakresie nastąpi po zakończeniu prac nad Strategią – w pierwszym etapie jej realizacji. Główne czynniki mogące wpłynąć na ograniczenie finansowania rozwoju regionu w nowej perspektywie finansowej to:

- (a) ewentualne spowolnienie gospodarcze,
- (b) wysoki deficyt sektora finansów publicznych ograniczający m.in. dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, a w konsekwencji wielkość środków finansowych na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych; w tym kontekście szczególnego znaczenia mogłyby nabierać również ewentualne zmiany w systemie finansów publicznych ograniczające zdolności inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego,
- (c) redukcja budżetu unijnego przeznaczonego na realizację polityki spójności, a także
- (d) zmiany zasad alokowania funduszy europejskich.

Niezależnie od ostatecznych decyzji w zakresie kolejnego okresu programowania i ewentualnych ograniczeń, można podjąć próbę dokonania pewnych projekcji w tym zakresie, korzystając z założeń Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, dotychczas funkcjonujących algorytmów podziału środków poszczególnych programów pomiędzy regiony, jak również mając na uwadze dotychczasowe sygnały płynące z Komisji Europejskiej co do kwoty z funduszy UE dla Polski w perspektywie finansowej 2014-2020.

Założenia projekcji – w oparciu o Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020:

1. Łącznie 70% środków w KSRR zostanie przeznaczonych na realizację ramowych zintegrowanych programów regionalnych, obejmujących działania obecnie współfinansowane w ramach EFRR, EFS, EFRROW.
2. Alokacja funduszy europejskich dla Polski w latach 2014-2020 będzie porównywalna z alokacją na lata 2007-2013 i będzie się kształtować na poziomie 78 mld EUR (65 mld EUR w ramach EFRR, EFS, Funduszu Spójności i 13 mld EUR w ramach EFRROW).
3. Podział pomiędzy regiony zostanie dokonany:

a) wariant I:

na podstawie algorytmu zastosowanego w poprzednim okresie programowania dla funduszy strukturalnych, w tym dla regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013, czyli zgodnie z algorytmem 80/10/10. Zgodnie z nim, decydujący wpływ na przyznanie dostępnych środków ma kryterium ludnościowe (udział 80%), według którego w podziale środków uczestniczą wszystkie regiony. W podziale pozostałych 20% środków uczestniczą tylko regiony, w których poziom PKB na 1 mieszkańca jest niższy od 80% średniej krajowej (udział 10%) i w których stopa bezrobocia rejestrowanego w przekroju powiatów jest wyższa od 150% średniej krajowej (udział 10%);

b) wariant II:

analogicznie do podziału zastosowanego w poprzednim okresie programowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013;

c) wariant III:

analogicznie do podziału zastosowanego w poprzednim okresie programowania w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013.

Podział środków dla Małopolski w latach 2007-2013

Program Operacyjny	Ludność (w tys.) / ludności kraju (w %)	Alokacja UE (w mln euro)	Dostępne środki dla 16 regionów (w mln EUR)	Udział Małopolski w dostępnych środkach dla 16 regionów (w %)
MRPO	3 266,1 tj. 8,56%	1 147,7	15 985,5	7,18
PROW		204,3	2 586,4	7,90
POKL		502,0	6 036,5	8,32

Biorąc pod uwagę powyższe założenia, kwotę alokacji z funduszy Unii Europejskiej dostępnych dla Małopolski w perspektywie finansowej 2014-2020 można wyliczyć w następujący sposób:

a) wariant I: $78 \text{ mld EUR} \times 70\% \times 7,18\% = \mathbf{3,92 \text{ mld EUR}}$;

b) wariant II: $78 \text{ mld EUR} \times 70\% \times 7,9\% = \mathbf{4,31 \text{ mld EUR}}$;

c) wariant III: $78 \text{ mld EUR} \times 70\% \times 8,32\% = \mathbf{4,54 \text{ mld EUR}}$.

Reasumując, szacowana wartość środków, na jakie może liczyć Małopolska w okresie programowania 2014-2020 z funduszy Unii Europejskiej, powinna mieścić się w przedziale od **3,92 mld EUR** do **4,54 mld EUR**.

Z A Ł Ą C Z N I K I

do projektu *Strategii Rozwoju Województwa
Małopolskiego na lata 2011-2020*

WIZJA „MAŁOPOLSKA 2020”

Chcemy, aby Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki.

CEL GŁÓWNY

Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

OBSZAR 1. GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI

Cel strategiczny: Silna pozycja Małopolski jako regionu atrakcyjnego dla inwestycji, opartego na wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców

1.1 Rozwój kapitału intelektualnego

1.2 Budowa infrastruktury regionu wiedzy

1.3 Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii

1.4 Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia

1.5 Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości

OBSZAR 2. DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO

Cel strategiczny: Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury

2.1 Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej

2.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego

2.3 Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego

2.4 Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego

OBSZAR 4. KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE SUBREGIONY

Cel strategiczny: Silna pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w przestrzeni europejskiej oraz wzrost potencjału ekonomicznego subregionów w wymiarze regionalnym i krajowym

4.1 Rozwój Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

4.2 Rozwój subregionu tarnowskiego

4.3 Rozwój subregionu sądeckiego

4.4 Rozwój subregionu podhalańskiego

4.5 Rozwój Małopolski Zachodniej

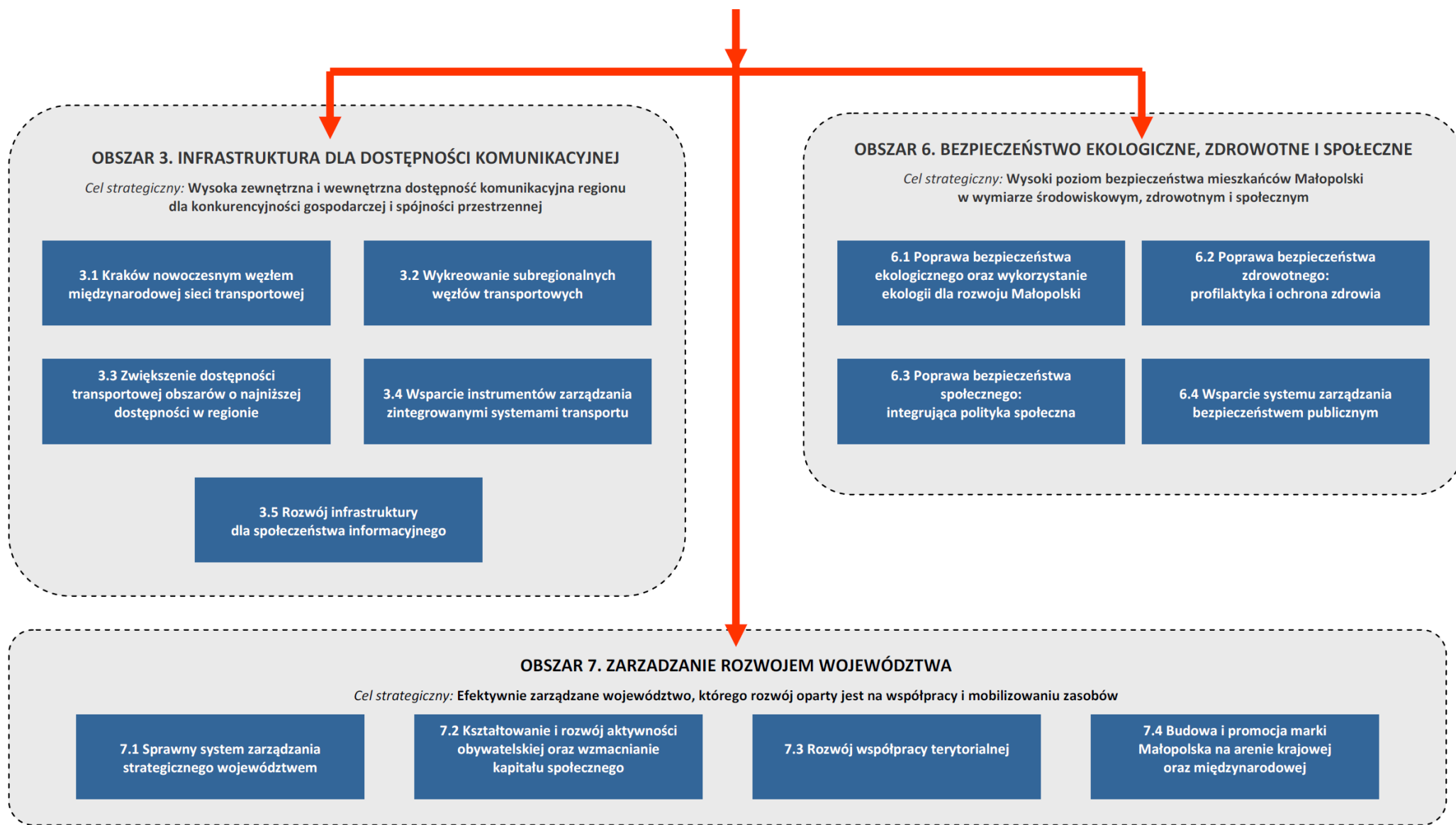
OBSZAR 5. ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH

Cel strategiczny: Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast oraz terenów wiejskich

5.1 Rozwój funkcji lokalnych centrów usług publicznych

5.2 Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich

5.3 Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym

III. Schemat *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* na lata 2011-2020

II. Wykaz zadań strategicznych do realizacji w perspektywie 2020

1. Charakter zadań strategicznych

Wyodrębnienie w *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* wykazu tzw. zadań strategicznych ma charakter odstępstwa od reguły, zgodnie z którą zadania o charakterze projektów powinny być elementem procesu programowania operacyjnego, nie zaś planowania strategicznego. Wprowadzenie tego rodzaju odstępstwa jest podyktowane:

- potrzebą wskazania **kluczowych mierników projektowych**, których realizacja w perspektywie 2020 roku warunkuje osiągnięcie skokowej zmiany, stanowiącej wyznacznik sukcesu rozwojowego Małopolski,
- potrzebą wprowadzenia **koncentracji, konkretyzacji oraz selektywnego charakteru** *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*,
- potrzebą wsparcia procesu **przygotowania, negocjowania i realizacji kontraktu terytorialnego** dla Małopolski.

Wszystkie spośród zaproponowanych zadań strategicznych były elementem **dyskusji w ramach konsultacji publicznych**, poprzedzających opracowanie niniejszego projektu *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*. Zaproponowane w poniższym wykazie zadania stanowią element wyboru i uzgodnienia, opartego na rekomendacjach wynikających z procesu:

- **konsultacji społecznych**, przeprowadzonych w formule konsultacji terytorialnych (subregionalnych),
- **konsultacji eksperckich**, przeprowadzonych na forum Zespołu ds. aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku*,
- **konsultacji politycznych**, przeprowadzonych w ramach dyskusji z udziałem Radnych Województwa Małopolskiego oraz Zarządu Województwa Małopolskiego.

Formuła zadań strategicznych obejmuje zarówno **projekty stanowiące samodzielne przedsięwzięcia**, jak i **wyodrębnione tematycznie programy**. Zadania te stanowią wymiar wdrożeniowy zdiagnozowanych sektorowo i przestrzennie kluczowych potencjałów, głównych barier oraz najważniejszych spraw dla rozwoju Małopolski w perspektywie 2020 roku.

2. Kryteria doboru zadań strategicznych

Wykaz zadań strategicznych został skonstruowany w oparciu o założenie, zgodnie z którym zasadność i celowość jego ujęcia w *Strategii Rozwoju Województwa* jest warunkowana zachowaniem **ograniczonego i zamkniętego charakteru proponowanej listy przedsięwzięć**. Na podstawie wniosków z przeprowadzonych konsultacji, w wykazie zadań strategicznych ujęte zostały wyłącznie przedsięwzięcia spełniające **wszystkie lub większość** spośród następujących **kryteriów selekcji**:

- a) **kryterium decydującego wpływu na osiąganie celów strategicznych**, określonych dla obszarów interwencji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*,
- b) **kryterium regionalnego i/lub ponadregionalnego oddziaływania gospodarczego**,
- c) **kryterium regionalnego i/lub ponadregionalnego zasięgu przestrzennego**,
- d) **kryterium wartości finansowej**, wykraczającej poza możliwość samodzielnej realizacji zadania przez samorząd województwa.

3. Wykaz zadań strategicznych

ZADANIE STRATEGICZNE WT – zadanie w trakcie realizacji N – nowe zadanie	WYMIAR PRZESTRZENNY						WYMIAR SEKTOROWY			
	Województwo	Krakowski Obszar Metropolitalny	subregion tarnowski	subregion sądecki	subregion podhalański	Małopolska Zachodnia	Gospodarka wiedzy i aktywności	Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne
(WT) Budowa Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej										
(WT) Budowa Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej										
(WT) Systemowe działania wzmacniające potencjał ośrodków subregionalnych, w szczególności w zakresie rozwoju uczelni wyższych, w tym Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych										
(N) Program rozwoju małopolskich uzdrowisk										
(WT) Program rozwoju infrastruktury sportowej, w tym Centralny Ośrodek Sportu w Zakopanem										
(WT) Budowa Centrum Kongresowego w Krynicy-Zdrój										
(WT) Kontynuacja budowy III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego										
(WT) Pakiet projektów unowocześniających gospodarkę Małopolski, w tym: • utworzenie i rozwój Europejskiego Węzła Wiedzy i Innowacji • rozwój Miasteczka Multimedialnego w Nowym Sączu • rozwój sektora life science i sektora technologii informacyjnych • rozwój ośrodków transferu technologii										
Uzupełnienie infrastruktury metropolitalnej: • centrum kongresowe (WT) • hala widowiskowo-sportowa (WT) • nowa siedziba filharmonii (N) • nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego (N)										
(N) Program promocji turystycznej Małopolski.										

ZADANIE STRATEGICZNE WT – zadanie w trakcie realizacji N – nowe zadanie	WYMIAR PRZESTRZENNY						WYMIAR SEKTOROWY			
	Województwo	Krakowski Obszar Metropolitalny	subregion tarnowski	subregion sądecki	subregion podhalański	Małopolska Zachodnia	Gospodarka wiedzy i aktywności	Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego	Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne
(N) Rozwój transportu aglomeracyjnego Krakowa: • budowa szybkiej kolei aglomeracyjnej • uruchomienie nowych linii szybkiego tramwaju • podjęcie prac przygotowawczych do budowy premetra / metra										
(N) Włączenie Małopolski do sieci kolei dużych prędkości poprzez budowę przedłużenia Centralnej Magistrali Kolejowej do Krakowa										
(N) Połączenie kolejowe Krakowa z Sądecczyną i Podhalem: linia kolejowa Kraków – Podłęże – Piekiełko wraz z modernizacją linii Nowy Sącz – Muszyna – granica państwa oraz odgałęzienie linii kolejowej na Nowy Targ i Zakopane										
(WT) Rozbudowa infrastruktury lotniskowej oraz okołoletniskowej portu lotniczego Kraków-Balice wraz z uzupełnieniem układu dojazdowego do lotniska										
(N) Budowa sieci lotnisk lokalnych										
Budowa obwodnic miast i miejscowości dotkniętych uciążliwością ruchu tranzytowego, w szczególności dopełnienie obwodnic Krakowa i ośrodków subregionalnych, w tym: • północną i wschodnią obwodnicę Krakowa (N / WT) • wschodnią obwodnicę Tarnowa (N) • północną obwodnicę Nowego Sącza (N)										
(N) Realizacja połączeń drogowych o znaczeniu strategicznym dla poprawy dostępności w skali ponadregionalnej i regionalnej: • droga ekspresowa S7 (granica województwa – Kraków) • droga ekspresowa S1 (Mysłowice – Bielsko-Biała, wariant przebiegu przez powiat oświęcimski wraz z obwodnicą Oświęcimia) • Beskidzka Droga Integracyjna (Głogoczków – Bielsko-Biała) • połączenie dwupasmowe Kraków – Olkusz • budowa drogi Bukowno – węzeł Baliński na drodze A4 • włączenie autostrady A4 do systemu transportowego województwa poprzez budowę i rozbudowę węzłów autostradowych (w tym węzły Rudno, Byczyna) wraz z niezbędnymi połączeniami z drogami krajowymi i wojewódzkimi • kontynuacja „Zakopianki” na trasie Lubień – Nowy Targ • połączenie Kraków – Nowy Sącz – granica państwa w standardzie drogi o wysokich parametrach technicznych (połączenie autostrady A4 z autostradą D1 na Słowacji) • połączenie Tarnów – Kielce w standardzie drogi o wysokich parametrach technicznych										
(N) Program zabezpieczenia przeciwpowodziowego województwa na obszarze dorzecza górnej Wisły										

III. Organizacja i przebieg prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa

1. Wykaz ekspertyz wykonanych w ramach prac nad *Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*

- W. Misiąg, M. Tomalak, *Analiza i ocena sytuacji województwa małopolskiego jako podmiotu transferów środków publicznych oraz prognoza finansowa dla regionu na lata 2010-2015*, Warszawa 2009.
- *Ocena wpływu instrumentów polityki spójności oraz wspólnej polityki rolnej na rozwój społeczny i gospodarczy obszarów wiejskich w województwie małopolskim*, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego, Warszawa 2009.
- *Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego w latach 2007-2008*, Doradztwo Gospodarcze DGA S.A., Kraków 2009.
- *Ocena śródkresowa w trakcie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2007-2013 w latach 2007-2009*, HMR Doradztwo Strategiczne S.C., Kraków 2010.
- *Badanie opinii mieszkańców, przedsiębiorców oraz przedstawicieli organizacji poza-rządowych z terenu województwa małopolskiego na temat kluczowych obszarów polityki rozwoju województwa określonych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013*, BIOSTAT, Kraków 2010.
- *Badanie funkcji, potencjału oraz trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Instytut Spraw Publicznych, Kraków 2010.
- *Ocena wpływu projektów zrealizowanych dzięki funduszom europejskim przez uczelnie wyższe z terenu województwa małopolskiego na wzrost konkurencyjności gospodarczej regionu oraz wzmocnienie potencjału sektora badawczo-naukowego w województwie*, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych UJ, Kraków 2010.
- *Prognoza demograficzna dla powiatów województwa małopolskiego na lata 2010-2020*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Zarządzania, Katedra Statystyki, Zakład Demografii, Kraków 2010.
- Prof. dr hab. J. Szlachta, *Uwagi do dokumentu Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020. Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości. Projekt nr 1 z dnia 24 czerwca 2010 roku*, Warszawa 2010.
- *Weryfikacja i ocena doboru wskaźników monitorowania dla projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 wraz z rekomendacjami dotyczącymi zmian w tym zakresie (Komponent 1) oraz analiza i dobór wartości bazowych wskaźników monitorowania wraz z prognozą ich wartości docelowych (Komponent 2)*, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A, Wrocław 2010.
- Dr R. Guzik, *Ekspertyza dotycząca wyznaczenia liczby mieszkańców w izochronach 30, 60, 90 oraz 120 minut dojazdu do wybranych miast Małopolski*, Kraków 2011.
- *Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2011.
- *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, DHV POLSKA Sp. z o.o., Warszawa 2011.

2. Kalendarium prac nad projektem *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*

DATA	WYDARZENIE
7 maja 2009	Podjęcie przez Zarząd Województwa projektu uchwały Sejmiku Województwa w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013</i>
25 maja 2009	Podjęcie przez Sejmik Województwa uchwały w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013</i>
14 lipca 2009	Zarządzenie Nr 70/09 Marszałka Województwa Małopolskiego z dnia 14 lipca 2009 r. w sprawie powołania Zespołu Zadaniowego ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego</i>
15 lipca 2009	Spotkanie koordynacyjne Zespołu Zadaniowego ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego</i>
29 września 2009	Przyjęcie przez Zarząd Województwa informacji w sprawie wstępnej wersji „ <i>Założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i> ”
5 listopada 2009	I Warsztaty Strategiczne Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
26 listopada 2009	Przyjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 1346/09 w sprawie powołania Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
8 grudnia 2009	Przyjęcie przez Zarząd Województwa informacji w sprawie „ <i>Założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i> ” oraz „ <i>Raportu monitoringowego z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego w latach 2007-2008</i> ”
11 grudnia 2009	I Warsztaty Strategiczne Radnych Województwa Małopolskiego – w ramach posiedzenia Komisji Sejmiku Województwa
14 stycznia 2010	Przyjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 36/10 w sprawie zmiany Uchwały Nr 1346/09 ZWM z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie powołania Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
18 lutego 2010	Podjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 176/10 w sprawie przyjęcia „ <i>Założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i> ”
26 lutego 2010	II Warsztaty Strategiczne Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
30 marca 2010	Przyjęcie przez Zarząd Województwa informacji w sprawie prac nad wstępnym projektem aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i> – „ <i>Wizja, cele, obszary i kierunki polityki</i> ”
9 kwietnia 2010	II Warsztaty Strategiczne Radnych Województwa Małopolskiego – w ramach posiedzenia Komisji Sejmiku Województwa
13-14 maja 2010	III Warsztaty Strategiczne Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
24 czerwca 2010	Podjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 690/10 w sprawie przyjęcia projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> (projekt nr 1 SRWM)
26 sierpnia 2010	Przyjęcie przez Zarząd Województwa informacji w sprawie prac nad <i>Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i>
27 sierpnia 2010	III Warsztaty Strategiczne Radnych Województwa Małopolskiego – w ramach posiedzenia Komisji Sejmiku Województwa
30 sierpnia 2010	Podjęcie przez Sejmik Województwa uchwały w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXII/469/09 w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013</i>
3 września 2010	IV Warsztaty Strategiczne Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>

12 października 2010	Podjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 1177/10 w sprawie zmiany Uchwały Nr 690/10 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 24 czerwca 2010 roku w sprawie przyjęcia projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> (projekt nr 2 SRWM)
8 listopada 2010	Przedstawienie projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> oraz przeprowadzenie dyskusji na forum Sejmiku Województwa Małopolskiego
14 stycznia 2011	IV Warsztaty Strategiczne Radnych Województwa Małopolskiego – w ramach posiedzenia Komisji Sejmiku Województwa
28 marca 2011	Podjęcie przez Sejmik Województwa uchwały w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXII/469/09 w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013</i>
marzec-maj 2011	Prace nad <i>Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> na forum poszczególnych Komisji Sejmiku Województwa
31 marca 2011	Podjęcie przez Zarząd Województwa Uchwały Nr 378/11 w sprawie zmiany Uchwały Nr 690/10 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 24 czerwca 2010 roku w sprawie przyjęcia projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> (projekt nr 3 SRWM)
13-14 maja 2011	V Warsztaty Strategiczne Zespołu ds. aktualizacji <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
20 maja 2011	V Warsztaty Strategiczne Radnych Województwa Małopolskiego – w ramach posiedzenia Komisji Sejmiku Województwa
17 czerwca 2011	Przyjęcie przez Zarząd Województwa projektu Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego w sprawie przyjęcia <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> , przed I czytaniem podczas X Sesji SWM (projekt nr 4 SRWM)
czerwiec 2011	Prace nad <i>Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> na forum poszczególnych Komisji Sejmiku Województwa (opiniowanie projektu Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego przed I czytaniem podczas X Sesji SWM)
1 lipca 2011	I czytanie projektu Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego w sprawie przyjęcia <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> podczas X Sesji SWM
wrzesień 2011	Prace nad <i>Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> na forum poszczególnych Komisji Sejmiku Województwa (opiniowanie projektu Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego przed II czytaniem podczas XII Sesji SWM)
26 września 2011	II czytanie i podjęcie Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego w sprawie przyjęcia <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> podczas XII Sesji SWM

3. Wydarzenia towarzyszące pracom nad *Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*

DATA	WYDARZENIE
25 czerwca, 30 września, 17 listopada 2009	Konsultacje z udziałem Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski
1 października – 30 listopada 2009	Konsultacje społeczne wstępnej wersji <i>Założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>
2 października 2009	VIII Konferencja Regionalna: prezentacja wstępnej wersji <i>Założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku</i>

17 listopada 2009	Konsultacje w ramach posiedzenia Konwentu Starostów Małopolski
4 grudnia 2009	IV posiedzenie Małopolskiej Rady Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego i Ewaluacji
7 grudnia 2009	Spotkanie konsultacyjne w Nowym Sączu
9 lutego 2010	Spotkanie poświęcone założeniom opracowania bilansu energetycznego województwa
17 lutego 2010	Seminarium „Samorząd terytorialny jako podmiot systemu finansów publicznych”
19 marca 2010	Spotkanie konsultacyjne w Gorlicach
27 kwietnia 2010	Konferencja regionalna „Małopolskie szkoły wyższe – kluczowy czynnik rozwoju regionu”
30 kwietnia 2010	IX Konferencja Regionalna: prezentacja wyników prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego
6 maja 2010	Seminarium „Rozwój społeczny i gospodarczy obszarów wiejskich w Małopolsce”
19 maja 2010	Konsultacje w ramach Małopolskiej Rady Innowacji
20 maja 2010	Konferencja regionalna „Kultura i dziedzictwo kulturowe w rozwoju regionu”
24 maja 2010	Spotkanie z przedstawicielami mediów lokalnych
28 maja 2010	Spotkanie Marszałka Województwa z szefami mediów regionalnych
10 czerwca – 15 września 2010	Konkurs „Mój pomysł na Małopolskę”
22 czerwca 2010	Konsultacje w ramach posiedzenia Konwentu Starostów Małopolski
25 czerwca – 15 września 2010	Konsultacje społeczne projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i>
25 czerwca 2010	Konsultacje terytorialne – subregion tarnowski
28 czerwca 2010	Konsultacje terytorialne – subregion sądecki
12 lipca 2010	Konsultacje terytorialne – subregion podhalański
20 lipca 2010	VI posiedzenie Małopolskiej Rady Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego i Ewaluacji
25 sierpnia 2010	Przedstawienie do uzgodnienia i uzgodnienie projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> na posiedzeniu plenarnym Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego
6 września 2010	Konsultacje terytorialne – Krakowski Obszar Metropolitalny
13 września 2010	Konsultacje terytorialne – Małopolska Zachodnia
20 września 2010	Spotkanie branżowe z przedstawicielami środowiska biznesowego
21 września 2010	Konferencja regionalna „Miasto – tygiel wyzwań i potencjałów. Małopolskie miasta 2020”

21 września 2010	Konsultacje w ramach Małopolskiej Rady Pożytku Publicznego
23 września 2010	Konsultacje z udziałem Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej
1 października 2010	Wspólne sesja Sejmiku Województwa Małopolskiego i Sejmiku Województwa Śląskiego
18 października 2010	Konferencja regionalna „Srebrna gospodarka szansą dla Małopolski”
29 października 2010	Konferencja regionalna „Wiedza – Przedsiębiorczość – Inwestycje. Wybór strategii gospodarczej dla Małopolski”
15 listopada 2010	Deбата „Dwugłos o samorządzie” – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie
26 stycznia 2011	Konsultacje w ramach posiedzenia Forum Przewodniczących Rad Gmin i Powiatów
27 stycznia 2011	Spotkanie z samorządowcami powiatu tarnowskiego: prezentacja założeń projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i>
24 marca 2011	Konsultacje w ramach posiedzenia Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski
24 marca 2011	Konsultacje na forum Komisji Rozwoju i Innowacji Rady Miasta Krakowa
9-30 maja 2011	Konsultacje społeczne projektu <i>Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020</i> wraz z <i>Prognozą oddziaływania na środowisko</i>

IV. Podsumowanie oceny oddziaływania na środowisko

1. Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.) art. 55, ust. 3, określa zakres niniejszego Podsumowania.

2. Uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych

Strategia rozwoju województwa jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu województwa, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni regionalnej. W systemie zarządzania polityką rozwoju, *Strategia* pełni kluczową rolę jako generalny plan postępowania władz samorządu regionalnego w procesie zarządzania województwem, ale również jako narzędzie komunikowania się i partnerskiej współpracy ze społecznością regionalną. *Strategia „Małopolska 2020”* mówi o tym, co, jako społeczność regionalna, możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie najbliższych dziesięciu lat – wobec naszej obecnej pozycji rozwojowej oraz dzięki naszym oczekiwaniom i aspiracjom na przyszłość. Należy podkreślić, że przystępując do aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa* – w czwartym roku realizacji *Strategii* przyjętej na lata 2007-2013 nie zidentyfikowano przesłanek, które uzasadniałyby decyzję o odrzuceniu bądź gruntownym zakwestionowaniu przyjętych w tym dokumencie wizji i celów strategicznych rozwoju Małopolski. Dlatego właśnie trzecia w dziesięcioletniej historii samorządu regionalnego, strategia – *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* stanowi, opartą na redefinicji i twórczym rozwinięciu, aktualizację założeń dotychczasowej polityki.

Przesłankami aktualizacji były zmieniające się uwarunkowania rozwoju regionalnego, odnoszące się do:

- zmian zachodzących w otoczeniu regulacyjnym i wynikająca stąd konieczność zapewnienia spójności *Strategii* z dokumentami na poziomie unijnym (m.in. *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020*) oraz krajowym (m.in. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*);
- zmian w sferze realnej obejmujących wiele procesów i czynników uzasadniających celowość aktualizacji *Strategii*, do których zaliczyć należy m.in. pogłębiające się zróżnicowanie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego regionów województwa, potrzebę terytorialnego zróżnicowania polityki wobec obszarów funkcjonalnych, zmiany w trendach demograficznych oraz konsekwencje globalnego kryzysu.

Przesłanką aktualizacji *Strategii* było również dążenie do lepszego powiązania rozwoju regionu z globalnymi wyzwaniami w zakresie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, lepszego wykorzystania efektów wzrostu generowanego przez ośrodki metropolitalne, poprawy jakości życia, przy uwzględnieniu wymogów wynikających z zasad zrównoważonego rozwoju.

Strategia jest dokumentem o dużym stopniu ogólności. Mając charakter deklaracyjny, określa długofalowe cele rozwoju i prezentuje ogólną polityczną wolę samorządu województwa. Specyfika tego dokumentu i wynikający stąd brak zapisów dotyczących wyboru konkretnych przedsięwzięć i działań realizujących przyjęte w *Strategii* cele i kierunki polityki rozwoju nie pozwala na sformułowanie rozwiązań alternatywnych na poziomie wdrożeniowym.

Mając na uwadze poziom planowania strategicznego konieczne było jednak zidentyfikowanie – w ramach *Prognozy oddziaływania na środowisko* – kierunków i działań *Strategii*, które wymagają lub mogą wymagać opracowania rozwiązań alternatywnych – przyjmując poziom realizujących je w przyszłości działań inwestycyjnych.

W ramach *Prognozy oddziaływania na środowisko* przeprowadzonej dla projektu *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* stwierdzono, iż zasadnym jest poszukiwanie przede wszystkim rozwiązań alternatywnych w stosunku do działań ujętych w Obszarze 3. *Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej* oraz Obszarze 6. *Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne*. W ramach alternatywnych wariantów wskazane zostały rozwiązania techniczne, lokalizacyjne oraz organizacyjne.

3. Informacja o zakresie i sposobie uwzględnienia uwag i wniosków

3.1 Ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko

Zakres i treść *Prognozy* są zgodne z wymogami art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz.1227 z późn. zm.), jak również z zakresem i stopniem szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko, określonym przez Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Krakowie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie.

Prognoza zawiera rekomendacje, które częściowo znalazły swoje odzwierciedlenie w ostatecznej wersji *Strategii*, dzięki czemu w sposób pełniejszy uwzględnione zostały kwestie odnoszące się do problematyki środowiska i jego ochrony. W ramach rozdziału pn. *System realizacji* uszczegółowione i rozszerzone zostały zapisy dotyczące jednej z czterech kluczowych zasad realizacji *Strategii* – zasady ochrony środowiska. Uwzględnione zostały w niej wymogi, określone w głównych dokumentach krajowych i unijnych, regulujące politykę w dziedzinie środowiska, których respektowanie gwarantować będzie zachowanie zasad zrównoważonego rozwoju – w procesie realizacji *Strategii*.

Zalecenia przedstawione w *Prognozie* dotyczyły m.in.:

- zachowania spójności i integralności obszarów Natura 2000,
- unikania tworzenia barier dla rozprzestrzeniania się zwierząt oraz prawidłowego funkcjonowania układów przyrodniczych,
- ograniczenia presji inwestycyjnej na tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym, inwestowanie w pierwszej kolejności na terenach przekształconych przez człowieka,
- ograniczenia fragmentacji środowiska do niezbędnego minimum,
- zapewnienia drożności korytarzy ekologicznych oraz szlaków migracyjnych zwierząt,
- przeprowadzenia szczegółowej analizy w regionie w odniesieniu do planowanego rozwoju infrastruktury transportowej (drogowej, kolejowej, lotniczej, wodnej) w zakresie: potrzeb, lokalizacji, rozwiązań technicznych.
- realizacji zadań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej ze szczególnym uwzględnieniem wymagań ekosystemów wodnych, zachowaniem i zwiększeniem naturalnych zdolności retencyjnych,
- wzmocnienie działań na rzecz wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- poszerzenia listy zasad, na których będzie się opierać wdrażanie *Strategii* o zasady polityki ekologicznej,
- poszerzenia listy wskaźników monitoringu.

Uwagi wynikające z *Prognozy oddziaływania na środowisko* obejmowały głównie rekomendacje wprowadzenia dodatkowych zapisów do treści *Strategii* w celu uniknięcia i minimalizacji potencjalnie negatywnych oddziaływań jej realizacji. Nie stwierdzono konieczności wprowadzenia zmian w celach, kierunkach polityki rozwoju oraz działaniach. Należy jednak podkreślić, iż proponowane dodatkowe zapisy miały nazbyt szczegółowy charakter, odpowiadający raczej specyfice programów wojewódzkich, strategii sektorowych (np. regionalna strategia rozwoju transportu, wojewódzki program ochrony zabytków). Część rekomendowanych zapisów wynika bezpośrednio z innych aktów prawnych i są one obligatoryjne do stosowania (np. analiza wpływu inwestycji na środowisko, wpływ na reżim hydrologiczny zlewni). Względnie duży nacisk na położono na rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, przy czym zagadnienia te powinny zostać uregulowane odpowiednimi zapisami planów zagospodarowania przestrzennego (np. wytyczanie tras komunikacyjnych w pobliżu zabytków, przez tereny rolnicze).

3.2 Opinie właściwych organów, o których mowa w art. 57 i 58 ustawy, czyli Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie oraz Małopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego

Projekt *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko*, zgodnie z wymogami ustawy, został zaopiniowany przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (RDOŚ) oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (PWIS). Wynikiem procesu opiniowania było uzyskanie pozytywnej opinii od: PWIS bez konieczności wprowadzania zmian do dokumentów oraz RDOŚ pod warunkiem uwzględnienia przekazanych uwag. W zakresie, w jakim było to możliwe i celowe, uwagi RDOŚ zostały uwzględnione w zweryfikowanym projekcie *Strategii*.

3.3 Zgłoszone uwagi i wnioski w trakcie konsultacji społecznych

Proces konsultacji społecznych prowadzony był w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.). W okresie konsultacji społecznych, tj. od dn. 9 do 30 maja 2011 roku, projekt *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* dostępny był na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego www.malopolskie.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Odpowiednie ogłoszenia o procesie konsultacji opublikowano w prasie o zasięgu krajowym oraz umieszczono na stronie internetowej Województwa Małopolskiego. Dokumenty były dostępne również do wglądu w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego.

W ramach konsultacji skierowane zostały pisma do Wojewody Małopolskiego, Marszałków Województw: Podkarpackiego, Świętokrzyskiego i Śląskiego oraz do Marszałków Samorządowych Krajów: Żylińskiego i Preszowskiego, z prośbą o uwagi i opinie do przekazanego projektu *Strategii*.

W wyniku konsultacji zgłoszono kilkadziesiąt uwag. Większość z nich dotyczyła rozszerzenia *Wykazu zadań strategicznych* poprzez wprowadzenie dodatkowych, konkretnych przedsięwzięć o różnorodnym charakterze. Zgłoszone uwagi można ująć w kilku kategoriach:

- transport drogowy i kolejowy: uwagi dotyczące budowy i modernizacji dróg, mostów, linii kolejowych oraz kwestii poprawy połączeń komunikacyjnych;
- transport wodny: uwagi dotyczące dokończenia budowy i włączenia do międzynarodowych dróg wodnych istniejącej „ślepej” Drogi Wodnej Górnej Wisły, uzupełnienia projektu *Strategii* o zapisy *Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły* m.in. poprzez ujęcie określonych zadań inwestycyjnych (np. Kanał Krakowski, Kanał Śląski);
- ochrona przeciwpowodziowa: uwagi dotyczące uzupełnienia projektu *Strategii* o zapisy *Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły*; wprowadzenie zadań z zakresu budowy, modernizacji i przywrócenia zanikających funkcji konkretnych zbiorników wodnych; budowy obwałowań i polderów zalewowych, wprowadzenie do projektu *Strategii* zapisów wynikających z planów zagospodarowania przestrzennego;
- uwagi dotyczące rozwoju w subregionach ośrodków akademickich, uzdrowisk, a także ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju infrastruktury turystycznej i kongresowej.

Zgłoszone w ramach konsultacji społecznych wnioski zostały poddane wnikliwej analizie i wykorzystane w procesie przygotowania końcowej wersji projektu *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*. Wnioski dotyczące rozszerzenia listy zadań strategicznych nie zostały uwzględnione – głównie z uwagi na charakter zgłaszanych projektów, które nie spełniały kryteriów selekcji, przyjętych dla wykazu zadań strategicznych. Niektóre spośród zgłoszonych przedsięwzięć wpisywały się w przyjęty katalog zadań strategicznych, w ramach szerszego projektu, w którym nie przesadza się o lokalizacji planowanych inwestycji. Brak umieszczenia projektu w wykazie nie ogranicza możliwości realizacji poszczególnych zadań, wpisujących się w odpowiednie kierunki polityki rozwoju ujęte w *Strategii*. Pozostałe uwagi dotyczyły uszczegółowienia przyjętych zapisów, odpowiednio w diagnozie, strategii postępowania i działaniach, co – z uwagi na poziom ich szczegółowości – nie zostało uwzględnione. Charakter wnioskowanych zapisów odpowiadał wymogom dokumentów operacyjnych realizujących *Strategię* (np. strategia rozwoju transportu, program ochrony zabytków).

3.4 Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

Poziom, na jakim Strategia Rozwoju Województwa wyznacza ramy dla realizacji konkretnych przedsięwzięć, a zwłaszcza brak odniesienia do ich lokalizacji, charakteru czy wielkości, nie daje podstaw do stwierdzenia znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko skutków realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, wymagającego uruchomienia procedury, o której mowa w art.104 oraz art.113-117 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.). Większość proponowanych w projekcie *Strategii* działań będzie dotyczyć jedynie obszaru Polski, a oddziaływanie poszczególnych projektów będzie miało przede wszystkim charakter regionalny lub lokalny.

3.5 Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie prowadzonej interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji działań cząstkowych. W tym celu rozwijany jest regionalny system monitorowania, analizy i oceny polityk, programów oraz przedsięwzięć.

W odniesieniu do konstrukcji systemu monitorowania *Strategii „Małopolska 2020”* przyjmuje się, że będzie on obejmował następujące funkcjonalności:

- prowadzenie wystandaryzowanej ewidencji przedsięwzięć wdrażanych w ramach *Strategii*,
- ewidencjonowanie postępu i efektów przedsięwzięć wdrażanych w ramach *Strategii*,
- monitorowanie zmian zachodzących w przestrzeni implementacyjnej *Strategii*, za pośrednictwem przyjętego systemu wskaźników,
- zapewnienie bieżącego dostępu do informacji o danych monitoringowych.

Monitorowanie *Strategii* będzie się również odbywać w zakresie jej rzeczowej i finansowej realizacji m.in. w oparciu o ustalone wskaźniki osiągnięć, badanie struktury wydatków budżetu Województwa Małopolskiego, jednostek organizacyjnych, kluczowych instytucji regionalnych oraz jednostek samorządów gminnych i powiatowych. W procesie monitorowania *Strategii* realizowane będą w szczególności zadania w następującym zakresie:

- prowadzenie analiz dotyczących sytuacji, trendów oraz scenariuszy rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym,
- przygotowywanie raportu o rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym,
- sukcesywny rozwój i wzmacnianie potencjału Małopolskich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego,
- wdrożenie systemowych mechanizmów koordynacji oraz integracji w obszarze badań i analiz regionalnych.

Konstrukcja systemu monitorowania będzie opierać się na opracowanych uprzednio, trzech głównych rejestrach, wspieranych przez utworzone wcześniej bazy danych przedsięwzięć *Strategii* tj.:

- rejestr regionalnych strategii, programów i planów,
- rejestr inicjatyw własnych Województwa Małopolskiego podejmowanych w obszarach realizacji *Strategii*,
- rejestr programów i inicjatyw zewnętrznych, których wdrażanie przyczynia się do realizacji *Strategii*.

Monitorowanie i analiza realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* służyć będzie efektywnej sprawozdawczości. Podstawowymi instrumentami w tym zakresie będą:

- przygotowywany co trzy lata, strategiczny raport o rozwoju województwa w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym, prezentujący m.in. okresowe sprawozdanie z realizacji *Strategii* w ujęciu rzeczowym oraz finansowym, przedstawiany Zarządowi Województwa oraz Sejmikowi Województwa;
- przygotowywany w cyklu rocznym, raport zarządczy z realizacji zadań objętych regionalnymi dokumentami programowymi, poprzedzający przystąpienie do planowania budżetu województwa na rok następny – przedstawiany Zarządowi Województwa.

W ramach zarządzania *Strategią* prowadzona będzie **okresowa ewaluacja** – w układzie standardowym, tj.:

- **Ewaluacja *ex ante***, przed podjęciem realizacji *Strategii* – koncentrująca się na ocenie końcowego projektu zmiany *Strategii* lub jej znaczącej aktualizacji, prowadzona według kryterium trafności i adekwatności, a także kryterium wewnętrznej i zewnętrznej spójności programowej dokumentu;
- **Ewaluacja *on-going***, w trakcie realizacji *Strategii* – przeprowadzana w miarę potrzeb wynikających z systemu monitorowania, koncentrująca się na ocenie, czy i w jakim zakresie przyjęta *Strategia* jest realizowana oraz jakie są jej efekty krótko- i średnioterminowe, przy zastosowaniu kryterium skuteczności działań, a także zasad postępowania ustalonych dla systemu realizacji;
- **Ewaluacja *ex post***, po zakończeniu realizacji *Strategii* – w zakresie analogicznym do zakresu przedmiotowego ewaluacji *on-going*, z uwzględnieniem jego poszerzenia o ocenę prognozowanych efektów długoterminowych.

Ważnym elementem zarządzania strategicznego będzie dokonywanie, w zależności od faktycznych i formalnych przesłanek, okresowych przeglądów, prowadzących do możliwej aktualizacji *Strategii*.

Prace nad Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020 prowadzone były pod kierunkiem:

Zarządu Województwa Małopolskiego III Kadencji w składzie:

Marek Nawara - Marszałek Województwa, Roman Ciepiela - Wicemarszałek Województwa,
Leszek Zegzda - Wicemarszałek Województwa, Marek Sowa - Członek Zarządu Województwa,
Wojciech Kozak - Członek Zarządu Województwa

oraz **Zarządu Województwa Małopolskiego IV Kadencji** w składzie:

Marek Sowa - Marszałek Województwa, Roman Ciepiela - Wicemarszałek Województwa,
Wojciech Kozak - Wicemarszałek Województwa, Witold Latusek - Członek Zarządu Województwa,
Stanisław Sorys - Członek Zarządu Województwa.

Dokument powstał przy aktywnym udziale Radnych Województwa III i IV Kadencji:

Przewodniczących Sejmiku Województwa: Urszula Nowogórska, Kazimierz Barczyk

Członków Prezydium Sejmiku Województwa: Ewa Klich, Bogusław Mąsior, Jacek Soska

Przewodniczących Komisji Sejmiku Województwa: Bolesław Łączyński, Grzegorz Biedroń,
Adam Domagała, Barbara Dziwisz, Jagna Marczułajtis-Walczak, Andrzej Romanek

Radnych Województwa: Jan Hamerski, Andrzej Sasuła, Rafał Stuglik, Jarosław Szlachetka, Elżbieta Zięba

oraz pozostałych Radnych Województwa Małopolskiego III i IV Kadencji.

Założenia i wytyczne do treści dokumentu sformułowane zostały przy udziale członków Zespołu ds. aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego:

współpraca ekspercka:

prof. Bolesław Domański, prof. Jarosław Górniak, prof. Aleksander Noworól – ekspert strategiczny, prof. Grażyna Praweńska-Skrzypek, prof. Jacek Szlachta;

Kazimierz Bujakowski, Wiesław Bury, Jan Friedberg, Krzysztof Görlich, dr Wiesław Gumuła, Bożena Kotońska, Krzysztof Krzysztofiak, dr hab. Jacek Leśkow, prof. Jerzy Lis, Andrzej Mróz, dr Krzysztof Pawłowski, O. Bernard Sawicki, prof. Piotr Tworzewski, ks. prof. Władysław Zuziak;

współpraca w ramach Urzędu Marszałkowskiego i Jednostek Organizacyjnych Województwa:

Agata Błahuciak, Bogusław Borowski, Irena Cebula, Joanna Domańska, Jan Grabski, Elżbieta Kantor, Małgorzata Madej, Krzysztof Markiel, Andrzej Martynuska, Alina Paluchowska, Rafał Solecki, Grzegorz Stech, Piotr Szymański, Wioletta Wilimska, Anna Wyroba.

Projekt dokumentu został opracowany w Departamencie Polityki Regionalnej UMWM przez zespół redakcyjny pod kierunkiem Jacka Woźniaka, Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. planowania strategicznego, w składzie:

Andrzej Binda, Joanna Dobrzańska, Katarzyna Jasińska, Agnieszka Kłapeć, Barbara Kokoszka, Renata Kurkiewicz, Katarzyna Lekka, Magdalena Łasak, Małgorzata Potocka-Momot, Anna Rosół, Jeremiasz Salamon, Jakub Szymański, Joanna Urbanowicz, Bartosz Zaborski.